U. B. BERGEN
41

Haandbog

i

Den gamle Historie

fra

De ældste Tider til den store Folkevandring.

Efter

J. A. Remers tydske Original, oversat

og

med andre Skribenters Bemærkninger samt egne Tillæg

forøget og tildeels forandret

af

C. M. Falsen.

Første Deel.

Selbst unter dem Freiesten ist nichts, das freier wäre als der Geschichte; seine grosse Burg ist Adlergrösse, dieser ewige Gedicht des göttlichen Verstandes; nichts das weniger zu Beherrschung unserm Hand verträgt.

Schelling.

Fortale.

Af Fortalen kan Ingen vente stærre Fuldstændighed end jeg. Fuldstændighed kan man ønske sig som forgyldte Kirker, som man sjunger ud for ganske og kroftfældige Ting, at Mangelen ikke i ikke saa let skulde kunne kjendes. Ofte indtræffer det ikke sjeldent at en Fortegnelse over Forfattere skrives, [illegible] ukritiske [illegible] Skribenter, og en Skribent over den, hjælpende for det meste, fordi den ikke kjender sin og Kunst.

Naar man vil efterlade den bedste Forvisning til sit Udbytte af Fortalen, den Geografi, som ved mere end for, skal den som fornuftig ikke ønske Arbejdet, jeg for, inden Udarbejdelsen, efter bedste Evne, indrettet mine ikke ubetydelige Samlinger, den jeg i Januar 20 Aar for samlet paa, og ikke skjønne sammenligne Remers Journal med de Ekelunds, jeg har benyttet, som med de ligeledes Kilder. Ikke i det Mindste at afsnige sig for den store Samvittighedsmangel, for jeg dog ikke skulde for fulgt den, men jeg har haabet, skjøn jeg stedse Opmuntring, indskrænket med ogsaa, og skjønne afsvækt af Andres Skrifter, skjøn jeg ikke fandt mistænkelig, og paa grund af Tiden. Ligefuld jeg for bestemt mig for at nøie for saa som den muligst med Tilsætning, for jeg dog troer at Kunst for mig det nyttige Omvæltede, og med Rette at Kunst-Skjøn, skjøn den ikke for meget afbrydt Tiden. Men jeg har anført alt paaskrevet for sig selv og med rigtigere Overskrift: Anmerkninger, og man kan ekspedere, om man vil, springe dem over. —

Jeg har, inden selve Udarbejdelsen, ordnet et Kobbernes Historie, som man vil se, afstrakt ved Geologi, fordi jeg, ikke i mindste Maade at ville forskaffe det Fuldstændighed eller Videnskabelighed, troer, at Historie og Geologi ei Kundskab; Historien er Undersøgelse, Geologi en Lov. Efter at have givet selvstændig almindelig Anmærkning, haabe jeg snarlig at offentliggjøre Lande mig i Stand, og at jeg skjønner at skrive Kundskab som en Fortæller, om jeg imidlertid maatte ønske af en anden Mening ved at ordsøge Indholdet. —

Med jeg til Oplysning for at bemærke en Ting alene, at jeg ikke ønsker, denne Udarbejdelse maatte vorde den, ikke skjønne sammenlignende, det Ypperste maatte ønske, som Remers Original har vorret mig.

Bergen den 3 April 1817.

Nielsen.

§. 1.
Definition over Historie.

Ved Historie forstaaes en, paa forgaaende Undersøgelse grundet, systematisk Fortælling om virkelige Tildragelser. Begreber, hvorefter denne Videnskab bør lømes, angives Historiemethode; hvorledes historiske Bøger bør skrives, da kaldes Historiographie eller den historiske Kunst. Ved Ordet af historisk Ærlighed kommer man til historisk Mords Kund. Historiens Philosophie undersøger Begivenhedernes Natur og Aarsag samt Øiemedet, hvortil de maatte tiene. En Fortælling om denne Videnskabs Opkomst i enhver Tidsalder, kaldes Historiens Historie.

§. 2.
Historiens forskjellige Inddelinger.

Historien inddeles:

1, med Hensyn til Fortællingens Gjenstand: i den politiske, Kirke og Litteratur-Historie, i Menneskeslægtens og Naturevolutionernes Historie. Denne sidste er en Deel af Naturhistorien.

2. med Hensyn til dens Natur og Charakter: i den pragmatisk-philosophiske; den ikke anseer al blot Sagtalende, men tilligemed undersøger deres Grund og Følger og søger at sammenfatte dem i deres rette Sammenhæng, i Modsætning til den annalistiske og historiske Samlinger af alle Slags.

3, med Hensyn til Omfanget: i den almindelige og specielle.

4, med Hensyn til Tiden: i den gamle, Middelalderens og den nye.

§. 3.
Historiens Kilder.

Historiens Kilder ere dens vidnesbyrd eller skrivere. De af Historiens Kilder fører 1, Navnet Mindesmærker, som Runestene, Altere, Skulpturer,

4)

Tabte. §3. Natur, Malerier, Fester, Indvielsesdage, festlige Ritter, o.s.v.
(a) 2., Modsætn. Arbejder og Helligdage, især Søndage, Hellig-
dage, Fødselsdage og festlige Dage. (b.) Ede af Formen
Eder for Inskriptioner, Overbygninger, naar de ere udførte
- ved eller Formen efter offentlig Fremstillelse, saa og Formod-
ninger Ejendommens Rigtighed. Fornden disse, som man kalder
Eder af første Slags, ansee man og Forbandelser, der ikke
- have Form af Ede, som Eder af anden Slags.

Anmærkninger.

(a.) Man maae lægge vel Mærke til, at Mindelsen
- den første Fortid, naar ikke de Handlinger, som Mi-
- de skulle nødlagefolde, ere fuldstændige og fordre
- ges af oplyste, samvittige Forbindere. I modsat
Fald maatte f.E. Tegneren Natens Natur, eller de
Malerie, de fremstillede Form
~~andre opfordre~~, overbringe os om, at Tegneren
virkelig var fuldt ud paa Fordan, for at skildre
Aftenrøden Flugt m. m. Den sidste Brøde saadan
- en Mindelsmorder, efter naar de to første forudsætninger
- de Slags Ed efter de Handlinger, de sigte til, ikke andet
end Forsætlig Meedsmandskab.

(b.) Disse Fornødenhedsregler ere ikke, som man,
- efterat have læsen Natens Begyndelse eller Mysteg-
- ligier, skuer mange Festivalske Tilbageskridt baade
mod Indsigt. For at skille den fra de fabel-
- agtige, er ikke en strøng Kritik nødvendig.

§4.

Festivalens Hjælpemidler.

Det vilde være at formelig ødelæggende Arbejde at skulle
fremvise, naar man ikke tog følgende Hjælpemidler
til Hjælp.

1. Geographie, der gjør os bekjendt med Jordens Overflade, Figur og Beskaffenhed. (a)

2. Chronologie, der lærer os at bruge Tiden. Den inddeles i den mathematiske, der lærer Tidens forskjellige Maal og Inddelinger, og den historiske, der indeholder os om Tiden, dens Begivenheder som tildraget sig. En Række Aar eller Tidsrum kaldes den Maade, hvorpa den Tælles Aarene i en Stads forskjellige Alder. Den oprindelige Oldtidens ingen almindelig Tidsregning, men hvert Folk fik sin egen Aar, som begyndte hos en eller anden, for dets nærmeste Begivenheder. Men da hvert enkelt Tidsrum maatte ofte være, saa kjende man i den almindelige Historie, for at nødtørftet den kronologiske Oversigt, en almindelig Aar. Dette bragte man gjennem nøiere Undersøgninger fra Romerne Stadens, eller og ældre maad Aarene før og efter Christi Fødsel. Den første er den ældste, fordi det er og kjendt en Menneskealder af Dage, som lang Tid det kan være forløbet, siden Verden, eller egentlig talt, vor Jord erholdt sin nuværende Skikkelse. Men den maa rettes, for dog at kunne nøiagtig at gaae efter, enhver af de forskjellige Tidsregninger, som hvert Aar, saa kan man bruge at to efterfølgende Maaneder, nemlig at regne fra Romernes Stadens, og fra Christi Fødsel, ved Siden af hinanden.

En Række af Begivenheder kan en Tidsgaade tie en anden, kaldes en historisk Periode. En Tidsgaade, hvorfra man begynder en Periode, kaldes Epoke d.e. Hvilepunkt. En Epoke, (Ἐπέχειν) eller Tidspunkt er en Række af mere, stadse forøgede Begyndelser. Sammenlagger man flere af disse Tyller, for derved at erholde en bestemt Række af Aar, saa kaldes man en Chronologisk Periode. Den simpleste Række Tidsskal er en Tidsregning, som ved

den Lære om indbyrdes Slægtskab og Tilhørighed.

3, Genealogie, den afhandler de forskjellige Slægters Oprindelse, Opkomst og Udbredelse.

4, Diplomatik, den lærer at bedømme og anvende gamle Haandskrifter og Dokumenter. (b) Se Diplomatikens Hjælpevidenskaber, nemlig Sphragistik, den lærer at kjende og forklare gamle Segl og Segltyper.

5. Heraldik eller den Videnskab om Vaabener, hvorved forstaaes at afmale nøiagtig Tegning, af Landes, Provinsers, Stæder eller andre Personers Vaabenskjolde, Ægne. (c) Den kaldes ogsaa den Videnskab: ars scutaria, armorialis. Se den forfattede Lærebog Riddermærker.

6. Numismatik handler om Mynter og deres Brug.

7. Statistik eller Statsvidenskab, hvorved man oplyser om et Folks politiske, geistlige, Lærdoms og Kunst Forfatning. Opstaaet den først til at gjennemskue, hvad udødt Folkeslag, saaledes den kunne af Antiquiteter eller Oldsager. Derimod skjelnes den kunne af Historie, naar den forklares og øgnes, uden opfattes Tidens Skikkelighed.

Anmk.

(a) Den gamle Geografie er systematisk bearbeidet af Cellarius, Schwartz, de Anville, Mannert. Se Veiledning ved den gamle Geografies Studium som Forberedelse til at lære Historien af samme. ~~Den øgnes ved Læsningen af Historien~~

(b) De ældste Skrifter, som ofremærke i Aarene, indskjelde ældste Breve for Kjøb, Gaver, Forlig og andre ved Skjødskrivning for Ejendom, og de ældste Haandskrifter,

og deres Beskaffenhed samt m. m., da disse Indledning §4
nyttige Kundskaber til at bestemme Rationel
Forfold til Jevnaldrende med nøiagtig Angivelse
af Grundsprog, da til adskillige af nyttige
skiftet Opfindelser og deres første Samlinger
vedkommende, om til gavnlige Forretninger, om Udland og Reisende
fornødenheder og til Forandringer som efter-
kommende med samme er forbundne m. m.,
saa ligger det i sig selv, hvor nyttigt, hvor
nødvendigt denne Videnskabs Studium er.
Men, jo nyttigere til Efterretninger er,
man kan øfte afflige gamle Documenter,
desto nødvendigere er det at anvende al
mulig Forsigtighed, for at skille det sande
fra det falske. For at forebygge denne Fare,
maae man lægge Mærke til, hvad Slags
Materie et Dokument gaaer, hvad Forfat-
ning det er skrevet med, hvad Skrift det
findes ved samme; men maae endnu
øvrigt indhente Efterretninger, Diplomati-
ken, til Sammenligning etc. m. fl.

(c.) Heraldik, /: ars heraldica:/ Læren om
Skjoldet af Fødsel, Skjold Forbin-
delser ved Giftermaal, indgaaet Slegt-
skab med andre Familier, Kongelig Naade
Ligning Adelig Forfatning.

§5.

Historiske Hjælpe-

§5.

Historiske Hjælpe-videnskaber er saa mangfoldige, saa indbyrdes, at man
neppe behøver at gjøre opmærksom paa samme. Den tilforordnede skulde

Indledning §5.

ikke alene en meget fornøielig Beskjæftigelse, men den danner Sands
-den til Retskundskab eller Politik, bringer mere Kundskaber
-ten selv menneskelige Magts Erfaringer, opklarer og bringer
mere Orden og mange Ting, som ere os nyttige. Den fremmer
-ler os store Hemmelser i ædle og dydige Handlinger, advarer
os for Lastere, med at vise deres Følger, og aabner saadan
Adgang til, som Cicero siger, at inspicere tanquam
speculum in vitas omnium, & ex alius sumere exem
-pla sibi. Den Historien medtager vi ogsaa overhovedet for
-stor paa en Fyrstes Magts Indflydelse paa de menneskelige
Handlinger. Den er Sandhedens Øie, som Cicero siger, Tidens
Tempernm, Lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nun
-tia vetustatis.

Historiens Studium har derfore den særdeles Nytte, at
man ved samme erholder Viden om, og Smag for andre
Videnskaber, og at ikke kan anvendes i nogen Stand
nogen Nytte i Livet.

§6.

Forklaring over almindelig Historie

Den almindelige Historie forstaaes i nordmandsk Begrib
-else i den hele Verden, af ethvert Slags, Stands alle Na
-tioner og gjennem alle Perioder. (a) Den maae ikke nød
vendigt antagelsesvis eller Fremstillingsmaade, men som allerede
for os sagt, pragmatisk-filosofisk.

Anmk.

(a). Da Udtrykket nordmandsk Opfindelsesord
-skabet, saa maae det nøie Historiestudiet
-ses overlade at bedømme, hvilke der have
-ves Stand, hvilke ikke. At dette Udtryk altid be
-hov, er unødvendigt, da ofte den hele Sandhed
ikke kjendt nordmandsk, som den anden ikke
-kunde ikke mindst nordmandsk er.

§7

Materialier til den almindelige Historie.

Materialierne til den almindelige Historie ere altsaa ej alene alle nordmandige Begivenheder, mere og ret, saa den forklarer en Begivenheds Grundaarsag, Sammenhæng og Følger. (a)

Anmk.

(a) Aarsagerne til de Begivenheder, som indtreffer hos en Nation, kunde være enten indvortes eller udvortes. Udvortes Aarsager ere de Begivenheder, som forefalde hos andre Nationer, og som have en nødvendig Indflydelse paa den Nation, hvis Historie fortælles. Indvortes Aarsager maae enten søges ved at søge almindelige andre Forfatning og særegne Charakter, der bestemmes ved politiske Forhold, Klima, Religion, Love og Skikke, Regjeringsform, Regjering og personlige Egenskaber, alle disse enkelte personlige Charakter, hvis nøiagtige Beskrivelse er en af Historiens vigtigste Pligter. –

§8.

Midler, at skrive Historien paa.

Det er god Fortællings maade, naar Læseren eller Tilhøreren en sand og rigtig Forestilling om Begivenhedens, dens Sammenhæng og Følger, ikke alene om at en saadan er en forudsat for sand Tilkommelse.

Det sande Grund-Midler at skrive Historien paa, ere:

1. den ethnographiske, der fortæller alt hvad

§8.

10/ rubet Socksleg Historier, ikke at blande andre Sider Tidsregister ind i samme.

2., den synchroniske, der ånder ret forud, drager alle Begivenheder efter sig efterfølgende,

3. Skandik eller ethnographisk-synchronistiske, der ret, ligesom den forrige, fordrager flere Nationers Historier for sig, men dertil, flere ikke ikke at skal sammenhænge paa en, ikke ret alle synchronistisk fortælles de Begivenheder, skeer i de alle flere Nationer, men paa Tidsalder.

Den sidstnævnte Methode, som forener begge de øvrige Sorter, og for en stor Del fører deres Mangler, er det, som i nedenstående Forsøg er blevet brugt.

Tidsdeling
§8.

§ 9.

§9.

Den ethnographisk-synchronistiske Methode.

Ved denne Methode afdeles den hele Historie, efter Historiens Gange, i forskjellige. Forskjellen er i disse forskjellige Begivenheder, deres flere Nationer tage Del, f. Eks. flere Riger, paa fortælles de synchronistisk. Er altså det Tilfældet, paa fortælles Nationernes Historie i samme ethnographiske Afsnit, den ene efter den anden.

Den største Vanskelighed, som man altid vil møde, er nedenstående Tidsdeling, den, at finde de Begivenheder, der have frembragt en almindelig Forandring i den hele historiske Tilstand, eller i den

Lykkeligste Drab af samme, kunne vaare Folder i Historien. Følger man denne Regel, saa denne anden skriver at for Dig Historiens Øiet, den ganske forskjellige fra det foregaaende og efterfølgende. Men da Historien indeholder, i dets Slags Skrivter, ikke mindst for en stor Deel, saa er det, for at give en Oversigt over det Hele, alt det, som kan gjøre Læsen behjelpelig med at i samme forekommende Nationens Charakter og Egenskaber, samt med og som et af Hjemmet ikke Forsagt, den ligger til Grund for Regjeringsformen, samt i alt Øvrigt for sig selv. Alt dette drager da foran sig denne Skrivter under Navn af Indledning. Den første nyere Indeholder politiske Tilstand, dens Regjeringsmaade og Fuldkommenhed for Haandel, dens Handel i almindelige Egenskaber, dens Skibs- og Krigsmagt, samt Handelens Natur. Den anden indholder det, den indtraffen er som Mennesket og Borger, og som Charakteriserer Nationen som saadanne. Dette gjøre Religionsformen, Lovgivning og Skikke; dens Videnskaber og dens forskjellige borgerlige Beskjæftigelser, samt dens Hjemlands Dyr og Fæ. Den tredie nyere Mennesket Meninger om Gud og dens Dyrkelse, samt hvorledes det Religiøse Religions-Systemer er blevne dannede med Nationernes politiske og borgerlige Charakter, og hvorledes det synes dem Lovgivningen har dannet. Den sidste Historien nemlig den menneskelige Forstands og Skjønnelses Fremgang hos enhver Nation, og hvor det mislyk-

Inledning

§ 9.

skabelige Kundskaber Omfang og Indhold i nyere Perioder.

Hvad den gamle Verdens geografiske Kundskab angaaer, da har jeg fundet det hensigtsmæssigst at afhandle samme for sig selv, og til den Ende jeg udarbeidede et Udkast af Verdens Geografi, hvorfra Læseren henvises. Saaledes Kjendskabet om de øvrige ældre Nationer, blev, naar den Nationale Historie, som vil angaae, fremkommer, at anføre paa sit Sted. –

§ 10. § 10.

Begivenheder, som danne Perioder i Historien.

Følgende store Begivenheder gave fornemlig en almindelig eller mangfoldig Forandring i Verden, og frembragte disse Inddelinger i de almindelige Historier bestemmes: Verdens Skabelse eller første og tydeligste Aarstal; den første Verdens Ødelæggelse ved Syndfloden; Alexander den Store død; Slaget ved Actium; den store Folkevandring; Carl den Store Regjering; den nærværende Forfatning og Folgevirkningen af Reformationen, som især den sidstnævnte Periode; Reformationen o. fl.

§ 11. § 11.

Den almindelige Historie Inddeling.

Efter den store Folkevandring i det 5te p. C. Aar, den historiske Verdens Udvidelse alleraandrigst forandret og formeret lagt til Europas nuværende Forfatning. Historien deles i tvende, som af hinanden, i den gamle og nye. Den sidste

plejer man igjen at inddele i Middelaldren, Indledning §11.
Historien, som gaar til Reformationen, og
ugyste Tiders Historie. Med at fremsætte
Begivenheder fra denne sidste Deel af igjen
i Følgende mandes fremdrift, som i denne
Lærebog ligger til Grund.

A. Den gamle Historie fra Menneskets Skabelse
til den store Folkevandring. d. 375 e. Kr.

1ste Afsnit fra Menneskets Skabelse til det første
Datum Christi. a. m. 1 – 1809.

2den Afsnit. til Alexander den Store †.
a. m. 3660.

3die Afsnit. til Slaget ved Actium. a. m. 3963

4de Afsnit. til den store Folkevandring.

B. Den nyere Historie fra Folkevandringen
til vore Tider.

I. Middelaldrens Historie, fra Folkevandringen til ~~Christi Fødsel a. p. C. 800~~ Reformationen a. p. C. 1517.

1ste Afsnit. til Karl. M. a. p. C. 800.

2den Afsnit. til Pavedømmets Grundfæstelse
ved Slutningen af det 13de Aarh.

3die Afsnit. til Reformationen 1517.

II. De nyeste Tiders Historie, til vore Tider
Aarene til Riga 1660.

1ste Afsnit. til ~~den reformatoriske Begyndelse~~

2den Afsnit. til Karl den VIte †, 1740.

3die Afsnit. til Freden til Amiens 1802.

4de Afsnit. til vore Tider.

Historien af disse Afsnit vil blive fordraget
forskjellig, og ikke, efter Grad fremmed
anført, i 2den Afsnit. Det forholder
Capitel vil ved Grad de angaaende Aarstal,
saadant Tidsrummets Chronologie, blive af-
saadant. –

A. 1ste. 1ste Afs. §1.

1. Den gamle Historie.

gaaer fra Verdens Skabelse allen første og Syndflods Aar, til den store Folkevandring i det 5te Aarh. e. Chr., eller til det nærmeste dertil Hændelsernes Udgang.

fra a. m. 1 — til a. p. Chr. 476, omtrent 4475 Aar.

Første Periode

fra Verdens Skabelse til det første Platons Optræden. a. m. 1 — 1809 a. Chr. 2174.

Første Afsnit

Almindelig Oversigt over denne Periode, og hvad den er at betragte som Tilstanden i samme.

§ 1.

Kilderne til denne Periodes Historie

Man har i denne Periode ingen anden Kilde end Sagnene og Digtningen. Disse gamle Overleveringer have optegnet den Indiske som de, blandt deres Nationer, mærkeligste. Disse ere: Moses, Zoroaster, Sanchuniathon, Berosus, Manetho, de ældste Græske, Phønikiske, Hebræiske, indiske og græske Historieskrivere og Filosofer.

Forresten ligge disse Sagnene, fortalte Verdens Historie, saa man ikke engang veed den for ældste Sagn, (da) men de ere blot Filosofernes, Digternes

1. f. 1. Afs. 1. §1. 2.

d, som d skjelt dens Grundlov, som forskjellig
dem Kaldsin. De asiatiske Stammer i dens Samfund,
Lingomaadd skjødelsen ovrevrd. (6) Ogsaa den maja-
iske Sag nogt skjellad med dem, men Dan sag
dog unegtelsen stor Sorgfuldhed for d ónrige, og
elsker sin for den høyd Alder, som sander den skjelle Sam-
fundslingsmaadd en Guddommen vaardigrad, fornuftig-
grad og hellig, saa man abstrahrer Fællesbud,
begribelsen, undskjønt den for ónrigt sag mange
skjelle Overtroiske og Historiske Usandheder. —

Anmk.

(a) Jeg erkjender at dt vild man regning
at skrive fuldkomne eller skjønskjelle, men
dog den gamle Skrive- og Læse-
maade, sander den so saa godt som al-
mindelig i vort Sprog.

(8a) Man kan mindig dt tænke sig dem som
saadanne, uden Adskillelsig, og at de
dt kunne man dt, uden saadan Sjæl-
lighed Skaden i dem selv.

(6) Herders Skrift. om Menneskheit. Sj II. B. 10.
4. 5.

Chronologien § 27. Tilstand i Samm.

Chronologien i denne Henseende staaer dt lig at bestige
Ethan Moses skulde man sand ei saae en Alder af omtrent
6000 Aar; d ónrige Traditioner angaaende Verdens
Tilligs Skjær. (a) De vilde historiske Vidnesbyrd kan sand
for nogen af disse Beregninger, saa kan dt nogt mere
bestaae med Videnskabens Regler, ligesom at forkaste dem.
Men dersom nogen man ogsaa Tvivl. Moses ingen

16. / A. fm. I. Afs. I. §2.

14.

...ssha Mennesheds Levnaar, men skal med man ikke, ...
...langt saa Jaus mont, om ...s mont Bol- ...
Maanaar, skal en ...s stor Forskjel paa ...ae, ...
...gives i ...s Jødraiske Aftrint af Jaus Bøger, og ...
...finder i Samaritanerne skal med 1300 Forskjel. ...
...ta:s ...s gives over 100 forskjellige Meninger om ...
Eid Christus er født, skjønt ...ns ...ngrunde om ...
1000 Aar fra hinanden. Dette vise ...ttrykkene ...

Begivenheden	Hebraisk Tidsregning efter		Samaritansk Tidsregning.	LXXII.
	Petav.	Usher.		
Syndfloden.	1656.	1656.	1307.	2256.
Babyl. Taarnbygn.	1809.	1809.	1708.	2787.
Abrahams Udgang.	2023.	2083.	2384.	3403.
Salomons Templets Bygn.	2972.	2992.	3294.	4412.
Alexanders Død.	3660.	3681.	3983.	5100.
Slaget ved Actium.	3953.	3974.	4276.	5393.
Christi Fødsel	3983.	4004.	4306.	5423.
Vorherre Alder 1816.	5799.	5820.	6122.	7239.

At forene disse Modsigelser er et Arbejde, ...
ikke saa ...lt Hjelp for nogen at skaffe, ...
skaa. Den nogenlunde tilforladelig Beregning Eid...
kan nogen antage at begynde fornuftig med Skabningen
omtrent for 2600 Aar siden. Forlænger man ...
...stemt, om 6000, 20000 Aar eller længst tilbage
ikke er altfor vigtigt, ni ikke Aarene vinde. Da nu
imidlertid maae gaae en Beregning ...t ligge til Grund,
maae man nu skride ...n fastholde, saa følger at Verdens
ældre Jødraiske Aftrift af Moses's Bøger, og ...
...ellen Petaviis Beregning, af hvilken ...s første antagne
Christi Fødsel Aar 1004 efter Skabelsen, ...s ældre Aar 39...
den sidste klemt fuldt ...ndnu Tvivlsog. ...s ...

gav at ordne alt gamle Historiske Chronologi,
som sen Scaliger, Marsham, Newton, Jackson
og flere gjort sin fortjent.

Anmerkn.

(a) De babyloniske 470000 Aar er fremstillet
som mærkelig Ting, at Abydenus, da over-
satte de chaldaiske Efterretninger, strøgede
Dage med Aar, fordi de chaldaiske Cir-
konin: da ligesom alle hebraiske Samm.
betegnede Dage Aar, som forhen Jam. vid.
Jacksons chronol. Retrosp. p. 119. De ægyptiske
36525 Aar i Syncelli Chronik ellers Lids-
regning indbefatter ingen Historie, men
blot en astronomisk Observation. s. p. 47 &c.
Ved Herodots og Diodors Tidsberegninger
maae man lægge Mærke til, at de enkelte
Linier satte samtidige Dynastier efter
hinanden. Successive stillinger Aaren
satte astronomiske Cykler, eller konst-
lige Tidsmaader.

§ 3.

Om Jordens geographiske Beskaffenhed før Syndfloden

Fortællingen i de Mosaiske Skrifter, hvorpaa
Moses stolter sig, er saa kort, at man
af samme kunde lære saa lidet af Tidsregningen.
Hvis man saae bort alder og ægte Efterretn.
skiedt sig at søge til andre historiske
for at fremstille ellers forsøge deres Hypothese.
Dette er ogsaa Tilfældet med de geographiske
Omstændigheder, man finder hos Moses. Hvorvel
den Mening er rigtig, at de Mosaiske, de
Hebraiske Rabbiner og Syndfloden, ere
klokke skilsomme, saa har de aldrig efterlad
noget Eden eller Paradis. De som søge dem for
Aabenbaring eller historisk Tradition, søge dog

18

aften ikke forandre sig Jorden over, endog i Sverig og i America; ja ikke ~~saa~~ paa ~~paa~~ saadan, som saas skedde ikke og ikke ikke 3die Januar og ikke Maanen. I Marskabet af Cancer og Tyren falder ikke Herfra ikke Ligefad umuelig at ikke at udfinde Landt Nods eller Bredde Kaos~~ke~~ Beliggenhed. Med mere Rette antager man, at Engist Arabien har Lagt i Mellem-Asien. de, som Mening Jorden virke Magt, skeer ikke andre for Engist ~~Jordens~~ Jordens: at Sudi: eller for Mars eller Saturnus. At Bjergskred, som ligger for Dampskibsmaalet, maatte have Indflydelse paa de Lyde skibene, som forbeifore efter, ikke er saa begribeligt. Umuelig er ikke ogsaa, at Drøgbarheden, i ikke mindste for en Tid lang, formindskede paa de Radier, som omgiver; formed ikke ogsaa Luften maatte blive mindre Lyd. Lyd maa indbefatter en Jordens overordentlige Drøgbarhed for Bjergskred, og ikke store ~~Mangel~~ Mangel antydelige Mennesker, (a) kan aldrig blive andet end hypothetisk; ikke for skulle dette, først umiddelbar Erfaring.

Anmerk.

(a) Beviset for Tilbageslag mangler Lighed, idet ikke i Bjergskred dannede ~~mange~~ mange 5323, 381208 Mennesker.

24.

Politisk og borgerlig Forfold.

Den Menneskets politiske Forfold i dens Priode

nord man saa godt som Intet. Moses lader
den allerede udgjøre store borgerlige Rettelser,
som Hainderne i Land Nod, Lethdene i store
farer Nøder. Ofte Gjentagelser kjende de, endnu
Adskillelsen, at have dem sammen.
Rettelsen kjøn Intet om dets Regjeringsform. Vedkom-
mende Romaden, var den ikke al Ære gebyr-
rede, men ikke maatte adkomme allerede, førend
Agerdyrkning indførtes. Man finder allerede tidligen
Land Romadin og Agerdyrkning, men ikke Byen
hos Jøderne.
Ved man antage Moses's Lov for noget Ord-
dens Maaneder, saa Aaret Maanedens længde
Længe. Rimeligt er det, at Moses med sine Ord-
ninger Lov sine mange Romaner, ikke forsøgte
at Maanedens Almindelighed Aaret længere da
end nu, det er vogt, som den store Jævnel Timeade,
det sidste Klima rakte Asiens klare Himmel end
mere kjøre at gjøre begribelig, men ikke følger
just ikke, at de skulle have Aaret flere Hundrede
eller endog Hundrede 1000 Aar.
Allerede for Hjordefolkene var polygamien ustyr-
kelig af Krav og Hjordefolkene var Maanedens
sidste Rødder. Der at skjøde kun med Kvin-
og ikke Hjem, borte de i Jøder, og udfordre
Krav, eller og i Hytter, som de byggede mere
Krav, end de sammenflette Hænder.
Fra afbrudt Hjem var i Begyndelsen dette
Hensyn med ikke Hjem, siden Aaret de tvende
med sjette Hjerter eller sjette Hjerte Metal,
Hjerne de ufødte Hjem eller Landene. Hjerte

dlsk sas Lett, at man med Argumentet kunde A. for t. Off. 1. 54. 4. 6.
Lest stew, sas sandt man at Estersejd, Hjemt
man stew eststed med en Bær, sas sandt
man en sjel.

§ 5.

Religions Regreber.

Den sandselig man, efter dett. Traditionen,
vselte en Guddommand, n alldeles sandselig
~~sandselig~~ ungnedes efterlevelsesse. Guddommand
er fremmet efter Mennesket, saadan og saadan
som dtl. sjettes, som dtl. Glæd og Sidrønnelse.
Men finde i dt første Traditionen skriftlig
Regler til Efterlevelsen, dt efterfølgende gaar
over til Ceremonielsystemet. (a.) Den sandselig
Gud anbefaler Ly og givet Orakler. Som
forsvend alle sine Gjenst ofrerede med Bor-
-ninger eller Offer, som afgiv gresvely de
ældste Dage. Men finde allerede i den
Tradition, som forkaster en Gjedsloden, de-
-stil gaa med og ønsket Bær, og bestemt For-
-bud med Mord. Den første Tradition taler
dlt en Sabbatsfred Indførelse.

Anmerkn.

(a) Dt ældste Traditionen benævner Gud
Jehovah med Elohim d. v. dt Sta-
-dens Mestere. Dette første finde og.

§ 6.

Menneskets første Sindelære.

Den mosaiske Tradition tillægger indtrykkelig
dt enkelte Menneske mange Sindelære. (a)
Heller Ting kunne dt allerede ledige sine Lest
at gjenk, neten ind dt Gjenlevelse kendte dt Lov, (b)
eller at Naphta (Mercurius) skrevet sin

Lgnen om Babylon gaaer en stor Mangd, 1. Sm. 1. Afs. 1. 86.
sist og sin tandt sig selv, alle ved at Menin
satte Ild i den og Brød. (c) Af den Lamechsk
familie var Tubal ikke ükyndig i Musik,
Thubalkain bearbeidet Metallerne, saa vel
ving Lyd som blotten bekyndt skrev, at d
Pibt af rent Jærnblik kom i Lekov og Ler sig
stod. Det er sikker bemærket, at Mennesker
ikke at gjøre sig Klæder og Redskab. Bygnings
kunsten kan ikke synes meget stor fremmed, da
at bygge Skibe, og Noahs Ark er, saa vidt
sær erfarent, at ikke lidet Mands gaa dertil
udsigter i Skibsbygningen. Da skulde ikke
ikke lidet Lyst til at bygge et Skib, at naa Pa
skulde saa stort som et Linieskib af første
klasse og som, uden alle fremmede Ord,
siden skaffer, Vie alle dem, skedt Dør over
flere. Man vond ikke i, hvormange af
disse Mandskaber Noah forplantede til sine
efterkommere, men vi antage dem dog, førend
sidste Oversvømmelse, for saa vidt nødtil at bygge
paa en saa mægtig Bygning som Babels Taarn.
De første Menneskers Opsyn er os altfor
ubekjendt. I Bygningskunsten saa vel ikke
mand Opfindsomhed yttrelig udligt. (d)

Anmerkninger.

(a) Disse Mandskaber skal dog ikke være
saa store, at at vi kunde afgive Regler til
en historia literaria antidiluviana, saa-
dan som Reinmann har forsøgt. Man kan
ikke forudsætte, at de Jordens gamle Børn,

22 Philosophen eller Lands Beskriver, som Nogle kaun
nalle saa ok Sie at troe. saadan mindre saa
Vaan saly vant Christ eller saadt Rigen
saaledes saa Himmelen.

(b) Diod. Sic. lib. I. c. XIII.

(c) Thucyd. lib. II. cap. 77. Plin. hist. natural. lib XII.
sect. 42. Austrorsum ardentes flare, ut ostati-
-bus silvas accendant, invenimus apud
auctores. Diod. Sic. lib. III. cap. 47 in fine.

(d) Kopp n ski Kogen, som troer langnes paa
den gamle Forklaring om Grindelsen til Jor-
-den: Forskjellighed, da man nu finder saa
saa yppelig Mange af Verden, Adelung,
Heeb, Tiedemann, Jerusalem, Brosses,
Monboddo, Astle og fl.

A. fra I. Afh. 1. § 6.

Andet Afsnit

Begivenheder i den første Periode.

Første Capitel

Begivenheder fra Skabelsen til Syndfloden.

a.m. 1 — 1656.

§ 1.

Skabelsen.

Af Historien erfares at Skabelsen
ikke at have fundet Sted i det naturlige Rum
hvorfra Jorden ikke kan fjernes saa langt
bortenfor Himlen, selv ikke Stjernerne
ligger af den nordmandske Meningsskytte, er gan-
ske paa Vandet. Efter den mosaiske Tradition
dannede Skaberen Naturen: Elohim i 6 Dage
(a) Jorden fuldkommen god og ikke Mørke;
og paa den 7de Dag skabte Menneskene til
alle den fornuftige Beboere, Adam, som
gave Eva, den første Qvinde, til Hustrue. Men-
neskene skabtes af den syvende Klode. Det gav
den en skøn Gang at bo i, og genoptog sin
sædvanlige Omgang alle Dage. I Haven var
Livets Træ, og Kundskabens Træ paa Godt og ondt.

Anmerkn.

(a) Om Jordens Oprindelse gave Descartes,
Burnet, Whiston, Buffon, Keil, Wood-
ward, Whitehurst, Mallet, de Luc, Sil-
berschlag og flere Forsøg og Hypothe-
ser, Jorden og Himlegemerne Natur-
lov samt, søgt at forklare den mosaiske
Skabelse ved Hjælp af Physiken. Disse Hypo-
theser er af ulige Naturkyndige bedømte

gjendrenud. Af dette antager dt nu hm-
-nely almindelig, at nor Tid for norsk
he fornud den mosaiske Creationsh, ud
fra den gid fremd af Mankynet som bibl-
-ske dru. Om dt 6 Dage naa Dage som
nord, eller om dt naa Aartusinder eller
aarod, fra nil bestemmes dt v. Indianer, Chi-
-ner og Perser Lab ligelade om bfriedr.

1. fra. 1. Afd. 2. Kap. 1 §1.2.

§2.

Syndefaldet.

I denne Jøger Forsk da Adam og Eva i ny
fuldkommen uskyldigste Stand. Men dt naadt
ikke længe, førend dt gjorde den frygtelige Fa-
-dning, som Moses i sit billedrige Sprog fa
adsamme fældende fra Efterkommerne, at Lidel-
-sabrud Jøgen over Menneskets gjør Mennesket
ulykkeligt, at forbudne Kjødets ødelagde dets
legemlige og aandelige Fortrin. Denne Lærdom
fremstiller ogsaa Billedet af en Slange, da for-
-førte dt første Menneske dig, hvorimod dt
guddommelige Forbud, at spise af Kundskabs
Træet paa Gode og Ondt. Dt ansaat nu, for-
-uden ikke Træet, dets Uskyldighed og Lyk-
-ligked, og dets Efterkommere maatte naturligvis-
-følge dt ulykkelige Følger fremfor i det store-
-moralske og physiske Forholdsfryd. (a)

Anmerkn.

(a) Dette fjender at nogen dog fuldstændig Frem-
-stilling af Syndefaldet, eller dt physiske
og moralske Ondts Oprindelse; Mandens fa-
-dre Natur har forledet ikke paa sin
Maade. Men Kinesiske Oppfindet Typhon,
Persernes Ahriman, den græske Fabel om

Pandoras Ask o. s. v. Allerede i det allerførste Liv A. fra. 1. Afs. 2. Kap. 1. §2. 3.
ensaae Klagen for at af de fordrøjte Dyr, og
ellers for at more ond og Gudsfrygt forsvandt. Alle
Jordmødrigheder skulle skaffes ved en Pladses Moses's
Forkastelig. Den man for øvrigt gjør udkast
i det Betragt skuer, saaledes som den er Stof,
som det Jordiske over det Aandelige Overmagt, eller
man med andre ord kan gjøre som en
Jordisk Bestrivelse over et Maleris, hvorpaa
skuer Tilskuerne kun som noget fremmedartet, eller
man endnu vil antage den for Bogstavelig sand,
eller Allegorisk, hvis man vover paa
sidstnævnte Overbrydning.

§3.

Menneskenes første Historie

efter Syndefaldet, siger Moses videre, Adam med
de første Mennesker af Eden eller Paradis; og maatte
vist selv sørge for deres Underholdning. (a) Abel
var en Hyrde, havde mange Faarene,
Cain den ældste Søn af Æsen, var Jordbruger
Landmand eller som Tatarer, hvorfra og de første
af vore Jordbrugere nedstammer. De udskilte
sig fra og fornemmelig fra Stedet. Af disse Børn
nævner Moses kun de 3 Brødre Cain, Abel
og Seth. Den første dræbte af Misundelse
sin Broder Abel, og blev derfor forvist
fra sin Egn, hvor Faderen opholdt sig. Moses
taler kun meget om det Land Nod, østen for
Eden, hvor han skal have bygget en Stad, som
sandsynligvis Kains Søns, Henochs Navn. (b) Seth,
den yngste Søn, blev stamfader for Jødernes.

Anmerkn. A. fra. 1. Afs. 2. Cap. 1. § 3.

(a) Disse tre mosaiske Skabelses Historier er en ethnographisk Mythus, som om Adam og Eva have fungeret som Stamme Fader og Moder for alle Menneskene, og derved kaldes tredie Capitel i 1ste Mosis Bog. ved Herder i sin Geschichte Christi 2den Deel p. 112. Adam betegner en Mand af Jord, Eva en Kvinde i det Hebraiske Sprog. disse Navne er Symboler paa disse Historier, og ikke synes enhver Folk at have havt sine egne, en eller anden Tid tilbageliggende Navne.

Det kan ikke være for forundre, at ikke mere end to Personer, som endnu Mennesket paa Jordkloden for Adams Tid, ~~Praeadamiter~~, og ikke kan være flere Stamfædre for det nuværende Slægt. I Begyndelsen for det første Par af Isaac Peyrere, der for Tidsregnet Christi, Lehrt Praeadamita. At alle kan stamme fra Een, finder man angivet i Meusels Bibl. Tom. II. p. 2. — Mohrerne eller Negrene, Amerikanerne og Europæerne af Landene i Middelhavet nedstammer af Kaukasus Stamfædre. Det kan falde ikke ubehageligt, at skulle nedstamme fra Jordens Børn, men finder mellem mere Jordisk Børn, med god Grund synes at modsige Moses's Fortælling, fremstiller det Menneskeslægt fuldt nedstammet

he ret ernesh sar. Man sammenligner
blot Negrene, den glatsagede Amerikaner
og Europæerne ind imellem. I selve
Moses's Tradition, f. Mos. cap 4 v. 14-16:
indfolder at Aaron ser, at at Pharao, hvor-
hen Cain
han, efter at have forvist af Sa-
maria, agtede at tage sin Tilflugt, alle-
rede i Forvejen var befolket; som
fandt allerede fast nødig at frygte
sin at blive ihjelslaaet, eller at kaste
Mennesken sin sine sen drog sin.
Dette finder man, saalangt Historien
rækker sine Efterretninger naar, at alle
Nationer søger sin Ære i at selv skue
Menneskets saa langt som muligt og
videre, ja endog at kjøbmænd sin omm-
delbarlige Vinding. Da er ikke umu-
ligt i at antage, at Hebræerne
kunne have fast deres Forfængelighed
tilfælles med de øvrige Nationer. Brøder
er ikke begribeligt, at Moses, som
Pharao af sin egen Stat, som Hof Historiker,
den have fast sine gode Grunde til at ville
gøre sit Folk til ikke fyrste, til ikke pri-
vilegeret, til den Gud Folk, hvis Organ
han skal gøre sig ud for at være. Det
var ikke ikke umuligt, naar man paa
Grund af deres Nationalkarakter, kunde paa-
stande at have en grundet det til den
selv Fordel skiddelse.

(B) Man maa ikke glemme, at at Jøderne
kalde sin selv Israel, at kalde sig Israe-
litter, som de selv
gjorde. Navnet Jøde, hyppigt ikke ved andre

og naasten enginnd med in Jordnöd rekkt A. fr. I. Afs. 2. Kap. 1. §§ 4-5.
Jehovah, indgaaet ved Skjelstad.

§ 4.

Forfædrene

Af Kains efterkommere nævnes Moses Hanoch, Irad, Mehujael, Methusael, Lamech og hans Familier; Jabal, Jubal, Thubalkain og Naema. Ukjendskabet saavel af Verdens Historie og Navne i Fordommene, skjönt man bör vende, at den större Befolkning, som fandtes blandt dem, (ved N. Afs. §6.) samt bevirket alt Modsatte. Der er da som tror, at der kan indsöres Tvivl om. (a)

Seths efterkommere blive derimod den saa Gudfrygtige tror, indtil de og af Kainitterne selvsagt forföres. Moses anförer blot den Linie af dem, fra Gutten Noah nedstammede. Læs Noahs Forfædre som man i Almindelighed kalder patriarkerne för Vandfloden, en merkværdig formelig den ældre og yngre Alder, Moses tillegger dem. Jf. nav Seth, n. 130, + 1042. Enos, n. 235 + 1140. Kenan, n. 325 + 1235. Mahalael, n. 395 + 1290. Jared, n. 460 + 1422. Henoch, n. 622 + Methusalah Methuschalah eller som han kaldes, Methusalem, n. 687 + 1656 Lamech, n. 874 + 1651.

Anmerkn.

(a) Sammenhold hvad den Usselhed der endnu findes i den bürgerl. Samfundsforfatning, Berl. 1785. An Essay on the Slavery and Commerce of Human Species, by Tho. Clarkson. Lond. 1786.

§ 5

Vandfloden

De fleste gamle Folk have dunkle Sagn om den

ad om Vandflod forudsagt omvorendtlig
En Revolution. (Det Babyloniske Tagn for
Berosus (a) saa om grasselvrig Lighed med Mo-
ses's Fortælling, efter hvilken Gud, for at
straffe det vanvittige Kjøn for dets Lastefuld
og vrangvillige Letsind, besluttede at ødelægge
det ved en almindelig Vandflod. Kun Noah,
som man skulde tro Gudsfrygtig var,
og hans Familie skulde saa vidt fra Ødelæggelsen.
Noah var da 600 aargammel efter
Guds Befaling havde han bygget et stort Kar,
Arken, der ikke var videre end 300 Alen
lang, og havde 3 Dæk eller Etager. I dette end-
videre havde han sig og Hustrue, samt sine 3 Sø-
nner Sem, Cham og Japhet med deres Hustruer,
ellers som andre mere, Familier, endelig og
af alle Slags Dyr, og af alle
Slags Fugle Par. (b) Midt i November
Maaned, i det 1656de Aar efter Verdens Skabelse,
Dag man skulde begynde, som efter
Moses's Beretning, (c) fremdragtes Vandet, at
Dybderne i den store Afgrund brødte, og Him-
lens Sluser aabnedes. Det regnede i 40
Dage og Nætter, og Vandet steg 15 Alen over
de høieste Bjerge. I denne Vandflod omkom
da alt Levende undtagen hvad der i Arken
var indesluttet. Da Vandet igjen begyndte at
falde, blev Arken stedsat paa Ararat Bjerg.
Noah gik, efter at have havde fornemmet, ved om,
at Jorden igjen var blevet tør, ud af Arken, for
evig at befolke Jorden. Han levede vel i den

90.

1 Aar og 10 Dage. ~~(d)~~

1. fm. 1. Afs. 2. cap. 1. §5

Anmerkninger

(a) Jacksons Chronol. Altertf. p. 167.

(b) Alle Dyr, som ganske Æfter Sorten og det Smet ejenommen, ommen saaledes verden til, og ligesaa dyer dem, naar vrede, alle øvrige ærvar. 3 Mos. c. ~~XV~~ 5 Mos. c. XIV. Michael. mos. Ret. B. p. 360 i Wolfs Anm.

(c) Efter Whiston var en Comet Aarsagen, efter Burnet brast Jordens Skorpe, efter Silberschlag blev den atmosphæriske Luft fortynded, og Luften i adskillige Landstrækninger, der formedelst Beliggenheden, blev tør. ved. Sacke om Sindfl. Berl. 1782. 8. Men dr og ~~(d)~~ Dyr Barbara som mægtig ønskelig anvendt disse Lærdom for at bruge, at alt dette gik naturligt til. Med den Forklaring gav Moses sin Beskrivelse gjør den fuldt Menneskeforstand Tilfredshed, som Tingen fornuftig kan. Af en stor Vandflod omgang den fuldt Red, strøm nidad, som sagt, de største Naturrevolutioner, strøm selv physiske og naturhistoriske Hypotheser for Fornuftig. Men fred den for fornuftigt dem Vandflod, hvor længe den har varet, om den har været almindelig eller ikke, til en alfornuftig Forklaring, som man ikke gjør Forsøg i at lade ubesvaret. Den Fremstilling som en guddommelig Aabenbaring er ikke andet end et religiøst Selvbedrag. ved. Adelungs Sprachk. p. 46-49, Reichs Wiss- und Kirchengesch. Ufs. fm. VII

Meinels Bibl. hist. tom. II. p. 9. Herd. Vom gött. Ursprg. d. Hist. d. Menschheit. tom 2. p. 413.

A. Mos. 1. Abs. 2. Kap. 1. §5. Kap 2. §1–3.

Andet Capitel

Begivenheder fra Syndfloden til Menneskets Adspredelse. a. m. 1656–1809

§1.

Noahs og hans Efterkommeres Dage

Menneskeslegten blev i Mellem-Asien igjen beplantet ved Noah og hans Børnebørn. Sammesteds kom de først omkring Bjerget Ararat, hvorfra de siden drog ud i Shinears Slette, i Mesopotamien, og der lagde store Agerdigkninger, og fandt skikkelige Boliger. Det efterfølgende Aarhundrede steeg, efterat de vare blevne mangfoldige og udbredte sig videre og videre. Efterhvert droge de dog sammen.

§2.

Noahs første Efterkommere

Noahs første Efterkommere vare hans 3 Sønner. Om Japheths Efterkommere tales Moses Lidt, omstændeligere om Chams, hans Børn Canaan og disses Efterkommere, men allermeest om Sem og hans Efterkommere, fordi og hans Slægt medføres. Ved disse sidste opregnes hver Fars Børn, hvis fuldbårne Aldersdage medtages. (a)

Anmærkn.

(a) 1 Mos. ~~5~~ 11

§3.

Babels Taarnbygning

Slægten var først tilhobe med fælles Sprog, men efterhaanden at udbrede sig for at

A. for. 1. Afs. 2. Cap. 2. §3.

fuldt Skade og Sörd, saa skyggtes dog i Skyt-
-ningen for at komme for langt bort fra Huus og
-mindelig Ropet. Du bestuttede derfor at bygge
et mygt høyt Gaard, saa skulde den kunde gives
den Ehre til en almindelig Forsamling, naar
nogen glædelig Sag paatoges. Men inden denne
Bygning Færdighed blev, da saa mange, at de
ofte maatte i Arbeidet. Derfor syntes at den
Sorg formerede, da Forsynet, som skulde
at skee Verden skulde bebygges, ikke vilde have
saa samlet paa een Stad; men da forskiellige
Sprog er ikke saavel en Følge af Tiden og
naturlige Omstændighed, end af denne Gaardbygning,
og altsaa ikke gode at ændre, derfore maa vi
vel troe, Gud umiddelbar foranledning denne
Eildragelse, som dybsindt og grundig naturligvis
maatte indtræffe. Vandt Ham, forvandlede den
ofteaandt Forvirring og Uvidenhed, Tabel Babel. (a)

Anmerk.

(a) Ja ikke ufornødig Omstændighed til denne Gaard-
-bygning skjønnes den, at ligesom Mennisket
fruktbar Natur, saa skjønne og skjønne,
saa rigtig og skikkelig, at ikke, naar
mere Synden end ved Skjønne, end den
at saae og høste end til andre Tider.
Derfor skulde man dette egne, at Landbrugt
stod i Forbindelse med Val, Maane og
Stjerner. Men forandrede Tiden for
disse Himmellegemer, maa gaae nøye
Agt paa disse Forandringer, ja, som

A. f. I. Afd. 2. Kap. 2. §§ 3. 4.

følge af Tidens forskjellige Lov maa nok endog nøie følges paa de Tider af aarets forskjellige Himmellegemer / : Solen : saa Evangelii, om muligt, skulde maae ligge og hi saa, for saavidt nødvendig af Tidens skikkelige Inddeling bruges maae Opmærksomhed, der maae forbindes med Forsigtighed, da Hedningerne fandtes i Egnen om Euphrat. Astrologi stammer, saasnart man overbeviste sig om Umuligheden af saadant. Saaledes kom alle de i Mode, men imidlertid havde alle dog af Folkets Fordom, da gaves Agt paa deres Spaadomme og Indgreb saaledes saavidt. De Jagttagelser, som de anstillede, bragte nogen Astronomisk Studium, og Logik Grundtræk til Astrologien. —

§ 4.

Hypothesen om Jordens Bevægelse.

Det fortjener at anføres det Mislige af Grad man naaede om denne store Hypothese. Da nogle saa forskjellige Bevægelser, som tilsyneladende Himmellegemer have, saa saa gaae ofte, saa Tid ikke stort Hensyn maatte. Menneskeslægten i sin første Barndom. Grad man imidlertid med Eftertanke sporede af Tingene omkring sig, saa dette, at Aaret er Menneskenes Bestemmelse. Denne Overbevisning saa, blandt de øvrige, den første Omstændighed, og maatte altsaa, efter de Revolutioner, de saae forgaae, finde Tiden

esoedt sit vornemmet Hjemsted, Ophavet, hvor dets Stamfædre have Rødder. Med dette Udtryk sod af den store asiatiske Ursprogsstok, altsaa vitterligmed at forstaa Ægypt og Babylon. Den store Mængde Ord, som ere fælles for alle Folkeslagene, som ere i Brug, alle at Folk ere Frænder, den store Lighed i Sprogbygning og Ordstammer, den hele indre Overensstemmelse i den hele vitterlige Kultur.

§5.

Folkevandringerne.

At alle Nationer gaa Folkevandringens Gang, efter Mosis's Fortælling, nedstammer fra Noahs Børnebørn, ikke kan jeg ogsaa godtgjøre. Den med Grunde vi vogte saa at stræbe, er ikke mulig, fornemmelig at bringe denne Hovedstammen, og at kaste den store Mængde af Arbejde, vi skulle have for at Folkevandringerne, hvad vi ere af Asien, hvad vi ere af den store Folkestrøm fra disse Egne, hvad vi ogsaa, at bestemme Folkevandringernes Retninger, vitterlig Etymologien. Vi ville gaa ud fra, at Befolkningen strømmede fra Østen mod Vesten, og at Europa modtog sine Indbyggere fra det vitterlige Asien.

Efter alle Beretninger maa vi antage:

1) Mellem- og Vest-Asien, Indien, den østlige Del af Afrika og Ægypten tidligere blevne befolket.

2) fra disse Lande udgik det asiatiske Østen med det middelhavske Syd, Syrien og Lille-Asien, hvoraf det græske og italienske

Östra; og strækker sig Østerud ind Middel-
hav. — A. fm. I. Afs. 2. Kap. 2. §§ 5. 6.

hav. Indbyggere.

Allerede tidligere havde man lært sig, at det
nordlige Asien, og Mellem-Europa var
lavere beliggende af Naturen, som de gamles
Gravhøie af Menneskeben tydelig vidne om.
Vestlige Jævnhed, ligesom det nordlige Europa af
Kulden.

Efter alt mosaisk Befolkningsbestrid, der
saavidt vi anser som Hypothese, skal alle
ned Noahs Børnebørn i 9 Stam-
linier, efter hvilke Japhetiterne
beboede alt nordlige og nordvestlige Asien,
Mellem- og Vest-Europa; Semiterne
boede i alt indre Asien, Indien, Arabien
og Sydvest ned Middelhavets Østre, Cham-
iterne beboede hovedsagelig en del af det
indre Asien, Østligste Afrika, endvidere af
Middelhavets og Arabiens Østre, og endvidere
Ægypten og alt beboede Land i alt indre
Afrika.

§ 6.

Folkenes Vandringer.

I Nord-Europa blev den oprindelige Befolkning
Stammer mest rene og ublandede, da Kulden
hindrede og lidt frugtbar Jordbund endvidere
alt til Vandring. Dels i alt vestlige Europa
blandede alt oprindelige Indbyggere sig med
nye Stammer, da disse ændrede ofte nød-
sagede at forandre Direction og søge Østpas-
sen: Øst-Europa endvidere ved Stammer

§6. Af den forskjellige Forbindelse blandt de forskjellige Fædrearter. Dette Kjendetegn begynder nemlig at udvikle sig, og man ved Undersøgelsen bør at nøie agte dette hvis det findes, især at undersøge Hannen forskjellige paa de 2 store Halvøer, Grønland og Italien, med deres store Strandbredder og Mangel af Skov og begrænsede Landings-pladser. Grønland og Italien sees derfor at være blandt Fædrearterne. Videre kjender vel Nord at adskille sig fra Syd.

Derimod ser vi, saaledes fremmede Forslag trænge sig frem, at opvirvadelige Fædrearter skal være særlig tilbøielige til Hybrider, overhovedet hvor Parringen skeer. Derfor finder man sjelden at ældre Forfattere af Hunde og af Katteracen enten i Hybrider, eller i det mindste afsondrede Hjørner af Landet. Saa disse Hybrider, som Fædrearterne forskjelle ved fjernet Fremmedskab, Uvirksomhed ofte Isolationen, ikke gjøre Skillerne saa skarpe, eller i det mindste andre Hjørner. Saaledes er Asiens Hybridrige og Dyrelivets Pladser ofte de vildeste Katteracer, og saaledes, siger Herder, er ikke ofte Hunden af Forfjældene saa bestemt lig at kunne kjendes lig i det fremmede Klima.

A. for J. Indledn.

Anden Periode.

Fra de første Natrer Nøjtheds efter Babels Sammenbygning til Alexander den Stores Død. 1809 — 3660.

Indledning.

Begyndelsen af denne Periodes Historie er for Dunkel og Ukjendt. Af de orientalske Folkeslag er ingen tilstrækkelig Efterretning. Den første Efterretning gjør os dette Folkeslag, som fabelagtig, og Mangelen paa Efterretninger indskrænker sig til et lidet Antal Navne og Fabler om vore Nationer, samt den blinde Overtro og Hedenskab og Grækenland. Og Lige disse Mangler bestyttigen af: Midten af Periodes, da Grækenland begynder i Selvstændighed med de Nationer, som fortrinsvis nær Opmærksomhed, og saaledes blive Pinnemidten.

Kilderne til denne Periodes Historie er: af første Klasse, d. v. saadanne som staae ligefra denne Periode: Efterretninger af østerlandske Folk; Indskrifter; det gamle Testamentes Bøger; Homers Digte fra 3050; Hesiodos Historie fra 3540; Aristoteles's Digte fra 3660. Af anden Klasse d. v. saadanne Efterretninger, som først kom efter denne Periode, men som kunne gives Lighed til dem af første Klasse: Polybii Historie, fra 3870; Diodori Siculi bibliotheca historica, 3920; (a)

Nicolai Damasceni Lægmandsstykke m. m. A. fra d. Indledning.
- mandsstorier 3950; Valerii Maximi merk-
- værdige Tåber og Handlinger a. p. C. 30.
C. Plinii Secundi Naturhistorie, 60. Plu-
- tarchs fra Chæronea Værker, femten
20; Phlegons Værker med samme Bd;
Justini Uddrag af Trogi Pompeji Historier
160. Claudii Aliani Historier 220. Athe-
-næi Deipnosophistæ femten 200. Sexti
Juliani Africani Chronographi 226; Hip-
-polyti Værker 230; Eusebii Værker,
og de i samme indbragte gamle Kir-
-kefædre, 320. Pauli Orosii Historier 414,
M. Aurelii Cassiodori Chronicon, 563.
Jordanes 660. Fredegars Chronografiske
Samlinger 660. Johannes fra Antiochien,
Excerpter af Keiser Constantini Porphyro-
-geneta Collectanea 950. Af Samtlig-
-heder, som ere nedskrevne, synes man, at den
største Deel af de omhandlede Personlig-
heder have levet i den Periode, som Historien
beskriver. Af disse de største Mindetal
Portraiter om andre Nationer, ere i Almind-
-elighed skildrede af Modstanderne, Fiender og Ufæ-
-lder. De fleste Mindetal Portraiter have ikke
om andre Nationer Historier.

Efterretninger ere de Kilder, som have strømt

ere ikke alvorlige Fejltøver, og Bemærkn. A. fra d. Fadebæring.
mend over de Fejltøver og grove Overtr.

Anmk.

(a) Nærmere Bemærkninger over
samme Fejltøver findes af P. G. Heyne
findes i Jens Comment. for Forend. Foreby.
t. V. o. fl.

A. fra. 2 Afs. 1. Kap. 1. §1

Første Afsnit

Almindelig Oversigt over Chronologien

Første Kapitel

Chronologiens Omfang

Eden: forskjellige Forfattere, Ptolomæi Canon s. recensio chronol. regum Babyl. Udgaven af Scaliger, Calvisius og fl. De pariske Marmorskrifter. (a)

§1.

Vanskeligheder, der møde samme.

Chronologiens Studium støder i denne Henseende paa endnu flere Vanskeligheder end i Geografien. Dette kommer deels af den nødvendige Nøiagtighed, hvormed Tidsregningen maatte ordnes for at kunne tjene Øiet og Vanskelighederne skaf, i Septuaginta: deels af de gamle Forfatteres Ufuldstændighed. Jeg regner i Almindelighed saa for en Regel, og alle de Steder vanskelige at udfinde, hvor Sammenligning mellem den indbyrdes, ved Hjælp mellem den og Hebræerne.

Anmærkn.

(a) De pariske Marmortavler, der indeholde nogle nøiagtige Chronologiske Tidsangivelser, skulle man ikke forudsige 262 Aar a. Chr. i Archontat Diognetus Olympiadens Tid, uden paa Grund

A fm. 2 Bk. 1. Cap. 1. §. 2

ellem i det mindste af Marmor, som
man kommer derfra. Forfatteren taler
i Overgangen af den første pyramide-Ring,
og kan heller ikke begynde fra samme
sidste Decempd. Men man maa lægge
Mærke til, at fra Decempd. af og ud-
til et aarligt Afgangstal, fælles sam-
fort i denne Synode 25 Aar for stort
og i Alt, og man maa altsaa
skulle subtrahere 25 Aar fra det
Aarstal, som angives i disse Ta-
beller, for at faae det rigtige Aar.
Disse Marmorarbeider skete i Almin-
delighed marmora Arundeliana, fa-
vi, den engelske Grev Arundel med
sin Ledsagning og Umage kom dem
samle i Levanten. De bragtes til
London 1624. Grevens Samling
forærede den til Universitetet i
Oxford.

§2.

Forskellige Aars i Aarstallene

Alle Nationer regnede deres Aar fra en
eller anden mærkværdig Begivenhed, f.E.
en mærkværdig Konges Regjering, eller
kronik Mands Død o.s.v. Man bruger
i ældre Tider ingen at regne efter
Menneskealdre, uden formod at formode
nogle bestemt Længde. For at rette
dette, antager Herodot en Generation

for 33te Aar, og regnet ialtfor 3 Generationer paa 100 Aar: Dionysius fra Halikarnass antog blot 27 Aar for hver Generation, og Newton fandt, efter at Middelalderne, ikke kunde sætte den, i det mindste forsaavidt regnemaade for dem angaar, højere end til 22.

Følgende Aarstal fortjene her at mærkes:

1. for Hebræerne: deres Udgang af Ægypten, og Salomons Tempelbygning.
2. for Grækerne: den almindelige Tidsregning fra Cekrops's Regjering, Trojas Ødelæggelse, de olympiske Lege eller Tidspunktet for Homers Fødsel.
3. for Romerne: Roms Stiftelse. (a)
4. for Babylonierne: det første Aar af den babylonske Nabonassars Regjering.
5. for de ægyptiske Skribenter: 1, Sothis Kaldet. 2, Oplysninger. 3, Hyrde-Kongerne, fra man kjender dem og deres Regjering. 4, den julianske Periode. (b)

Følgende Tabel kan tjene til at oversee dem alle:

Folkene.	a. m.	Aar efter Syndfl.	a. Chr.	paa hvilket Aarstal.
d. første Romer Stiftelse	1809.	153.	2174.	2539.
Cekrops Regjering.	2426.	770.	1557.	3156.
Udgangen af Ægypten.	2453.	797.	1530.	3183.
Trojas Ødelæggelse.	2800.	1144.	1183.	3530.
Salomons Tempelbygning	2972.	1316.	1011.	3702.
Den første Olympiade.	3208.	1552.	775.	3938.
Roms Stiftelse	3240.	1574.	753.	3966.
Nabonassars Regjering	3237.	1581.	746.	3967.

Anmerk. 1. fm. 2 Affn. 1. cap. 182. cap. 2. §1

(a) Jens Christi Fødsel indfalder ifølge Tabel 752, efter Varro 754 a. Chr. Fra hvor man følger Medregningen, og fastsætter den 3230 efter Kalkyen, som skeer 753 a. Chr.

(b) Den julianske Periode er en gjentagende Række af 7980 Aar. Den udkommer, naar man multiplicerer den dionysiske Periode med Sadelthinds Cyklen, det er 15 Aar. Den dionysiske Periode = 532 Aar = (28×19) d. Solcyklen multiplicerer med Maanecyklen. vid. Schmidts Chron. Christ. p. 16–20. Den julianske Periode opfandtes af Joseph Scaliger, f. 1578. for at forene de forskjellige chronologiske Systemer; thi alle ere enige om, at anno Christi 1 = a. period. Jul. 4714. Se mere herom i Rollin histoire ancienne Vol. V. p. 239–241.

Andet Capitel

Nationernes politiske Stilling i ældre Tider

Kilder: Nationernes Historieskrivere
Hjælpemidler: C. Aug. Goes Gogniets Undersøgelser om Lovene, Indretningen af Videnskaberne hos Egypterne, Chaldæerne og Phønikierne. overs. af Wagn. Lübeck. 1758. 3 Dele. Recherches philosoph. sur les Egyptiens & sur les Chinois, par Mr. de P. Berl. 1773. 2 Voll. og mange Skrifter af Heeren, Herder, Meiners og flere.

---

§1.

Det almindelige Historiens Omfang.

Den almindelige Historie beskæftiger sig i

Dens Period sammenlig med det sydvestlige Asiens Nationer, samt med Aegypter, Grækere, Carthagineneser, og Romere. Aegyptere, Assyrier, Babylonier, Perser og Grækere overgik alle de øvrige i Magt, og Fordi alt saa; som herskende Nationer, den første Opmærksomhed. Grækere samt vore Kongsemands Period. Dersom Hebræerne ere mærkværdige, men af anden Grund, som ikke skulle anføres. Macedonierne (a) forekommer, i Betragtning af Smagen, alle andre Nationer. Carthagineneser og Romere samt endnu ikke begynde at gjøre nogen Fremgang. Nord-Asien / Siberien / men kun bebygget af smukke Hyrder. Mellem-Asien mellem Altai og Taurus Gebirge men ikke uden af de saa Floder, som skjære strømmende ud over de mere cultiverede Egne. I Afrika var allerede Rige som Meroe blomstrende. De talrige Nationer, som de Gamle indbefatte under Navn af Æthiopier, Indier, Skythere og Kelter Gebirge vi kun lidt til. Dernæst saa vi mange sammensatte Statsforfatninger om Sina.

1. p. 2 Afs. 1. Cap. 2. §.

Anmærkn.

(a) Det er ogsaa Grunde underkastet, at Grækenland, Rom, Carthago, Alexandria ikke skal være for ø, i det mindste som ikke selvstændige

mont befalett med ett Namn, som Gaster
stunnar med k. Ej heller actsa ett Cyrus, Make-
donien, näm Kyros, Makedonier osv. saday
mest adernamn Ord: Kaiser, synes ett nist,
at Attalus man kasar ett Cesar.-

§ 2.

Dess Geografi Beskaffenhet.

Dennes af Nod, Bolds, Rudagh eller Quarter,
som ni Nationerna i denne Geografi upptecknad
ehe gemenlig gra ett nomadiskt Herdelef-
-nadssätt och sammanbodd i Telter. Med
denne Historien är skedd i Fabel och Mythol-
-gien, och ett endast efter att ett olens befynnde
med Hebrer och Greker. I Begynnelsen war
ett alle samma och lagde i ensig Bred med
grannarne, ehr som efterst andre med att ett
var efterlyster ~~ett annat~~ alle ett andet. Paulus och Stora
upptecknade stora Riger. Betrachta man
med Omvärldsens Ögon, synes, och synes
som sedermera Riger stiftas, och man tillegg
ändteligen dessa, ett bestaar af, samt ett ut-
-vandrat Grupperingsförhållande ehr, emot Hed med Sy-
-ten til denne, som nu ett Almindeligheds
ätt vore vanskeligt att förnöjer denne Gåta.
Ett Monarchi, stiftat af Nomader som, efterat
man blivit inbommen i en Stat, förbytt
sitt forrige Levnadsätt, mot ungefär Lika
stora Staar. Ett ödelägger och rooberw,
ingalunda ett folk ödelagdt och rooberw. Ett

eenlers fælleskabel Forbining, eller Enigheds Bånd imellem Stat, og den ikke sammensatte Regering. Hvilken ved sin egen Magt. Regl. Revolutioner aldrig ellers har nogtet saadant at bemærke i Asien, som de asiatiske Selv-Herskere ikke gjør den største Del af nogen lang og vedholdende Modstand; deres despotiske Regjeringsform gjør dem ligegyldige ved Forandringer, og deres Maade at føre Krig paa, samt Undersaatternes Bestaffenhed ellers gjør en Regjer afgjørende i sine Foretagender. Dog er i denne Henseende, saa vel Madagascar, ikke forskiellig ikke saa meget fra de øvrige asiatiske Stater, som blandet omhandlet og nøiagtig, end forskiellig ikke tilstrækkelig for hvert sig grundmuurlig Forfatning; og saa godt som tvungen Regjeringsform vil at antage samme.

§ 3.

Forskiellig.

Allerede i denne Henseende vil man finde de politiske Stater nogtet forskiellige i Orienten og Occidenten. Selv for Mennesket-Aktigheden og Forskiellighed skabte sin Forfatter, mellem de modsatte Landsmaader skiel satte Grændserne paa Aarets Krone. Hvert en liden Del af Menneskeslægten saa vores Regnebue om Hiedenmuren. Naturligheden vil at finde Medlen til Landets Opfødsel forsøgte for ikke mindste Kunster og Videnskaber

Natur, dog klemmer det i Egyptens, i Mellem-
Asien, og det gamle Grækenland den til den
højeste Grad. Naturen, i Egyptens ensfol-
dige og simple, klare i Asiens grandiose,
i Grækenland forfinede, i Nordens og Vestens
mild og vemodig, skarp Klimatet har overalt delt.
Orientalerens er ærbødig og taknem,
Vesterlandets magelig og selvgjort. Allerede
tidlig bragte Orienten Nationen ned fornedt,
Occidenten lagde første feldgrund, men Kraften
og Feldgten Dyd i forening.

§ 7.

Hebræernes politiske Forhold.

Hebræerne havde aldrig været saa mægtige,
at de kunde regnes blandt de første Na-
tioner. Enkeltvis havde de maaske dog nu-
gen ret meget andet asiatisk Folk paa
de anden Nationer, og de havde Fællesskabet
og Sammenhængen imod sig, saa at sige,
udsprungen af Fædrenelandets Natur, som stil-
lede paa en vis Maade al Udvikling udenfor
Grænserne. Endvidere Omstændigheder, skabte
desuden i de første, endskjønt korte,
Tider med et Præg og Fælleds Grundtræk
forskjellig Aristokratier, især ikke den fra
Begyndelsen af. Denne Mangel søgte de
at rette ved at vælge en fælles Konge.
Men Saul havde formaget at stille mod de
fælles fjendtlige Naboskab, som det og lykkedes

A. f. 2 Afs. 1 Cap. 2 §4.5

ak stykt sam. Davids Statholdskab og Mod sagnet ved mere ikke sindringer, og sine Efterfølger gjorde Hebræerne skyggede, som Salomons velsigne og ædle Regjering ved, men egne sad saa sand opbygget. Med Mandhaftighed og Retfærd vakte sin store gamle Bjerrosaand, og efter sine Død skete. At Rigt i de 2de store Stater Juda og Israel, skiek ikke saa skatt efterfølgende Regenter, saavel gjorde Davids Forbrydere, og ikke ikke blive, som naturligt var, et som for magtige Naboer. Ikke sin Juda skete mere saa fremmede af de Regne, sand ophørt i Babels-Aften.

Da saaes, endnu Juda beggrund assyriske og syriske Stater sand negre Tydskhed paa ikke sin.

§5.

Egyptens politiske Forhold.

Det er meget ondnisket, om Egypterne meget sand mere at politiske nigtige Folk. Deres Aldersdom store Kunster og politiske Indretning er ligesaa mange Vidnesbyrd om nigtigen sine Forstandighed Grundsætninger. Dette ved man ikke om dem, ikke sand Grækerne troede. De ikke, ved Hammeteki Folk, blive Folkenes med dem, som allerede for længe længe begyndt mellem Egypten og

Mellem-Asien, som ikke først dig-
gjordes ved Alexander den Store. Fornemmelig
maatte Ægypten allerede betale Skat til Kongen
af Babylon. Cambyses gjorde ikke længe
til fremmed. Af græsk Sag bare Landet
meget ensidigt, uden efterfølgende Grækere. Ægyp-
ten ikkun skjønne pyramider, Obelisker og Kata-
komber, dets Skrivning af Kaster, Bøger og Lov,
som man ikke engang Sigende Forandring.

§ 6.

Mellem-Asiens geistlige Forhold.

Det middelhavske Klima i Vor-Asien maatte
naturligvis ikke frugtbare Egne om Euphrat
og Tigris længe kalde et gunstigt Forhold
ikke og give dem Magt paa et stadigt
Opholdsted. Man kan slutte sig dette
Landstrøg overgaaende vare mørk skaf, at man
alle de forskjellige ansatte Folkeslag
som formaaet længe at opklage ikke. Jeg er
ikke alene vinaglet, at de første Kulturstifte-
re træffe de tidligere Østen siger, ikke asiat-
iske, babyloniske og medeiske. At dømme
efter det Lidt, vi vide om dem, maa synes
det os, som det ikke skulle være saa store Over-
dre. (a) Assyrien synes i Begyndelsen at
have været ikke mægtigt, men det blev snart
overvældet af Babylon, ved Medernes Hjælp.
Begrundelsen Nabopollassar og hans Søn Nab-
opollassar (f. Nebukadnezar) gjorde Babylonien
ikke til herskende Magten i Mellem-Asien, og

Lagde Middelhavets Kyster og Ægypten under sit Herredømme. Man ligger forfalder saaledes til følgende Betragtninger. Babylon kan fremdeles af det medo-persiske Rige.

Det persiske Rige, stiftet af Kyrus, strakte sig fra Indus til Middelhavet. Det sædvanlige Begreb kun betegner af det saa omfattende Syrien som Land, og det maatte, ligesom ogsaa ellers Begreber, saavel gaae til Grunde igjen. Dette Rige rummer et østerlandsk Begreb i sit hele Omfang og med alle de Forestillinger, som følge med samme. Den Nationalitet Persien havde tabt siden Xerxes, og den kunde neppe længe modstaae Undergang, da Alexander angreb den.

Alle øvrige Land i Asien hørte i denne Periode ingen politisk Stilling. Hele-Asien kjender det trojanske Krig og siden det Lydiske Rige, saa vidt nogen Kjerne, navn Krœsus, den mægtige Lydiske Monark maatte vige for Kyrus's Sværd, og det vigtige Lille-Asien blev en persisk Provinds. Lige Østen stod saaledes det fjerne Øst, som Natur, forskjellig Kyrus var den nærmeste, men uden Sammenhæng med dette Hjemland og Rigdommene, ved hvis Magt Perserne vedligeholdt den med Kriegsfolk og Lydighed ingen Hjemlænger i Persien for dette Vidtstand; dybere og dog tapperer Modstand, som Kyrus fandt med Alexander. Indtrængen maae allerede

§. 12 Afs. 1 Læg. 2 & 6

tidligere Land mant at nøjagtigt Folk, men vi
kjende dem ikke. Først efterat Perser og Make-
dovier gik over deres Grændser, kom nogle
Aar og ukjendte fabelagtige Efterretninger om
dem til Europa. Darius, og siden Alexander
kaldte et talrigt Folk, store Ryster og en
mægtig Krigshær. Det er ikke usandsynligt, at
at Dem, som omtrings den indre Talmo med
Øst og Vest, i Fortiden kunde have mødt
sammen med det store Land, der skulde
have havt et langt større Omfang.

Asia var endnu mere ubekjendt. Alle
Historier gaae vel langt op i Tiden, men ingen
Historie med mange ikke ord ikke, kjendt
omtrent 260 Aar a. Chr. Ktesias kjendt
dem Rat allerede mægtig tidligere at have
havt, men ingen Troværdighed paa at udfylde
Rater.

Anmerkn

(a) Grækerne indbefatte, under ikke almindelig Navn: Assyrer, alle kjendte Folk
med Europæer og Negre som Kjæmpers Eid;
at Jødiske Skribenter skjelner derimod mel
Assyrer, et mægtigt Folk, Rester af
et dig. Ogsaa Meder: en fra Græ-
kerne som oftest at almindelig kaldet
paa et kjendt Folk i Østasien fra Ti-
gris til Indus, saa Hebræerne derimod
paa et mægtigt og kjendt Folk. –

§7.

Om Grækenland og Makedonien

Kilder: at gamle Skribenter, saa Xenophon og Plutarch.

52.

Hilgenfeldt: Mably histoire des Grecs. Zürich. 1761. — 1. f. 2. Afs. 1. Cap. 2. §7
Recherches philos. sur les Grecs par Mr Pauw. Berl. 1787. 2 Vol. oversatt af Villaume. 1789. Voyage du jeune Anacharsis. Deux Parts. 1794. 9 Vol. Mitford history of Greece. Lond. 1795. 6 Vol. og mange flere.

Langt mindre, men af større indvortes Rigdom var Grækenland. Allerede fra de ældste Tider stod vi ikke Land stemtede af Lille-Asiens talrige Kystcolonier, der uophørligen stævnede om paa Hav, ikke blot Handels-veie, ikke sjelden Erobrings eller Hævn-veie. Vanskeligheden at komme der-over var ikke stor, da blot ikke ageiske Hav, der var opfyldt med Øer, skilte Asien fra Grækenland; (a) skønt nær Nærheden paa mange Steder, da ikke Lands mange Bugter og Hænder afgave en fuldt Adgang og fuldend Overfarten lig Italien. Det ikke forunderligt at Grækernes Hjem-sted, der ingen Magt af Betydenhed Øer-Øhav, Ønskede, og stræbte besværende Ind-strømning Fremskridt. Under Sold naadte eindelstid og ind fra Norden. Grækenland var saaledes befolket af ikke Folkestammer, men kun dog ved Sprog, i Almindelighed den samme Regjeringsform, den amphyktioniske Forsamling, (b) Oraklet i Delphi, (c) de olympiske Lege-spil, og

Ifser at störe Natur Indskjellest forvandt sed
sagt, at de, i det mindste tre en Lid, ~~stod~~
anvendte store skallet Kraft med udvortes
Hjelpe, uden ikke skulle det ødsjøre nogot
Gjestem af forderværede Natur. At gjøre sj
alene Personer lykkelig Modstand, men hele
Folkeslags, store Borgeres Lagerliste og
Konstnergelster gjøre den lie den mægtigste
og krømteste Nation i dens Forsøb. Su-
gestad stammer Historien store Exem-
pler, saa national og personlig Storhed, end i
Grækenland. Det mægtigste Rige var
Sparta og Athen. Den første, som i
Begyndelsen var mere end stor formedelst
sine Borgeres Lagerhed, maatte, efter stor-
slagtigen, en Lid lang vige for Athen.
Denne skjønlig stang Personer lie den kimon-
ske Fred, erhvervede sig Jernkelsord
Lidsommer, og blev den førstende Stat i
Grækenland. Men ikke for nær Faren
for de udvortes Fiender forbi, førend
Athen vakte de andre Staters Misundelse,
og da det stridte med Overmod og ubetænkt
Forsmedelig paa sine grundede Stilling lie
Medborgerne, saa skallet Sparta sig i Stedet
for ikke længere Fiende, og ikke Lidt med
sine Forbundne den peloponnesiske Krig. (d.) Med den forsvundne

Grækenlands skjønne frieste. Sparta, ligr-
-lagt forfalden ned overmodig Mistrøst af sin
Magt, bestyrtes af Theben, men dette smage
Stat formåede ikke i lang Tangrer ned Athen
-vendad Kraft. Den makedonske Stilles,
der længe havde kæmpet paa alle, ned endnu
-to Aarhundreder og Tider skulde Grækenland,
overvældet den endelig og tvang den til
at erkjende sine Overherredømme.

Makedonien var længe en ubetydelig Stat.
Perserne undertvang den paa deres Tog til
Grækenland. Men Philip II var ikke med
Kraft ud af denne Dvalesøvn, og gav ikke sin
Styrke, den gjorde ikke nærligt for Fremmed,
at omstyrte ikke ældre personlig Monarchie.
Makedonierne blev nu ikke herskende Folk. (c)

Anmerkn.

(a) Mærkligt er ikke og, at Asien kun i
Sentiden saa paa denne Kant længsom-
-mere med Europa, og at ikke egentlige
Jon kun nær østligst med Fremmed-
-ndelse, ikke Forskjelen. At mange Øvader
og den sørligste Deel af Archipelagus,
kalde sin Mening. D. Diodor. Sic.
historisk Bibliothek 5te Bog, 47de Cap. kalde
de og om sig Fremmedmagt, skjønnet
ikke sorte Jon skjønt at man brugte sig
gjennem Fællesnavn.

(b) Den amphyctioniske Forsamling bestod af
10, siden 12 Folk Repræsentanter. Hvert Folk stemte

Afsnit. 2. Afs. 1. Kap. 2. §7

Afsnit til Forsamlingen for æstre Kreds Mønter,
ledte i Delphi, ester andre, den og en landsgaligend,
ved Thermopylæ. Alle man gjorde sig al regelig
Regnskab om denne Forsamling, saa maae man
ogsaa lægge Mærke til Grad Uddybelse, de talte om.
Den var 1., en Forbindelse imellem saa mange
Stater — den udmærkede sig for at besøge Delphis
Fiende, altsaa en Confoederation af Hellenerne
Stammer. 2., De Hellenere vare og vare
indbragte i, ikke den af Klages Tribunal for
ikke gaaet Sted; ligeså bestemte den, som Middel-
punkt for den gaaede Confoederation, det af Py-
thien alt delphiske Compas. 3. Det fremmed
Fælgemøder. Ergin kan den antages som Gudehuldes
Generalstabe eller General-Congres. 4, Det
vanskeligt den, som af Oppebliket ikke Magt til alt
Delphi S. p. Chr. vid. Diod. Sic. 16, 29. Dion. H. 4, 25.
Paus. 10. 8. van Dale Dissertationes IX. antiquit.
marmoribus illustrandis inservientes. Amst. 1702. Pouleau
Commentar over Marm. Par. Dissertations sur
les Amphictions pr. Valois i Memoir. de l'Acad.
des Inscriptions. t. III. p. 191. Dens første Oppe-
lelse var ordnede 1903 a. Chr. Sammen kom-
mer maaske staae, at Thessalien, da Stæd-
stemmen af Gnanda i Thessalien og Phokis,
indgik i dens Forbindelse. Ἀμφικτίονες d. e.
Περιοικοῦντες.

(c) Den delphiske Apoll var Gudernes almindelige
Nationalgud.

(d) Dens Athens Magt og Overvægt vid. Meursii
Fortuna Attica s. de Athenar. origine, incremento,
magnitudine. in Gronov. Thes. t. V. p. 1677.

(e) Opium regni Macedonici auctarium, altiorum
coercionem causa probabiles. auct. J. G. Heyne. Gotting. 1790.

§8.

Om de ovrige Nationer. a. Syrakus. b. Karthago. c. Rom. d. de Skythiske. e. de keltiske.

De mægtige Nationer fór i disse Perioder ikke ene, de fandt ingen Vedstyllelse paa de politiske Forhandlinger. Den mægtigste Stat var Kongeriget Syrakus paa Sicilien, som paa ed lang Tidsrum de mægtige Dele af Middelhavet. Ligeledes Karthago blev stuert ved Handel og Skibe. Deres Stat lagde i deres Perioder Grunden til den store Handel, som i de følgende Aarer de til en Skjæbne, og Laden de Kæmper med Rom om Herredømmet over Verden. Ligesaa Rom, hvor Aristokratie og Demokratie vare i en ædel Kamp, lagde Grund til Italiens Kultur og sin tilkommende Storhed. Man ved ikke endnu ikke tilstrækkelig de ældre og andre Dele af dette Land, da Alexander døde, og ikke for Italien var dette kommet ordentlig til Kundskab.

De nordiske, som Kelterne skjellige Nationer lagde ingen Del i de store Begivenheder, uden forsaavidt at store Horder af dem undertiden overskrømmede de sydlige Provindser, enten for at udplyndre dem, eller for, trængte ved Mangel paa Underholdning og en for stærk tiltagende Folkemængde, at søge nye Bopæle.

Dorik Indvaanere i deres Øverhoved, naar
Kongen selvstændig som øverste Leder og Hersker
i Krig udenfor Landegrænserne med den i Aaret
Krigen.

Saaledes maatte udbygdtes ved de Feltslag
ners, om Kongen maatte ikke med Hæren selv, med
ved de Øvrighedspersoner, som fandtes ved Hæren, i
det ældre Italien.

§ 9.

Nationernes politiske Forbindelser.

Naasaart Nationernes Forfatninger og Love
civiliserede, ofstedt de mellem dem politiske
Forbindelser, og Fædrelands-Forsvarelsen
begyndte. Ligesaa Kongen Hyksos fandtes
allerede i det ægyptiske- babyloniske Kongedømme,
endnu længere i det græske- græsiske.

Tredie Kapitel

Almindelig Oversigt over Nationernes Over-
gangelige Forfatning.

Kilder: af de almindelige Skribenter, som Moses,
Samuel, Homer, Herodot, Aristoteles,
Diodor og Plutarch. Fuldmitter de af
Julius Pollux, f: levede 180 Aar p. Chr. f
Hesykius, f: 300: / og Suidas, f: udsendt
Ca: / udgivne Aarbøger.

Hjælpemidler: Goguet. Herders Philosophie der
Geschichte d. Menschheit. L. Castellions Forsøg over den Menneske-
skrift der Oprindelse, de Sitters ældste Regjerings-
former d. Nationerne. Leipzig 1770. En Forbigaaelse
over de Skribenter, de som skrevet over de gamle Na-
tioners Forfatninger, indholdes J. A. Fabricii Bibliographia
antiquaria. Hamb. 1760. 4to

§1.

Lærernes Gjerning.

Kaldet alle de Folk, vi Gud, som begynde deres Daanelse fra det laveste Trin og Kreds, i Følge deres egne Lyst, Lærerinder under Guderne Regjering, med Religioner. De Lærer gaae deres ud fra Religioner Forfatter, de gaaer af Hænder. Disse Folk, anordnede, dømte, som Guderne Fortrolige. Man kan ikke nogle Hjælpestande den Fortrøstning, at det er den, som Mennesket fra først af, skjelte sin Lærer, men det er og, i Almindelighed, sagt, paa den anden Side Lyst-sag sandt, at den aldrig med sin gode Villie sin Lærer Lærerinde stige Høiere end til at være Ligemand, thi den Fuldkomne fordrede, at den skulde blive staaende. De gamle Standpunkter Religioner, som alle tage Religioner til Hjælp, falde i Almindelighed at Folks Lærer i gode Daarer og nyttige Lærestabe. Blinde Øine paa og Lydighed med Guderne, det vil sige, deres egne Befalinger, fremførte i Guderne Navn, men den første, den nødvendigste Dyd. For at nødtørftelig blive, maatte Folket ikke mere end det skulde. De Høiere Grader anser sine Standpunkter, d: deres det mål og Punkt det: / som skadelige for Folket, og indkledede dem under Lærernes Allegorier og Forklaringer, efter som efter Folkets

Begreber.

§2.

Fortsættelse.

Naar man rigtig sætter sig ind i et alder Liv
Forfatning; og overvejer hvorvidt den da fore-
kommende Landmand vilde være mere, end en
mere passiv Person, at den første Statsforfatning egne
sig til Middel ved at betrygge sig af Reli-
gionen de skulde forsikkre Opmærksomhed, i almind-
elighed vil man som oftest glemme ved at kunne for-
bigaae den for bedragerske Forsigtighed, saalidt
ikke en Rævefælde ved den, som i sneen Liv
have villet stille ligeoverfor Ræven, og derfor
have giemt den for Madvarerne ved ogsaa
Landmanden og andre Tilskuere, for at dette
skulde, hvis saadan gode Forsigtighed ogsaa.
Det er indlysende, at i den tidlige Oldtid,
hvor saa begrænsede Befolkninger vare stiftede,
og hvor den store Jord for det meeste var bru-
ged af Fiskere og Jægersmænd lige for at over-
skue den ved almindelig Brug af den
politiske Kraft for de større Skadelige, saalidt
blev udført, og da ingen saadanne Midler
fandtes i Befolkningen selv, saa maatte Lovgiverne
eller Statsstifterne søge efterhaanden saadanne
blev fundne, og Mennesker vare da meget

66/ Romer Berbens, eller og maatte ch søge
disse Midler uden for Fæstadet. De fandt dem
da, og kunde ikke ret finde dem andensteds end
i Forfatningen om disse ufrygtige Magter, der
paa det haardeste straffede enhver Ulydighed mod
deres Befalinger. Med at udgive sig for disse
Magters, f. Gudernes: / særdeles Fortrolige, sag-
de ch ikke lidt derfor, at deres Tone blev ærbø-
dig for Gudernes egne, og ch blev derved ofte
Menneskelagtede Betjente. Det forklarer
dagen paa hvad Maade en saavel ch aldersvag
ch ugift Kvinde kunde, og Machiavell siger
ch ogsaa ret: "at der aldrig har noget so-
"gen overordentlig Langsomt, uden at Gud selv
"skaffet sig Adkomst til Gudernes, efterdi
"hans Anordninger ellers ikke vilde vare
"blandt andre. " Ved ikke den ypperlige
Numa midt andet Raad end at udgive
sine Love for Indskydelser af Nymfen Ege-
ria, med hvem han pleiede at have Sam-
menkomster om Natten. Strabo siger:
"de Gud Pythia og alle de der sidde ved den
"hellige Kilde, hvem ikke udgiver sig ved Kon-
"st og Videnskab, eller derved bringer
"sig til Fromhed, Andagtighed og Gudfrygt, men
"skaffer sig Adkomst til Kvinder ved Gave, og
"den kan ikke nedbøies uden Sølv og

Falsk Mustrenorden. (a)

A. P. 2. Afd. 1. kap. 3. §. 3.

Anmerk.

(a) Lib. 1. c. 2. p. 52. edit. Lipsiens. Lips. 1796.

§. 3.

Fiskeriets Fremskridt

Efterdenken som Menneskets Begyndte at udbrede sig, maatte naturligviis Klima, Jordbunden, Erhvervsgrene og andre Omstændigheder forandre en Del Forskjellighed blandt dem i Henseende til Fiskeri. Mange Steder lange tilbage. Det naturligste, som Sig selv og for den saakaldte Vilde, fandt Sted. Omvendt af Dyren, maatte det først Kræfter, først Mod, og Erfaringen først Anstrengelser med Vanskelighed her i Land Fjeld, med Dybder i Havene. Mere begjærte, mere behøvede Føde, og fandt Kunst og en anden Tilstand, hvis Begyndelsesgrunde først ikke kjendte, og hvis Egenskaber først ikke stødte om, først for Tilvanten først Jern! — Andre Nationer opfandt nu Fiskeri, og forfaldt først ofte til Doven og Vanskjøt. Grunden i denne Forskjelle ellers Begyn i Fiskeri, Erfaringen altid ved Menneskene forskjellige Egenskaber. Fiskerimen vaar og nidkjær, den først Begyndelsen ellers Fordrejet.

 De leve af Jagt, Fiskeri, eller rudog af Vilter, Rödder og vilde Frugter. Mindre vilde er de, som drive Landbrug. Landbruget er dog egentlig Agerdyrkning (a) det første Skridt til Kulturen, og med Fæet forbindes de gamle, og ældste til Lyst og Nødtørft. I Følge denne forskjellige Levemaade, finde vi blandt de ovrige forskjellige nomadiske Folk, Beboerne og deres Nabofolk, saavidt-lige og ikkenstadige Folk, ingen fjendtlig Befolkning, men stiller ikke siedkommende Barbarer. I Vest- og Mellem-Asien og i Egypten &c. ligger saa den Del, vi kjende disse Lande, Kulturen og endog temmelig Nøjagtighed i Kulturen. I Grønland og Island herskede i Begyndelsen Barbarier, men det forsvandt, efterhvert Landene bleve af ovrige deste Lande, der stode paa en gjennemlig Middelvei mellem ovenfor Vanvittighed og vorden Vildskab. Det østlige Asien ligner det nysnævnte i gjennemlige, gode Dele, men ikke i Befolkning. Saa Kysten af Afrika, og saaledes i Europa med Middelhavet fandtes sædelige Nationer. Nord-Asien, Nord- og Vest-Europa, og det

1. P. 2. Afs. 1. kap. 3. §3

Anmerkn.

(a) Jn af Klamsagerne, hvorfor Agerdyrk-
ningen saa gjerne saa langsommes Frem-
skridt, maar søges i den Menneskelighed, der
fan, at Enhver Mennesket sig selv nok Fød-
sel, og at endskjøndt Hyrderne ombytte
Mel og Dek. Kre. giver saa ledet Kvæg
-mark Hyrdestaven, saa Hydyrkeren
endnu ikke saare ugjerne Hyrdestyret for-
-di de dog stedse fælleds Fjendom. Saaledes
ikke at Agerens allene Grandbygd skeer
i Fællesskab og ikke sjelden Mænd
Karle er indskrænket, saa kiøbes Jordens
ogsaa sig selv. Hvorimod
Jan fremdrages saa mange Forandrin-
-ger i Menneskenes borgerlige Stilling,
som Agerdyrkningen paa sit aftmaalt Skridt
fører. Ikke sammes Stadt Haandværks
og Kunster, Bjerg og Skovbrug, ikke skal-
-som maatte befordre Tvangsindretning og Poli-
-sie, saa aabenbar den ældgre Mænds
forskjønne Hyrdestyrelse Despotismus, saa
de dog nødte ad Jorden paa sin
Ager, ligesaa Herskerne som alle Stænd
saa Skridt gjorde allen Land. Ikke førte
Jorden os mere Menneskene til, end
ellers skeer.—

§ 4.

Regjeringsformen i Almindelighed.

Den sædvanlige Regjeringsform i de ældste Tider var den indskrænkt-monarkiske, men da forandrede efterhaanden, og gik i Grækenland over til Aristokratier, i Carthago til Demokratier. Nødvendigheden af Love og Forskrifter med hensyn til Handelen, de finansielle Spørgsmaal, den nødvendige Mangfoldighed med en Række forskjellige Tvistigheder, og de fleste Nationers historiske Ærgjerrighed gjorde snart den kongelige Regjeringsform nødvendig. Maaske endog og-saa den Omstændighed, at man var vant til den patriarkalske Regjering, paa hvis Rækker til den Enevældige. Valget faldt gjerne paa den, som i sin Stamme nød mest Tillid fremfor de andre med Hensyn til Tapperhed, Forstand eller anden fortrinlig Egenskab. Da man Nomader eller Agerdyrker angaar en Vandring for en forøget Fjendtlighed af Fjender, og fulgte gjerne Høvdingens Raad og Forslag. Disse første Konger eller Anførere havde uindskrænket, personlig Magt, da ikke sjeldent man Hensyn for Forfædrene, en meget indskrænket Magt. Da angaar som de første Statsformer, havde både eller ingen Del i den lovgivende Magt, og

velgte, som sagde, at Selve. de vare Asserne
i Krig, Dommere i Fred. Øie vare Kirke-
Foldning indrommede man dem næste Hylde
Land, som de selv maatte besørge dyrket.
Brudte tillagde man dem andre Afgifter, som
i Kongelig forsvandt. Deres Lov og Ret
var simpelt og übetydelig. I Krig fandt
de sig saa tvungne til at være Konge og Folket
ret skulde dem som Vaabendragere. – I
Privates strandede ret ikke saare, og
at af de første Skridt til Kongemagtens Voxelse
man ikke, at man gjorde den anseelige Ret
saadan man allerede tidligere at have fundet,
saasom saa at coexistere Nationer. Privi-
legierne indskrænkede Øverigheden gjorde ikke
saa lidt for Regjeringen at faae den eendsty-
dige nødvendige Regjeringsform strandede
sig til despotisk. Den Lidsel, hvormed Krob-
ninger gjorde Ofren, naar den og saa stor
Hjelp. de vundne Bøder vare ganske i
Kongefrænde Hænder, og maatte tage til Takt
med de Vilkaar, som forestrev dem. I
Overdrev strømmede, hvor Adelskrænket og
Aristokratie herskede som Kongen Landet
og Kongen Enevælde, fandt den Dødeligste, den
Lykkeligste Regent Landet saa ildesindet
som Kongen. Det var sandelig, og Folkets

A. P.2. Afs. 1. k. 384.5

folkets, at tvinge Folket til en Undtagelse, som dets Fordom ikke havde noget mod; Tvangsdatet var at faadant Forsøg mod til at benytte den monarkiske Regjeringsform til Aristokratie, og i Overdreven ofte faaledes mange Exempler. Den samme Fristelse kolede Nationerne med Oligarchi forbundet dets Magtsyge ved udmærket Kunst, og man finder dette, i Folkets Øjne, ligesom Regjer i Overdrivten. –

§5.

Hebræernes Regjeringsform.

Kilder: de Hebraiske Skribenter.

Hjælpemidler: Forelæsninger: J. D. Michaelis mosaiske Ret, overs. af Wolf. Kbhavn. 1780. Ilh. Ueber Moses u. s. Gesetzgebung. Abhandl. von der Hebräs. Regierungsverfassung d. Hebräer. Hannov. 1795. Stor del er optrykt i Mensels Hist. Bibl. VI. pars II p. 190. Buchholz Moses und Jesus. Hist. Forsk. d. Israeliterne. Molkmanns, Kolbergs jødiske Historie og fl.

Hebræerne formenes i Ægypten til at være Folk, og besad dette dengang nomadisk Levemaade. For Moses havde dette Regjeringsform væsentligviis været patriarchalsk d. v. s. det ældste Hans førte Regjeringen i sine Hænder.

2. P. 2. Afs. 1. kap. 3. §§

Dog var altsaa d. Regt Aristokratie, den
ældste Overhoved, men saavel mand, saavel
mindre Landt med Provinsbrats. Efterat Mo-
ses havde befalet sine ud af Egypten,
og den hele Nation var indtruffen paa den
bestemte Samlingsplads ved Sinai Bjerg, lod
han den den antagne Familieguddom Jehovah
alene tale d. v. den Helligaandige, thi ældste
Regent. Med et fornuftig Sind saa man Fami-
liegud, den nuværende Tidsalder Aarhundred paa
sin Maade, thi en almennyttig Nationalgud,
thi den ypperste Gud, ophøiet over alle Religions
Begreber mellem Mennesker, og ufuldkomne
Menneskebegreber om Fuldkommenhed, som man nød-
vendig har at rette paa den paa, den
altid frygtet mørke Aand den ikke tør.

Efterat Moses, med at udgive sig for
denne Nationalgud, Jehovahs Sendebud,
havde vidst at skaffe sig den fornødne Magt
og Anseelse thi at kalde sine Fæller igjennem,
gav han Hebræerne nøje Raad den Fadrelandslov,
som nu i denne Periode alle fandt den: Rets-
pleje af. Den ældre Longevitet skulde høre,
forenigt som muligt, at lade alt gamelt
bestaa urørt, hvor alt gaar an, saa grundede
Moses denne nøje Fadrelandslov: alt Ældgammelt,
paa Nationens eldgamle Vedtægter, og paa

Egyptens agrarische Verfassung, den Jan
ska sin Ursprung, som oftast af de egyptiska
Gudarna, ägde Rum. Den Agrodyrkning
som grundade den första borgerliga Verfattning,
log skulde, at den nitnder Dal af Nationum
den Östsida af Jordan, som Fordomtima
nnder stillat sig Agerbruk, förskaffa det
nomadiske Lif og blot dyrkat Jorden som
et Hjelpmiddel, hvarmed den större Dal
den Westsida af Floden, egentlig lagde sig
uppå Agrodyrkning, og hvilken befolkt Landet
i det aldraförsta Tiden som et Födomiddel. Den
at nödvändigt den ännu idag rådande Lag
-dom Åtskillnad, befintlig som Grundigen
-dom emellan Egendom (a) og den Förmån
Afvenduter det är at lägga den Skyldige,
om de skulle vara Lemmar i andra Länder. (b)
Samt Tiondelaan eller 10de Aren skedt, utöfver
den Skatten, hvilken Egen Skyldige är
skyldig Förmånd eller sina Afvenduter. (c)
Den övrigt befintliga som den gamla Ind-
-rätning, hvarefter vissen Summa skulle
årligen utgöras af egot, för hvilka Ofvanstående
Allmänhetsfond, jämte Samlingar eller
Summorna Öfverskotten, s. k. Allsk. s förbi
Årginingen. (a). Alla de Summor skulle
ingå i den årliga Lönen, Tekovah, Ser-

A. C. 2. Afs. 1. b. 3. §§

Jedermann Rigtsgud forrenet skal ved Jesu, den 1. Jan. 2. Afs. 8. kap 2 & 5.
ergjernte ofte Gaar, som selv Jesus giorde,
at Jesus sjuldig Repræsentant Jesperstyrelsen
med Jesus Kundgjørelse skjedtrend og be-
varende, skulde skjelne, anbefalende sin
sinnelige Mandsmiund, udgjørende en Klage
over Verdens, den Lærdom af Lærdrend, ikke
at Jesus skjelne Gjerdemund. (c) Jesus Lovens
Kabel bestemte, endskjønt Jesperstyrelsen Gud-
dommens Villie med at skjænge Verdet.
Dog skulde Nationen selv, i overvorbelig
Riefald, sammenkaldes til en almindelig
Landdag, hvor de Aldste, Dommerne, Dommerne
og Jogtrend skjulde at Jesus møde som Repræ-
sentanter for det hele Folk. (d) Kunde den
Forbindelse, som skjulde vederadog mødte
efter mellem Kommunerne, skjønt Moses for,
endnu ødøgger at skjænge dem ved de tre
store Høster, den aandelige Helligholdelse, og
Jesus den hele Nation skulde samles. Disse
Høster maae skjønstrykkes, endskjønt til en Ju-
dødning en Udgangen af Egypten, skjønt-
skjønt Høsttiden, saa skjønne Gud skjulde
selv for Høstens Velsignelses, (e) og Løfte-
drend Ord skjønt skjønne Høsten for Jesus-
og Dommen. (h) Man skjønner disse Ord,
skjønnes at de første Fødder i Ti, den sidste i 8 Dage,

1. f. 2. Afs. 1. kap. 7. §5

ænd Øffrmaadelse, Forligelsen, som
Pang i Bandt o. s. v. Det naar skeede at
anser som at Pligte almindelig Mandste
sen Nationen, saavend den enkelte Mand
sandt, den ringeste som standt Stad, mangt
Landsmøder. (i) Saa disse Festen stiftede
skeede Afgiftaben mellem de forskjellige Stam-
mer.

Efter Stad saa saaledes en anført, kund
man maaske endnu tilføie det Hebraiske
Ord for Samling af 12 aristokratisk-de-
mokratisk, eller patriarkalsk-demokra-
tisk Republiker, der alle igjennem stort mindre
Forbund, eller som de Tyske, mangt
ligne, saa Lidet det, skrokratisk Regi-
ment. Saa Aval spiltrent ikke
Landt den. Borgerlige Sammenligninger finder
man selden ikke, uden forsaavidt disse naar
overladte til Fantasiens Leiligheder, og Tilfælde
til Omstændigheder. (k)

Den ældste Forfatter af Grundt det Hebraiske,
som saaledes Gamle skildrer, Skildt an, efter
Moses 2. Bog, Hebræerne afbrygt det Land,
Canaan med fremmede Nationer, de skulde
fordrive eller ødelægge de gamle Indbyg-
gere i Canaan og selv blive et egen-
dyrket Folk under deres Konger. Herved
forstaaes Landet, de Lem i Pentateuch,

1 B. 2 Afd. 1 kap. 3 §§

Laar ikke i den ny Historie og kulturmæssig Henseende, med Middelhavets Kyster, og Landene derfra paa Nordsiden af Ørkenen, naaede de Grader af Udvikling, som Mennesket fra Ægypten, Arabien og Babylonien, hvor gjennem en Del af Aarene, skulde de gennemgaa al Land- og Søfarten, og Kobberalderen, store fugtbare Land til Agerbrug, Fjeldbjerkning, Kreaturavl o. s. v. Forandringer, som lidt og Omstændighederne maatte gjøre nødvendige, forbød Moses ikke, men tvertimod at gjøre slige Forandringer, overdrog han ikke til Fædrenelige Overgeistlighed, men til Profeterne, Mænd af usædvanlig Aandsdom, hvilke Jehovah selv kaldte til deres Embede og overnaturlige Indskydelser til deres Forretning.

Denne Moses's Plan blev imidlertid aldrig udført i sit hele Omfang. Juda og Israel kom ikke sammen, med hinanden Pagter, Folkene drog sig paa Østsiden af Jordan, den hele egentlige Israel skyndte sig ned til Gudsfolket for sin Skyld, og forblev de store nomadiske Folkeslag. De øvrige Stammer vendte ikke, efter hinanden død, ikke Josvas Efterfølge, Landet paa Østsiden af Jordan, men de gik for tidlig op med Krigere, og ødelagde ikke, som Moses havde befalet, alle Gudsdyrkere

for Middelgaard. Den kanaanitiske Stamme 1. B. 2. Aff. 1. kap 9. §§

Lod at blive liebage og gjorde dem slet skatteb-
-dige, andre kunde at slutte saa lydt med
fra følgte, at Nationen, der skulde gaae
dannet af alsides isoleret Folk, kom i saa-
mange Forhold med de omboende Kanaanite,
at dens Religion og Love kunde blive ube-
-dt, og paa Religionens strengeste Grund, som
det Jødiske var vorden opbygget, den Jøde-
Constitution. En anden Følge af at man
lod Kanaaniter liebage under at betragte dem,
som en lydelig nødvendig Ingrediens, der
ikke kunde forandres, at de med Tiden
af den gejstlige Magt maatte opfattes som
andre, i Henseende til alsides modsat, og
kæmpe mellem den maatte skjelne rette
med Retten Undergang. At slige Tilfælde
kunde indtræffe, det kunde Moses selv forud-
-see, og derimod rimeligt, søgte at for-
-bygge Følgerne ihvad. (e)

I Forskningen skulle man sig, naar
Retten var i Sin, med at lade enten
alle Mennesker eller nogle af dem vælge
en almindelig Overhoved, som skulde stande
af Dommer eller Øverste. Men ved
denne Regjeringsform fremtraadte mange
Ulejligheder og navnlig indvortes Vanskjel,

Jøa indførte man den Aaregang eller monarkiske Regjering. Kongens navn indskrevet saavel med mosaisk Lov, (a) med Aarsnavn, (b) og med Regjeringstid, saavel af Aar i den enkelte Konge, saaledes at ikke alene Tiden af ikke. Efter David blev Salomon paa Maaden anvendt. Da Jerusalem blev tilbagetaget af Babylonierne Aaret, blev Landet regjeret af en persisk Statholder; dog fandt Regjeringsforandring og et af Nationens ældste Raad, som Sanhedrim, sted Andre i Regjeringen.

Anmerkn. 1 f. 2. Afd. 1. kap. 3. § 5.

(a) ved 3 Mos. ~~kap.~~ XXV ~~26~~ v. 55–56. kap ~~XXXIII~~ v. 34.

(b) 3 Mos. ~~kap~~ XXV ~~26~~. v. 24–31, 47–54. Grundsætningen saaledes ikke alene med Hensyn til Jordmarked kommer i andre Tilfælde, f. ex. naar Jordejendom, 3 Mos. k. 25. v. 23; men ikke paa Gjælds eller Aftjening, som for øvrigt den Ret følger. 3 Mos. k. 25. v. 14–16.

(c) 3 Mos. ~~k.~~ XXV ~~26~~. v. 28. Mich. mos. R. 1 D. p. 193–94.

(d) 4 Mos. ~~k.~~ II. ~~2~~ jf. 2 Mos. ~~kap~~ IV v. 29. Man finder angivet, hvorledes de ældste de første Regjeringsaar, blev valgte, en viss Ret var anerkjendt eller ikke. Jos Samuel beskrevet, som bekjendt, disse Senatores sidde ikke af hele Livet. Schaich f. ex. Jomfr. / i Jos Arabiens en Eiker, som tilbagegik til Regjeringen. Paa den 61 og Jahre vandt med Hebræernes Ældste.

(e) Mich. mos. R. 1 D. p. 203–4

(f) Jos. ~~kap~~ XXIII ~~24~~ v. 2. ~~kap~~ XXIV ~~24~~ v. 1. Mich. mos. R. 1 D. p. 208.

(g) 2 Mos. XXIII. 22 v. 16. 3 Mos. K. 23. v. 19-21.
4 Mos. XXVIII. 26 v. 26-31. Hindestefter Kalves
offer ugerned Fest, fordi de indtraf
Ugen efter Høstfesten, eller paa den
50de Dag, hvorfor Navnet Pentecoste.

(h) 2 Mos. XXIII. 16. 3 Mos. K. 23 v. 39-44.
4 Mos. K. 29. Løvhyttefest Fest, i hvilken
man boede i Hytter af Løv, Kalves offer
Tabernaklernes Fest.

(i) At Markerne i Jydskland have havt
samme Beskaffenhed, det kneiser det Navn:
Moser, som noget af dem have. De ligge
meestedel af Vand, saa Sindring om
en eller anden Følge i aldgamle
Kalkoske Lider, paa en bestemt Dag
skedt en Mose. Da mange Skeld af
Oldtiden skulde dø, saa indskrænkede
sig offer Tjenemand dø snart alle-
rede af Falde, og af en Kalkoske
skjøtte Mose blev skaldet det, at
den i Tjenemandsstørrelse, Kalv en
Mose. Mich. mos. A. 2 D. p. 321.

(k.) Mich. 1 D. p. 189-191.

(l.) 5 Mos. XVII. 17 v. 14-20.

(m.) l. c. den indskrevne Grundlovsed for den
nemarkiske Regeringsform.

(n.) At skjøde som den paa nordskedt end
Klage det alle dem ovenover den ældste dreve
Død. 2 Kong. XXI. 21 v. 19-20. K. XXIV. 24 v. 25.
K. XXVIII. 28 v. 27.

§6.

Egyptens Regeringsform.

Tiden: 1., indenlandske: ingen, uden de endnu ældste

1. B. 2. Afs. 1. k. 3. s. 6.

eggetske Mindesmærker. 2. Mosebog. Moses
og de ovrige hebraiske Skribenter, samt ifær He-
rodot, Diodor og Plutarch. Adskr, som
ældste Skribenter handle om Aggypten, er samle-
de i: Aegyptiaca s: veterum scriptorum
de rebus Aegypti commentarii & fragmenta;
collegit Dr. Andr. Stroth. P. I & II. Gotha. 1782.

Hjælpemidler: Vertsgualts omm. til nogle Skri-
bents Mensk. biblioth. hist. t. II. P. II. p. 333 efg. t. X.
Pauws Recherches, for indhold Jacksons Chron.
Goguet. philos. Hist. f. Menneskets Oprin-
delse. Viethalers. Salzburg 1788. Idée du gou-
vernement ancien & moderne de l'Egypte,
par le Masonier. Paris. 1743. Meiners Hist. f.
Videnskaberne. Blessings Memnonium. Eichhorn
Weltgesch. Gatterer, Herder og fl.

Hvad Grækerne fortalde os om den aggetske
Regjeringsform, er saa modsigende, at
man ikke kan gjøre sig nogen tydelig Idee
derom. Imidlertid synes den at have været
indskrænket monarchisk lige til Landets rob-
ning af Persierne. Som ikke vindelig,
skiønt saa stor Deel nyere, at Aggypten paa
Kræfter fra første af, Lidenskab for Colonier
havde stiftet Meroe i Athiopien, som siden
blev Hovedstaden i Meroe, den store Al-
mue og den af mægtig Krigerstab, den i Al-
mindelighed ikke lod Regjeringen andel ind
blandet sig. Dagen for Kongen allerede
Hedalske Handlinger var Skyen for Kongens Tan-
ke, maatte ikke tale ind Dronningen, ikke saa-
dan gaa en bestemt Ed. (a) Efter saa lod saadt

6/ man Dem vare som, førend sin ved Ægyptens Grænse stødende Ager, (6.) som paa Ægyptens Side var ved Floden stræder. Mageløst ikke saaledes fjord, som Ingenius med Rette afhandlede, ikke end paa i Egyptiske af ikke saa, da gjennem Oplysning, ikke saa saare stort at sige, som en man dog i af Mangel paa Efterretninger, alikke ikke af Stand til at bestemme, hvor-vegne Magt enhver af dem saa nøie i Egyptiske af. Dette Land sig saa meget mindre gjorde, som Ægypten, ligger indtil Psammetichi Tid, paa dette i forskjellige Tider, som Regjeringsformen, om end saa fast af organiseret efter ikke samme Princip, dog med Rette kan og maae saae undergaaet forskjellige Omvæltninger, hvorfra dette Land, Ingenius personlige Egenskaber og den Omstændighed kunde saae tilbragt saa meget en mist, at ligesom ikke efter-saaledes begyndte at dagde i Ægyptens Historie, saa fandt man tydelige Spor til, at Ingenius saae søgte at undrage sig Kastrens Formynderskab. Hvorved var, saavidt man kan gisne ikke, umulig; for Ingenius Rette fjord at saae rent Pharao, d. v. den eneste. Naar den Ingenius Familie udøde, valgte Kastrens og

Soldatterne ere unge Folge, som dog maatte
være enten af Fæste- eller Livgivergaarde,
almindelig mindst fem af den første, men
maatte de fleste lade sig optage i Fæste-
gaarde. (c)

Det hele Land var inddelt i Nomer eller
Districter, der stode i Forbindelse med Em-
beder. Nomerne vare i Øvrigheden
ligesom indvandret Fæstekolonier, der
ere nedsatte fra, dannede ved saadan Nomes-
Inddeling almindelige Livgivergaarde.

Ægypternes Religion og Mythologie ind-
holdt Bevis nok for, at den indvandrede
Fæsteklasse med sine Forældre-
stridigheder af omtrent Ægyptens nomadiske
og vaade Sydbygning til Agerdyrkere. Som af
dette Forhold naturligvis Midlet, søgte den
at gjøre alle dem, der kunne af Nærhed,
eller fjernere Herkomst, og af Indbildte
dem for af Sønner, af ældgamle Indvaanere
blev. Uvidenhed fremkaldte dog
Lettelse Lokale Opfattelser, af hvilke
Egnen om Østkanten og af gudevrige Steder
i Underægypten, af disse Navnes Betydning
vi aldeles Intet vide. Egnene adven-
tyrede nu Alt, at de gamle Folk, der bebo-
gede sig med Fiskeri og Kvæg-Opdragelse paa
Nilen. Da den nu fra af ældste og behandlede

A. f. 2. Afs. 1. §. 3. 86.

Lidt gamle mest Mammon: alle Klasser, 1. f. 2. Afs. 1. k. 3. § 6
som Kastetegn sig formeld, som synes det
ganske naturligt at nem tilgaard, at Egyp-
ters Indvaanere inddrektes i sine Stamme,
Afdelinger eller Kaster, hvilken Inddeling.

Om første af disse Kaster man naturlig-
vis Præstekasten, da ogsaa sig i alle de store
Steder, som: Memphis, Thebes, On, f: Helio-
polis og Sais, fuer de 4 Grundstene for
Religionen, Jupiter Ammon, Phtha og Minerva
nævnes. Denne Kaste havde et overordentligt
Præstekollegium med en Øverstepræst i Spid-
sen. Øverstepræsterne i de store Steder
vare næsten de samme Forrettninger
som Kongerne, og naar den ikke selv sig fysisk
præsterne regnes den første og største Del af Landet,
da denne Kaste havde mest store indlagte Grund-
skylder. Næst Præstekasten var Krigerkasten
den fornemste, og den regnes ligesom af Grundeger-
dommens, naar undtages Jorden den var indlagt
til Kongernes Underholdning. (d) Af den kriger
og talrigste Kaste dele Landboerne, Hyrderne
og Jordbrugerne. Ingen maatte drive mere
end ret Jordbrug, og selv ikke maatte man
skifte om en Kaste fra en anden. (e) Øverst
følge Skippere, Kjøbmænd, og endelig den af
alle mest foragtede, Hyrdernes Kaste. De ægtede
som Brødre. Denne Kaste kom til under
Hammetikus's Regjering.

Anmerkn. 1. Fr. 2. Abs. 1. Kap 2. §6-7.

(a) Diod. lib. I. c. 70. allgem. Weltgesch. von Gatterer und Gray. 1 Th. p. 159-161.

(b). l. c.

(c) Plat. in Polit.

(d) Diod. lib. I. c. 73, 74. Herodot: de Persern Lieb de Jägerd Kasten Saalacht at were Krieg- Pferdehirt af alled Landsgrad omringes, Priesterd Aegypter maatte Land dem nägst and at blive besørgelser.

(e.) Krieg- og Jægerkasten man, efter Overbetydningen Tapperhed tilsagde, de to højeste. Det ogsaa de ældste, som Herodot ei- gen med Ordet jagtlagt. Selve de ved man, om nogen saadan Deling existerede, eller forsaavidt de skjelnes maa de rei- gnede Kaste. Grad de saa nogle ord- fordelt angaaer, maa formodes de at Bön- nen stode fuldt ellers med Landmænd- nerne, da vi dette neppe antage end en Mellemstaende, fornuftig skrevet, at man ikke maatte skrive over sin ved Kaste i en anden.

§7.

Mellem-Asien

Hjælpemidler: Heeren de regio Persarum principatu. lib. III. Argentor. 1710. Heerens Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten alten Völker. Göttingen 1796. 2den Th. Gatterer und Gray. 2den Th. Gatterer.

De asiatiske Riger, Assyrien, Babylon, Medien og Persien havde en det politiske Regjeringsform. de Medes, Regjeringen bestod sig af, for de fleste

Jeg omrørmundur Sachs Lydighed, naar: at S. fra. 2. Afs. 1. kap. 2 § 7
Lod talrige Armeer blive stående i et
vredent Land, som ikke da maatte underholdt,
at forglemte Nationer, hvis Lydighed man
selv Mistro tie, de langtbortliggende Lyd,
Forsk, omringed af Lutter Fiender, ikke
det kunde forlange Noget; endelig at sige at
Sidstnævnte en ódelæggende, forbrændt Ligat
blandt mægtige og Krigerske Folkeslag. Ri
ville sluit at Personne vare underrettede
om, og anvendt alle deres Midler. Da
vores Hjemstavn var egentlig den, som ikke
professede Krig skjelter sin sidstnævnte Or
ganisation, og ønskte Fred en ordentlig
Civil-Regjering ideen indført. Den
sidstnævnte egentlig Regjering i Patrogiet el
ler Retfoldsskabet. Deres afhang af
disse selv Patrogen eller Retfolden,
som ikke egentlig gaaer at finde et Ret
ten, som maatte betale de Ungrene Rese,
samt at sørge for at de Troppen, som vare
forlagt i deres Patrogien, skjønnede med
ach alt nødvendigt, som maatte kunne dem
in natura. Dog vare dette ikke Pa
trogenes ønskte Forretning. De fandt
selvgr Opsyn med Agerdyrkning og Landets
Cultur, og vare kort sagt, alikkes som

Med Cap. A. fra. 2. Afs. 1. kap. 9. §7.

ænnis Gjennemsyn at anstille.

Jemmet Kommunerne skal at sukke at gjøre,
ffe ikkun skal Darius Klagely anordnet
saaguer Reformer, saa nikkun at ikke gjen-
sidige Kontrol selet kan ikke skjellunk Med-
delelse at skee mellem sig om Byggen Anskaf-
felse. Det næste Ly og Jorden, at Personnelle af
ikkun Klage Forfølgningen kan ikke, ikke skee
Lidrag til at fremskynde Rejsens Udbygning,
i ikke Vanskjenner, saasnart man overdrog
ikkun at Magten og Udvikling ikkes Vanskjen,
med ikkeje Ofrer saakkart og ikkeke ekjende
Magt.

En gammelt Monarki Hoffstat, af saadan
som Jorden, kan ikke nyttigste Del, kan
som østerlandsk Stiil - glimmende og talrig.
Man regner at skulle 15000 Mennesker
daglig beskjæftige som Monarkens, ikke ene
sige, som Landets Vanskjenner Befolkning; ffe ikke
skal ikke Udfordringe til at underholde ikkeme
Hoffstat, maatte Landet af et overordentlig
Frugtbarhed, som ikkefornden ogsaa maatte for-
sjunde Vanskjenner ikke skal at beskjæftige.
Man bruger i Almindelighed at paalegge
ikke nyt Skat eller Forninde at gjøre Lommen
af en bestemt Artikel eller at afholde en
ny Befolkning. Paabrede som man ingang
en babylonisk Vanskjen, som ikke bruger anden

saa 4 Mark i sin Formue, skal hi at
vnderholde sine Børn. Alle disse Natural-
præstationer maatte fornemmelig advende
sønnen til sin gaalagt Kat i vægtelse
Kiøb og Gield, eller, saa som for anført, endskiøn
i Penge Taxt eller gemak Kat.

Den første Dom af sin Eid skiebragt
til gerichte Monark i sit Herred, eller Troi
til afgiorde Mark Adkiæremaal i Sammen
af Fuldmyndige, til nærst gaalde Gr-
maalene af Gildinger. Vidnesbyrd,
til Skatskyldige Sysler, anførende for Ret-
mend fuldt mand forlydt, med mindre
til Landsloven en rigtig Lovlig Forhindring,
og endog i slige Tilfælde, kiøn for at forsøge,
hvorvidt Sagen kunde vidføres. Saadant
man ikke at vaage, til fuldt Vidnesbyrd,
hvilket ikke fuldmyndig Kvinde.
Gildene
Lod Penge sig for, naar de vedrørende sig
som, maatte kaste sig vedbørligt paa
Jorden. Kiøb eyendom Jordebrøde og
Arbeider vedrørende sin Almindelighed,
skal man sandt at andrage for Gam-
dels Landsting ubrøde Øren og Øyne.
De offentlig gjøre i Falcoite Forsøg,
eller som det, paa Øerlandsk vidtløftes, i
Forbud, skiøn skriftlig paa en Stad maatte

Østerlandenes almindelige Samlingsplads; — 1. f. 2. Afs. 1. n. 4 & 7. 8.

dette store runde Observationshus og Hof i Konstantinopel, kaldtes / : den otto-
manniske Port :/

Den øvrige Hær allerede da Tabalen, Sam-
mensvorgelsen, Hjelpelandene og saadant meere
til Dagens Orden. Krigen var vel alvorlig,
men dog Helgt mellem sjelden Krigen overlads.
Hjelden en nogle Kon, ved Paradets Leder,
sadt paa Krigen, og i Almindelighed brugt
Krigen sig sildig paa denne, saalenge de, saadan
Sam, var ren reenset mandig afsendt alle
Pleiemænd af den Krigelige Familie tilbage.

§ 8.

Grækenland

Hilden: de gresk Historiker, især Herodot, Thu-
cydides, Polybius og Aristoteles. Afsnit
Forfatning beskrives af Plutarch i Theseus,
Solons, Aristides's, Perikles's og Alki-
biades's Biografier og Xenophons atten.
Stat. Sparta i Xenophons skarpeste
Stat, som Plutarch, i Lykurgs, Lysanders,
Agesilai og Kleomenes's Biografier & Lyk-
urgs i samme Apophthegmata Laconica
og antiqua Lacedæmiorum indbildte.
De øvrige Skribenter, som tale om Sparta's
Forfatning, er samlet i Meursii Miscel.
Laconi. c. 4, og af Heyne i Indledningen
for anførte Skrift pag. 4

Hilfemidler: Goguet, Pauw, Anacharsis

Man maae allerede lægge Mærke til, at Plin. S. P. 2. Afh. 7. a. 8 8
siger, at i det gamle Grækenland fra den første Tid, hvormed Herodotus til sidst, ikkun maaskee nogle Aarhundreder ere modstykke skjønlignede. Om Athen see Meursius, Potter, Sigonius og Ubbo Emmius, ved. Meursii bibl. hist. vol. III. p. II. c. 5 & 9. Potters Archæologie. Om Sparta ved Meursii l. c. c 6 & 9. Nic. Crag. de repub. Lacedæm. libr. IV. in Gronov. thes. antiq. Græc. t. V. de Spartan. republ. & institt. judicium a C. G. Heyne com. I & II. in Comment. Gotting. De l'économie des anciens gouvernements, comparée à celle des modernes pr. M. Prevost Berl. 1783. Mansos Sparta. Leipz. 1800. Et ypperligt Værk om Grækenland er Mitfords history of Greece. Lond. 1795.

Grækerne vare oprindelig Hedninger, der dyrkede Sol, Maane, Stjerner, Lande i Luften eller øvrige Naturgjenstande og tilsidst Lemmer af Mødder og andre Træer. Landrigt, Jagt og Fiskeri, Krig og paa Grund Formuen vare deres Hovedbeskjæftigelser. Enhver Familiefader var Øverstkommanderende i sit Hus; Hans Barn, og Tjenere ikke ellers, end som Hans Medhjælpere. Ligesaa Hustruen ikke anderledes i sit Rige. Ligeledes at Kjøbe Levnetsmidlerne, ikke Klæder og Husgeraad, ja selv ikke

Lundstad ord Ekstra Bryg. Dansk Lovbøk. 1. B. 2. Afs. 1. kap. § 38

Lovbokstaffet at sig ned Ros, eller hyllede sig ihw hi for Dreg. At holdt sig Romerne eller Jordnær sammen, og regnede af at Alest patriarkalsk. Hun naar en alvorlig Krig truede ihw, valgte de en Anfører eller almindeligt Dansfonad, som førte Kaun af Krigen. Ofte skeedt saa, efter en skildendt Krig, de overdragen Magt, som man endog ændentlig afskaffet sammenlignet lovd saa forekommen areed. Fulgen Krigen var Dommer og Anfører i Krig, dersos forstod sin Offerings rund. Ved Forsamlinger og Offentlige Gaude sin Forsadet, at Byttet skil sin ud fordrev Del ud at andre, og ind rommede altid ihn stærkt Overskeplads.

Alle gresk Stater vare skaffede i Byggelsen indskrænket Monarkier, og deres Regjer ødelagdes sig i ihn saa kaldte græsk Oldalder overordentlig ved deres Handelsgrandis saavel ihi Lands som Vandes. Men saasnart Grækenland begyndte at komme i Norlighed, og skulle Kongen altsaa ikke længer sand Anledning til at drive deres Fadrenelige Herskestigelser, saa begyndte de at misbruge ihn ihw overdragen Magt ihi at indføre deres Landsfædres Fred sukker ikke ni man Eksempler ved ihw

1. f. 2. afs. 1. k. 3. §8.

alle, uden Socken ærerlige Kriegsmænd
uretmæssig dem straffer; saa afskaffede
afstraffelsen overmaade de Lacedæmoniske Myn-
dighed, og ~~[illegible]~~ republikanske Forfatning
~~[illegible]~~ indførte i
dem Ord under de mest forskjellige Modi-
fikationer. Den spartanske Socken fandt
Lycurg, og lod sig nøie med at ind-
skrænke dem.

Hermed maa ikke forstaaes, som skede
saadt omskrevet Grækenes, Lacedæmo-
nier, ogsaa. Der maa tages, som
meer skeet dem sammen, undtagen Am-
phictionernes Raad, Bøotiens Parla-
ment, og Achæernes og Aetoliernes
Forbund, men dette maa saaledes forstaa.
Socken at indsættes for at staae alleene
i sidstnævnte, skjønt almindeligere de
mindre Stater, saavel frivillige, saavel
trængte, de Forbundsfæller i deres Distrikter;
som Bøotiens de Thebæer, Lacedæmoniens de Spar-
tanere o. s. v. at følge dem da i deres Krige,
hvormed de egnes af dem forskaffede med
Rabernes Angreb, men ogsaa, i Ulydig-
heds Tilfælde, saavelt vanskabte.

Saaledes maa den gamle Krigsret grundet,
og Forbundsfæd mellem de gamle Stater egnes
gjældende, men meget maa dermed alt ændret.
Statsforfatninger, undertrykkede nu Aristo-
kratier og Fred de alle mennesker, Socken,
i det mindste maa dette skee fuldgjort hvis at de,

Stykket dem dessen. D. 1 maa Rette ved ikke lov. A. 1. C. 2. Art. 1. n. 1 & 6
per erkjendt at forrette Overformandsmand, naar
mere tilstedeværer. Borgere Kjøbmænd med Borgere,
Bønder med Bønder, at mønstre Rode med dette
Fælts Fællesstad, hvor det maa ved almindelig Ly-
delsbud omnium contra omnes:
Fabricius taalte paa Medlen Hensyn, skulle
forandres gamle Vedtægter efter Tidens
Gang, skulle undersøges ugier. Amphictyonernes
Raad, ved Tilførdination af 12 Fællesstæder Rede,
sædvanligt med Magt til at modsætte Lydighed
Fredsforstyrrere og til at lade dem modsætte
Magt angribe. De olympiske Lege fornyedes,
for i det mindste paa Tid til at kunne,
saalænge at Krigen forbyndes Hjemsendelsen
mand, paabyde en almindelig Waabenhvile.
En lignende Vedtægt vil man finde i
Sydstatenes Congress.
Men alt dette henvises ikke den
fornyede Virksomhed, og der blandes ikke,
førend Tilskyndelsen fandt dannet sig Partheer
til Vinderne eller Overvundne, og disse igjen,
ved at betragte Messenierne, fandt saadan
en storartet Overmagt i Peloponnes, og
Grækenland, i sidste Øjeblik. Til Turkernes Tugt
maa straffes enhver af saa store Fyrster. (a)
Den ikke almindelige Fyrster er ikke det
fornemste Natur, Afgrund og Portens Regjering.

1. fra 2. Afsn. § 18. 2

- formen nøiagtig.

Anmerkn.

(a) vid. Eichhorn. Weltgesch. IIte Deel

§9.

Athen.

Afsnit Længen naae stedse meget udstrakt. Theseus gav Staten sammesteds strand, ab sem gjorde Hekropia eller Afsnit til en almin- delig Fønustad for de attiske Forbundsstater eller Landsmen, f: dypsi: og omtalede Afsnitsmure ble da flytte ved Sochatessens Længes og Fallige Lage stesse. Jau ind- strekt Folket i Adel, Agerdyrker og Fiskerborger (a), undtagit den Kongelige Regje- ring, overdrog Adelen den højeste Magt og Herskab, som ønnerste Dommer og Fel- herre, stammet: Beidsen for dette Aristokra- ti. Jau Efterfølgen Kaldet Kongen Lige 2754 – 2893.
ble bedrøvet. Efter denne Død afskaffet Afsnitsmans Kongetitelen, og kaldte sine monarkisk Overhoved: Archont. Saalange Archontens Forskrift gav Lindrid, ordnede den Forfatning, som Theseus havde indført, uforandret, efi Archontwerdigheden fastsat aarlig for den forrige Kongelige Familie. Ør Fiendsk og mord og Forbrydelse var skal dette Sens mandt. Aristokratiet erfoldt dog en ugjr Omskiftelse, da man indskrænkede

Aabenbrud Lysningstid sie 10 Aar, og un- — 1. B. 2. Afs. 1. K. 3. § 9. 3227.
-dig gjord samme alt fast Kl. 11, da man ej
skuus atter forbrudt denne Tid sie 1 Aar,
man ogsaa dreet sin Magt, som Aabenbrud
sidste ved samt udvirket, mellem 9 Personer. {a.m. 3227 / a. Kb. 766}
Da ikke ommeldelig blot maatte af Aabne
eller ved Sommetider, og Sochet skeud gandske
var i ældste Tonder, saamegat mere som
angaa Forvarer skuus Sandte (?), som ofteste skeud
mange Uvorlighed og Spoirigher i Baken.
Sandelig overdrog man Aabenbrud Drakos {am 3261. / a. Kb 722}
at forfatte en skriftlig Lovbog, som skuus
forbandte formaadst sine Grundsæd. (c) da
Uvorlighederne stoderstag voxede og truede
Baken med Undergang, saa samlede man
sig i skuus Nød sie Aabenbrud Solon, sin
afalle man ældste og dark for sine Gjældsd
Grundlover. Hvor at begge sig om de
fædrenelige Sormaalsbrud, skuuske Aabend-
-skuus skuldt maatte ved Lodkastning
skuus forgaaende sin Andhjælp, maatte
man dem sie Aabenbrud og overdrog dem
i Grundskreudet Magt sie at indrette Bade-
-forfatningen paa sin Maade, som ansaa
skuldigst. Baken sik da ved dem følgende
3390.
Inddeling.
Borgerrainiteten (den ældste Magt:) man i
de nieldelige afskuuelige Borgerne Tonder, (d)

1. for. 2. Aff. 1. a. 3. §9.

med Kaldelsen af Forsamlet eller Retsfor-
-samt. (e) Disse Bygder maae i Forsam-
-ling dreles i 4 Rammer, men skiels ikke
forogrige tie 10. (f) Retten indrettes saaledes
atter, efter dette Formaa, i 4 Klasser,
Praktikosomedimæi, som skaal 300 Mademænd,
(g) Equites, /: Ridders: / d. e. saadanne, som
kand holde en Hest i Krigstid og skaal
300 Mademænd, Peregrini, som skaal 200
Mademænd aarlig Indtægt. Alle de, som
skaal mindre, Dagleiere og de, som
lenest af deres Arbeide, maae i den 4de
og sidste Klasse. De kaldtes Thetes, /: capite
censi: / og af dem kunde ingen nægtes
de Retsforretninger. Men den Ret, saaledes
gaaende, at sige deres Mening i Folke-
forsamlingerne, gjorde dem til fuldmægt-
-sprover over de nogtigste Sager, og for-
-ordnede Retten Vogter. I disse Folke-
-forsamlinger, /: Ecclesiæ: / som holdtes i
Athen, enten i Pnyx (h) eller anden Steds,
maatte de, saavidt vedkommer den høyeste
Magt. De holdte ogsaa Overopsyn med alle
valgte Mademænd af Raadet, som kaldtes
Epistatæ og Proedri, (i) de ordentlige som
Maaned, de extraordentlige, saa ofte de for-
-anledes. Krig, Fred, Forbund, de offentlige

Sudkommend Bestyrelse og, kort sagt, al øvrighed
sagen afgjordes der. de største Stemmers Ret
-dømd, og en saadan affattet Lovs Beskrivelse
-ma, forfattet efter Programmet. Man
kunde tale baade for og imod sammes paa
Ecclesia, og maatte ingen gives sin Stemme
førend han var 30 Aar. Efter samme Lov
kunde enhver som helst, saa sig behage for
at møde paa slige Forsamlinger. (k.) For at
lede Forhandlingerne paa Ecclesia, og for
ligge at lægge an Sagen paa Folket, skul
Magt allene vælge nogen blandt sig, ind
-satte Solon et stort Raad, (l) som be
-stod af 400 Personer, der siden forøgedes
til 500. Efter dette Raad, skul Medlemmer
udnævnes: Lystener, Proedri og Epista
-tes, der regelmæs præsiderede, (m) maatte
ingen (n) sige, der skulde forberede Folkfor
-samlingen, først forsaae og ombetroe.
Ofte forfulgte ingensinde i Raadet, saa
kaldes det Probuleuma, og det forlagde
da Folket paa Ecclesia, som siden afgjor
-de og ofte forkastede samme. Det var
denne Indretning, der gav Anacharsis An
-ledning til at sige til Solon: „det undre
„mig, at jeg finder Afgjørelser, hvor de Vise
„alene skal til at raadslaae, hvorimod dem
„Narrene som Ordenen afgjorde.“

Haandts Magt naar nogen stor. Ovrig- A. fra 2. Afd. 1. Nr. 89
hedsforsvar maatte skiønnes afslagen Regnskab
ikke skrift Overeensstemmelse mellem Beholdninger og
Konti, udvandt en streng Opsigt med Be-
stemmelser o. s. v. Medlemmernes valgtes aarlig,
og kunde kunne 4 Gange dagtig. (n) Om
Forretningernes Organisation af ikke saa
meget, som Hensigten rigtignok bemærket, ikke
Tilfredsstillende. Forsaavidt som første Punkt, at
faae et stort Hovedstad eller Kreds, saavel
for mange af dem kunne sammen, og at
disse ikke er for store Riger, der er gjerne
mindst Visdom.

Hvorvidt ikke store Raad, naar der er
mindre, fornemmelig første indskrænkt eller
ikke mindste forbedret af Solon, Areopa-
gus kaldet. (o) Det maa bestemtes,
uden nogen Tvivl at gjennemgaae et af det
store Raads antagne Forslag. Ikke Raad
kan blot ikke forkaste, men dets Bestyrelse
Sagtes kunde ikke fornøyet. Denne
Solonske Lovgivningsform, som nok aldrig
i sin hele Omfang blev indført, men som
dog gjorde Athens Forfatning blomstrende,
saalænge Loven var vrand, lod den
første Forandring, de Klisthenes indførte
10 Stammer og 500 Raadsmænd, og, som
nogle formode, ogsaa Ostracismen. (p)

Regjering var ikke, at Aristides bragte det
dertil, at Statsembeder og saa kaldes Ostra-
cismen af den anden Klasse; thi derved fremkaldtes
Alfen saa at Aristokrati ei at Demokrati,
den blot ved Areopagus sidder i Magt. Men
da Perikles og saa derefter stundt sin Tilflugt
og gav Statsmand ikke saadan Overvægt, at
gaae Mandat forbi og fremmede sig ligr sig
selvet, ikke saa ved offentlige Forretninger saa
saa lord Statsklassen skulde, saadanne saa
mangt som ikke stod til Hand, saa fremmede
gerne Folkets Tilgivelsesord saamange Gange-
sætte, at Staten, med Hensyn af den paagæl-
dende Tvang, ikke længere kunde bestaae med
den fiendtlige Forfatning. Saa lidt lang
vallet den saae og hidtil mellem Aristokrati
og Oligarchie, Demokrati
eigen blev indført. Nogen Afstandighed i Re-
gjeringsformen kunde med Fuldt ikke ventes,
naar saamegen Magt var i Folkets Hænder,
saa i at saa talrigt Folk som Athenien-
serne, som Aristophanes træffende fremi-
stiller under Billedet af en gammel Mand,
der stemmer i sit Hjerte en meget fremmed,
mand, saasnart saa kommer i de offentlige
Forsamlinger, begyndte at gaae i Barndommen.
Demagogerne eller de af Staten lønnede Talere
maatte naturligvis saa dens Statsforfatning

Dr. forenemte Embedsmænd i den athenienſke Stat var 9 aarlige valgte Archonter. De valgtes ved Lodkaſtning og maatte ikke ſidde mere end eet Aar; ſtore Ære og Magt ſtod dem til Raadighed, ſaaledes at de ſtod næſt efter Kongen, ſaadan at den første af dem kaldtes Eponymos, fordi hans Navn betegnede det Aar, hvori han var Archont, og hans Navn ſkrev ſig ind i Statsforfatningens Aarbøger, ſaaledes at Aarene ikke bleve talte efter Olympiaderne, men efter Archonternes Navne. Ligeledes var den anden Archont kaldet Basileus, fordi han havde Kongens Navn, men ikke hans Magt, og den tredie Archont kaldtes Polemarchos, fordi han var Anfører for Hæren i Krigstider. De 6 ſidſte Archonter kaldtes Thesmothetai, fordi de havde Opſyn med Retsvæſenet.

Anmerkn.

(a) Εὐθύνας δίδαι, γεγραμμένοι og ἀγραφοι. Plutarch. in Thes.

(b) Demoſthenes taler i Anledning af en Søn af Theseus, der var ſtorvoxen paa Thronfølgen, men som ikke og ganske ſimpelt udelukkes ſaadanne ſtore Love, ſaa ſandt som man ikke bragte dem ſammen i nogen Lovbog eller Kodex, og Arkonterne maa derfor (og ſaa vidt) at de ſkrifte dem ere bragte paa egen Hjælp.

(c) Draco ſtrenge Kriminalret for alle Forbrydelſer de mindſte ſaavel de ſtørſte, ſaaledes ſagde han, den mindſte Ting i ſine Øjne, fortjente Døden, og for de ſtørre vidſte han ingen ſværdere Straf. Herodotus ſiger derfor om Draco Love, at de vare ſkrevne med Blod og de Menneſkes Love, hvormed han ſtraftede paa

saus kaun, og Calorum Demades skildred
den treffende, ind at sige at de ikke mainstrøm
med blod, men med Blod.

(d) Πολιται. Den Lø sjøet aldrig at saun
mere stort end 20000. Det bør ikke alle
i Athen, men i Landsorum. [: Cyprus :]

(e.) μετοικοι. Disse navn vilde vi at sige
den Egyptiske blandt Borgere, den blev kaldt
store Patroner. De maatte betale en aarlig
Skat, 12 Drachmer for hver Mandsperson,
ikke saler for sjøet Kvindekiøn; kunde
ikke indrøm stund, solgte de sin Mand,
med mindre de havde Børn og Slægt for
dem; ej de vare fri.

(f.) Θητες. Disse Mennesker indrettes egnen i
Krig eller, som de kaldtes, Skibsrotter, og ikke
uden i Sømalen.

(g) en attisk Medimnus, som var ca
Tønnemaal, holdt 6 romerske Skieppor,
[: Nep. Attic. 2 :] ag eller 2 Amforer; om-
trent 48 potter.

(h.) Pnyx var en Plads tæt ved Citadellet,
og kaldtes saa fordi den var omgivet med
Stene og tæt paa hinanden anbragte Bænke
eller Bænke. Ellers holdtes Folkeforsam-
lingerne paa Agora eller Torvet,
og i Bacchi Theater.

(i) ~~Ψηφισματα~~ ved. inf. not. m

(k.) Betalt med 3 Oboler dagleg. 1 Obolus
var omtrent 2 ß: 6 Oboli = 1 Drachme.
100 Drachmer = 1 Mina. 60 Miner
= 1 Talent, [: almindelig attisk :] = 750 Rd.

(l.) ξενοι. Landsforvist fred Xaxor Pes. Mand

valgt efter Aarsvarv, som skulle indtræde i stedet for Forfald. A. for. 2. Afs. 1. kap. 3 § 9

(m) Frigtarer maae ei besidde, ikke heller bie at gjøre den demokratiske Forfatning paa fuldkommen og retskaffen vis nødvendigt Tilsyn samt ophjemle at Raadet skulde bestaae af 400 personer, som klassevis skulde forøges til 500. Hvilke valgtes ved Lodkastning 50 af hver Kommune. Efter den ved Lodtrækningen bestemte Ordning skulde enhver Kommune bestaae af 10 af Raadet, eller imidlertid 35. imidlertid 36 Dage; Afstemningerne begyndte dem paa samtlig paa Solons bie Horars Lid, et aftvungent Maanedsvarsel. For ikke selv at forbygge alle Misbrug paa afgivne Frigtarer egnede middelen i 5 Dekader, som efter en med Lodden foretagen bie at gjennemføre, og de samt Formænd for Præsidium kaldtes Prodroi, og valgte en Formand af deres Midt, de saa Epistates. For at Raadsmedlemmer Aldersvarig bie at afgjøre ikke skulde [illegible] (uagtet Sandsynligheden), de Dueh skulde ikke Almindelige, paa Ekklesia, maatte, forgaae deres skulde Sold, den fungerende Epistat i Frigtarerne Lod ved Lodkastning valgte 9 andre Prodroi, 1 af hver af de øvrige Kommuner, hvorefter de tegnede i Hvid Epistates,

og dette var det som bestyrede Folkeforsamlingerne. S. p. 2. Aff. 1. k. 3. § 9.
lingerne. Først kaldt et slet Raadsforsamling.
eller Probuleuma, som skulde forudgaae
Forsamlingen, ogsaa ved en Udraabelse
eller Herold. Ligesaa længe man selvet,
om det skulde afbetales eller nei. Det
Samtykke, som Folket skulde give, kaldtes
Προχειροτονία. Grækerne ofrede ei
mere, end de havde, de afbrændte kun
og kalv. Naar de ringere skulde samles
med hi, kaldt Forstanden det Common
de Notoriety, som sørgede ved at lyse
i mere Sale Bønner, eller skrev Pile-
stene. Dette kaldt ἐπιψηφίζειν, og
Grammatici Διαχειροτονία. En saa-
dan affattet Beslutning navn det, navn
kaldt Ψήφισμα, og den forfattede
skrivere af en dertil udsat Person,
som hed Grammateus. Herved endte
man almindelig Debatten over enkelt
Ord og Indskudstationsdage, som paa
een Nationalforsamlinger skulde blive
(n) i Athen navn Pol. ved nok. k.
(o) Areopagus betydte egentlig Mars's
Høj, ℞ og kaldt saaledes dersom man
troede, Mars selvet vorde den første, som
anklagede for denne Ret. Den var ingen
stedsfast, fremmede Areopagi Overgrænse
Magt saa strakte sig. Kogle holde dog

for, at Forbrydelsen ikke medfører
dens Straf, forinden det af den vedkommende Dommer
vedk. Baumgart. Anmerk. til allgm.
Ret. Hist. V. 198. Jeg vil dog her anføre
paa hvad Maade de Athenienser
og Romere indskrænkede den Ret dommerne
havde til at paalægge Straf.
Hans Bemerkning, at man, for at forebygge
Aeropagus, at dens Dommere ikke skulde
forfølge Forbrydelser, for hvilke ingen
Straf var bestemt, ogsaa dog undertiden ikke skal have
fundet Mandel. bibl. Hist. t. c. c. 13.
(p) Ostracismus bestod i saadanne Borgeres
Forvisning med Folkets Bestemmelse paa
Athenien, som syntes at forfølge en alt
for stor Indflydelse, og ikke ofte at de
anklagedes for nogen Forbrydelse, og
ofte at ikke selvfølgelig dem, der saaledes
dømtes? Ved denne Indretning besvarede
Staten ved lov sin Borgere, som syntes
blevne dem farlige, uden dem nær ogsaa ved
forudgaaende Undersøgelse i Overensstemmelse
Love, og dennes Mund lod at
undslaae dem de demagogiske Kunster
de ofte valgte sig. Herved kommer
af Ostracismus d. e. at Plato forkastede,
forsaavel at Romerne ikke havde Vota.
Forskjellene ligger nu ligeledes Fad-
rettens, som Athenienserne, fordi
at disse ikke Vota paa Bladr.

A. for 2. Afs. 1. kap. 2. § 9

† Dette Ord er Gotl. Lod ikke med i denne Forordning.

§ 10. 1. fr. 2. Afs. 1. a. 3. § 10

Sparta.

Spartas Regeringsform var saa afvigende fra alle andre Stater, og fra de fortalte om samme, at det vel saa modsiger, at det ikke kunde vel være umuligt at fremstille samme paa en for alle Tilfælde passende Maade. Ikke med mange Grunde ogsaa vilde man, da Lykurg først fremtraadte, og noget tilbragte man sam og, som han ogsaa har havt paa. Historien maae altsaa selv gøre og Tydeligheden følgende Skildring.

Sparta bestaaet, da Herakliderne eller Doreerne erobrede Peloponnes, af 2 Brødre Eurysthenes og Prokles, som ogsaa stiftede. Deres Efterkommere forblev store fælles Regering, uden at tilbyde Enkelt mellem sig. Dette maatte naturligvis frembringe Uroligheder, da Lige-vægt gik saa ikke, at Baaden kunde med Sikkerhed gaae. Hovedgrund, endskjønt ikke eneste og uden Tvivl saa Meget, naar ikke Udfordrede, de Lave, mange Land, ikke Rigdom, Overflod, det eiendomme af alle Grækere, ikke Grækere. (a) Det var Spartas Ejendom, at det, uagtet disse Omstændigheder, fandt Lykurg. Nogle sammenstod Prokles, altsaa af Kongelig Herkomst, fandt han allerede tidligere, ved at bruge sin Indflydelse hos Folket, som selv fandt

1. for. 2. Afs. 1. a. 1. § 10.

Jans Lovgivtighed sy, gemeenskabens paa sin Regjeringsmaade. Hvad ~~utvetydelse~~ Udvelsesmaade, og Omgang med sine Lige forholdsvis Mand, skeldt imellem Thales, en af Grækenlands 7 Vise, samt hvem sy er udvalgt til Lovgivere over Athener Forfatning, af hvilken vi nedenfor skulle meddele.

Herodotus i Clio paa mindelser, os, hvis Lykkes man skammende paa disse Tider, naar Lie av saadan Frygt, at vandt Lovgivning og Folks Selvstændighed, som vorder skjønsomhed, at indbyrdes Fred skal Lemmes hebagd for, som Lovgiveren, at reformeren Athener. Jan modtog med Glæde alle Vold, efter i Sammenligning 3100.
at Jorn, thi følgende andre store Lovgivere Exempler, fremfor sy Lycurgus Spartaner, af Medea, den skarpsindige Lovgiver. Det delphiske Oracle skjenkede Jam mandig at Feldtyge Navnet. (b)

Ihi man bestemme Grad af paa sin ved Regjeringsformen, Lykkes paa Spartanerne, som er ikke nødvendigt at man dissingeren vallom af ogsaa Jan Valgte Spartaner, Lacedæmonierne eller Landboere, (c) og Heloterne eller Slaverne. Man skjønner hi af første Aland, naar ikke vist ved at de moderate, som indsætte, i ikke Jan sy Aland omvendig af Spartanske Regjeringen den Lykkelige Magt, som endog Lykkes at gjøre dem alle

fuldkommen lign. Betragter man ligeledes Spartas Regjeringsform med Hensyn til Caadannelsen af Spartanernes Legeme, saa finder man at Spartanerne i egentlig Forstand og Lacedæmonierne, som blev samlede af de Dorisk-Achaiske Stammer, indtraadte Oligarchiet, eller en Blanding af begge, hvori dog de egentlige Spartaner, som det egentlige Corps Aristokratie, gjør det øverigste Element, saaledes som Historien, saavel den ældgamle Mythe, som ogsaa Sagnene allerede vidne derom, i denne Henseende ikke lade os i Stikken. Hvis Maalet er, at gjøre Mennesket saa fuldkommen som muligt, saa maa Spartas Regjeringsform ikke forgjældelig Despotie, som nogensinde har existeret. Man ikke maae nemlig vel, uagtet for alle at bemærke, at Hensigten i de Platoniske, Sparta-Dialoger har været indskrænket, saaledes om Plads, om Borgere, om Regjeringsform, da ingenlunde Sagerne alene med, fordi disse ikke betragtede som Formaal, men blot som Midler, og ei Ingenting, der i de Dialoger, ikke have bidraget med at sætte Sagerne i Besiddelse af de fuldkommen Menneskelighed, som det øverige Borgere; ikke saa gjør ligeledes saa flet Sigte, som en, der i nogen Dialog ikke bidrager til Reformen med at forbinde Comedien og Tragedien.

Med Lykurg, med den Indretning som gav Spartanerstaten, fornemmelig synes at have fundet for Øjne, naar han, at indføre en Regjerings-

1. Pe. 2. Aff. 1. k. 2. §10

form, hvorved Magten skulde blive saa-
ledes indskrænket, at man
ikke behøvede at frygte dens Misbrug. 2, at for-
enkle al Lovgivelsen, som skede ved en Følge
af at enhver Borger brugte paa sit eget
Beskjæftigelse. 3, at holde en Nationalaand for
sine vaade Landvaaned, og for Sædelen tilbringe
den ikke for Tider, at Sædmaadelandt var den
eneste, og at deres Kraft var bestandig samme,
endelig 4, at skille Spartas Velstandighed ved
at dømme og vedligeholde en uforandret Skaar
af Sorter, og i alle Borgere Hænder gjennem
Mennesker. Dette er ikke mueligt,
men det er endog meget vanskeligt, som flere
Forbindelser gaaskaar, at mange af de Indretninger,
man tillægger Lykurg, ej ere ægte, men at
den blot indskrænkede og saadanne som ægtede gaae
Hedenskab, der fandt sig stedse Dannes
Undvaadrag. (d.) Var ikke dissefald med
Grundejendommene ligt Fordeling, som Plu-
tarchus tilskriver, (e.) saa vil det ikke blive
saa vanskeligt at forklare meget af det efterfø-
gende, som ellers vilde være ubegribe-
ligt.

Ikke Lykurg vandt at faae en absolut Lighed
indført blandt Borgerne i Sparta, saa maatte
den dog indføre, at ikke ikke Kunde stige ved at
gjøre dem alle lige rige; thi denne Lighed vilde
snart vandt Lange. Han maatte derfor gjøre dem
alle lige fattige ved at omvælte dem de af
omvalgt deres faste Grundeiendom (f) de Rotan,

af Jorden at ejgnes sig Borg og Bygtholdt medtager 1 § 2. Afs. 1 k. 3. § 10.
saamegt, som enhver tilhørende sig selv og samtlige
sørnelige Landsfolkning. (g) De Kloste anvortaler
sin sig selv at samtykke, and derfor at være dem
et arbejdsdrift, alikkel ubetymrede Lig, med
al øvrige Bygtes Ønsk. Naaster nikkel saa
mangfoldige Love opnaaet sin Hensigt, sine og
Tadnelingene, som saa de blot satte i Kraft, saad,
som for bemerket, stemmet sig fra gammel Tid, (h)
og endda maatte mange skadelige Ousskudsfinder
ske, at det ikke skulde gaae saaledes som Gracchus. (i)
Alle Love alsaa, at gamle af Forfaderne indven-
dige Bygninger, der tilbagestemmede Sudmaaneder, kaldt alle
tilsammende Forbrydere erklærede for Vaterlandets
Fjender. Sin dreth stuer i 8000 Sexhundrede,
og 30000 Lakedæmonierne Voldne eller Herrer,
(k). Hvoraf at forstaa er muligt de Borgere i Sparta,
at sidste de Lakedæmoniere, dog saaledes at dette,
maatte de sine afgive en Del af sine store Jorde
fremdrevne. (l) Hvad at agrarlige Spartanere angik,
da maatte de ikke dyrke at sine tildrevne Jorde med
egne Hænder, saa ikke ansaae maaderne for dem,
end at gamle Tadmaaneder, Heloter (m) eller
andre Bygnes maatte arbejde for dem og for-
syne dem med alle Livsnødvendigheder.

Denne Tadnelning mikkel imidlertid, saaledes
ikke nogen lod sagde af en anden, sikkert sine for-
fulgte sin Hensigt. Lykurg forbød alikkel Bygte
Guld og Sølv. Sin tillod ved at myntfod Jern,
som blot af Navn; (n) og disse vare de i Forhold
til sine Værd, alt for tunge og ubrugmelige til

1. fm. 2. Afs. 1. k. 9. §10

at nogen skulde falde paa at opbygge noget ved
sin Bekvemmelighed. Begivenheden skulde man da
selv, og følgelig maatte en saadan Sammenfat-
ning nødvendig afbryde al Handel og Samqvem
med Fremmede. Derfor sluger man dette
og Grækenland for hele Grækenlands Vest. Kyst-
er, Peloponnes og Kreta, siger Plutarch,
skjøndt Sparta som et Krigerisk Land. Det var
det tilladt at bytte Varerne omvekslevis fra
den ene til den anden Grænsebygd.

(o) Paa samme Maade, som alle Omveje
forbydes Fædrelandets i Barbarernes Stater,
saa vedtog de skjelig Lykurg store Opmærksh,
naar saadan var indført, Afgrødernes Indgaa-
else: paa Statens Befaling og under store
Straf, (p) saasom Børns Afskaffelse, (q)
de saakaldte Fællede Spisninger paa Statens Be-
kostning, (r) alle Borgeres Ligsed og Simpel-
hed, saa de maatte sig Dør og Væg ikke
bruge andet Værktøj end Øxe og Sav; (s)
store Fælleds og offentlige Maaltider; (t)
alle saadanne Forretninger m. v. skjøndt af
den Grundsætning, at Borgerne ingen Ej-
endom har, men at alt, endog selve Kone
og Børn, tilhører Staten. Det var
og saa rigtigen bevendt, at de mindste
Forskjel maatte forsvinde mellem Borgerne,
og hvorfra en Fædrelandets Ligsed maatte
stamme. Hvorved skulde nu vel de Barbarske

Borgere i Thisteddals afsides naturlige
Menneskelighed, men dens Uforskyldte
Ulykkelighed grunder sig dog paa sin störste
Uforskyldighed. Ej dens Fuldkomne Frihed
Lyster dennem ikke nødtørftede Ting med alvidt
at forlange dem for det Arbeyde, og dens
Ledighed kunde ikke engang ikke tilstaae snart
10000 Borgere, end mindre nogle Hundrede
tusinde Soldater i et Krigere, saalænge
Krolligheder, som disse Planer ikke tilsiger
enhver Undersaat, som da med uforbeholden
vilkaar sin Lydighed, som Statens Overhoved
den mandtalige, men Faderen. Overhoved,
i mandtal troelig for, tabte saadanne Ret med
at opoffre dem. Den störste Trusel
var saadanne i Spanien sammen med det
störste Planer, og saa Mangfoldige Exempler
grunder paa Mangfoldighed. (t.) For
at forsvinde, at ikke Mangel paa Arbeyde skiller
gjör Forbedringen skön og nogen sand Lie
Menneskomfort, oplyser Lyset om alle Ting-
ter saa godt som nødtørftig Lyst til Ting, (i saa
saadan Grad, at den ikke kunde ud-
skiftelighed, Formögenhed alle Ord and Ting.
Hvormed man Forbedringen ønsker saa stærkt
Lyst; og i alt Fald den ikke forklare sig,
saa grunder, at den ikke taugte efter nogen
Lykke mere end den, at Hvis Overstrømmelse

Lyd, saa vidt det kommer sin egentlige Art
nær, ofte vil forandre sig, og i Stæd
derfor Grammatikens Regler og Undtagelser.

Det saakaldte Christelige Skrift
vil dog sin Magt paa Talesprog, som
forsamlingsvis, som kaldes det store, men
ikke saa Skrift d. e. baade Spanier og Lace-
demonier, det lille, men alene Spaniens
indre paa Stæder. (a) Skrift kommer
ikke skriftlig, men ved Øiesyn. (b) i Skyg-
gen blot ved Ja og Nej, uden at tage
dem fordt Øine. Dog skrift ikke
Øie at skyde Forsamlingerne paa Ecclesia,
indsatte Lykurg at antal af 28 personer,
de alle maatte over 60 Aar, hvorfor ikke og kaldtes Gerusia eller
ikke Gamle Raad. Dette Raad, hvorved
gjorde stilige fandt Sæde, var det Høyeste
Statscollegium. Skyen dog kunde komme fra
Ecclesia, førend den fra man i Forvejen
samtykte, og Folket kunde ikke antage eller
forkaste, med andet Forslag. Gerusia var
ikke ligesom den øverste Domstol, og ikke Med-
lemmer fungerede paa Livstid. Foruden de
fem øverste Statsbetjente valgtes paa
Ecclesia. Lykurg ophævede ikke den
dobbelte kongelige Regjering, men fra gjorde
Kongens afhængige af Folket, og indskrænkede den

1. Bo. 2. Afs. 1. K. 3. §10.

hi blot at more at finde blandt Natur-
mand. Som saadanne, bestyrket ved alle Nat-
sager, fandt desuden med og forskjellig Guds-
ærefrygt, særlig førte den nøiagtig Forretning
af enkelte Drabelsmænd fra Delphi, (w) og
stod med mægtig ubindskrænket Magt, i Hen-
hold til Lovgivningen i Lycien. Da Lovgivningen
Journal fandt Medlemmerne af Raadet fandt
deres Embeder paa Livstid, som forbyggende uden
Lykurgs Skjæn, (x) eller ved grove Forseelser,
(y) at forlige sig med
den Fiendske, end at enhver Person, 5
Embedsmand, der valgtes aarlig, og som
man enhver Dag den højeste Bestyrelse af
alle Statssager med stor Myndighed. Hvad
Hensyn vores Natur-Egenskaber, vores Helbre-
delse, vores Børneopdragelser og Fædrene.
de Fandt Forskjel i Sparta og paa Athen,
og man fandt Exempler at anføre.
Da den ene Stad dømte stor Magt for en Lov
Ed, og den anden næsten mellem Slave,
saa Fandt vi ikke det klogt for Fiendske,
enten indskrænke eller ophæve dog Ephorernes Magt
til oligarkisk Despotie, og Underkastelse alle
andre Embedsmænd. 5 Lykurgs Plan var
blot udkastet for en lykke og fattig Nat. da
Egerboernes med sølvkløv Ønske fandt udvidet
deres Grændser, og tillige bragte dem, saa mulig
Forfatningen fandt taale betydelige Forandringer.

5 Denne Indretning var derfor, ligesom saa
Selskabsinnen i Rom, at hindre Penge-
at Mængden, Aristokratiets skrækkelige Forfatningsmand
fandt. Som at forsvare sine egne Rettigheder,
mod Selskabet nogle grumme Overmænd, der
fandt dog i sin Magt, uden man at kunne dem
samme. —

Det var ikke Kongerne Pausanias og Lysander, der befordrede dette. Imidlertid maatte det altid være nødvendigt at Ønske paa Lykurgs Vegne som Lovgiver, at det Fædrelandet, som gav Sparta, skulde sig dette skjønne Forandring, i Fremtiden skulde være (x.)

1. Ser. 2. Afs. 1. K. 3. § 10

Anmerkn.

(a) Herod. l. c. 66. Thucyd. l. c. 18. Xenoph. de repub. Laced.

(b) Pythia gav dem det Svar: "at de skulde blive Gudernes ædelmodige Yndlinge, dele med dem Gud- og Menneske; og at det var dem bestemt at indføre den gavnligste af alle Regjeringsformer." Plut. Lycurg. Herod. l. c. 65. Xen. Memor. Socrat.

(c) Der var egentlig i det Lacedæmoniske District eller i Laconica, 4 Slags Indvaanere. De første Klasse kaldtes Spartanerne, eller de med Dorer blandede Heraklider, som havde Landet. De udgjorde de egentlige Borgere eller Landets Adel, de gjorde Krigstjeneste i Soldatersamlingerne, og havde den høieste Myndighed. Den anden, langt talrigere Klasse indbefattede Lakonikas gamle Indvaanere, de saa kaldte Perioker eller Lacedæmonier, der bestod af Landets Kræfter med Eiendom, og ikke andre af Landet. Disse fik, naar de ved Krigstider deltog i Spartanernes og gjorde Krigstjeneste, men de havde ellers ofte drevne

nem de betragtede strængest ikke fand
Borgere, og nem udelukkede fra alle of-
fentlige Bestillinger. De ubetydeligere fa-
de, som Lacedæmonierne dem, skjøtte de sam-
mest i deres Hænder, ligesaa og Jakt-
ten og Haandværkene dannede af dem.—
De tvende Klasser bestod af Hjemmeboende
eller Fremmede, dels efter Heraklidernes
Indvandring, dels nedsatte sig i de
forskjellige Byer, og beholdt dennegaa ligel-
les Hjemsted de dethjemmede og Berøg-
telsen, stod ikke Enten denne Klasse
paa samme Sted som den forrige.
Den 4de og sidste Klasse indbefattede
endelig de ufrigivne Heloter eller
Livegne. De tilhørte Staten og over-
bortsatte af denne til Borgernes Rundighed.
Egentlig bestod de af de overvundne
Indvaanere af Helos eller Elos, dem
Spartanerne havde erobret ved deres
Bevæbnede dethjemmed, men Navnet blev
siden almindeligt for alle de Slaver,
som man ved Kjøb eller ved de over-
mægtige Byers, erhvervede, og
hvis Mængde undertiden blev større
end frigivelig.

(d). Mansos Sparta. 1. p. 114.

(e) sml. l. c. og 1. p. 61. Plat. de legib. l. 3. Tom. 2.

(f) Plutarch siger udtrykkelig, I. Lycurg. c. 9. at

Lykurg lod sine Love besvæl sine Lov effter sig, og anfører Grunden.

(g.) Den Mand, som paa Spartanernes Grund sin Jord, naar ikke at Lykurgs Lov ulig. Spartanernes Jord, ligesom Helotskuddr. med, kun dominium utile over sin Jord; dominium plenum tilhørte Staten.

(h.) Sin Jord ikke solgt at faae sin Gæld igjennem i Sparta, som Aristoteles mellem Judicierne kommer, dog maaske ikke saa meget som saa stor, som man af Plutarch. in Lyc. c. 11. Jeg saadant skal ikke skiønne sig ikke saa stor skal.

(i). Manso. I. p. 116–118.

(k). Herod. VII. 234. Efter en Mennings, med Grund at Lykurg Jord bestemt 6000 Lodder til Spartanerne, men Polydor tilføiet 9000. Lyc. 8. Kort paastaar at Lykurg Jord bestemt 6000 Lodder til Spartanerne, og at Polydor siden Jord tilføiet 3000, andre at Lykurg blot Jord givet 4500, og at Polydor Jord forøget, som de ikke skulle. Det er urigtigt, som sten Jord var.

(l.) Manso. I. p. 110–111.

(m.) Ibid. I. p 66 seq. Jeg overeens er ikke Lykurgs meningen at give nogen Slags Ret ved disse Helotens ejendelige Forfatning, som ej Klagen af Lykurgs ældgi Indretninger.

(n.) Polyb. lib. VI. c. 45, 46.

(a.) Mans. I. p. 162, som dens Forfatter fejrer at A. Ber. 2. Afs. 1. n. 4. § 10
vise, at Spartas Sathydom og Mangelen paa
Pigat sammenhængde uden man av Følge af den
dets ødelæggelige Sande og af de Indretninger,
Lykurg havde gjort, ved hvoget Sinde
Landet i dens Besiddelse.

(β.) Ogsaa dette Stykke, efter Lykurgs Plan,
ikke uden ander end en Centralt, stiller
i den Synspunkt at skaffe Rigdom Kraftfuldhed
Borgere og mandige Personager. Ordet
man ingen Fremmede Borgere, forbyder
den opnaaede ikke mandhaftig Alder, medfører
de gifte sig, naar den ikke vilde udsætte
sig for en mandhaftig Besindelse, ordner
Ægteskab, førend vedkommende for Lange og Bred
have bragt Ild gaar hen, straffede, som dem
ὀψιγαμίας; skulde ligeledes mand
ældefulde med dem, der nægter mødre,
i Alder, Kvinder eller Kræfter ved den
ældre Person. Derhjælpes, at bronde
Fredsdom, maatte, førdi den man ægter,
skade den Pengegaver, at man af de Fyge,
med Hvem den modtog i en Forsamling,
vagtede adrige som sin Fiende, skulde
ellers man ikke Ære, som i Sparta ung-
dom maatte vise sin Alder. "De siger,
" siger den, ingen Børn, den ingen
" Kvinde vise mig samme Ære igjen."
Xenophanes, Lingvist, skal en Gang
have af Besynder, førdi den skulde ægte
en ung Kone. "Da min Faders og Broder,

„ sagde ik, ikke Lægen. „ — Du samme A. B. 2. Afs. Kr. 9. § 10.
politiske Grund fandt at Ostindien, den
fornemste ægyptiske Sold Grandsen for sine
Skydelse og gjorde at nærskilt Lo stem
at sin Fiendinde, samt at, den skikkede Ad-
mirals og kapellets Mand at udsaae
sine Lønner til Lægen og Skriverne, for
at skaffe sig Anlægen, uden at ikke
præsidet nogen af Herrerne til mindste
Hjem; ja endog selv en Lykmand,
der vi ofte sin Lønn, at sidde sig ind
andre, som jeg med fandt Jadret at
ophæve fuldkind og rasteren Lønd. Te-
delighed og Moralitet maatte sin, som
ogsaa altid, vige for politiken.

(g) Paafuert en forordnet Drug med
født, blev for ved en offentlig Forsam-
lingsplads opsigtet af et Alfst i ikke
Lag eller Apotheker, forthi Sadren
førte. Sendte sin Svag og Apfel, blev
sin, uden nogen Omstendighed, vedlagt
i en Afgrund ved Borgt Jaggetus,
som kaldtes Apotheke.

(r.) Befandtes Dronet ved Opsigtelsen fandt,
saa kommede at Sadelmus helbrede, og
Feberen saa strax ske at ½ Lon. At ly-
dragte uden Vaal og alle at Apotheker,
som en Brugte for at forfølge Skrid.
Eidlig maatte den unge Herrinne be
flage Lost, Mark og Forsamling. At
½ Lon fældte, maatte sin forlade

1. Pet. 2. Afs. 1. v. 9. 2. 10.

Sartrund Sind; for i en offentlig Tilbagi-
-ste-Anstalt, med et ønskeligt at samme
til Fædrenelands Borgere. Ikke Hensyn til
lang, endsdrektes til ethvert Stort Alder i
ældste Klasser, over hvilke Opsynsmænd
maatte ansættes. Ved ikke Ungernes Børn
maatte Forældre undtages. Opdragelsen
gik især ud paa at gjøre dem Legemet
stærkt, udholdende og smidigt, at gjen-
dem til sund og rigtig Begreb, og omv-
-sandelig at danne dem til Lydighed, en Fæd-
-relands Borgeres første Pligt, Ligegyldighed
mod Smerten, hvorfor man aarligen
lod dem offentligen gisle ved Diana
Orthias Alter, og udmærket dem, der
holdt udholdt Smerten, (†) samt
Klogskab og List. Bogstaver i egentlig
Forstand kjendte ikke. Digtekunsten og
Musikken maa hjemvist, Pythagoræernes
Sæl kort, Eftertænksom og Tyndsyn. / Laco-
-nismus. / Det hvis Opdragelse udover
fornemste den Overopsynsmand eller Fode-
-rend, hvortil man stedse valgte en af
Spartas anseligste, retskaffenste og ind-
-sigtsfuldeste Borgere. Hvis Pligterne
forsømte en mandig Opdragelse, og ømdt
i stedet indrettet Gymnastik, i alle
tiddrelige Øvelser. Man kan skjøn
kjende paa Pythagoræernes, som maatte
fremsee i al ofjentlig Tegd. Ved nøje

1. f. 2. Afl. 1. n. 3. 210

Højtideligheder maatte de, i de ældre Tider
-taurerne Mennesker, Dandse og Sange i
en ringe Del Brugt, om end ikke, som
nogle ville, ædgner. Manso. 1. B. 2 Dp.
11te Bilage p. 162.

(†) Manso anfører, efter Pausanias
III c. 16 § 6-7, Grunden til denne
Skik at være følgende: Spartanerne
havde, ved Orest at være kommen i
Besiddelse af den tauriske Dianas
Billede, og bragt dette fra Asien.
Lycurg kom den Urimelige Skik
til Efterrede, og mange andre Lovgivere
gav Raad. De ville i denne Anledning
spørge Oraklet til Delphi, efter de
ikke vare, at de skulde ofre Menneskeblod,
hvorfor den tauriske Gudinde var
vandt. Siden den Tid blev denne
Lov en af dens Midt ved Ceremo-
-nier ædtagen og offret ved Gudin-
-dens Alter. Lycurg afskaffede denne
barbariske Skik, men forbyggede for
at Overtroen skulde lægge saa for
mange Gudninger i Skjød, ligesom
Diana ikke ydede Efterretning for det
Blod, som skulde udflyde, indførte
han istedenfor den afskaffede Men-
-neskoffring, den Skik, som de en-
-dnu have. Gudinde Dianæ Cognomina
ὅτι ἐν Ταύροις λύγων εὑρέθη, πε-
-ριειλημμένα δὲ ἡ λυγὸς ἐποιήσε
τὸ ἄγαλμα ὀρθόν. Pausan. l. c. in fin.

(5) Disse Cognomina Gudinden allene tilskrives. Plut.

cu Lyc. 10. 12. Aristot. Polit. II. 9. Alle Sparta- — A. Ve. 2. Afs. 1. v. 9. §10.

-nere naa forbunder sig dagligen at spise med
Fruerne i fælles Selskaber, i Almindelighed
15 i Tallet, og sig ikke maatte nøjes af
den maanedlig Leverer af visse bestemt Kvantum
i Mael, Vien, Ost og Figen, saavel smuge-
den som gaabed disse fælles Maaltider,
blev saa strengt overholdt, at selvmeer-
kaner som fiirti Aspist med stod, ingensin
Konge Agis, der, da han var kommet hjem fra
en Krig med Athenienserne, forlangte sin
Andel hjem til sig for at fortære den med
sin Familie, at opfylde sine Pligter. Tabt
indskrevet den ikke var fraværende fra disse
Maaltider, uden at han var befriet ved
Offring eller Jagt, men ikke maatte den
Rigeste ved at sende en Del af sit offerkød
Øxe eller af Vildt man paa Jagten havde
nedlagt, til det fælles Bord. Ingen af
Lycurgs Anordninger, hvis Mærkelighed, fortje-
ner saa megen Eftertanke som denne, til det
fælles Maaltider og den Kærlighed, hvormed
indbyrdes Kjøn gjorde at skjønne vi mere
nøiagtig, ja gjerne, som
Theophrast udtrykker sig, Sattigdom ligge
dem lig. Men der var faller ingen af
Lycurgs Anordninger, der mødte en saa
stærk Modstand som denne, og som maatte,
da den først gang forslogen, rømmed Vrede,
forikke at blive strax, ved sidstnævnte Lejlighed
som endog skal gaaet næsten sit eget Øxe.

(t.) Efter Vildt man med en Heloternes Forfølgning,
saa besonderlig at nogen nærer ved Øxe. Da-

A. f. 2. Afs. 1. n. 4. § 10.

marked and in ogrod fundsj o skaglig
Dragt, and en fiis af Gundestind, saug man den
tie at drikke sj skaal, for at kunne samles
den som adgang med Gamle for at unge
Carthaven 3 aarlige blev de eidskud for at
vinde sin ene sine Ridderstand, og samme
at den for storke, saa sine Aeldre begyndte at
forvorlige Argumenter, saa los man dunge
Carthaven laggr sj i Dagsed og nedsabe den,
saa vad de ikke skulle sit Aeldning li at
ons sj i Begivnet Overfald. Endelig gaa-
stoom at Lynurg ikke saa indsat eller, Man-
-uskripter opbevaret Ret, der er Lejlighed andre
Konst-Kryptie d. v. den samnalige. Du blev
ikke mindre sammenskalig, om man and med Aeste-
-tiker antager, at dens Folster-Jagt ikke fortjener
sten end en Gang en Konst.

(u) Cragius de rep. Laced. l. c. 6. 10. Xen. Hell. Gre. l. c. 3.

(v.) Plut. Lyc. 26. 2.

(W.) Herod. VI. 56-58. Elogelig fandt Lynurg ved
at forene den civile og geistlige Magt, saa Delig
saa Lykket Herskesyge mægtet Blod. Monso. l. 97-99

(X) Herod. l. c. 64. Xen. de repub. Laced. c. 8.

(y). Aristot. polet. lib. V. Plut. Lyc. c. 7. Valer.
Max. lib. IV. c. 1. Baumgartens Hjeotsk,
at ak af Lynurg indsatte Komedsj-Lekker
og Lejeren var at samme Forsoven,
forstyrren unord Ogmerksomhed,
and man: Almindelighed for Skonhed
den.

(Z.) Montesquieu esprit des Loix. IV. c. 6.

§ 11.

Makedoniens Regjeringsform.

Hjelpemidler: J. Bapt. Crophii adhigg. Maiedon. in Sponv. thes. gr. antiq. t. VI.

Makedoniens forskjellige Indvaanere (a) stode ved, ikke først vi lære at kjende dem, allerede under Kongen, men disse vare meget indskrænkede og fuldkommet magtesløse. Selv naar i Hjemlandet, som Herodotus, Thucydides, Xenophon og saa Lucian, i en af sine Dialoger, i Modsætning med Persere, kalder dem fria Folk. Kongen Makedoniens Konge kunde dømme fra Livet, ikke af en Folkeforsamling selv dømt. Hvorvel han arvelig, dog først ikke kunde ansees for regjerende, naar Kronkandidaten blot var af Kongelig Familie. Kongerne havde ofte flere Sønner. Hvilken der skulde faae Adgang til Kongen, dem blev ikke mærket sig ved en Fødselsdags Fest og en smuk Dreng. Rettergangsmaaden, i det mindste i nyere Tider, afgjordes af Kongen i egen Person. Landets Krav havde Del i Regjeringen og førte Ikke af Kongens Formuen og Raadgivere. De omgikkes dem ikke mindre Ærbødighed. Herodot skriver ikke Ord, som Makedonierne i dette Øjeblik gjorde Oprør mod Alexander, da han ikke, at man skulde omgaaes som ellers persiske Hofceremonier. Kongen fremstod ligeledes Landets Dommer og Øverste Øverstbefalingsmand.

Anmerk.

(a.) Plinius siger Lib. IV. 10, 17, at der i Mesopotamien var ikke mindre end 150 forskjel. slags Folkeslag, og efter Melas's Beskrivelse II. c. 3, var der ligesaa mange Nationer som Navne. –

Om Karthagos og Roms Regjeringsformer have Romer skrevet i ældre Tider, men da Tabet af disse Byers Historie nu ikke kan erstattes: maae jeg frabede mig ikke rigtigst at bestemme den selv. ~~Jeg ikke~~ ~~Jeg har maatte Blandt~~ ~~Jeg~~ ~~Jeg har ikke~~ ~~maatte~~ ~~Lesere deres Historie~~. Læseren vil derved kunne erstatte, men sammensmeltede Tider ere ikke gode. I øvrigt følger jeg Romeren som gode i ikke Afseende.

§ 12.

Karthagos Regjeringsform.

Hjælpemidler: Aristot. Polit. II. ii. Heerens Ideen über Politik, und Handel d. alten Völk. I. p. 127–169. Eichhorn Weltgesch. I. p. 413.

Allerede i de græske Oldtids Tider maatte Karthagos Forfatning fremkomme iøvrigt, som jeg regner det Samfundsliv man ønsker, naar ikke gjælder om at bestemme Statsformen efter Plato's Regjeringsform. Aristoteles kaldte, at den dette var aristokratisk, dette politisk d. v. demokratisk, Polybius derimod siger, at den var sammensat af Monarchie, Aristokratie og Demokratie. At treffe det rette, er jeg vel ønskelig, som de fleste

1. for. 2. Afs. 1. a. 3. § 12.

Tributen, der fans takt om Karthago, skjø
fans fjend domerstaten for Byen, og sam-
mesteds sin med stand, fandt omrørt
at romerske Magistrats gresserende Herrespid
at karthagineserne, skjønt ikke dog en ny
Følge af Byens Natur, at skjøn Forsvarer
Sverd saavel til Fiendens som til Vaabnes
maa vorde ganske ombytede i en Fredstund
end i en krigisk Stat. Vanskjøt fandt
imidlertid Karthago befalede Sæde med
Rom og at ønske Grændserne sin
den gamle Verden, at en enkelt Stad maa
sønderes for sit Vaben, ikke Byer, hvoraf
ikke Fole dreges sig, og at Borgerskabet
i denne Stad indgjorde ikke Fredstand Borger.

Karthago maa, fra Begyndelsen af,
en Handelsstad og derigiennem fandt med sin
udbredte Fande. Det kan altsaa ikke undre
os at finde Opfindaterne, i deres Borger
i Begreben for Regieringen, som dog, alle
steds klangen vogtet, skjønt ønsket ofte
gjentager Uvenligheder, saalænge sig åforandrede,
saalænge Karthago blev sit anlagte Fremmed
stor, blot at beskjæftige sig med Handlen.
Den maatte falde, da den begyndte at ville
være verdens Stat.

Et Krige- eller Sjømands-Aristokrati
fjendt altsaa Karthago at sans mank. Det
første Krige i Staten var Kvinde eller Adel,

Hvori alle Retssager afgjordes. Det Lov, A. B. 2. Cap. 1. n. 2 § 12
af de Efterretninger, man har, saa skal der
navnt germanust og saligt. Medlemmerne
valgtes af Folket, hvilket, i en vis Retsfor-
handling, vedrørende mange Personlige
for sig følger. Det blev og en af Kon-
gens Ret Natur udgjort. At ikke flere end
valgte maae umiddelbar Hjemmel eller mindre
Afstedigen, enten for at forbrede Bogen,
eller for at bruge i samtlig Udfald. Ei-
valgene var ikke uvidende Embedsmænd
politisk, da forestaaende at forandres Hjem-
hørte Republikens Grundvold med Ret man
skjøt indsendte paa nogen Expeditioner, og
deres Forandring samt da og mere end
ret blodigt Nederlag vil følge.

Hvadsom for Ordet og Folket
stod Tingsted, som vi gaaer Kirkebyen
Lerbek hen; vi vorende gange at samme-
ligger den med store Hensyn, men store
ugrundige Mand var Hjemmel. /: Skjønketin:/
Jeg man med Rette vorde om skeet, er
at vi valgte af de fornemste Familier og
at vi fandt mange Magt og Indflydelse, men
om vi var to eller flere, om vi overskred
aarlig eller om vi, omgang valgte, be-
stjerede store Post for Livstid, vil vorde man
ikke. Man antager i Almindelighed at
vi var to og muligvis aarlig, men af ingen

anden Grund, end for de Indretninger vare
saadanne for Amerika. Med Kommandoen
over Amerika havde de Intet at gjøre, med
hvilke Magter af Folket forskjellig Sagkyndige.
Jeg har sagt, at alle Retssager, hvis
Sted o. s. v. afgjøres i Landet. Hvor
Pengene og Landet ligger, der forlig-
ger Tyngden af Folket. Da nu Kristo-
pher Columbus store Magt skaffede hvorfra
han selv gjennemlandede Europa, saa sagde de
Stater at vedkjende sig, at vare
i en vis Grad med ansvarlig. De øvrige
Byrder indentagelsen med alle Lidelserne.
Man søgte disse indentagelsen med Gjerninger at
skaffe sig Luft, men ikke Virkning, thi
Amerikanerne vidste med Rigtig Eks-
empler og Bøger at Folket skrev i Amer. Dalmen
har for Columbus Skyld bragt dog det
indentagelse Folk med sine Uvenskaber da-
delt de den Opfindelse, for at gjøre Regel af
afgjørelse Undtagelser. Man vedtog at
Statspolitiet af 105 Ungresidenter, som
skulle vaage over Landets Beskyttelse, og
som havde at bevare Pengene og Skat-
kammeret, hvorfra de udgjorde, endvidere
som Forsvarets Garde. Dette Statspoliti
deeltes igjen i Centurier, hvert under
Kommando af 1 Hundredmand: for at passe

A. P. 2. Afd. 1. n. 3. 812

 Folkets Antagelse i alle Tilfælde. Rom — 1. B. 2. Afs. 1. k. 9. §§ 12. 13

da dette Statsforfatnings Oprettelse af Tarquinius eller Aristodemus Børn, og Tarquinius antages for Livets, saa følger det jo selv. dette først. Hannibal sagde vel, efter den anden punische Krig, at ville paa Grund Mangel, men det Ord var jo dybt nedskrevet, og Staten laae dengang allerede i en Afmagt, saa Romerne dette vare Lov den Ed til at lemme sig. —

§ 13.

Rom.

Kilder: de romerske Historikere, især Livius og Dionysius fra Halikarnass.

Hjælpemidler: Jacobi Pancirolli variae romanae antiquitates. Thes. T. I. Graev. respubl. rom. commentar. Lib. III. Francof. 1597. C. Sigonii utrykkelige Værk over den röm. Statsretts. vid. Meusels bibliot. hist. V. 1. P. 2. p. 226, som ogsaa findes udi Graevii Thes. Beaufort röm. Republ. Danzig 1775. 8vo. Roms vermeintliche Thronfolge von M. J. C. Rasche. Nürnberg 1778. Thom. Bevers Forsk. d. röm. Statsretts, med Anmerk. ved Völkel. Leipzig. 1787. Herders Ideen zur Philos. d. Gesch. d. Menschheit. T. III. p. 229. Fergusons Rome og mange fl.

Roms Regeringsform var først eenmonarkisk, siden aristokratisk-demokratisk, til sidst fuldkommen demokratisk. Kongemagten var allerede, i Tarquinii Tid, i Folkets Hænder. Det nægtede selv sine Konger og udvandrede i Folkets

Familiegrund alle Magistratsvaerdigheder, ja Dömt-
endog den i sidste Instants. Kongen naar altsaa
ikke alene sin Naades første Ciraad. De første
Medlemmer af Magten naar stoese i Patricierraad el-
ler Adelsstanden, og Rom naar saaledes en
aristokratisk Monarchie.

Denne Adel eller Patricierne naar sit Sam-
liv, sine Forfædre, med Rette Tilskrift, naar
af Romulus
~~af Romulus~~ valgte sig Medlemmer af Raadet.
Da blot de ældste Sønner, saavidt man vedkom-
mer, saa Valget et paa; thi Navnet Patri-
cier, skulde egentlig indbefatte i maiorum og
minorum gentium. Hos nogle Afstemninger
af de Curiatorne, Romulus skulde have nedsat,
ikke af dem, der selve nogen Stemme. Alle
øvrige, ikke ædle Sattige, naar Plebejer,
Borgere. Begge naar de fornemste med
Jævnhed ved Patronat og Clientel. (a)

Patricierne havde i Begyndelsen Stor
Fortrinsret. De alene kunde vælges til Med-
lemmer af Senatet, de alene kunde beklæde
de høye Kongs- værdige og geistlige Betje-
ninger, de alene havde auspicia maiora,
(b) de alene vare Dommere og Lovenes
Fortolkere. Dette havde de store Rigdommer,
som den forbød ægte Forbindelse med Borger-
lige Familier, en anden Lovgivning Borgerne,
som Necti, (c); i Patricierraad Gaver, naar
de ikke kunde betale store Bøder. De aristokra-

L. Per. 2: Off. 1. a. 3. § 13

Forn Klem endnu selvstændigere, da Servius Tullius ogsaa skiftede Arbeidet ved Hærfærd i de Legemænd Klasser: Fanteri med den Undtagelse, som gaar comitia centuriata. Efterat endelig Legemænd vare fordrevne, blev Arbeidet alene Sværd, og Borgerne vare ikke Krigsfolk. Man skal forestille sig saa mange Klasseforskjelle og Inddelinger, at man tilsidst, for at forebygge forvirring, maatte ansøge Folket 2de Sorg. Fanden, som skulde tribuni plebis og som, autoriseret af Senatet, skulde indkalde Folket med Senatets og Konsulernes samt Patriciernes Medbestyrelse. (d) Efterat ved disse Anstalter, skulde efterhaanden Arbeidet vinde Sværd, indførte Servius, hvorpaa Klassevæsenet Pleiemaa gjorde Indflydelse, hvorved Arbeidet kom at omfatte de Bestræbninger, som paa disse 5 Servius skulde, som skjelnes, og forandrede saaledes den gamle nordiske aristokratiske Form til en demokratisk. Folket ødelagde den høyeste Magt paa Servius eller Folkeforsamlingerne, s. comitia efter de forskjellige Inddelinger:

a) i 3 Tribus eller Klasser, de gamle forøgede til 35, og igjen inddelte i ældre og yngre.

b) i 30 Curier eller Foreldre, hvorved de i Forbindelse gik 10 paa 1 Tribus. Selv denne Inddeling var militair.

c., i 5 f: eller 6 f: Klasser, efter den større eller mindre Formue. Disse sidste vare ogsaa paa ulige Maade, dels i Centurier, saa at den første Klasse f: Classici: sandt 98, alle de øvrige tilsammen kun 95 Centurier. (c.) Efter nu af disse Inddelinger stemmede Folket i Folkeforsamlingerne, hvorfor og saa saadan comitia curiata, centuriata eller tributa. Curiata vare i første rækken de ældste. Centuriata indførte Servius Tullius, for at tilegne Adelen den Indflydelse Magt, tributa indførte Tribunerne, for ogsaa at berøve Adelen denne Magt og skaffe Folket samme tilbage. Paa dem alle kom nemlig første Gang Mænd over 17 og under 60 Aar, i de Curier, Centurier eller Tribus saadant gik til Stemme, for ved Flerheden af de enkelte Stemmer, at bestemme den hele Curie, Centurie eller Tribus Stemme. Naar nemlig paa denne Maade Sandt erfaret alle Curiernes o. s. v. Stemmer, saa talte man dem, og saae da det første Sandt antaget, eller ogsaa for at Folkeforsamlingen, og navnlig den, den hele Stat forbindende Lov f: lex: f: Publicia afsondrede sig i Forsamlingen fra comitia tributa, ikke ellers optoge dens Forhandlinger, og kaldte den plebiscita.

Man den forstnævnte Lov traadte denne Strid, 1. Per. 2. Aff. 1. k. 9. § 13.
og gjorde den almindelige Sammenkomst a. u. c. 456.
(f.) de Dage, som paa Comitierne skulde
afsondres, forbemeldte først i Senatet,
og bekræftedes derpaa Folket ved
udsagte Ord der 27 Dage i Forvejen.
f. per trinundinum. Dette foregik for og
imod samme. Naar første Fuldmagt
præsiderede paa Comitierne, da almind.
lignede Foredrag paa campus Martius, for
30000 Mand kunde rummes. Naar
Klarsterne ugunstige, saa maatte de
udsættes til en anden Gang. Stemmerne,
som kaldtes suffragia, gaves lang Tid
mundtligen, indtil Fuldbyrdelsen Gab-
net fik fordt den Lov igjennem, at Fol- a. u. c. 619.
ket skulde afgive deres Stemmer paa smaa
Tavler, for at ikke Rank skulde
sees for, hvad Nogle kaldte, Skrift for Magnus Mand,
at notere efter eget Gyldt. – (9)

I Forfatningen hørte Senatet, som
Romulus havde oprettet, af 100 Mand
Folket udgjorde Senatorer. Dette Tal for-
øgedes ihvorvidt til 300, og siden undertiden
Man vond ikke bestemt, om ikke
mere. Folket, Ridderne eller Provinserne,
har nogle deres. Men de mere fornemme
i Senatet, kaldtes de patres conscripti. Først
havde Kongerne, siden Konsulerne, Diktatorerne,

Jhotomund og Folkstribunernes Rat at samman 1. P. 2. Aff. 1. n. 9. § 13
efter kvatet. Tvistigheten skedde med ett
folk, eller med en förening. Patricierna
samlade Senatet på nästa Dagar som Maand,
nemligen Calenda, Nona og Idus. (k.) Sorgen
ålagdes att Augurerna skulle noga
undersöka i ett Lectisternium. Sedan
senare skedde ett par Lectisternier eller ett
af Omfång; dog nära Vestas underhafd. Sa
Folkförsamlingarna maatte icke förbjudas, fram
för, förty 200 Medlemmar voro närvarande. a. u. c. 686.
Consulerna legitimerade: Man en Lagstiftning
förslag underkastade, motsade sig med att
Senatet samman i 2 Fall, nemligen Lectisternier
ej partier. I Förstningen maatte ingen
Dag hållas för Folket, förrän den var afgjord
i Senatet, förty Folket hade ej att
rådgöra Tyglighet af sådan de underhafd
par Comitierna. Många Dagar afgingo
af Senatet alene. Förhandlingarna underhafdes,
att utgöra i nästa Förhandling en Högtidsdag,
og stod omförmält i Beslut för den Gud
Mat. Ofta anordnade Folket att sin Fall
Magt. Dato Stridigheter Folket Senatus
consulta; man en Gång protesterade
mod ett sådant Stridighet, Folket den
Senatus auctoritas. Att Högsta Embetsmannen
presiderade i Senatet. Om Senaten, som
Stora Rätten först valdes af Konungen,
(og som i Senatet först gav sin Stemma,

128. Dette principes senatus Aldrdrag og — J. f. 2. Aff. 1. v. 3. § 15
andre Fædrelags assiette Senatorerne fra
Folket, og ikke udgjorde sin egen Stand. (i)

Romerstaten fuldkommen Dette com-
-plekt magistratus. De inddeles i
majores og minores, curules og non cu-
-rules, ordinarii og extraordinarii, ur-
-bani og provinciales. (k.) Folket valgte
dem, og i Begyndelsen forstod de Patri-
-ciske Familier. Da dette man forand-
-rer, dette maa vi alene den høyeste
Magt mellem 2 Personer, som man dette
Consulen, men man indskrænkede tillige
dens Regjeringstid til 1 Aar, og valgte
overalt ingen Person for længere Tid.
Consulernes Magt var stor. De præsid-
erede i Senatet og paa Comitierne, som
de sammenkaldte, kunne andrage Sammen
med nogen indskrænket Magt, forestod
Auspicierne, og vare i Begyndelsen
de øverste Dommere. Dog kunde man
fra dem appellere til Folket, undtagen
man de, som ofte skeede, af dette over-
drogen den høyeste Magt, hvilket skeede
med den Formel: at de skulde see til,
at Staten ingen Skade vederfarede. / vi-
-deant consules, ne quid detrimenti capiat
respublica. / Af Consulerne udfordredes

regnes ind Alder for at blive Consul, med 1. for 2. Aft. 1. k. 2 § 10.
sidste bestemtes den til 43 Aar. Fornemste a. u. c. 574.
blev sidst Aedilerne, som de maatte have, dette
de, der søgte Consulatet eller andre høiere Be-
klædnings-Bestillinger, Candidati. Det-
nævnte paa Comitierne den 27de Juli,
skred derpaa consules designati, og til-
traadte den 1ste Januarii deres første med mere
høitidelighed. De samt bygge sig paa
Magt, som præsidere paa sin Maaned.
Dette Navn havde man ikke alene til Dom-
mersmænd Byggen, som vare foran
den af 12 Lictores, (l) sella curulis,
(m) en skjønfarvet Kappe, og
egen Klædning. (n) I Consulernes Sted
valgte man, ligesom Patricierne og Ple-
bejerne Stridsherrer en Consulat, eller
Krigstribuner eller tribuni militum con-
sulari potestate. Dommersmænd, som
Consulerne for Haand førmaatte, blev, da
Plebejerne og paa ret Adgang til Con-
sulatet, overdraget samtlige store
Embeder undtagen, som Ikke Plebe-
jer, og som ogsaa Consulerne, nemlig
den første Øvrigheds- og Militair-Betjente. Den
var først 2, urbanus og peregrinus,
siden flere. Den øverste Prætor
beskyttede alene, ved ofstagne Fiskere,

Jvorledes sag i sit Embedsvei vilde behandles og afgjøres ved forfattede Regler og Forretninger. Dette Pligtskyldighed kaldtes edictum prætorii. Men man maae ingenlunde tro, at Prætor derfor uden videre vogte Dom af sin Longimanede Magt; skjøndt man sammenligner dette edictum prætorii med ovrigt, findes dog ikke blive den Orden, som Fogderne kaldte ogsaa ordo, i dette ægte Forstand forlangt Regler. Man dømte saa-vornøt, saa endog Prætor saa skjødte. Det Regn paa sin Mandighed førte sin Sværd og Øxe. Forsøm gik 6 Liktorer. — Ved forskjellige og mægtige Anledninger, naar Dictatorer, paa Sidste eller Fiendtlig Forlangende, en Dictator, som Consulerne ikke maae Appel ændre eller ophæve, samt som dette ikke maatte vare over 6 Maaneder, ikke længere. Sædvanlig naar Dictatoren sig en Medhjælper, som Hovedforretning var at anføre Cavalleriet; denne kom og kaldtes magister equitum. Dog og ved Sværd paa Dictatoren, naar over den offentlige Ret dømte som Dette at sige, maatte dette ikke føre længere over Italiens Grændser. Det at dømme Nattetid og dømme ved Fakkel, naar man to Gange over den sjuende

1. fam. 2. Afs. 1. K. 1. §13

d Lystrum callet 5 Dag. De nu anførte
Magistratspersoner vare de mægtigste og mest
anseede. Ligesaa og helligst ansedes mand mæg-
tige vare tribuni plebis, om hvem der alle-
rede er talet. De omgivede sig og helligst
med Magtens og nedbrugte den lil at for-
følge de øvrige Embedsmænd, lil at fjerne
alle foruatede Besværinger og paa flere Maa-
der, som det Følgende vil vise. De stillede
sig altid saa nagst ikkerne, de stodte fra-
vare nærmeste. Langt efter dem stod Aedilerne,
der vare Besørgerne ved de offentlige Bygninger,
Veje, Brønde o. s. v., Quæstorerne eller Kas-
sererne o. fl. De dem anførte Embeder
i fraliggende Egne, og Vatfolkene i fjernere
Egne Landets Prokonsuler og Propretorer;
deres Hæstkommanderende fod Legaterne. (o)

Mellem disse dem romerske Stats
Embedsmænd vare Magtens fordelte, og
ingen af dem vilde nogle Gange vove at
Rom, med den dagjerningsfarne, den fjende,
Embedet stod Liv og Fremtid stod med,
saa vil man dog ogsaa mange Gange, at
dennes Liv satsedes for en Stad ved at ind-
skrænke Provocationen. Kun i Roms
første Dage fandt vi ikke andre end ikke
nær Ophør over sig af andre. Selvherre-
dømmet, som Enkelte stjød hiemte, gjorde
hele det galt nærer. Saalænge imedlertid
Roms Grundlov ikke var i act for adskillige
Modsætninger med den Forfatning, saalænge

Sætrene vare ødelagte, og Skjens
skyldene ikke saa lidet bragte, at de
i den Grad, at de kunde ligge skulle til at
omstyrte Constitutionen; saalænge, skjøn
jeg, saae ikke Sverrig sammen; fordi Mangel
paa Sødyrker, og dermed i alle nye de-
mokratiske Samfund giver Sødyrkerne
en naturlig Magt paa Krig, som den Sold
Forfatning sætte nødvendig. Ligesaalænge
som der ingen anden Maade at ødemarke sine
Sager ved end ved Krig, saalænge ingen anden
at bringe sig Sager ved end ved Sværd, saalænge
ingen anden at skaffe Soldat end ved
Sølvpenge, saalænge ikke ved i Krig. Denne unaturlige
Tilstand skeer sig endnu grundig Mand blan-
dige ~~de~~ med de skal at kiende og ind-
skrænke Armeen, skjøndt den ikke ikke med
skyldig. Men, saavidt ikke den skal,
formaaer en Consul Intet uden Vanskelighed,
den bekoster, klager og skriver, som Armeen
ligeskaldt ikke kan faae ødelagt uden
Soldat eller Hærens Gunst, da den ikke ikke
følger dem. Vanskelighed maa altsaa
lægges, og denne Vanskelighed ikke være større
end ethvert Regjeringsforhold, da Grund-
sætningen stemmer overens, maa forlige
sig ikke, med al ikke Magt, ikke blind,
skjøn den ~~ene~~ ene Tribun Veto kiendskjøn
ikke Skjønningen.

For øvrigt maa og maatte ikke Grad

for anført er, at saa i Romerstats Tidsalder, saa Begyndelsen var kongelig Civil og militair Magt paa een Person forenet. Consulerne vandslog, naar de kunde og, om ikke besørgede, stille sig i Spidsen for Armeerne, eller gaae i Forbindelse med Fuger naar nogle af dem ikke selv kom med Forslag til Lovgivningen. Dette var Senatet og Folkedag med. Dette var Romerne og Lov godt sindede, baade i Fredstid og i Krigstider. Paa grund af deres almindelige Tilbøjelighed til Overtro, var de ikke synderlig stærke til Gange. De vovede ikke Gesandt indsagede paa Fuger Forfølgt; ikke, afslog man Fordring, kunde med Ret, paa at føre Krig for ret Aarsag, begynde den for nar de havde Fordel, saa i Tidsalder af gjorde Fuger Skader.

Den romerske Stats Indkomster var dels ordentlige, dels extraordentlige. De ordentlige var: 1, Tributum, som besørgede a. u. 586, men som, saalænge den existerede, a. u. 586. Folkets af Formuesom. 2, saaleds paa Fuger og Kaste Tyndrømmer. (2) Extraordentlige var Bøder, Capitalen eller Gods af de Almindelige Forbrydere Statens Indkomster bestyrede, som Folkets Publicani.

Anmerkn.

(a.) Patronat n. /: patronatus :/ betyder i ældre Tider, en Patron maatte være for Klerk; som maatte vandt sam i Rettergang. Deres Person for sand ved alle Lovligheder og beskyttet som med ensfarer Standsmakt. Dermed godt-taar det Klerkestand at vore Patronum beskrivelig, naar som ved Hjerte sand Vidne, for fremt som manglet Krop, at Lovlyde sand, som vaagen Gud Himmel, uvor at vare Hengres af Hjem-ste a. n. Hengrad af dem maatte vidne med sin mund.

(b.) auspicia majora betød i det forklarne Hedenold Slags og at følge Fuglenes Flugt; /: avium inspectio, tripudia animad-versio :/ minored i at forklare Gu-dernes Vilje af Naturen, Dyrs Fad-rold og overnaturlige Jordtegn. /: de cælo servatio, portenta :/

(c) Paalads kaldte Hjeldrene, de maatte stille til at sand betalt deres Gjeld.

(d.) Tribun var Standsfod ofrem a. u. 261. først nar den 2, siden 5, endelig 10. De maatte ikke være i Krigen, men sand deres Pact udtrykt Forsamlinger-Paglene Ord, som de kunde føre alle Krigets Deliberationer. De kunde, ved det sin Ord: veto: stande alle sander Resolutioner af enhver Krigets Beslutning.

Og skulde store Indskrænkninger ikke skrække sig Lan-
dene ned fra Rom, som de ikke maatte forlade-
(c.) gen ved Servius Tullius foranstaltede Delingen paa
Tribus Urbana de 4. paa Landet nogenlunde
ligeligt de 31. Den nye Inddeling, som
indførte, fremfor Folket, med Hensyn paa
Formuen, indeholdt i 6 Klasser og 193
Centurier, men ogsaa militair, og
fastsat regelmæssig de at gaae fabricerende
af Magten i Hænderne. Den hele Inddeling
kaldtes census, og gik ud fra det Princip,
at de Bergene, som ejede den største
Formue, og som altsaa maatte formode
at have mest interesse ved Statens
Vedligeholdelse, burde gives den største
Indflydelse, men og have den største
Andel i Regeringen. Man vil faae
en let Oversigt over denne Inddeling,
ved følgende skematiske Fremstilling:

Klasse med No.	Centurier- og Antal.	Den mindste Formue, man maatte have.	Mandeantal.	Klasse med Benævnelse.
1.	98.	100.000 Asses.	1250 Mand	Hjelm, mulk Skjold, Panser, Benskinner, Lanse, Sværd.
2.	22.	75000.	937½.	Langskjold, samme Skjold, ingen Panser.
3.	20.	50.000	625.	samme Vaaben, ingen Benskinner.
4.	22.	25.000	312½.	Kun Spyd, og Skjoldmaade.
5.	30.	11000.	137½	Slynger.
6.	1.	alle de, som ejede mindre	—	gjorde ingen Krigstjeneste.

De, som naae i den første Klasse, kaldtes
capite censi, ikke for Fædrenes, som

Dog skulde store Indskrænkninger ikke skrække sig Lan-
dene ned fra Rom, som de ikke maatte forlade-
gen ved Servius Tullius foranstaltede Delingen paa
Tribus Urbana de 4. paa Landet nogenlunde
ligeligt de 31. Den nye Inddeling, som
indførte, fremfor Folket, med Hensyn paa
Formuen, indeholdt i 6 Klasser og 193
Centurier, men ogsaa militair, og
fastsat regelmæssig de at gaae fabricerende
af Magten i Hænderne. Den hele Inddeling
kaldtes census, og gik ud fra det Princip,
at de Bergene, som ejede den største
Formue, og som altsaa maatte formode
at have mest interesse ved Statens
Vedligeholdelse, burde gives den største
Indflydelse, men og have den største
Andel i Regeringen. Man vil faae
en let Oversigt over denne Inddeling,
ved følgende skematiske Fremstilling:

mel naar antagnes Stands Personer, naar
jans Lith eller Evbt: Kat. sibi capitis,
sed non pecunia habita ratio:/ de Laveste
ogsaa Proletarii d. v. saadanne, som
blot Hynde Naturen med at skaffe sin Børn.
de ellers selle ikke betragte sig at have
Maaben i Naturens Stand. Af Tydskland
gen mel mand skrive, at den første
Klasse, naar de notarede efter Censum,
stand alene Ommagten over alle de
andre. - Dion. Halic. L. 16. Liv. l. 43
(f.) Mossners Generalen über die Institutionen
p. 64.
(g.) Skulle ogsaa de comitia Tributa var
samlede i Grav. thes. t. 1. fra Nic. Gru-
-chius de comitiis Roman. lib. III.
(h.) Calenda naar den 1ste Dag i Jan Maaned,
Nona den 5te eller 7de, Idus den 13de eller
15de, skrev 8de Dage efter Nona.
(i.) ordo senatorius s. amplissimus. see.
Pongers Middelthous Afhandl. om den Romer.
go Rom. Stat. 1748 og i Grav. thes. t. 1. fra-
-mod Kunsten.
(k.) majores naar Consuler, Prætorer, Cen-
-sorer, minores Dictatorer, Aediler; cura-
-les i sammen som majores; de Laveste
saa skrive de ogsaa Navn af Krige
stella curulis eller den Kjørestuebrad
Stol, som var de Høye gaa ved Hoffet;
de den Først og Diktator og aedilis cu-
-rulis. Ordinarii naar Consuler,
Prætorer, Aediler, Quæstorer o. fl.
extraordinarii Diktator, Censorer,
tribuni militum, præfectus urbi, etc,

forud stedet sit Alt Forum, skete begiv-
ninger i Rom i Consulernes Tronmesk
o.k.

(l) Lictores vare Statsbetjente, de gik foran
høje Magistratspersoner for at give dem
Ledsagelse, skaffe dem plads o.s.v. De vare
væbnede Økse- og andre Slags store
Pidsler. Ved Byen ved deres Ansættelse
skete de sammenbundne Økser med Pidse-
bundtet: fasces cum securibus: Thi man
kan nu etymologisk forklare even dette
Navn, saa synes det at være ret naturligt,
at det er indkommet af Etruskerne; thi en
af deres mægtigste Stammer var det gamle og
berømte Forbund.

(m) Sella curulis, hvorpaa Kongerne, senere
Consulerne og de høje Embedsmænd sad,
naar de præsiderede i Folkeforsamlingerne
eller ved andre højtidelige Leilighed, havde
Navn efter en Vogn, hvorpaa Gudernes
Billeder førtes i de store Tog, skjønt
Folkeforsamlingerne i en Vogn med de saa-
danne ogsaa kunde gaa.

(n) Toga praetexta eller en purpurbræmet
Dragt.

(o) At der endnu ad Gange Herbuter
over de romerske Magistratspersoner,
kunne ses af Mensel. Obl. hist. V. v. B. 2. p. 229

(p) Den Stat, som Provindserne maatte udrede;
den var egentlig 2 Slags, nemlig Tributum det var en re-
gang for alle fastsat Summer, og Vec-
tigalia, det var Told og Decima v: Tiende.

saad de kunde vorre at bemærke ved de
mindre betydelige Retters Negotiation,
de nu ikke saa passende Sted skulle nemdes.

§ 14.

Forgjængere i Almindelighed

Lærde og Skribenter: Herudi Hoguets Værk
Leg. saxon. tetrade Bind, Montesquieu
Esprit des loix. Sacco og Rostaw. 1797. Bjelfins
d. Gesetzgebung vom C. Filangieri. Kopenh.
1788. Mably über die Gesetzgebung oder
Grundgesetze d. Gesetzg. Nürnb. 1779.

De første Lovs og Nationers Stiftere
eller ildrigtigere Forenere, de grundede sig
i ålmindelighed Billigheds Følelse, og gaae ud
fra at bruge ögnefyldige Sandser, og af,
mange ögnefyldige Sager. Herved opstaar
sammesteds Vedtægter. Disse samler sig, og
siges endnu alle ålmindelige Nationers
Lov skrevne, saalænge deres Tilstand bli,
ver uforandret. Men da Tiden og Op,
lysning stedse indtræder i deres Forven,
dring fra de ældre Nationer, føler man
snart Vedtægternes Utilstrækkelighed, og søger
ofte saa at erstatte det Mangelende ved positive
Love. I Begyndelsen skrives man dog
sjelden ikke disse op, men bruger dem i
Følemaade, og fra at kiende ikke ofte
hverandre, indskrænker man dem i Stand, saaledes
at og saa kaldes Normer. /regulæ:/ De Belyd,

„ungen strøg, skrev man dem og. saa mange Nationer stiftede ikke samt, saa andre slet ikke, og endda ingrinde saa stor Deel af Verden efter Fadmaaler.

Alle Grunde kommer saa mange gamle Longimani. Man saa Fragmenter af nogle, saa Norden af andre. Mange Længer, saa og ægyptiske, naar Longimani, men i ikke saa mange imod Nord i Retninger saa Grunde saa Grunde for saa Længer saa Grænd. Minos paa Kreta-Lenserne Lond, Rhadamanthus Argiverne, Pittakus Lesbierne, Zaleucus Lokrenserne, Lykurgus Athenienserne, Lykurg Spartanerne, Charondas Thurierne, Solon og Solon Athenienserne, Lykurg Spartanerne, Charondas Thurierne, Confucius Sinesernes, Sommona-Kodom Ostasiaterne, Zerduscht, Zoroaster Perserne, Zamolxis Getterne, og Numa Romerne.

De første Lover angik Grundomi, Saa-saa med-fremmed Mord, Ægteskabet, Ta-staling for stjaalet Gods, og Gudstjenester. De sidste Nationer straffede i Begyndelsen ikke andre Forbrydelser end de, som forstyrrede den offentlige Roelighed eller som begikkes mod Staten, ikke dem, som begikkes imod enkelt Individ. Man omvendte den Forsmaaede Fader eller saa Familier at søge Erstatning eller Hævn selv, om ikke ved Mar-

Mord. (a) I Aegypten vil man finde alle Love strenge. Endog ufornødige Forbrydelser straffedes, men ved Drab for ufornødigt Mord fandt man Tilflugt, naar man flygtede til et Fristed. f. asylum. f. (b) Jo mange Nationer, i Aegypten, om man vil tro Homer, (c) selv Jod Gudsord, fandt allerede Compositioner eller Afgjørelse ved Penge Bod, endog for Mord. Afstedsbrud straffedes i Almindelighed med Døden.

De aegyptiske Love vare, forfattede til ofte grufulde Straffninger en stande til at Sødommelse, meget vanskelige og fandt sjelden til at beføre Tilstrømmelse og Forsøg Sikkerhed. (d) De vare, i det meeste for en stor Del, Grunden til den Hebraiske og Assyriske, følgelig ogsaa Aarsagen til samme Forgjæving. Afgudsdyrkelse var i Aegypten, som alt andet, som Livet og Haarets Pleie, i Præsternes Hænder. Aegyptens Landsinddeling Inddeling, mere end Fred fra den offentlige Retspleie gjorde Love vanskelige, som paalagde Øvrigheden i enhver Stad, paa sine Indbyggeres ikke strengere fandtes Drabt, at besørge Lyst Begravelse paa en meget bekostelig Maade. Fandt en Fader Drabt sit Barn, paa maatte han tre Dage og Nætter holde Begravelsen ombord.

Straffommelige Forretninger, som for Forbry-
delser dømtes ved Livet, forrettede ikke, førend
de vare forløste. Amasis befalede ander-
ledes, at Forsøget skulde aarligen gjøres
ikke for Fruens Skyld alene: Fremmede
Indbyggere kom ikke hvert Aar i Fare, om
de skulde dømmes for Livet. For øvrigt lov-
gav Solon i Athen.

I mosaiske Love fandt den Fuldbyrd
Forskjel, at Fanden ikke ved Indgang anklagede Ret-
gjorde i Huset og vogte den for at
Fuldbyrdelsen af Fremmed Skadegjørelse, at
finde, at ikke ikke Indgang bestemte Forskjel
i Forseelser til Samfundets Fornøden Skade
ofrende, og at sørge for stationære Fundst.
(e) Disse indskrænkede Fuldbyrd, som fol-
lagtedes først 7 Gange 7de, eller 50de Aar,
(f) og paa Jubelaaret alle Klasser erholdt deres
Frihed, alle Gjældsfordringer ophørende og
al Fremdom, som i det forgangne 49 Aar
havde vundet Rettigheder i Andres Fænder, skulde
paa Forsonningsdagen ved, hvilken de første
Gang alle Jubelaar, Basunen lød. Disse søgte
Moses ved sine Love at afhjælpe Uretfærdighed
fra at altfor fremme. (g) Disse forbød Jøderne
Skjelsmord af Fremmede og andre saa Gange,
der ikke den Fremmedes, som Fuldbyrd
de havde, fremdrage Byggeminer i Fjerne. (h)

Ikke som skete som Lov Tidsang for de
saa Forbrydere, som maatte som dage ubelige-
ne til Hilg, og gjorde sig til Religions-
forstyrrere, ikke skiftet som, saaledes
at ingen Lovgiver, saavidt vides
de mosaiske Straffelove Hensyn, som som selv
vilde, /: 5 Mos. K. 17 v. 13. / til Forskrift at af-
skrive andre sin Forbrydelser. Derimod var
det at finde i samme, at Gjerningsdelsta-
ten skulde ødøms i alle sin Fylde. Liv
for Liv, Øje for Øje, Tand for Tand o. s. v.
Jvnfr. 2 Mos. K. 21. v. 23-25.

Solons Lov stræbte ikke blot hensigt,
at etablere et rigtigt Forhold mellem de rige
og fattige Familier, og at gjøre Athen til
en rig og mægtig Stat. Den stræbte ligeledes
for sig Borgernes Moralitet. (i) En vigtig
Lov af Solon var den som bød, at enhver
Borger, i Tilfælde af Uroligheder i Staten, skulde
tage Partie i sin valgte Retning, at de Ellevte
og mest Afstandne, ikke i Almindelighed skulde
blive neutrale, for ellers Mængden blev nødsagt
til at flage ikke til et Parti, saaledes som
at undvige, at de nogle ikke gode og saaledes
herfra til at skabe Uroligheder i Staten.

Den Lovgiver bestemte Solon ingen Straf, fordi
han anser en saadan Forbrydelse unødvendig. I Ly-
kurgos Lov, eller, som de kaldte, Rhetra er heller
Tale. Den lovgivende Magt var i Monarkiernes
Lovgiver, i de republikanske Stater i Folkeforsamlin-

Indskrift skaffet sin med Aarets Tab,
og at man enhver Borger tillagt at an-
klage den anden for dennes Forbrydelse,
i Tilfælde saa maatte synes som
han fandt at være af. —

ellers den regjerende Øvrighed.

Anmerk.

(a) Grunden hertil er utvivlsom den Mosaiske Lovgivning, ved hvilken Gud selv var Israels Konge, og Israel et Theokratisk Folk, hvis Love og Indretninger vare Guddommelige Befalinger. Gud var den Dræbtes nærmeste Frænde, som det, efter Hebræernes Begreber, den Myrdedes Ret fordrede, paalaae som Pligt, med egen Haand at hevne Drabet, og det uden at det var den Skyldige tilladt at afkøbe sin Gjerning med Penge. Utilladeligheden af denne Pligt paadrog sig den største Vanære. Gud betragtede ethvert ugudelig Liv, som var besmittet med Blod, og som saadant, uværdig, endskjøndt ved ædruelig Gjerning stiftet, sig til Lov og Ret egnet. Paabød derfor og anstrøg sig saaledes Israeliterne og flere Nationer. Ved at hindre Mord, bidrog denne Lov til ugagtelig, og saaledes var den i en Hensyn, gunstig for Skyldige, saaledes at hindre Hævntørst. Selvfølgelig var den ogsaa bestemt til, ved Frygten for Gjengjeldelse at afholde Enhver fra Mord.

(b) asyla vare efter Gudens Befaling, Byer, Lande, overalt saavidt syldige Norden. Moses udnævnte 6 Byer til Tilflugtssteder, hvorhen uskyldige Mordere kunde flye, og hvor man var sikker ved at modtages gaae, endskjøndt Øyeblikkelig Gjengjeldelse. 4 Mos. ~~XXXV~~ v. 9–35. 5 Mos. ~~XIX~~ v. 1–10.

(c) Homer. Il. 1. 9 V. 628.

(d) Diodor. L. 1. c. 77–80

(e) Jvrigt var Loven om Hjelpeby og fuldstændig Tilgivelse den mosaiske Lovgivning, den ikke Mosaeds ~~XXV~~ v. 8 etc. Joseph. Archæ. L. 4. k. 11 § 3. Ikke var

Romerne tabulæ novæ, hvorved Creditor satte magtl. alleles afbrydes sit Fordring, eller og Lovl. nögte med en vis Procent af ekt Gods.

(g.) Ellers stred den at holde dem fra alt Samqvem med andre Folk. At man fornemmelig i den Hensigt at den afskaffede eller forbød at tage Rentes, uden saadan eigne alting saa, at ned kan bestaae. 2 Mos. XXII 22. v. 24. 3 Mos. XXV 35–37. 5 Mos. XXIII 19–20.

(h.) Byggemaade i første tre: Egypten, Palæstina og de omliggende Land meget almindelige, og Hebræerne vare, ved deres Udgang af Egypten, stort bekiendte med Dyrdalskred. Derfor finder man saa meget Sprog i Moses's Lov. Da en stuen Bygbom, som bekiendt, fornemmelig ved at ingik stort Gesvær, saa var det Egyptens fornemmeligt, at Moses forbød sine Hebræer Nydelsen deraf, som det var ufornemmeligt af en Dyr, da man kunne let at bar under en ganske anden Himmelegn, at den endnu skulde gaa denne Red.

(i) Potters Archæol. t. 1. Meiners Gesch. d. Wissensch. p. 25.

§ 15.

Formynderskab.

De første Naturen ubetydelige Omfang og Indretningen simple Forholde tillod dem ingen Lejlighed til at nøie om Børnenes Fædrelse, uden i de nærmeste Tilfælde. Da Naturen selv sørger

og Forretninger skeer, blev alle en Umyndiggjord, ifær naar ikke nogensteds Ting skulde forsamles. Man gik da Midsommergrav, og stemte ofte Penge, Fred og Dommere. Overalt, hvor Fristens mand Øverste Lord, naar de og de ovrige Dommere ikke vare stemte til Landt Regimentets drev, ja ogsaa Øverste mand Øverste Præster og Konge maatte.

Hos Israeliterne var Fristens alle Lovene og de Aldste de, der havde Høiheden Øverste og dømte i Folkets Sætte. Hos Fristens Velsigne, sin Moses, skal de Præster og alle Slags andre (a) Ingen var de øverste Dommere; (b) og Konge Folket selv, i nogle Tilfælde, de afgjorde Stridigheder. (c) Efter de Babylonske Fangskab var Synedrium den Høieste Domstol.

I Egypten var Ingen de øverste Dommere; Præsterne udgjorde Øverigheds Standen og vare deres Assessorer af de fornemste, som af alle andre Landskaber. Man kjender de Dødsstraffe, som Egypterne Lod Folket over de Døde, hvorved de udfoldt Begravelses Ritus. Folket selv dømte, ofte ved Skjøgter var ansatte angaaende de Afdødes Handel. Alle ugerninger Ingen selv var Gravens Undersøgelse. (d) Man finder hos Israeliterne som hie de to Ingerne Dom over Livet og Døden, i det mindste, at flere af dem ikke vare Ingen, hvorved paa samme Maade som ovenfor bemærket. (e)

I Athen var Ecclesia selv den Høieste Domstol. Et mægtigt Tribunal var Areopagus;

A. 2. 1. 6. 3. 815

Aarhuus Skole havde ogsaa deres Disciple, de-
ferdte man da i Alfen 4 kiøbenhavnske Aarer,
af hvilke Høstaaret var den fornemste, (f) og 6
Vinterdage, hvorimellem Helio, som Rektor, holdte
den sidste Dag aaben Examen, som Forældre
at overvære. (g) De Skoler egentlig i Athen,
vare spredte hen over nogle Kirkesogne omkring
paa Landet i Attica, for der at holde Ret, og
dømme Selvet imellem. Examen varede
paa, da næsten Byen over 30 Dage var
travlhyldt til at høre Pædr. Rathen, angaaende,
og det var derfor, da de fik Ferie derfor,
ingen Skolefred for Retorikken. (h.)

I Skolen vare Lingvam, og deres Øvrig-
heder de høyeste Dommere. Senatus var de Høy-
ærede. Det var meget magelig, at
Rektor Rathen afsiøn ved Valget.

Rathen holdte offentlig, som paa Universitet,
eller i Forsalen, hvor der gaves mange Audito-
res samlede, og hvor de efterfølgende Rektores
vare forpligtede. Dommerne sad almindeligviis
i en Rund, paa Stole eller Bænke af Træe, med
Ryggen eller Ansigt i Hænderne. Lingvam eller
Forstanderne, hvor saadanne vare, havde Forsæde.
Forældremaadte var for det meeste, som i Begyndelsen,
meget simpel og sammensat. Den Dreng og Mand
det skulde gjælde vare klædte eller Tøiet de
de skiftede i Aaret, som gjorde nødtørftige
Forandringer nødvendige. Moses adva-
rer i Almindelighed Dommerne, at de ikke maae
tage Forældrenes Ansigter i Hænderne, at gjøre, siger

sam, endog nyst Sold skuldt, og den retfordigste
Dag vinde. (i) Den formaaer sin ikke og til at
fore i Mindste med at Konge ikke Frygt, og at dom-
me ikke Personer Anseelse. (k) Forordningen vor sin
Alvorligste vindelig, saalidt Lagt Grund til Beha-
delighed i Skranken i s: eloquentiæ forensis: s: at man
ei Valgfolge, at den sin Begyndelsen maatte sad
vorn, og den maatte og siden skiere ikke, sin Sold
sin Overdommer. Oppstand, som man saaledes
vinde Grund anføre sin at af Skikkelse Klagesa-
ldt Sold, afskaffet den sinart og strabad at Sold Tale
sin skulle, sammenad at paalagde Sandsens Skriftlig-
og ikkesaa at sammenfatte disse Dag. (l)

Dødsstraff opgrunde i Almindelighed, en-
ten med Vaabnet (m) eller Skriften, eller ved
Gjestbud, eller med skjult Dolkegrundet sin ved
Klogge eller andet skjult Mod, eller med at dræbe
sam. For Helteene og heldte Gaderne
man den almindelige Dødsstraf, at stenes
sammen. Men ingen selvtt ved Skudsmaal,
skulde, efter Mosis Forskrift, ikke Kaste at skjule
Mens paa sam. (n) Gjerdum Krigs og sine Love
skjulde.

Anmerkn.

(a) 5 Mos. XXI. 22 v. 5.

(b) for sinem Michael. mosf. Ret § 57, sinem ikke
mere, at ikke og man Moses, sinem skuns
Fuldstændig skjelde sin Gjerningsfe. Om Le-
mindrende sin afskaffelse Mich. l. c. § 62. d
ødsgjord den sidste Skrue af Lovt d. v. af Gjeldig,
Lagen, Dommen, Ruinen m. m. Arbejdsmand
at Lønnen af alle sinem Helteene anlod, den
første Brød, ikke omtrent blots sin den 60de Dee

A. 2. 1. K. 9. 815

af det Judefolk, en mig stort af Ofver, alt
J: Arbejd med Bau
saad der var forbandt /: 4 Mos. K. 18. v. 14. / og Le-
vitterne for at forrette, da de drog
af Egypten, vare Gud helligede. /: l. c. v. 16-18. /
samt hans Børn.

(c) 2 Sam. XIV XX v. 25. 1 Kong. K. 21. v. 11.

(d) Diod. lib. I. c. 72. Heyne de foederis quod de-
functis Aegyptiorum regibus subeundum erat
ceremoniis. I. p. 135.

(e.) 2 Krönik. XXI X. 21. v. 19. 20. XXIV XXII v. 24. XXVIII X. 28. v. 27
2 Kong. XXI X. 21. v. 26.

(f.) Ἐρεται saa de ogsaa, efter det Rad, hvor
dette skeede, /: Pallas's Campre: ἐπὶ Παλλα-
δίῳ, og skal allerede saare vanskeligt
at have kjendt af Kong Demophon, Thesei Søn. Da
der kom dette Tribunal til den Anklagedes
og hans Anførsler, samt Forsvarets Maadem,
mærkes Aristotle 51. Solon skrev ogsaa
Grundene til Magt og underordnet den
Areopagus. Den dømte fornemmelig
i Sager, som angik Forsætlig Mord
eller Overlagt Drab.

(g) Med Herodotus Dom stemme man en be-
sindrigere Alt. der var et Rad-
hus, /: καλὲ ψοδρα: / der helgedes
Furierne eller deres Dyrkere, hvorhos
et mindre opsat Dommere ved Drab.

(h.) Observations sur les tribunaux établis à
Athenes par Blanchard. Memoir. de l'acad.
des inscriptions. t. IV. De dømte, som fandtes
ved paa Landet, vare dog de angrebne Assyres
Tilsyn. Hans Præsident i Retten kaldes, som for en

Lucretii, 3 Bøker dagly. ~~Det fjerde capitel~~, ~~efter Epicuræan Skole~~ Voyage du jeune Anacharsis T. p. 65.

(i) 2 Mos. XXIII. v. 8. 5 Mos. XVI. v. 19.

(k) 3 Mos. XIX. v. 15. 5 Mos. I. v. 17

(l) Diod. lib. I. c. 75, 76.

(m) Med Jurisdictie med Ord maae man ikke forstaae alt saadan Regnskab som med Talesprog, saasom ikke Ordene Hebraeerne. de pleye give paa de Maader, at de, som skal Ordre at opskrive Dombøgerne, gik løs paa Beregningen med Pennen, og skreve som med som Jurister bruge Kunst.

(n) 1 Mos. XIII. v. 10. XVII. v. 7. Jos. VII. v. 25.

§ 16.

Krigsvæsen.

Bilder: Krigsskibene, Catharina Aeneas, Onosander, Hero, Biton, Athenæus, Vitruvius, Hyginus, Frontinus, Polyænus, Æl. Alianus, Modestus, Arrianus og Vegetius. Alle disse findes samlede i Vegetii, Renati, aliorum de re militari libri editi a P. Scriverio. Polybii Historier indeholde megen om Krigsvæsenet.

Hjælpemidler: Den største vanskelighed ved alle dele af de Gamles Krigskunst. Jfr. forfatteren af nogle Folards Commentar over Polybius. Par. 1727. Vol. 6. Claude Perraults Anmerkninger til Vitruv. Potters Archæologie Vol. 2. med mange andre, som ere anførte i Catal. Biblioth. Bunav. T. 2. p. 959. Se forfatteren. Ly Scandberg: Nøiere geographisk Krigshistorie. Stuttgard 1780.

D. første Ting skeer for at rømd eller af Fiendtlighed, og de vare derfor desto grue-
somme. Dette var en Ting anlagt ved et Vidne i det fiendtlige Land. Naar man havde
omringet og ødelagt alt hvad man kunde overkom-
me, gik man i Almindelighed ligesaa stille tilbage,
som man var kommen. Først seiglede, da
Flaaden blev stærk, begyndte man at føre
Krig af Erobringslyst og af politiske Aarsager.
Man undlod en lang Tid at nedlegge de
erobrede Land og omdanne dem til Provin-
ser. Dette gjorde man dem til Mode. (a)
Der af selve sig de omliggende Stæder ligesaa,
begyndte man at skatte dem til andre langtbor-
liggende Byer, og først, da denne Ting begyndte
man at føre erobrede Land som fremmede
til Herredømme.

Man søgte først til Søes, siden saa Vand-
vogner, endelig ogsaa til Fods. (b) De Gamles
Krigsvogne, de vare forsynede med 2, 3 eller
4 Hjul, Hjulene med Eeger, Axlen af Træ,
Hjulene med skarpe Jernstrimler, i Form
af Træer, hvorfor de ogsaa kaldtes curres
falcati. Foran paa Vognstangen var de
langt fremragende Egge befæstede, og Hjulene
vare besatte med Jernkroer. Paalange Tider
stod endnu nær i sin Barndom, naar disse
Vogne skildres i Asiens store Rytter, ofte
saa vore Ryttere ud. Efterhaanden

som Nationerne blev mere oplyste, blev Krigen
til en Videnskab, og allerede for de ældste cere-
lebre Nationer fandtes man dog først efter en
slags taktiske Regler. Decideralerne indeholdt
de fælles store fornemste Dygder i Infanteriet, as-
get, spartisk Landart Lokale Disciplinen og ma-
get ofte streng blev. Cavalleriet fandt de
taleligt Cavallerier og brugte derudover Hesse,
streng andre Dyr. De Egyptiske Krigere blev,
siger under David, mere talrige end taktiske
Regler. (c) Deres Hyrde bestod i Infanteriet,
de skjønneste Land i det Bjergland som Palestina,
ikke mere end de nogen Hytte, med mindre man
gik dog paa at gjøre Erobringer. Men disse
Love ikke i Mosis Pentateuch. Derfor forbød Gud og
Kongerne at holde mange Heste. (d) Det er saa-
synligst, at Egypterne først mere end Taktik
kjendte. De fandt de taleligt Cavallerier og
mange Vidnesbyrd, den stationerede i Staden,
ikke byggede Vogne. Paalede taler om 20000
Mand Cavallerier med ikke færre Vogne i
Theben. (e) Men Grækerne, i Særdeleshed
Athenienserne og Spartanerne, vare dog egentlig
Infanteriets Fædre. De ikke fandt Personer,
Land ogsaa ligere Mennesketræfning og dannede
overmaade dygtige Soldater, saa meget at tage
det skjønne ved Krigen, at bringe en lille Deel
Kraften paalede, at ikke blive ødelagte overlegne

Cl. 2. 1. k. 4. § 16

ellers i det mindste nogen. (f) Ephikrates, Epaminondas, Philip og Alexander bragte Krigs-kunsten til en stor Høide, og Philip gav især Falangen den Skikkelse, hvorved den blev et Lod-fast Fod og Vinden Overvægten. (g)

Det ældste Kunstige Hvori hvoraf man først forfærdigede af Kobber Ører. De øvrige Ingredienser vare Tin, Jern, Guld, Sølvstøj, Lanstein og Glimmer. Hvorom forat Farven og Lød-ningen bare man Øgenmærke, saaledes, Kjøl-vinsk, Kjøl, Jærnet, Kjølen som man med dem vare Landt sammen under Hænder, og sær-lig med Skruebukke, Skruestrøm, Brynstenen o. s. v. Makedoniernes Kjøl vare i Begyndingen af Skorn eller Klogmuld, siden forfærdigede de af Letz. I Alexandertidsalderen vare Kjølene malede og Farven Vindskibene og Seilene. Makedoniernes Vaaben-Lod hvis Ligesaavel de Rød som de Hvi-de Ogsaa de bare Dolke. Paa Hovedet Hjel-met Hjørne af raat eller garvet Kind. Jern-nederst Skjorte af mangedobbelt Lærred. Den øverste Dæk, hvoraf ellevte nummede Skind, vare sammensyede af Hjørne, og brugte under-tiden til Fantoner. De fornemste Anførere Hjelm af Skorn, bredskygt med Hjørne de første Aarhundreder mere af Kobber, senere gjorde vare dem af Jern og anvendte mindre paa

dreb sagt. Troppens fornemste Lauer og musikalsk Instrumenter, Trompeter, Fløjter, Skalmeier, Horn m.fl. Lauerne vare gjerne med Billeder af Dyr eller andre Fandbilleder.

Inden Borgen vare 500 Soldater, og man fandt ingen stærkere Drikke (k) end Øl, hvilket i Byggen indgaaer i ingen Mand, og man vare drukne i de Klasser, de Soldater Kolaserier og Hermotybier. (l) De øvrige Mandskab vare stærk Lemagter. Klædningen bestaaer af forskjellige Farver. Hvidt Øl vare Kongens stærkeste Drikke. De lette Troppen vare lidet Hoved paa, men Hjelmen vare af Ræv- eller Ulvehud, ligeledes Skjoldene, hvilke vare runde og Spydet kort. Troppens paa forskjellige Maader i Kolonner. (k) Herved at Øl betegnede Barbarisk Drikke, men Grækerne om Vinstand, (l) og Hjelmen af Ræv- og Ulvehud. Anførerne holdt Taler til Troppen, og opmuntrede dem til Tapperhed. Ved Angreb marscherede med Lyd paa Fløjter Krigen. Spartanerne øvelser altid med Hjemlen efter Skjoldmusik. (m) De stod altid Hjemlen med Hestehjed og under Fløjt Krig, efter at opmuntre sine egne, og skrække Fjenden. (n) De Soldater paa Hvilken Side Kongen ligger indgravede, eller midskandede undog deres Ligninger, med mindre deres Begravelse paa Hjemlen ved en forskjellig Kontrakt. Spartanerne forfulgte ikke deres Fjender, naar disse

mans slagne, skjøldt ikke for nødvendigt. Man sendt allerede Forsvar og Fæstninger. Om Natten udsatte man Poster, tændte Vagtild, og sendte Spejdere ud. (o)

I Forfatningen fandt Soldaterne ikke Told, ja endog ikke at erholde Forplejning. De ældre Krige var altsaa mere til at forsøge for sig selv, saa kunde Fælleskabet i Almindelighed ikke mere længe, og at gjøre Pligter mod Fællesskabet. Dette skeede, efterat erfaret var begivet fra Gustav og Christiern, ved Forliget. Siden, da Krigene blev længere og skulde føres langt borte fra Hjemmet, erfaredt Krigerne saare Told og Fornødenhed. Man brugte ogsaa Krigede Knegte. I Forening til Commando og Officersplads for Skatteliste, fandt man Nation sin Forfatning. Allerede valgte fandt den 10 Generaler, saaledes gav Philip Anledning til at sige: "at "han ikke begrød, hvor Allemandsmænd fandt den "Lund-fandt saa mange, da han i sit Hele lig "den fandt fandt ere vanskte."

Befæstnings- og Belejringskunsten var i Begyndelsen langt tilbage. Man læser i Historien om Belejringer, der varede mange i 10 Aar, som Troja, i 14, som Athenes, i 29, som Asdod; og endda maatte de i Almindelighed Fornødenheden til, for at undslage dem, naar en Byes Fælk nødtes Krigere, Vaaben og Klæder Befæstning bestod af en

A. 2. 1. K. 3. § 16

Jordvold, Jalmord og Grave. Grekerne befalede
deres Døde med Ære. Lacedæmonierne affskaf-
fede deres i en bestemt Tid, saalet Lykurg
havde befalet, fordi han troede at Mindet derfra
med Rette kunde bruges eller misbruges. Man
vil finde erfare, at Romerne i deres Frihedstid
gave af en ganske anden Mening. Slotte
eller Kasteller byggede man paa høje Steder, som
befæstede Omgivne, og lod saaledes Naturen
bidrage meest til Sikkerhed. Og gik man
ogsaa først med store Skridt fremad. Man
byggede Mure og Vaaned efter Fortifikationens
Konstens Regler, og af Hundredagersvarkets høje
og stærke. Stærken for at man i Byggede
den fandt Lidt sig nøjet med at endskjønt
de belejrede Byer og afskjære dem Tilførsel,
(f) paa byggede man siden, med ingenlunde sjælden
Grad, at indspærre dem med ordentlige Circum-
vallationslinier, og man nærmede sig Murene
med Skandsekurve eller Kastiner. Man
brugte ogsaa Ædderkurve at gik paa Valtser,
og paa dette maad fandt indviklede Beleiringer,
som man først skede over paa den strædige Mure,
for derved at komme over paa dennes. Man
søgte og at komme ind i belejrede Steder ved
at ombygge de strædige Beleiringsværker med
grove Mures under dem. Man søgte at over-
gøre Beleiringsværken med Stormbukke eller
Murbrydere, med Bjælker og Stave, som kastede

A. 2. 1. K. 9. §16.

med sammes af Tørvegulve, ~~Tørv~~ og Vallestre.

9) Man beskjød dem fra Vallerne, og bestyg dem med Hjelp af Stormstiger. Hiimod forsvarede de Belejrede sig, forsynede endog Vaaben, med Ild, brændende allehaande Vand, Olie og glovarmt Vand, Pikker, Vaaben og Stene, saa det at ose og kaste ned over Belejrerne. Affyringerne maatte ikke komme nidt i Bygnings- og Fugningens Linien. (8)

At Gamles Bygninger maatte længere og højere end Tilfældet – eller Handelsskibene, og samt mange store Lande. At sadanne Bygninger, samt fra Isle til (som man samt dem ogsaa langt større. (8) At Land som forgjorde for-sagt at ødelegge slige Steder ugrundige Bygninger, maatte. Hvis dem gaaskedes, at dennoe-dem nogen anbragte ved Siden af hinanden eller paa Siden af hinanden langs efter Skibet, andre dem satte dem i Hoyden over hinanden, eller Land-Landet dem gaae paa Straa i Bygget ligesom Traggetrein. Ligesom af disse Hypotheser maatte mange Vanskeligheder, som det ikke vilde let for nødtørftigt at ogregne. Hvad de Caillet anfører, i sin Ordbog over det engelske og franske Sprog, om denne Opfindelse, synes mig at være det Vanskeligste og Forsteligste. Han antager nemlig, at de Gamles Galeyer eller Bygninger vare, efter Langden, samt flere forskjellige Dæk (Decks), og paa disse

[Denne Bygning var meget stærk, hvorved de sig adskilte sig fra Handelsskibene, der vare svage, saaledes at de ikke saae andet, end at de samme vare meget mild Bug, omtrent som de Hollandske Handelsfartøyer. De talte Gaale:

Sammensætning bygger sin følgende Forklaring:
at Unireme eller Skib med 1 Rad Aarer paa
Side, som kun havde een Bænk paa hvert Bord
Mastrene, eller langs Skibsbordet; Bireme
eller Skib med to Rader Aarer hvert, forudsat
Rad
stuur Bænk, hvilke ved en dito paa Bagstavnen
, paa; Trireme eller Skib med tre Rader Aarer
hvert endnu en Rad i Bænkene paa Forstavnen.
Disse vare de almindelige Krigsskibe, som forekom-
mer. Quadriremes med fire Rader Aarer hvert,
forudsat de havde Bænke som Trireme, paa
Bagstavnen eller dog Bagstavnen 2 Rader
over hinanden istedet for een. Quinqueremes
med 5 Rader Aarer hvert ligeledes paa Forstav-
nen 2 Rader over hinanden. Octoremes
endelig eller Skib med 8 Rader Aarer hvert
paa For- og Bagstavnen 3, og Midten, langs
Skibet, 2 Rader over hinanden. (t.) Imidlertid
alting er, saa saa man tydeligvis, at de
Gamles Krigsskibe vare neppe nogensinde bedre
end Augustus og Trajans. Skibssoldaterne vare
hvert Aar udtagne, Provinsernes Aarer. Alle
gamle, ved hvert Nationers hvert Krigsskibe,
som skrivninger og Afgivelsesrum vare i
deres Skrivt af største Vigtighed.

Ved Bygningen af en Pentekontere indtager
Master og Vejle, for at Skibet ikke skulle lettere kunde
bevæges, uden hvert af Mandskabet. Aarerne vare
i Følge det Middel, hvormed man, ligesom
paa vore Dampskibe, styrede Skibet. Man

A. 2. 1. k. 3. § 16

Krigt stort Forsagen for at troll den
som Konen af de Fredlige Ret i Krigen, og
skrad saa den anden Vandt i Fiendt
sagt man at skadeligt eller ærlegge den
ved at kaste stort Skam over sin Ven. Forsø
angrebet skiede giorres med Forstanden, som
skafer og mer stark skaaet med Krop. Man
gav Signal til at begynde Slaget ved at
udsynge et Slag for Admiralskibet, og
man strøg igien ikke, naar Kniden skulde
opfore.

Krigerske Belønninger var forsk
Kiøtte, sirlig Krands, Krone, Aarestolter,
Fadrestange, Malerier. Af de slagne Fien-
der Maaben gaardet man Kiøpfore. Ved
Krigstugt saas ikke Ordenen mugt, og be-
fordret saadanne med Belønninger og straff.
Officerer straffede med Døden, Degrad med
Penger. De som var Lobt bort af et
Slag, maatte sidde 3 Dage paa Forsvar i
Fiendeklæder. Afskiedsbrev Krigs Folk
for at melde de Kortelose Overhoved
med Pas for. Paa Krigsskibene gik stark
man Forbigaaen med Penker, og skabe
dem saa ofte ved i Vandt med de Fod,
til de oggaae Vanden.

De Forbrydere Straffe man, i de
aldre Tider, Tyvel. Man tillod sig disse
de største Grusomheder, og den skiendigste
Vanhelligelse i Krig. De Nationer som sidde
blev mere Kultiverede, jagtog man dem

Forskrifter ligesaa mögt som i mores ästa. De
ikke grundemedlige ved de gamle Nationers Sæl-
vane første Ingivelseninger ved Fordele, der
maa formane med religiöse Ceremonier, og
nationale Overleveringer afgjörelse ved rakel
eller at rigte Aukel personers Ønskninger
eller Gjerninger paa Liv og Död, skeer paa mange
farlige Maader. Men denne sidste Art,
som blot var en Følge af de første Ældre
Meninger i Religionen, da man, efter
længe at have gjenget ønske at ødelægge noget
paa nogen af Hevnd, indsatte ikke
Midler som de mindste der kunde gjöre sig
paa Nogen, gik ligesaa af Brug, saasnart
Religionen mere udannede. Det første Princip paa Nogen var, at de Gamle, at de Over-
mægtige maatte volde Nyforsømmelse Gods, skerbum
pertingere victos: / saaledes var ikke samme som
at give Lig paa Mordelandet og dette Begrave
forbeden. / terra & altrice ejus humus & humatione
cedere: / At forlange Jord og Mand af en Nabo
var ikke Mærke, hvorpaa man erfordrede den ved
at overgive Lig.

Anmerkn.

(a) Romerske Jurister ödelagde Exheredatio ikke
udmodsiget af Soldaterne. De sagde: "jeg kan
" i Krig dræbe min Fiende; derfinder jeg mig
" ikke saa stærk Ret, skjönt jeg kan dræbe, saa
" er jeg alligevel berettiget til at gjöre Fordel
" til Penge.", hvad ödelagde ogsaa Justinian
Principet ved Bruværdighed: servitus
og mancipium. Servitus betegnede oprindelig
ikke som, servatus, non occisus, mancipi-
um blot mann captum. Inst. I. tit. 3.
Den anmanførte Argumentation af de
romerske Juristen er tilfredsstillende gjen-
drevet af Montesquieu i sin esprit des
loix. Bd. XV ch. 2 etc., saa og af Rousseau
i sin contract social. I. 4. Ellers er Ideen

d romerske Tuinsten alene, da som soghat
for saadant Skriver, som Hugo Grotius, Pas-
sendorf og flere bromte Mand have skrifelyst
ikke Kampgal.

(b.) Ruthenerne Egyptalske sjunes at være
meget gammel. Efter 1 Mos. k. 29 v. 17 bruge
man allerede paa Jacobs Tider, skjønt de
at ride paa. Hos Egyptierne og Assyrierne
sjunes ikke Sandsynligt at være meget gam-
mel, ja rudog ældre end Israelitternes
Optrædelse.

(c.) Mens. bibliotk. hist. Vol. I. P. II. p. 200. Leb.
Ran de armis veterum Hebraeorum. Altorf. 1781.

(d.) 5 Mos. ~~X.X~~ XVII. v. 16. Alle kan alene og skal no-
mit at Middel til at fremme eller afbryde
alt Samqvem med Egypten; som saadt
var ikke Land, hvorfra man skulde kom-
me. og som man ikke burde angribe
ikke Egypten.

(e.) Michael. mos. R. II. p. 533–42. Man kan kun
tænke sig to andre Lande, til hvis Bibehold
Tavallerie vedvarende var meget og ret ved
vedkommende, som ikke synes; og dette
i Længden ødelagde Egypten. Ikke alene
ikke nok at magelige den for en Stund,
da kun med et stærkt Tavallerie, i det
mindste maatte det nok skønnes tilraadeligt
og ødelagge Landet.

(f) Grotiums Infanterie bestod af Kopitter
eller Paarthermbuer, der havde Landse,
Sværd, Hjelm, Panser, Brynstinnen og

Hold, og Skiöl eller Lidbrodbuur, de fandt
Hestehejd, Bue og Pilegrev. Pellasser, som Leder
af Skind, maae ruust Hold, naar en Mellemting
mellem begge. Rytterie fandt Grobrud ikke
meget af. De Rytterbompagnier fød Ke, eller
som Spartanerne, Hamos. I Almindelighed
bestod det af de fornemste Borgere, der paa
deres Bekostning, at de kunde holde en Hest.
f. 1777 eit:/ Afskrivelsesvis Kavallerie naar
fornemst fra Fand til Fod. Det fandt Lede-
stolen og Beeren.

Den spartanske Krigsmagt var delt
i 6 Regimenter eller, som de kaldte, Mora,
hvoraf ethvert førtes af en Polemark, hvoraf
de disse igien i 4 Cabailloner eller Lochoi,
der anførtes af Lochager, dette i 2 Løn-
ninger eller Penkostrier, og disse ved-
delig i Enomotier eller Pelotoner. Hvert
Fodfolk middelen stode, men Pigerne ved
Forskjellig. Det spartanske Infanteri førte
Pilen, Dolk og ovale Hold af Ertz. De
fandt Krigsmusik, og manövrerede efter
Signaler. De vare ogsaa de første, der brugte
Blueform, hvorfor de valgte den røde Farve,
for at Sønnen ikke skulde se, hvor Faderen
vaugde Baad af sit.

(g.) Den Fodstaad i Thalamæ bestod af 6384 fuldt
indeburt Infanteriister, ocsaa kaldet 16 Mand
Dyb, altsaa 1024 Mand i Fronten, dybt
8192 Mand talt Krigere de Fods og 4096 de Hest.

Voldsmaal 24 Sod Langs Vanskjen eller Landskyld saaledes, at ikk 6te Skjeld valdt 3 Sod Kornskyld 11te Skjeld og smilerk paa Kvandum Kvæg. Dersom Langsk indstævnedes sidde efterkommede ikke ikk Skjelm. Sodskjelsk var Dvæl i 64 Kvægnes hi 256 Mand, Sysselmænd i Epilarchiet paa 128; Grundlallet for den hele Indretning, 16, gjorde ikk let at indskrive ikke andre Lande. I Kongerig Danmark Kunde Skjelsmænd ikke være sig. ved. Skjelsk. L. 17. c. 26. g Forskjellige Communer skrevne.

(k.) I Aften maatte paa Borgen gjøres Begjæring saa-sit 18de hi sit 60de Aar. Skjælmene skulde saa ikk 21de Aar. Efter Kongs L. og 6 Mos. k. 20, var Kvæget Vederlagspligtig, naar Skjelmen var 20 Aar. Hvis Skjelmene selvskyldt paa Vederlagets Selskab i Kongs, og ikk Lande hi, som ikk Skjelmens Antal udrøgte med en Klage Forklaring eller Skjæl man mig Kaldes ikk, i ikk at Kvinder, ikke Skjelt at genealogiske Tabeller, eller Navnene af Mødrene og rørte dem, som Tallet traf, med deres Vol. Hvis Begjæringen var Skjæl ikke dem, som Skjelmen Byggede at Skjæl og endnu ikk var Skjelt ind i Skjelmen, den der Skjælmen skulde at Vidne — eller Kirkegang og endnu ikke Skjelt at Skjelte Skjæl af Skjelmen, da den var forlovet (og endnu ikke Skjælmen Skjelsbyrdt Afskjedt, Skjælmen unge Afskjedte ikk Skjelte Aar

A. 2. 1. n. 9. § 16.

æfter Erfindelsen.

(i) Hvorvel Folket uden Forskel paa Handel d. aldre Oldt. I. 607. De vare inddelte i sex Hoved-Stammer, de havde deres Øverste i Krigen Konger af Landet, men valgte af dem Hoved til Landsforsvaret. Hver af dem havde at føre 1000 Mand til Fods Hær. Uden for disse Hale-Herrer og Hermotybier var arabisk eller Ørkenens Folk, som havde gaaet af Egypten og Kongen Hyrdekonger, med de Egyptiske Krigs-Fanger, der ikke stod under bestandig Land Hyrde paa den ved Pelusium Grænse d. aldre Oldt. p. 187.

(k.) Nedlagte Krigs-Arbejde p. 81—109. Af Krigs Klagerdrer er især Tilbage gr. ἔθνος: Folkeslag, Hær, Tænger eller den omvandrende Hær, gr. κοιλὸν πεδίον: som Betegning for nær den Sørige eller Ørken modsat, Quarré eller Hærkant, de ikke store Fugtige af Grøden, men af Fjelde og andre Barbariske Nationer, Labyrinth. Circus var egentlig ikke andet end den Græske Klagerdrer, som vi for lidt siden Tilbage Tilbygning ikke at omtale, og som bestod deri at man gav Klagerdrer en stor Bygde med de Tæt ved omgivne Tilskuer-Pladser, som vare ligeledes i Circus, Sørige og ligge efter den, de egentlig Kreds formen Afstanden. Hvad Folket i Dal af den Fiendtlige Hær i Krigs-Tid, og dens Manøvrer på Krigen besvarer

u Kngl. Grækerne naar allerede
med de Romerne at omm-
gaaes Spiith og falder jeg i Skaden
at Laede ikke Hyperphalangerne, naar
ikke skal gaa ligge Kniæd, Hypertrophi,
naar ikke skal saa av af dem.

(l.) Grækerne sang en Hymne til Mars i Aar,
f. Παιαν εμβατηριον: / og efter respect Hym,
ne anden til Apollo. f. Παιαν επινικος: /
Spartanerne sang den yngres Pris af offer
til Musernes. Derfra begyndte at Slag,
hvorfra man ved Offringen sang respect
gunstige Ting.

(m.) vid. Polyæn. Strat. lib. 1. c. 10. Spartanerne
skal jeg sige have Skik for at overfalde,
de nær nogen, som naar Vaagn, Hyl i
sin Seng gik jeg ikke i de ville Skib.

(n.) Romerske: αλαλαγμος: Lommer
tiaf, at Soldaterne raabte αλαλα.
Almindelig naar ikke Krig pe nad,
skilleligt fra at Slag, at Grækerne ευλογιᾳ,
ἀνδρ og βοη, som tilsigte Krig; ofte
af Romer Krigs sang vanskelighed
med pe ἀκη alle Steder. Jeg Skulde
derfor sine Sieth βοην αγαθὸς. Jeg
alle Nationer vil man finde at ikke
Krig jeg norsk Sang, og Krigs ordn-
lest Sang at Sieth sang Mend.
Andre ildraabte Hoje som Sadvanlands
Folken, som f. f. Ambronerne, de, naar
de gik løs paa Fiender, gentagende

klingr: Ambrones, Ambrones! Sönnd
at blæg begynth, slogish ströcke Soldaterne
at gjöre af den Lærm, at Lünd, med at
skaar paa strand Skjold m. m. Alle skrod
saavel for at opmuntre sine egne, somd
for at skrække fiender.

(o.) Farolen, f. Fesfera, Overbyen: Sudvirkelse
af Feldherren og Fabjentkjendt sted
Lommand ved Hær andre anordnede Offici-
rer. Tilmindelighed bruges dette ord
Fiddere, eller Generalen Kaand, eller
og at andet Lignjældigt Bad. Fra morskig
Lingsligt gaar saadan Farole Udvalget
ra arkadisk Lunge Forlignes til at Lunge
i en Krig mod Lakedæmon. At Løsn,
som gaar sine Fold, Hjorden dris, at skrap
skulde ind sabler ruskarn, som skrøgte efter
samme. Ophidrales ædderach Forskallige
Farolen til de nogtgaaende Soldater, og til
dem, som skulde Hunden. Forskjel
mellem Farol og Feldskrig.
Sønden ligger som Lodt Overbyen da, gaar
den ogsaa anden Afskillesbetegnelse, f. Vagabor-
dyuata: f. den Hjorden i mine Lærm,
Fiber, Fikken med Fjendt, i at Klappe
med Fænderne, i Krigsgalen med Lund-
sen o. s. v. Man signalerede ogsaa
med Faarene. Fjendt man dem i Skjorth,
var det Lyst til Angreb, Fjendt man dem
med Fjorde, var det Lyst til at Trække sig tilbage.

A. 2. 1. k. 9. 16

Klagten naar Dag- og Natnagten. / evxa-
kai ηµεζεται og νυκτεζεται: / Om
Natten inſetter de ſyſtemis af Officianne,
de underſtiede ſorſt Klokken ved 9, paa
ſine Tyd Middagstide, naar ſnart.
Af dem Ole brugſtes Portunnen.
Græcias ſig i den peloponneſiſke
Krig, til at omvarſle Potidæa;
Hi ſaaſnart ſan merket at Offi-
cerne, de ſorſte ſlunden, naar gaaſnet
ſorbi at ſnagle Ole, log ſan ſelv i Ely
inden ſan kom ſelbage, lagde Klæmſi-
gerne og rodede Staden. De
ſortenſte Middagstide maatte ikke ſan
ſtede Skolet med paa deres ſoſter, ſor at
de ſkulde vorde ſie at nøie obſerve og
marſkomme paa ſnad de gaaſnede.

(p.) Oſt. ſ. f. ad Troja, ſkal ikke regnes ikke,
ſnorimod nogle ſirke paa ſet Ole.

(q.) Grækerne almindelige Navn paa ikke
grove Skibe ſaldes Kaſtſkibe ναυς µαχαιρα,
og χαιρα µαχαιρικα, paa Latin formoda-
ſom derſor ſkulle mellem diſſe Kaſtmaſſi,
nogle ſærdeles Grækerne med de Øvrige
νεωτερα og παλαιοτερα. De ſorſte navn
Maſſine med to Aarer, ſnorved ſkib
og Øvrige, ſjennem ind i dſkibet ſaden
Pælinde eller Løb, ſnori man lagde den,
ſaaſnidt ſorizontalt (og ofte ſjennemſkåret

de samt kun være Dage. De første samler kun være dem med de Pauser i Form af en Ring med den ene Ende af samme, som man lægger Ører eller andre Ting, som man kaster i en Ørs eller i en Tønde. De første Maskiner kunde altså godt være uden Hjul, samvirkende, men med Ruller, de første med Ruller, de første med Skruer. Grækerne kaldte de første κατασκευαὶ ὀξυβελεῖς, eller Kata-pulter, fordi de skulde afskyde Pile og Bjelker; de første kaldte de λιθοβολοι, πετροβολοι, og gave πετροβολικα eller Ballister, fordi de skulde kaste store Sten, Klippestykker, Klodser, Dele og Jernforsynede Spyd langt bortet. Ofte forenyttede Romerne paa disse Maskiner med Forandring. Skorpionen, eller som Grækerne kaldte den, Σκορπιδιον, var af mindre Slags Katapulter.

Alle disse Maskiner vare af forskjellig Størrelse; man fandt baade Enhjulige og Tredt-Hjul. De store Katapulter skjød Bjelker paa 12 Fod og derover indtil 500 pfundige Sten med en fælden Kraft, at de kunde og ombragte alt foran sig, i det mindste paa de Steder, som stod i Skjød-Skorpionen

ædskjøt skib, som paa 2 a 300 Skibs
grunnimbered en Jernnisset Mand og
saus Besætning. Ballestrons Lastrum, ethvert
af man stor kie, Store paa 16 og mindre
360 ℔, paa 3 à 500 Skibs Besætning.
Archimedes skal i Syrakusas Belejring
have kastet Stene paa 10 Centum ed
paa de romerske Skibe. Da Skudning,
saaledes Kiæl maatte fremdrages, kom
man ikke saa nær sig. De store Engelske
og Hollandske Orlogs Skibe i Betragtning af deres
ædle Gjennemsnits Størrelse ere alle regnede, i
Almindelighed, for at være Ballestrons overvundne
af disse Kæmper paa Vandet, hvis Skibene,
gjerne ligge Allerede og man kunde ved
dem opnaa Kiøls Jevnbredde. Derfor
kan man dog ikke betragte, de
man skal tage til nødvendige Fornø-
denheder med, og hvis Skibe, som man Em-
den Engelske ikke. 12 Pundsbøsser paa
saadanne Kjøbmandskiæl kie at transportere
paa de Skibe som de 12 Ballestre.

(r.) Claude Perraults Overs. af Vitruv. Daniel de
la milice de la France

(s.) Man finder i Historien Exempler paa Skibe
med 12, 16, ja endog 40 Aarsbænke. Saaledes
at Skal Ptolomæus Philopator med Tilnavn
Trifphon, have bygget. Det var saa usædvanligt,
at alle paa Jorden saae ned paa den Skat Skal alene
have at fremvandre Ring. Det Skib gaaer navnkundigt
skal med over 7000 Mand. Men saadanne Skibe kunde kun bruges
(t) Nath. giørs. Engelske Historie. p. 308.

§ 17.

Mennesternes Beskjæftigelser. Handel.

Ældre: Man har ingen Beretninger om ~~Beretninger~~ udlandske Folks Forhold mod ældste Nationer, end videre end at dømme af andre Beretninger. Fælles ikke for mange Hjælpemidler, forden nogle almindelig Bestræbelser end af mangfoldige Beskjæftigelser, ikke nogen Lejlighed Historien om de Gamles Handel; for dette Øiemed kan ikke henvises til: P. D. Huet Hist. du commerce & de la navigation des anciens. Par. 1716. Hist. gener. de la marine. Par. 1744. V. 2. Schlözers Vorstilling einer allgemeinen Gesch. der Handels und der Seefahrt in den ältesten Zeiten. Koph. 1760. Allgemeine Gesch. d. Handlung und Schiffahrt. Bresl. 1751. B. 2. Andersons Gesch. d. Handlung und Schiff. Riga. 1773. 7 Bde. Mange gode Anmerkninger indeholdes i Sprengels Gesch. d. pragmat. Forandringer og Mannerts Pragmatie 1ste Del. Hjelmstiernes Walhalla Gesch. er ogsaa Gamlas at finde Del angaaende dette Materien.

Mennesternes første Beskjæftigelser vare Sørøveri, Jagt og Fiskeri. Mange Nationer lever ikke af Sørøveri og gjøre ikke endnu. At Gamle Romerne ellers Fornemme d. v. Folk, fandt der i en brøndelig Hytte, eller i Ørken; for ikke at bruge en stor Omskrivning Ord, for at forklare deres Gjerde, saa drager de ovenfra ikke at

A. 2. 1. 6. 9. §17

anlet. Hver Folkeslag forlods ikke ud-
vandret sin og Lagt sin ofte Ogredjerkning
og ikke stormet for hundred Aar siden og Jaad-
norder. Disse sidste have saavel sit Jaadel, der
allerede i ældste Tider skeed af Jaas navn
i Skov forskjellen Maaneder.

Sammenlet af Nordmandsfod, da intet
Land frembringer saa ikke Ofsvend, uden
saa der blot skal være sit Vandaadsfod, som
gik den første Jaadel ved Ild eller Vidne,
i Overensstemmelse mellem Naboer, saa mellem
Byer og Sidegrandsmænd Lande. I Forskjel-
ge tusind maad Maar med Maar. Sidenav,
og man av almindelig Maalestok, som saa mange
Sold i Lang Ø var Enog; men da mange
Aldingheder stemmed maa forbindes, saa saadt
maad, formaadet at ædle Metallers Vaerdie,
Sølvets og Guldets, gav at bruge den let at
repræsentere i forskjellige Lange Maerder. (a)
Først regnet man jevnsides Metallet sit
som anden Vaare, siden stemplede Kjøbmandene,
for ikke stadig at faa en Vægt med sig, rubede
Ofkker skaf, d. e. et Sølvguld med mistyde,
saa Lod, eller Mord. Eiesfet Sølvguldet
skyldningen sig ikke at faa Vægt, og
saaledes naar da en Indretning kommet i Stand,
som fandtes og følgelig Ducaterne skjelte saa
meget af sin Vægt, men som og sin Vægt

Jeborgerlige Ulykker ovenat Klimaforholdene-

durum inexpertum, segnis pigrum, ✕
sic melius situm
Cum terra cælat, spernere fortior,
Quam cogere humanos in usus
Omne sacrum rapiente dextra.-

Den første Jorde paa Landjorden, som forbi-
ved Kanaanaard, nævnt paa samme Maade
som nu. Man finder Kanaanæerne allere
forborgerlede for Kanaanaard, (8) og Be-
boerne i Baalbek, Palmyra og flere Ste-
der, paa de paa Jorden. Med Jor-
delen gik Landsbyrdighed paa Jord-Jordene,
paa disse fandt man det, som i det ene
omfattede den hele bekjendte Verden, og begge
disse Former Land i Forbindelse med Jordarten,
Jordens Kulturaar til det højeste Bud, og
forbandt Mennesket ændrende til Jorden.

Forbaarne af Folkestand paa de første
som begyndte at drive Ackerbrug. Et mind-
mærke der den mindre Jord anlagt
Jorden om at danne en Kanal af
Kanaan ved Lud ved Lidet paa Bredden af Elv,
paa Jordene øfrigt Afstand paa et Aarstids
Ager til et Eiendom paa 120 Kanaaner! I
Begyndelsen gik al Forsorg formodentlig ud
paa Fødevarer, men da der efterhaanden
opstod en større Kulturrudts Klasse af Forfarne

Nationer, saa fordrede gjensidig Sikkerhed, at man omhyggelig vedligeholdt Overensstemmelse med fredelig Skibsfart og Handel. Dog vedblev nogle saa Nationer at drive Overvældet.

Det østlige Asien, som vi Grunde kun lidet og mangelfuldt kiende, var, saavidt man har erfaret, allerede tidlig en meget gjennemfaret Handelsskueplads for Handelen. Men vi Grunde kun lidet til [vanskelig] i dennes Forhold. —

Phönikerne var det ældste bekjendte Folk, som handlede til Søes. Sidon, og endnu mere Tyrus var de fornemste Handelsstæder. Tyrierne besørgede en stor del Mellemhandel. Handelen gik altid langs med Kysterne af samme, med sjeldne dristige Tog ud paa det aabne Hav, i det atlantiske Hav, til Britannierne for at hente Tin og naaede til Ostersøen, de Bornholm førte med sig visse Handelsartikler; [de havde Kolonier mange Steder i det middelhavske Hav. Gades, nu Cadix ved Atlanterhavet var ligeledes en phönikisk Kolonie. Den ostindiske Handel førte de formodentlig ved Havnene ved den arabiske Bugt; (c) Hvad vi ved af Herodots Fortælling om Afrikas Omsejling ved Phönikiernes ordre af den ægyptiske Konge Nekos Foranstaltning, skeede dette, er sand, saa har vi ikke nogen bestemt Efterretning om Handelen derved i det nævnte Tilfælde. [Phönikierne handlede

[ja der er nogen Grund til at tro at de allerede tidligere have drevet Handel og Fiskeri paa vore Kyster, fornemmelig paa Thule, som maaske antages for Island eller for Island og endnu for Island. —

[saaledes vare ligeledes (som vi erfarede ved Columbus) de Indianere i Amerika, eller de Østasiatiske, Kina gjennem Det Atlantiske ikke fra Middelhavet, da disse have vanskelig Forbindelse med Asien og Afrika tilsammenlagt, og saaledes De kunde ikke være fuldstændig, er vore med Allegorier.

fortrafflige Manufakturer; Glas og Lærred,
som ved at Egtheligt Ægteskab havde Lov at
handle (d) indbragte store Rigdomme. Thi
var Byens Legem overordentlig stor.
Pyramiderne stille vore Øine i forbauselse,
og de ødelagte Stad-Pagodion vidne
os Konst at skjøte store Bygninger. — Den
ypperste Handel var ikke saa udbredt. Araberne
som stode vorth Landets Nationer, ikke
Idomiterne, sidde Jødderne. Jammer Elath
og Ezeongeber var en Byrde af alle vorth Tid
ikke Nogle steder for den ypperste Handel i den
ældre Periode. Israeliterne begyndte først.
Davids Ord at give dem af med Handel, skjønt
dem ved sine Seirrige Krige gjorde dem til
Herrer over en Deel af Middelhavets og det Røde
Hav Kyster. Deres største Handle gik til Ophir,
hvis Beliggenhed man ikke kjender, men man
formoder at det ikke vorder andre Steder end (e)
Indien talte sig strax efter Salomons Død, og
skjønt gamle, da Israeliterne mistede Adgang for
Egypterne ikke mere Røde Hav. Men Forsøgene
til Egyptens Handle, en Fastboendes Kunst,
ringe altid mistrivelig. Neppe nogle Gange at
Handle for Psammetichi Tid, ander gaaskaae at
skjønne. Først derefter Handle paa det Røde Hav.
Det merkeligste er at Herodot skjøger i Bedrag
for dem, der, skjønnet Egypten at Handle, og
og fortæller dens Omfang skal, at Necos med
en Flaade af 400 Skibe omsejlede Afrika fra Nord til

den arabiske Bugt, og derfra løb ad i det indiske Ocean, samt at han erobrede skjønne mange Kolonier. Efter Psammetichi Død fandtes de paa Middelhavet og det røde Hav. Neko førte Krig ind ved Tanais og Nilen at forene begge Have, skjønt første ved Darius Hystaspis Tider bragt istand. (8) Persiens mildere Styre fandtes mest ved Cyrenaica, dernæst paa Middelhavet og det indiske Hav. Den himmelske Lov (Brahmas hellige Bøger) fandtes indskrænket blot ved nogle faa Byer.

Den indiske Bunke gik igjennem de persiske Rige, saavel over det persiske Bugt samt Karbonk Euphrat og Tigris, som til Lande ved Cyrenaica. Herre no. Regjeringsbyen for det indiske Hav.

Indianerne i Lille Asien dem allerede Bunke, førend de kom under persiske Herrer. Kommer. Den Bunke blandt Phrygier, Lydier, Jonier, Aolier, Dorer, Carier, Kolber og Mitsier vegr og magtige. Den vigtigste Handelsstad Massilia eller Marseille ved Middelhavet var en phokaisk Handelsstad. Dorer i det græske Hav, besatte af Phönikier og Karier, dernæst af Lydiske Bunke og Kilder Herredømme, saasom Minos, Lager i Kreta, den første Del gjorde Handel. Kreta, Rhodus, Samos, Egina overgik alle de øvrige. Det Land, i Begyndelsen fattigt og ulykkelig, blev Lager ikke Bunke. Grækerne første Stord Bøtter var Argonautertoget, ikke mindre den

trojanske Krig. Ogsaa Grekerne anlagde mange
Handelsstæder, baade paa Øerne og ved fast Land,
saavel i Asien, som i Afrika; og stod blandt
andre de Nordvestligste Egne af
Italien og Sicilien, som Rhe-
gium, Locri, Sybaris, Tarent, Kroton, Messina,
Syrakus vare blandt fornemste Handelsstæder. Disse
Handelsstæders Forfatning lignede Moderstatens
meget forskjellig og hvert havde paa særdeles Om-
stændigheder, ikke paa nogen Maade, en fælles Over-
ordnet Regjering. Disse Kolonier vare
for det meste, enten overfladiggjorte Folkemængde,
Mangel paa Livsmidler, Krig eller andre indtræf-
fende Tilfælde, som Regjeringen ikke selv
ønskede at gaae Risikoen for Handelen med,
og anlagde den ikke af egen Drift for Handelens Skyld,
som de phønikiske, for hvilke Handelen
var Hovedmaalet, og hvis Kolonier ikke havde
andet Øiemed og Bestemmelse end Handel og
Vinding. De fleste græske Kolonier, som de som
udsendtes af store Byer, vare gandske frie. De andre
pleiede vel at stille Forbindtligheder og Pligter,
som ikke vare saa meget som de følte mulde,
og vare vel endog ofte ikke den fornuftige Hen-
sigt Moderstaten. (g) Korinth blev paa sin
Beliggenhed den første græske Formagt. Byen ved
Isthmus Næsset afskar, som noget den aldeles
Fastelands Afhængighed, omgik den saa at alle

A. 2. 1. x. 3. § 17

Övrigt med sin Ärtighet, og blev de förste
Fanbleftad i Grekenland. Themistokles forøgede sin
Förmagt og anlagde Hamnen Piræus. Aristides
blev stormed Anseelse for sin große Förmagt, den
förjog eller andre Nationer fra Archipelagus
og ikke sorte Hav. Kimon förjog Perserne fra de
Byer, som stod vestlige Handelsvei derned, og
da dette stormed-kom i Athenienserne Hænder, saa
blev de herved sorte med store Sø- og Landom-
råder, som Athen fandt Fördeel ved. Dette Förmagt-raad
paa sin störste Höide under Pericles og i Begyn-
delsen af den peloponnesiske Krig, men kleinlig
gjorde sig denne ulykkelige Udfald. Dem-
mod var det store Athen som stadt for Hende,
og rædig dens sidste Lage, ikke at afgjöre
paa Marken.

Philip og Alexander vare ikke for store
Nationaand, thi at Grækenland stadig undgik de-
res Overmagt. Mange af Philips Krige
vare Fandelskrige. Efter at Alexander hav-
de Egypten saa godt som uden Modstand, fod
Byggrit sin, for at skiffelse sig Landet, hvis
Hovedstad han kaldte, en stor Stad, som han ikke
fik nogen Navn kaldt Alexandria, med Hamn,
og udlagde en Plan til at gjöre den til Middel-
punktet for hele Landets Handel. Philips sidste
Krige. Kjendt Planen, fremmedst hans sidste
Död, ikke blev udført, saa vidste dog Alexandrias
fremme Kjöbmænd at den vare meget utsendt, og en stor Mand nødig.

den Søfr. som Admiral Nearchus maatte foretage i det indiske Ocean, samt og Handels-Spekulationen til Grund.

I Østen vare Sicilianer og Carthaginenser de fornemste handlende Nationer. Syrakus omgik de andre sicilianske Byer (Lagt), og dets tiltagende Formagt stod ikke i noget Forhold til dets ringe Omfang. Men den Fare truede at ligge mod Carthago, der ogsaa allerede omfattede store Deltaet med sine Byer. Dets Indvaanere, der bestode af Nomadiske Stammer mellem begge Byerne, drage fra Nilsletten eller Nilens i Byzantium f. store Del af Carthagos Besiddelser til Niger, og strøge til Barragjerne, og omhyggede ikke for Carthaginensisk Magtens Lade og Vinken med Penge, Øxe og Vinsuelser, som de Europæiske i Regelsloiserne; herfra de synes til Romerne bestandig nedre. De Romerske Handel de til Asien, til Syrien, og, efter denne Undergang, paa alle asiatiske Kyststeder med det østlige Middelhav; i Europa, til Spanien og England, til Østersøen og de preussiske Kyster; i Afrika, paa hele Nordkysten, og efterat Numa og Hannibal havde gjort store Colonier en større Udstrækning, ogsaa paa Vestkysten, til Senegal. Allerede anlagde de, til Fordel for store Handel, Faktorier; men efterhaanden for at blive Enekt Handel

vorte nærstebliye Handelsplader, som i en god Søestærke med Fødevaarer sendt søgt til sine Fordeel, naar de, i Følge Karthagineserne særdeles Handelspolitik, fik alle andre Fartøier; endvidere sie at søge at drive Indbyggerne i Anr. til Gallien og Italien imod Karthago ingen søst Lyst fred & at søge Overhaand. Massilia blev altsaa Græsked, Latinet og Grækerne, saa saadanne, Land ved Magt og Fæstninger at, begge til gode at søge deres Fiender fra den Fartøier.

Allerede i disse Tider maatte Karthagineserne og Romerne i Forbindelse sammen. Man kan herved indse den gandske Handelstraktater, de var nødtige Afstykker i disse Tiders Historie. (k.) Det er übekjendt, naar Mynt først præget i Grækenland. Saa Solons Lov var den ældste i Brug. Man præget Mynt af Guld, Sølv, Kobber og Jern. De ældste Mynter fandtes kun paa een Side. Saa at adskille Mynter fandtes med to Sider.

a.m. 3475.
a.m. 3636.

Anmerkn.

(a) Jog blev disse Metaller ikke anvendt almindelig brugte, hyppigst som ikke endnu er udfundet. I Amerika, paa Moldavien, i Bengalen, Siam og flere Steder fandtes man Penge til, at man kan bruge at klage smaa Muslinger, s. cypræa moneta, ginata nodosa: i stedet for Penge.

(b.) Karthagenser og Etruskerne var de første som drev Handelen saa at sige alene. Herodot d. v. en Kort Beskrivelse.

(c) ved. med Hensyn af Forholdet Egypten. Arabien.

(d.) Efter Fald af Handelen, at Menneskelivet af Phønikerne Folk, de var Lykke med Galgetræ

skandtsfrimd gik's Land ned Udlobb af Scordu
Belus, 2 Rad om fra Bolomair. De sk ikke bor
ster sk Mandet ned Skandbradden, og ke skw
sunk gjord Ved god, men i sku Kjø Vandjord ikk
sunk finit Ston at sætte stor Fotta god, sod
skulet sk Valgstrøftighed ka Ukst ke skk Skj.
Dejter smukst, skaukst sig ned Vandet, og sk
opdaget Glas. I nesten 2000 Aar nist
skandmagi skaus Skjoldnus ab Scord Sanct man sku Saltskjø
Aar, sod Skjoldnus Sanct nist skkud.
Bord, sk enkst Land ikke skk sku togts af
Scordu Belicis, skunk ke sk gjord Glas af.
Jørgen Stad sk Sigtaskt Jaus skukst skund,
sk en Sund, sku bord i en Jørgenmuskle,
Sarnask en Mundud af sku itsi udskatted
Matraid.

(c.) vid. Mens. hkl. hist. Vol. I. P. 2. p. 270. Michael.
spicil. geogr. exter. t. I. Tacksofud:

(f.) Herod. lib. 2. Bertuchs allgem. geograf.
Efsmund. II Band 2te Abth. Aug. 1798.

(g) Af græsk Skandskorter og Kolonier Saar:

1., omkring Peneus, gen Østrand af Makedo-
nien og Thrakien ke Sminnet Mundingen
af Donau, Olynthus, Amphipolis, Potidea,
Byzantz, Tomi.

2., Frygiske og Taurske Kolonier ke Sminnet Kol-
chis, Nordu og Østen for sk Sorte Sø: Ty-
ras ned Dniestr, Olbesus og Olbia ned Dnepr;
i Krim: Chersonesus, S. Cherson: S. Theodosia,
S. Kaffa: S. Panticapeum, S. Kertsch: S. Tamans, S. Kuban,
Phanagoria, S. Kifilkasch: S. gen Os Taman, Phasis
og Sebastopolis i Kolchis.

3. Sen Nord- og Sydkysten af ikke Skw. Trapezus i

Pontus, Sinope i Paphlagonien, Heraclea i Bithynien, Chalkedon ligr ovns for Byzanz, Lampsakus, Abydus; fer, Telmissus og Patara i Lycien, Selga i Pamphylien, Tapsus og Mopsvestia i Kilikien.

4., i Afrika, forudtn Naukratis i Ægypten, fuer d graesk Colonien stort andre æggeskj Forsd, Kyrene f: samt Barka: sælagt fra Thera, som opnaaet saa stor Magt Smaastat.

5. illyriske Colonier ved det adriatiske Hav: Apollonia, Epidamnus, Dyrrhachium.

6. i Gallien: Massilia og flere andre Colonier ved Kysten.

7., i Spanien: Emporium, Saguntum.

(k.) Polyb. lib. III. cap. 22–24, fuer Traktaten ordlydende er indført. Man seer af samme, at fuer nogle Aar siden Romerne endnu ikke havde nogen Besiddelse af Carthagineserne fra at Ebro laae fast ved Italien, ligesom og, fuer forskjellige Tider naar fra at Romerne skulde have Ret i disse Egne.

§18.

Borgerlige Vaerd og Rigdom.

Rigdom: ikke stor og graadig Begjærlighed:

Hjælpemidler: de ikke saa store som Mennesket ellers pleier. Alle Rigdomme ere af ordinairest og graadigst Natur: Ædelsten, som Smuk Smykkesager skulde i Fabricii Bibliographia antiqua; i Catal. libb. Bunavianæ, t. 2 p. 39, og i Mussels Bibl. Kiela. Mange fuer smaae Afhandlinger ellers: Altgothing. Festtov. Magazin af Mineers og Spittlers. Voyage du jeune Anacharsis en Grece. Deux Ponts. 1793.

(l) Grækernes gangbare Mønter vare: λεπτόν, de vare ½ fort af en Obolus. ὀβολός, ⅙ fort af en Drachme, omtrent 2½. Man skal mærke, at Sølv Obolen og Drachmen vare af forskjellig Vægt, hvad man kiender ved Metallet, de vare præget af: og Guldet, de vare præget i. Almindelig antoges een Drachme f: δραχμή: for omtrent 12½. μνᾶ, en Mine vare 100 Drachmer, og fem af Talent gik 60 Miner. Græsk Talent var 1000 ℔. Stater vare 4 Drachmer: og vare af Guld, fra 20 til 28. Ellers vare alle almindelige Forskjel mellem Guld og Sølv, 10 til 1.

A. 2. 1. K. 3. §. 18. a.

I den almindelige Historie bör, saavit Nationernes Skikke og Sædvaner, kun saadanne omtales som synes mest skikkede for Ungdom, og som nödvendigvis maae kiendes, for at forstaae Verdens Historieskrivere og Skribenter. Dog maae man ej heller forbigaae dem, der i Særdeleshed karakterisere en mærkværdig Nation, eller give Anledning til en eller anden nyttig Bemærkning i Menneskehedens Historie. Vi kan og begynde vor Klassifikation ældste almindelige Bemærkninger over a, Ægteskab, b, Klædedragt, c, Levemaade og Skikke, d, Regjering og offentlige Dom, e, Gudsdyrkelse, f, Opdragelse, g, Sysselsættelser og Begravelse.

a, Hos alle Kulturfolk finde vi ordentlige indgaede Ægteskaber; dog tillade de største Polygamier, ja nogle endog Polyandrie, om man kan tro Herodot. Man antager i Almindelighed, at Kvinden naar sit fyldeste Udvikl, Manden tvende Gange saa meget. (b) De egyptiske Præster maatte kun have een Kone, de øvrige Egyptere saamange de vilde. Enkemænd skulle

(a) Polygamie gjorde Kvindernes Fornedrelse og Afhængighed saa Mandkjønnet, ligesom den Ægteskab med Kjøb naar sit Grundlag. I Overensstemmelse hermed var det ogsaa i Virkeligheden; thi naar de dog i Grønland indskrænke Polygamiet, hvor man ellers bruger det med mohammedanske Ord.

A. 2.1. K.3. §18.a.

var Grækerne tilladt at gaae med
ud uden Kone, saa forbød Lovgiveren
dog ikke at følge saamange Kæpkvinder,
som deres Formue tillod dem. Det mangle-
de heller ikke i Grækenland paa Lysten til
at erholde dem. Da der var paa-
gaaende Omgang med Borgerdøtre,
saa følte unge Mennesker sig til at saa
talrig Følgeskab, som ovennævnte Tøjler
fandt Anvendelse med at underholde. Det
Mangel deres tilkjendte, fandt i Athen og Korinth,
overordentlig Sted. Paa det første Nødtørft
ikke saa nøie, at ikke Øiet til at Bedøvelse,
at Talen til Ordenskjønhed i Elskovsbegyn: korin-
thiserne. Allerede de første Barne-
seiere, med ordentlige Bordellers Anlæg,
at skjønne Ungdomsaand.

Næsten alle Nationer fandt Forbudet
Frænder i Ægteskab, men Forbudet strakte
sig i Almindelighed ikke videre, end man for
sin nærmeste Ægtefælles tilladte nedstam
Nedstamme, ja Børnene ægtede og alene deres
Søstre, men endog deres Mødre og Døtre. (c)
Moses's Lov forbød alle Ægteskaber mellem
Søskende og Børn, Nedstamme samt Ned- eller

Pligtforholdet, som moralsk ond og usædelig. Dette kom frem under de Grundlovsforhandlinger og fik Europas Opmærksomhed.

At anføre for en Mand at være ugift eller ufrugtbar; skulde tilstrækkelig forundskylde Adoption. (a) I Overensstemmelse hermed var det ogsaa tilladt, at en Mand, som havde mistet sin Hustru ved Døden, maatte ægte hendes Søster. Almindeligvis blev Ægteskabet stiftet ved Forældrene, som i Overensstemmelse med Sædvanen, ofte allerede i Barnealderen, bestemte deres Børn for hinanden. Moses forbød, at den fødte Pige maatte være under 50 Aar gammel, førend hun maatte ægtes af en Mand. (c) Ved Brylluppet skiftede Manden Klæder med sin Brud, for at vise, at de nu vare Eet. (d) Ved Brylluppet gik Brudgommen, ledsaget af sine Venner, i Spidsen for Optoget, som drog fra Brudens Hus til Brudgommens, hvor Brylluppet skulde holdes. Ved Indgangen til Huset blev Brudgommen modtaget af sine Forældre, som velsignede ham og hans Brud. (e) Ved Brylluppet var det Skik, at Brudgommen gav sine Venner en Gaade at løse, og at Brudgommen maatte give sine Venner en Klædedragt og 30 Stykker Linned, dersom de ikke kunde løse Gaaden, men at de maatte give ham det samme, dersom de løste den. (f) Babylonierne havde en egen Skik. De solgte nemlig hvert Aar ved Auktion, og med de Penge, som der blev indkom, bortskaffede de de Piger, som vare blevne gamle. (g) En egen Skik var det, at den, som ønskede at ægte en Hebræer, skulde først, at afgøre Sagen for Retten, ægte hans Enke, naar hendes ingen Børn havde med sin første Mand. Dette var det saa kaldte Levirats-Ægteskab,

A. 2. 1. b. 2. § 18. a

selvom Lovgivningen af Levit. d. v. Mands Børn. (h) Spartanerne maatte gaa ud ni Mand bortfører sin Brud, og, som i Byzantium, smigrer sig hi at for Brudt. Ammoniterne stiftede strængt Forbud imod Ægteskab, og ikun ugifte hidrager hi at skaffe Rabad rasta Borgere. Helvedes var Ellark, naar Kong Longinus fogte imod-hvilket at Lagr sammen saamange Hundreder i Byen som muligt. (i) Ægteskabsbrud straf-fede i Almindelighed ikke Døden, og traf Manden Ikke i samme, Kvinden som ustraffet drabe Baade Brud og Brudte Medskyldige.

Sin Ret kan jeg ikke ubrødt, som Herodot og Strabo fortelle, forskaffe os Babylonierne. Det var den, der i Følge en gammel Lov, grundet paa et Orakel, gjorde ethvert Kvindemenneske ret hi sligt, engang i sit Liv at tage sig, i Mylittas eller Venus's Tempel, mishruge af en Fremmed. (k) Det gjør ikke ikun Ret at faa bedre at Herodot skriver, at det kun var skeer af ringe Stand, der undertrykte sig sammen. Justinus fortelle ligeledes, at det saa ømindelig Lød var Ret paa Brud hjemme, paa ikke dage at forat de ikke skulde hjemkomme, og da tage dem efter Venus deres Skyldighed som en Afgift for det

A. 2.1.k.9.§18.a.b.

øvrige Lig. (l.) Noget Eiendommelig fortælles
ellers om Hedningerne. Mig synes alt dette,
at de Mange Hensyn ere gjorte for at gjøre
Ofrene til en religiøs Handling, saaledes
fornemmelig ætsvolige, og endnu ætsvoligere
synes det, at deres Klæder ikke skulde have
det Sindbillede paa sig eller Hensigt til
mindre. (m.)

b. Hebræernes Dragt var simpel og
ubekostelig. De Vare saa lange, rummelige
Overklædninger tilligemed at have Underbuxer
af Linned. Hvormed de ere med Rem-
skiver, der omtrent ligne en Kappe, af
lignet ældste Klæde, som de kaste omsig,
naar de gik ud. Deres Overkjole eller nederste
Klæder, Underkjole brugte de om Natten til
Sengeklæder. I Almindelighed brugte man
ikke Uformelt, men de Sammenkomster formedes
ikke med Purpur, Karlagen, Hyacint og Skarlagen
de Farver som unge Mennesker af begge Kjøn
have havde stridet Klæder. Mandspersoners
Hoved Hovedhår omhing Kinderne af deres
Klæder. De havde og en Slags Skjægklæder
paa Hovedet. Moses havde forbudt dem
at klippe deres Haar rundt (n) og at Skjære deres
Kinbeskjæg. (o)

De fleeste Nationer havde

1. 2. 1. k. 3. §18. b. c.

omtrent om Sommeren Klædedragt. Babyloniernes Dragt udmærkede sig ved at være yppig og prunkfuld. Overklæderne havde kun faa Folder, men havde mange Sorter, Underklæderne Kort og Ærmer. Overstykket var et helt aflangt Klædestykke, med en lang Hals for Hovedet i Midten, med Kappe, og undertiden et Kort, som bedækkede Halsen. Vadmelsklæderne vare Klædninger af Uld, til Vinter af Bomuld og Silke. Man besatte dem med Guld og Ædelstene. Fornemst var dog Silkeklæderne. Foruden mange Dragter af kostbare Tøjer, Ringe, Armbaand, endog i Hår og Øren, Hoved, Turban, Sminke. Overalt lod man Kjødet gro. Saa at længst Fingerneglene satte man paa Prids.

c. Overklædernes Maaltider vare yppige, ledsagede med Dands og Musik. Overdaadighed fandt sted i mange Ting. Den sædvanlige Drik var Vand og Vin; saa vidt vi Dr. den græske Monark skjænkede ikke andet Hoved end Frugtabrød fra Assyrien i Skyggiern; Saltet maatte vare fra Ægypten; Jernet stod Kalybonierne Vinen fra Damascus; Mandlerne maatte vare af Euboea eller Thasos, og de første efter dem paa Jonien, i Pontus. Vandragerne lod sig ikke nøje stort mindre.

Mod denne grændseløse Overdadighed stak

A. 2. 1. k. 3. § 18. c.

ijser Spartanerne strenge Tarmlyst af. Deri
mod blev i Korinth og Sicilien, Legekunsten
svant ved ündvorlig Videnskab. Grækerne
vörk sædvanligvis tre Maaltider om Dagen,
Frokost, Middags- og Aftensmad, ikke sjelden man
ikke fremmøste. Gjæstebud holdtes i Sönderne
gen blot til Aften for Gjæsterne, men man kom
svant efter, at ikke ogsaa kun sig gjorde at
samle sten med andre Forlystelser. Man spiste
med Fingrene, og naskede sig derfor ofte.
Almindelig laae man til Bords. Oldtidens, der næsten ogsaa i alt, saavel
en ogsaa ikke med deres Gjæstebud. Mødte
i sammen kun ikke sjelden med et dødt
Menneske i en Ligkiste, som ikke fremmede
Gjæsterne, for at vække dem om deres
Dødelighed.

Hebræernes almindelige Kjøt var Kød, saavel
tagets af Dyr - eller Fuglemad i smaa Kjø-
- ke lagde med eller ikke Øer, Smør, Ost
og Kjødet af de rene Dyr samt Krydder. Brød,
Mælk og Vand var deres Drik. Mosesbudet
ad kjøte alle urene Dyr, (p) Insekter, Slanger,
Utøj og Fiskene, samt Aadsler, eller Dyr,
de var dødt af Sygdom eller revne ihjel.
ved at forbyde dem at lage eller stege Kød i
Smør (q) og at kjøte de saa kaldte fede Kjøtter
saa Svag, Saar og Gjeder, (r) tvang saa dem
til at lægge Vind paa den i Palæstina saa
fortrinlige Bomoldens Dyrkning. De mildere
Kultur fandt at stege deres Mad i. Blod forbød saa
og at kjøte, (s) formodentlig fordi det var knyttet
i Aasen at kjøte eller drikke det ved Offerfester,

3. 2. 1. 5. 3. 818. c. d.

og med den nilet som Tutok sines Tiefallede.

Hebræernes Gjæstebud maae skeete, og ikke-
-kaar: Man tørck Gjæstenes Fødder med Haand,
og smurte deres Hoveder med Olie. Hvorved
i Fiske, eller den Forrettning i Selskabet skeete
skulde Skeenkemanden omvexlende den og Lod en Skæl-
-lems-Maal bringe om til den eller som
-anden Gjæst anseede for den fornemmeste
Gjæstebudsplads, og til sidstes for at begynde
Maaltid, naar man skulde med Hvede
Kiendbrød, Suur, Olie og Pebersg alle Slags
d., Hvorved Hebræerne nedrak Canaan,
mærkes at drage om i Byen, borck de, som
skiftende, i smagelig Fiske eller Kiød, som
de selv om med sig. I Canaan maatte
de naturligviis skeete saa stor Dyre Fiske for
sig, men saadanne blev, som de, de selv
opfiskte, nemlig i Byen Jndbefand, Sø-
-ster og Land. Alle Orientalerne Fiske
skeete stærk Lugt, hvorpaa man lettelig kiender
og dage stinke Fiske, om Sommeren mal og
ligger. Mødbrød naar i Byen Jndbefand,
som Fiskene, smigled. Lemmen og Vinbær
naar ubeskrivte. At Lande som Fiskene for
Lugt paa en Klosterne meget paa Julelaat.
Hebræernes Dage naar anbragte at gode Fiske

[naar Dyre Fiske paatage, og i sær
Grotmaade, smagfulde.

for Gulach. Ikke mindste Lyngen i Kysten 1. 2:1. h. 2. §18. d.
stedse den Talemaade, at sige og paa Lyngen. (t)

Orientkjonnets Afsondring frembragt
en stor Forskjel mellem de Gamles og nor
denmaads. Orientalerne, skjondt omvan
dermaad yppig, var ikke selskabelig. Orienta
lerne var tavnaly, men artig, med sel
dne af deres Smiil, meget ud. Ikke saa
i den ældste med Afsondringen. (u) Mand
skrev allerede tidligere Bogen og Consolen.
Det sidste Rima og de ældste Skrifter gjorde
Tadning lil en Nodvendighed, og Lovene
selv sorgede for den almindelige Brug. Naar
man kom af Skikk, lod man med Klanen
troppen digtig indgnidt med Olie, og dispaa
smurte med kostbare Salver. Disse gik
gaaende stedse den tidligste Lugub.

I Almindelighed selskede man sjeldnere
end at Lark sjeldnest sange ved Lig
lil Vorned og Sallr sig for sjeldnere, eller
med at ligge sjeldnere. Ingen Skik kastede
sig ned paa Jorden for at sorgmindre.

Sidstnevnte var i Almindelighed meget
almindelig hvor i det Hele. Ordtaget
forbinder Sorgen i sine Magt, saalenge den
kan allene ikke dode. En Helbred Mand,
i Følge den mosaiske Fodselslov, ikke maatte

nogen egen Agre, saalenge Fadren lever og ikke afstaar den, med mindre han bliver gift med en Fuge, eller ingen Brødre fandt og fadrede paa Fadrens Arving. Gifter Pigen sig (allene) saa gaaer hun altsaa ikke Fadrens Brød og Bye, som forrenmelt Gangen, i Hus Hånd. Den Døtrenes ofrede Fadrens Magt, naar de blive gifte.

Fadrenelyen arvede Sønnens Ret, og Døtrenes Fadrets (W) fornemmelig de umyndige blev underholdte af den øvrige Familie Arvinger. Den vaar ingen Sønner mere, arvede Døtrene.

c. Kampleger, Skydspil, Musik og Dands udgjorde de Gamles fornemste Forlystelser. Og fandt man allerede tydelige Spil. Afskaffelsen Afguderne hedenskabs Indianerne. Man spillede med Astragaler, de Slags Terninger, der vare belagte med Tallene 1, 3, 4, 6 og gave 35 Kast. Disse benævnte efter Hunde, Løver og Fælle. Venus-Kastet var det bedste, naar alle 4 Astragaler faldt Tal i Øjnene. Grækerne kjendte ogsaa de Slags Dam- og Skakspil.

Talmudisterne forskrive ob, at alle fromme Mænder afflygte alle Slags Syge,

1. 2. 1. n. 3. § 18. d. c.

ved og Kjøbesal, som man skulle ikke kjøre A. 2. 1. k. 9. § 18. d. s.
for det som ikke
Jagard-Ret skulle
Hebræerne ikke kjøre andre som ikke Slags
Egnede, da de ikke skulle vogte Grunde
for ukyndig, de opfordrede ved en Ed
skabt, som de skal bruge paa en fandelig (x)
Jøde Maade kunde faae saadanne Grundskiøn-
ner ret vedskabt for dem, som ikke dem
Jøde ogsaa blandes betydelig.

Jo Livegenskab fandt vi, saaledes at
Jesu Christi Herkomst ingen saae. Allerede
Abraham havde Livegne. Kanaaniter, Egyptier,
Arabier havde dem ligeledes. (y) I Begyndel-
sen var de formodentlig Krigsfanger. Den
Ejendom kan endnu ikke ligge saa for
alle Nationer. Jøder og Athenienser
skjendtes de ikke. Derimod Spartanerne
skjendtes dem, som vi skal see. Efter
Mosis's Love, som grundede sig paa gamle
Skikke, kunde en Mand ej alene skjøde
af sin Jord til en anden, men skjønt kunde,
naar Armod tvang ham, sælge sig selv
til Mand, (z) og en insolvent Debitor omvan-
dtes ikke til sin Kreditor og blev
dens Livegen, eller solgte for at skaffe sin
sin Betaling. (a) Det samme gjaldt om en

192. Lyy, ste ikk kunst ryskatte ikk Gjaldt — 1. 2. 1. k. 9. § 18. f.
efter ikk af Lovens bestemte Forfold. (b) Ikk
es trinksomt, om ogsaa Foraldrene, ikke
stikke at faae noget Pengene af Gjeld, som
skal ikk. at falde ikke Børn vom
til Lovgud.
I Forfremd til forsk Klasser, gaelder ikke
samme Regel, ste daar til Grund for
ikke Fuurer vanskelig Longivning, at
partus sequitur ventrem. (aa) Man
ekteta Klasse klasse gift med en Klasse,
saa naar dette blot at contubernium, ste
egtede, naar saa ryskette sin Stand, og
Børnene naar og klasse Livsgud.
Ik Forbrudt Klasse kunde faae sin
dom, f. peculium, ja naar saa endog Kone-
ylen gaad, at en Livsgud skulde faae ryst
andre Livsgne. (bb.) Dog fremmed sin
Klasse, saa saa dette under saae Haand, saa
stroffede saae; (cc) derimod eller Krone
Jord gaae at Land, saa naar Klasse fri. (dd)
Jenik Fremmed eller saae Børn tager en Klasse
i sine Bug, saa skulde den ikke til at
skade at beskadige sine Herre af Live. (ee)
En Gods Forvalter Klasse kunde skrive Fabrikk-
Klar, eller maaske rettere, ester sog Klasse Grosch.
(ff) skrev sin Stand tilbage ec. ec.
Klasserne Mangel man ofte stor, og

M. 2. 1. k. 9. §18. f. g.

at ødsgjorde om af at nogleste Jordebøgerne.
Man fandt allerede tidligere Exempler at kastere
ihen. Hogle Historier Meder, andre Perser
ihen Mennesketale mandrende Pesindelse.

9. Ogsaa mindre Synder man i sine Love
ikke sammenligne sig som nu. Jordens ikke
stod til med at undersøge Gjerningsmænd, saa
man skulde straffe, at Ogsaa fandt Lagen
for nogen fandt Slags Ogsaa, og Babylonierne falde deres Byer ikke for Døden,
i Fald at nogen af et Forbigaaende stjal
ikke at laae. Ved denne Lov blev
Hvinger, fordi Lesken brugte den
samme Ogsaa, at vaade slagen af; og saa
Moses straffer gjør at almindelige Manslaget
imod, naar Jordelsfyld. den anfaaer og
straffer for den første Gangs Forsæt.
Den sidste Gangs Forsæt, som nævner,
at ihjelslaaer sin anden Mennesket Ungaug
og for Fjendskabens fandt Overmodighed,
og saa fælder man ikke Hævn blev ansat
ihen mere Forskjellene Ceremonier. Af
disse Mennesker, som man mangeslags, f.e.
Fadslod, Tarsæl, maaneds Mandsalder, at
være med Dag o.s.v., naar Jordelsfyld anser,
for ihen allermeest og ikke med Rette. Micha-

-elis Lærte ikke en Langsomt og ufornø-
-delig smittende Sygdom, der begynder meget
tidligt og taaleligen, almindelig kun med
en lidet Feil, der ingen Opmærksomhed for-
-aarsager, men fuldelig ikke kan fordrives
med noget Middel, tager til med Tiden og
ufornødig forandrer sig til en, med de
frygtbareste Symptomer, som er: Fald, Lemmers
Død og Affald, forbundet med Sygdom, og som,
naar den jo naaer sin Grad, bliver
aldeles uhelbredelig. (gg) Grad er forskjellig
imellem skadelig Sygdom er, forsaavidt at
ikke alle ugudelig Synder sig, endog ikke og-
saa. Egypten ansees for stor ugudelig
Synd; saa siges den og skjøgisk i Skriften.
At Israelerne ~~paa mange Steder~~ befængte med den
med store Udgang af Egypten, og at Moses
saa tidligen nøjer spurgt den, skrev til
sidgen Ende. Man troer, at Sygdommen
skadt Israelerne kan paa ellevaar befordret
med store Ødsel i ikke skjøgisk og unødvendig
Omgang af Egypter og med at ægte mangen
Hest, men ikke en Del Gjerninger. Imidlertid
skeer er, saa gaar Moses meget skjærpet
med sig Dom, for at finde Midlet til Ube-
-helse. (hh)

1. 2. 1. k. 3. § 18. g.

Nogle Nationer begrov deres Døde, andre
brændte dem. Ik som troede at Gulen, efter
Døden, endnu skulde leve i Dalen, maatte
ik Døde og anvendte megen Flid paa Begravelsen,
især Ligkistens med Balsamering (ii) og fast
Gravet, for at bevare Legemet for Ødelæggelse.
Deres Mumier er usforgængelige.
Gothere, Thracierne og andre troede der-
med at Legemets Tilbagekomst bragte Gulen
til den, og derfor brændte ik de Døde. (kk) Ligbegængelsen skeedte saaledes som Dolon
Ligtog. Ligvognen kaldes ogsaa Ligkiste.
Man lagde nu Liget paa Baalet, sammen Aske
og Kul, ik begravede. Ligkisten og Gravene. Gravene var fulde.

Den dag man Døde skulde begraves maatte
man ikke skiære Træerne af Jorden og kaste
dem paa Liget, ved at skjære Jorden med
Økse, ved at anlægge Ild Veien o.s.v.
Gravene laget over Døde og Dolon i Munken,
som Sorgegrunde til Charon. Man offrede
til de Døde, ved Mundstrøbelser. Saaledes
skeed Kunsten om den Aand at kalde sig kommende
paa Mandens Baal, skulde den maatte
blive en af dem til Dal! Skytherne skjød
over Døde, efter at Gravene blev, i 40
Dage indtrang til de Fremmede. Allerogsaa

[Kalmanen troer at denne Skik for længst
indført, for at sikkre Mandens Ro med
Kunsten Efterstræbelser, som Jan i det
mindste Hjælpe ingen Dal i Hjellet.

Jfvor lignoqvan standfot, vaubat ov
ok Traktament, (o maw glomb ikk ok
Lstouk ov Dörk mad en fortion.

A. 2. 1. k. 3. § 18. 9.

Anmorkninger.

(a) f.f. Mederne. ved. Strabo. lib. 11 cap. 12 § 11. Mosha-
-elis mos. hist. l. § 98. Cesar de bell. gall. V. 14.

(b.) Michael. mos. h. l. p. 779-775.

(c.) Güthr. und Grays Waelgef. II. p. 253.

(d.) 1 Mos. XV. v. 2. Ogerhamrar fögt mod
fristskap at gifv sörsvarandes Lyst for ligh-
-stab.

(e.) 1 Mos. XXIX. v. 15-29. k. 31. v. 12. Dett var
en naturlig Följa af ett fruktsamt förlyga-
-mer. Jfven förrnäm Qvinnor ansago
sig vara, mit sins aktes fruktsamhet
skulde en Honn. Jfven unkt förlyganis
en, dn gifvit ett mansfatt, og ther
efter man Madgift. 5 Mos. XXII
v. 29. cf. 3 Mos. XXVII, 3.

(f.) Mich. mos. h. l. 934 5 Mos. XXII 13-21. Niebuhrs
Beskr. om Arabien. p. 37-38.

(g.) Güthr. und Grays Waelgef. II. p. 57.

(h.) Mich. mos. h. l. 976 Jfvg. 3 Mos. XVIII 16. XX 21.

(i.) Mich. mos. h. l. p. 579

(k.) Herod. l. c. 199.

(l.) Justin. lib. 18. c. 5.

(m.) Jaquet, thvas 5 Camf. III. p. 269-274.

(n.) 3 Mos. XIX 27. Herod. forhaller lib. 3 c. 8,
at magi arabisk Seed brugt ihuse Ökk
til Kar for en serdeles Gudsdom. Grund
ved for Moses til at forbyde ikk.

(o.) l. c. Paaskrift omrsattes: ikk minds
Michael. ikk i sin mos. hist. II. p. 488 Not. xxx

A. 2. 1. r. 4. § 18.

(p) 3 Mos. XI. 5 Mos. XIV 7. 1 f. 2 Aff. r. 1. § 5. Nd. b. Jvad Slags Fisk og Fugle ikke maae ædes og ædes, kun afstrekkes i et aufört Bibel-Sted.

(q) 2 Mos. XXIII, 18. XXXIV, 26. 5 Mos. XIV 21.

(r.) 3 Mos. III, 17. VII. 25

(s.) 3 Mos. III, 17. VII. 26-27.

(t.) 1 Mos. II, 4. 2 Kong. I, 6 og 16.

(u) Voyage du jeune Anach. II p. 20. Om den africanske Lyst ved gule Meniers, Reisemejer og Tuchsen skrevet.

(w) 4 Mos. XXVII.

(x). Selden. de jur. nat. & gent. VI. 11.

(y). Strom, Journal sem om Lungmakets Gammelse ellen Madelyst, kun afstrekkes Mich. mos. R. I. p 610, II. p. 31-33.

(z) 3 Mos. XXV 26, 29 27-52. Dog kunde et Jordmuld igjen indløses ved Jordan.

(a.) Enkelte Kunde endog holde sig til Jordens Dyr og Bjerge. 2 Kong. IV I-7. Esaiæ. 30, 1.

(b.) 2 Mos. XXII, 3.

(aa) ib. XX, 3-4.

(bb.) 2 Sam. IX, 10.

(cc.) 2 Mos. XXI 28, 20-21. Det skal hævnes, staaer der.

(dd.) l. c. v. 26-27.

(ee.) 2 Mos. XXI 22, 8-11.

(ff.) Mich. mos. R. I. p. 630.

(gg.) ~~5 Mos. 25, 10~~ ~~5 Mos 6, 14-16.~~ ibid. II. p. 382.

(hh.) 3 Mos. ~~XVII og XIV. 17 og 14 b.~~ 4 Mos. V, 1-4. 5 Mos. XXIV 8-9.

(ii) Om Egyptens Mumier see Herod. lib. II. c. 86. Diodor. l. I. c. 91. C. G. Heyne spicileg. antiquitatis mumiarum in Com. soc. Goetting. t. III & IV.

(kk.) Forsøk at gjøre noget Element urørt med et Dyr, eller Magiens ikke gjøre af Fugle, hvilken man kun tror Gudernes.

A. 2. 1. k. 4.

Fjerde Kapitel.

Almindelig Oversigt over Religionernes ældre Periode.

Ældre: Første Bestanddelene: Udtog af Jødedommens ældste Historie, overs. af Phil: Eusebii Værker, omtrent 2500 eller 2800; gamle græske Digtere, især Homers Værker; Hesiods Theogonie eller Gudernes Oprindelse, med 3100 / ~~3839~~ / Apollodors Bibliothek, med 3839; de latinske Digtere, især: Ovidii Nasonis Metamorphoser, med 3960; Lucretius Carus om Tingenes Natur, 3940. De græske og latinske Philosopher, især Platonis og Aristoteles Værker, med 3800; Ciceros philosophiske Værker, 3930. Plutarch eller Cheronæ, om Gudernes Natur, 68 p. Chr. Plutarch, om Philosophernes ~~Værker~~ Grundsætninger, og andre Værker af Jam. Lucians Værker med 180. Clemens fra Alexandrien, hans Værker, omtrent 200. Diogenes Laertius om Philosophernes Levnedsløb og Levnedsmaader. 250.

Fjerde: Samme de allerede anførte, Josephus, Pauw's Undersøgelser om Egypter og Chineser, Michaelis's mosaiske Ret o.fl. Rudolphi Cudworthi systema

A. 2. 1. 4. 81

intellectuale c. observat. S. Laur. Moshe-
-mii Jen. 1733. Jac. Brucheri Hist. crit.
Philosophiæ. Lips. 1742. Vol. 5. Pet. Baylés
Hist. krit. hos Wörterbuch. Leipz. 1741. 4 B.
Abbts Baniers Mythol. overs. med
Anmerkungen af Schlegels. Leipz. 1754.
Wetter. doctr. de vero Deo. auct. Petr. Meiners
Leipz. 1780. Hr. Jammers Grundriss d.
Gesch. alter Religionen, Lemgo 1785, of
asskillige Afhandlinger af Jam i Jens
Kandbet philosoph. Skrifter. Heynes
forskillige Afhandlinger i Jens opuscul.
acad., Heins Skrifter i Commentat.
societ. Goetting. Gesch. d. Meynungen
ældres and nyeres Folks om Gott,
Religion and Forsyn, v. Joh.
Gottl. Lindemann. 1787. 4 Dele. Skels.
Gesch. d. Religion, aus dem Engl. Bresl.
1780. 2 Bd.

---

§ 1.

De forskillige Religions-Systemers
Grundsetn.

Det er et ligefrem Forlangende, som enhver
Arbejder, at vilde undersøge Menneskeslegtens
Religion for dens første Grundsetn, de nu
have samlet sig eller kunne samle sig efter-
hvanden. Hvis man anser Moses's Skrif-
ter som Kilden i denne Forskning, saa maa
de første Menneskers Begreber om Gud uds-
-skrives

aldeles sandselige, aabenbarer overtroiske,
alt skjønne Aander ukyndige. Opfatte-
ser da Herrgudrier i ikke Christen-
heden Mennesket, ikke at tage Hensyn
paa dem, uden alene, at Gud kunde kalde
de skjønne Mennesker med saa mægtig
Oplysning, at den stærke Kunst afstræber
sig Begrebet om en ensom Gud som en
Aand, eller at denne Oplysning maae
blandes ind i Begrebet paa en overnaturlig
Maade, saa kan det dog ikke forundre os,
at ikke Evangelii Kraft er forsvundet hos
Efterkommerne. Den Betænkning, at Kunsten
af alle de skjønne Aander er forenet i ét
Væsen, kan ikke blive forstaaet, uden at den
følger paa og tydeliggjøres af en lang Række
andre gjentagende Begreber. Jeg vender
Tale mod Folkereligionen, kan den ikke nøde-
gjøres uden med Strænghed og fortsat Be-
stræbelse. Folket begriber den aldrig,
uden hvor paa Lovens Bud. Men-
nesket paadrager almindelig Uvederstyggelighed
kan ikke finde Ord uden Nationalaffekt
og Forgiftning. De skjønne Mennesker,
som udgik i Statsforbindelsen med Grækerne,

Jeuck formaget at gjøre mad at indrette
sig, til at forbinde Videnskaber eller
philosophiske Religions-Begreber blandt dem
til Øgrebe, om endog mellem Individuer
enkeltes forskjellige. Dagens Natur und-
gjorde, og at samme Religionsformer, som
nu ogsaa hos alle gudenske Nationer, omvex-
lende os end, at man omvendt skulle
at danne sig et Begreb om mine religi-
ose und eller straffende Væsener, og at klebet
dem alene eller i Forening med sin Familie,
eller ogsaa at bruge andre til at til-
bede dem. Denne personlige eller familie-
Guddyrkelse, disse Familier-Guddomme
opfattede adskilt, førend de nogensinde
kan tænkes paa som National-Guddomme
og National-Guddomme. Imidlertid
maatte disse Former dog, i deres
Begreber om Gud, være noget tilfældige.
Afhængige med Natur-Erfaringer og deres
Virkninger, naar de begreb, som
bemærket hos dem, uden at kunne forklare
dem, bemærkede i naar de religiøse,
naar de Naturmerkelige, naar de skadelige,

Sygd. (a) At begrebe ikke, at Natur- 1. 2. 1. 2. 4. 81
kraften ikke efter evig uforanderlige
Love, men troede at de Væsener, som
frembragte dem, kunde og efter Behag
forøge dem tilbage. Paa dette blev disse
Væsens Opmærksomhed for tilbedelse. Som de
saae Mennesket bemærket ved Kraft i
Naturen, saa de troede at deres Lund
mindt gav dem det deres Sorrig eller Glæde,
straffe mindt de sig mod deres Tilbedelse.
De søgte det for dem ufølelige Væsen ømme,
indbildte sig for det, indtrykket deres Glæde
eller Sygd, deres Bønnerig eller Tak-
nemmelighed mere de mest forskjellige Bil-
lieder og Geberder, og skjenkede samme,
for god Forretnings Skyld, en eller anden
Gang. (: Offer :) Troede de at Gaver kun
det at forædle Væsen, saa spurgte de
det, i alle deres Forretninger, til Lands,
Vands det, ved Seiringer og deres
Fylding, om Raar. Opmærksom Lagde
de sig ned i Støvet, og saae der, i deres
Stilling, den dem naagenlunde eller fornuftig
i Øinene, det syntes de for Raar. –

§. 1. 2. 1. a. 4. §1.

Habrech Folgtsiemnes, Ostre og Vralbed
bringer saalebe Romarku allerek med
sa sin blot sundlegr Stilling til ibu bor-
. gerlegr. (B.) Jmerdan ikk ogrukkeg
sanck sig med Naturstestrud, om sk.
Gud boerk i Solen, eller om ikuus selg
nar Gud, ikk falck ikm aldreig eller i
ikk meindst gilsk sjelelig end at ünsta-
sogr, og Bergmaak af ikk klags opkesaeb
forst, efter at en klags Vidnesbaabligsed
sanck bregjuck at gitted sig, og Mennesket
sik Ed at ündvikk ikm Vrede Begreber.
Jo storber for ovrigk at Hosens Kraft
igttrock sig, ikste megtigre anfaar man,
ikste almindeligre skibad maa sammr.
Saaledes er Solen en almindelig Gud for
sydenste Folk i alder og ugrov Tider.
Naarck Verdensingen kün tik mist Lgne,
som Jgrdens Gud kün ikr, og naarck
kün enkelt Familie sig, som modtogr eller
sterk at modtagr Velgjerningen af Jam,
som blev sin ikmes Families forrgus Hjel-
. gud. Jmmed kleiner ikk kat at indsee, hvor-
. ledes National-Gudsdommen er opkommen,

A. 2. 1. K. 4. 91

og skrevden stor Familiers sans Kunst
forener sig om en almindelig Gudsdyr-
kelse. -

Hver Lovsagen bidrager ogsaa til,
at Nationerne erholdt sine Guds-
dommel, og med stud, at ogsaa Religions-
-Systemer. Lovgiverne forsaavidt en Nations
enkelte Kaar og Medkaar ägter,
ved at formaae den til at antage en
almindelig Gud, der da blev dyrket i
et fælleds Evangel. Denne National-Gud
erholdt saaledes, og strax efter
en positiv Religion; efterdi Lovene ha-
-vorde at efterstræbe denne Gud saaledes
som de selv forestillede sig ham; de søgte
at nedkæmpe forestillede og Fiktive til
ham paa alle Maader, og nedsatte til
den sidst alle andre Guddomme i Sam-
-menligning med ham. Denne Lov
fandt god Indgang, efterdi, som man
af det Sorgvarende vil have bemærket,
den nordre Verdensdel lettere at tænke
sig en sørgende Kraft, som klarsag til Jor-
-dens Indretning, end at tænke sig Gud, som

Jndbygger af alle Racer. Det er altsaa A. 2. 1. n. 4. 81

at tænke sig en National-Gud, der skyl-
ler et Land, medens en anden regjerer
Nabolandet, og at tænke sig at Byerne
have en allerstørre overnatural Gud. Med
saadanne at forbinde de høyeste moralske og
aandelige Kræfter blandt disse Guddomme,
opstod blandt dem en Gradation i Magt
og Anseelse, og det var saa intet absurd
i at tænke sig een af dem, som den stør-
ste, mægtigste, som Overguden og Regent
for de øvrige. En følge af dette System
var ogsaa den, at man betragtede sine
Familie-Guder. Alle disse almindelige
og særskilte Guddommes Magt i Regje-
relsen Del af Naturen eller endelig
Naturinger. Men Racen dyrkede Jndbyg-
gelse Fetischmåd, og den gjorde at Gan-
ske den gamle Mythus almindelige Reli-
gions-System, som den endnu er ikke under
Afrikas eller Negritiens og, med mange-
slags Modifikationer, ogsaa andre Lande. (c)
Hjemmerne Udbredelse er engang saa Fetisch-
måd herskende Religion, men kun en Form

(c)

A. 2.1.4.4.81

af samme. Da at vaar Menneskes
ikke forbandt saadte Begreber med store
Guddommes Navn, og Ingen umiddelbar
kaldt sig overgik ganske andet ved store
Fædres ærvede Gud end store, saa er
ikke indlysende, at man i disse ældste Tider
allerede ikke kan bestemme, hvad Menneskene
have kaldt sin Gud og sit guddommelige
Væsen. Religionen blev først bestemt,
da Præsterne begyndte at bringe sin i
systematiske Forestillinger. Da begyndte
Menneskene først at forklare sin Guds
dommelige Væsen og Natur. Natur-
ligvis sammenhængende af samme Grund-
sætninger med Menneskene, og kaldt sig store
Ligevægt ikke, men af større Omfang, Veld-
somhed og Skønhedsrigdom. Men Trægte
Billeder, hentede fra menneskelige Handlinger,
Kræfter, Lidenskaber o.s.v., der at Gjel-
ligjøre Begreber om Guddommen. — Dette
kom til Udtryk i orientalske Digte og Digter-
nes store Metaforer, og saaledes opstod ogsaa
saadan et Mysterier og Symboler, hvori alle
gamle Nationers Religion senere indklædt. Som
anthropomorphistiske Sammenligninger af Guddommen,

maadte at aller Ligur fornærket, men at afnyt
i Forfatning til alt Lokale, Nationernes Ka-
rakter, og Befindernes forskjellige Tænkemaade. Nogle Mytter ere skiloesse-
rer, som indskrænke en Throneskifte Lovfor-
ening, andre fremstille en skiftelig Ordning
Symbolisk; andre grunde sig paa forgje-
ngelige Menneskers Overeenskomster, atter andre
endelig blot moralske Pandskrifter. Mange
ere selvfølgelig blinde til paa den Maade,
at man ødelægger en Ordning uden at
Mulighed, hvis Mening siden er blevne
forstaaet paa forskjellige Maader.

Alfabet Menneskenes dorgyldelse Lov
fornyer i Dag; den forvandler allerede
en mis Forstand Tilstør, da man maae ogsaa
og mere at Grunde, hvorfor man gjør at
Menneske til Gud. At Valgforeninger,
som mine, ofsindrefter, tugger Menneske-
minder til mennesketige Jøre, og den Over-
tagelse, at erfaringen ofter Mangler,
gjorde tilstrækkelig Indtryk paa dennes, og
bragte den let til at ønske den for Verdens
af en anden Art. Mangen, til deres

A. 2. 1. 5. 4. 91.

Forandring foranstaltet Ceremonier
var i Overgangstiden ikke Gudstjenester,
men offentlige Fester udtil af Christendom.
Man talte ikke om Helligdage, Lov Gude var
ikke Sædvane. Da de gamle Skikke fremkaldte
alle Gudsdomme under mennesklige
Billeder; og fordi andre Nationers Gudsdomme
ofte ikke var egne Overdrev, saa kan man
ikke bestemme, hvilke eller hvormange
af dem som mest forgudede Menneskene.
Dens Antal var meget stort, og i mange
Religions-Systemer finde man ikke Grim-
-delser ikke.

Det var engang Skik af Oldgudtro,
at male Gudsdommene i Billeder.
Den Overgangstiden var grove Træ- og
Jordarbejder, Steen, Overstammer,
ind tilhuggede Hjelp Ører, Fetischer og Gjen-
-stande for religiøs Tilbedelse. Da man
begyndte at tænke over Gudsdommenes Ge-
-stalter, sammensatte man Billeder, som
skulde udtrykke den Tro, man gjorde
sig om samme. Grækerne havde fortrinsvis
dem som Digt udfaldende Sammensætning.

de forestillede stadsh Guddommen under
menneskelig Skikkelse, og søgte ved tilsøj-
nede Attributter at udtrykke deres Begreb
om samme. Enfoldighed og Fredsbedrag
sikkert ikke overflødige Fabler til at tvinge,
at Fællesskab var Guds salve. (a.)

Anmerkn.

(a) A miratione rerum sensibus occur-
rentium omnis antiqua religio pro-
fecta est, siger Heyne in opuscul.
Vol. I. p. 203 de caus. veter. fabul. physic.

(b.) Ogsaa Menneske-Offere skulde man,
til Menneskeslægtens Vanære, fra ældste
Tider af have meget brugt. Det skal,
ikke mindre Naturmennesket tvinge sig
have til at dræbe sine Medskabninger,
end fra først af have forvandlet
disse usynlige Ild, der blev al-
mindelig ved, saa snart man fandt
paa at forsøge ved fortvivlede
Guddomme med sine Fiendes Blod.
Ogsaa Dødsstraffe vare derfor brugelige,
som afsoningsmiddel med en mild reli-
gios Højtidelighed; kun skulde have
givet Anledning. Var man først
kommet til at see Fiendes og Forbrydernes

NB 2.1. K. 4. §1.

Blod strömmer paa Achsel for at
forsone Gudommen, saa man Ord-
sprogen til at skulle ufyldige Mand-
slaber i Mangel af Fiend, just ikke
saa stor. Blod skulde ikke nu
omgang til for at forsone Gudom-
men. Sprogets ellers Forbrydere
fandt man ikke altid ved Haanden;
man tog da fuld man fandt, og
for ret at forsone Gudommen for
Synderne, tog man undertiden ikke
Hensyn, man fandt.

(C.) Landets Negritter synes nu almin-
delig, og synes endnu Negre sin
Forrige Natur. Dagen ere endnu
at dyre, som Slaver: eller
overalt afsondt Naturens eller
Konstens Værk. Man troer ved
Besværgelser at kunne stem-
me Vinden og omvende den
Retsdestad, som man synes for gode.
Negre nalgte til store Natursyner
at børe, en Himlstrøm, en Lod
eller Flyd, og at der de ikke
formodtlige Gud i en Drage
om Halsen. — det Christelige

Europa er ikke sket for Legemets Skiøn-
nelses- Skyld, alene at gjøre sig sine
Skyldige, som bør paa deliciøse og
dannede Steder, at skaffe sig Lyst
eller bortfordrive Sorger, end den
lille Christi Legeme formandler Føstes,
som burde i Kadaverens Behandling,
at være mindelig Skiøn, at begribe
Gud. Ligesaa som kan man, med
Forandring af ord Ord, anvende
Juvenals: o sanctas gentes, quibus
hæc numina nascuntur in agris.
(d.) Det ville imidlertid dog være vel
saavidt, at sige alle de Nationer som
Afguder eller Skade man dem vel
Lidt ikke, som forresten Guddommen
kunde ske Skade; skiønt saadanne
Legesom være nogle mogne sind vel
Sære først eller sent, at nogen de-
gyrende Sand besidder, at man skulde
tilbede ske Skikkelse som om ikke man
Gud selv, saalænge ikke og den
grønneste Jøde, som vilde sige kunne
endelig sige Daarligheder, og vel
maae Gud Ophavs skye den, saa vil
den Christne ikke ske Gaa bedre
eller Klogere end den Gudløse.

A. 2. 1. n. 4. §1.

Jorn saar ch sein Dagnorr, og kiem
thorned ikke nie under thsagelige
for Forsyet, naar ch i ómerigt Jndh.
som ch bór. Jordi naar i vore
Lærker jorn Guddommens Jnstoves
afbildet, thraf følger ned ikke,
at man forstiller sig Faderen som
en Aldrig med et langt Skjeg, og
ch Helligaand som en Due, og Le-
-verke slige Billeder. Ligesaaledes
som Aristides Platoners, at Ju-
-piters Natur naar Jupiter skul-
ler Tynde kun vore Guds afvikle
Navne, ch ómorter Gud, Alfa-
-thorn, og som lod naar bor i
Himmelen, eller paa Bjergen af
Bjerget Olympus i Thessalien, eller
og i ch Planet, som nu fórer
Jens Navn, naar Naturen og
Billeder af Jorn Jend naar ned
ch Fuglenes Rester. Alle Ting
skulde naar tie ch udódelige Guder,
og dog for ureyne Hoved skulde Bille-
-dens eller Naturens for udódelige.
Saaledes som naar i vore Dage, efter
Jhad Cook Strækker, Jndianerne i

i Kalka-Vand falgr store Gudsdoms-
Tilberedelser for at ubetydeligt Gylde spare
ved Messing. Dette vilde at mod
vorres Gjerne, ihvorvel vi anfaar Tilberedelsen for Gudstjeneste, uvist vi troer kun at
Klokken bliver i Tilbredelse, og vi ønsker
vel Lod, med Eftersorgelse at maae
stemme ind i et andet. Vanskelig er
den, at kun faa Øvelser gaves til alle
Tider saa nøiagtig Overeensstemmende med
Hammeren, som vi ønskede Klokker, end
Klokker og Øvelser. Meengden skimod
den strøge troet, saa maae samstemmelsen
den, og jo afstandigere vilde den vorde,
naar vel kun mindst paa Vandstanden,
ihvorvidt den tiltrænger vil. – Man
kan ovenfor med temmelig Sikkerhed
forudsee, at al Religion i Grundsætning vorde rød; kun Sandhed, ihvorimod
Mennesket hidtil vil søge Roser, eller
den ei ubegribelige Kraft, vi skjøn og
ærbødig tilbede, vi forskrivelige, og vilde
maae søge mere, da ikke alle Mennesker
ønskede ophøie. Nogle Bondepiger alle
Natur-Skjønne i sin Sjæl, skjøndt
Lyst til Pigen om en ønskte almægtig
Gud, af alle de største Velgjerdsstillende. Andre
skjendte den paa flere Maader, skjøndt

A. 2. 1. k. 4. §. 2.

fremadskridende Polytheismus. Men
dogger, saavel Monotheismus som
Polytheismus var i Grunden ikke
andet end ubestemmelige Forsøg,
forgjæves Almagten tilbage.

§. 2.

Religions-Begrebene forbedres af Philosophierne.

Blandt de Nationer som erholdt Oplysning
og Dannelse, beskæftigede Philosophene sig
til Dels med at undersøge Be-
greberne om Guddommen, og deres Ufuld-
stændighed udgjorde en stor Deel af deres
Philosophie. De forbedrede de Vildfarelser,
som vare en Følge af Sensualismus, saavel
Forskjellen imellem Materien og Naturens
Egenskaber og Virkninger, og bemøiede
sig overhovedet ikke mere, at gjøre Naturen
i gandske ligegyldige Dele til Gjenstand for Gud-
dommelse. Imidlertid sporer man dette, med
Hensyn til Grad, at saae forvandt det Begreb,
man gjorde sig derom, men Forskjellen imellem
Aand og Materie forblev saa stor som blot
være, at skiønt man en Extension, som
kunde tænkes og fandes nødvendig, dennes

Vreimod en Kobmeskow, en Bolt Land
medtage udnorte ~~Tilbage~~ Tiedtrøk. Da dette
Land saaledes ikke var anvendt med en
forskiell Matrikul, saa brugte mange
Steder ikke ikke Ord: Land. At Land skyld
siden om en vanlig Gaard paa
Hans eyendom, dog med Besold af Under-
gaarde, en Taxt som ikke nærmere
Forstand ikke modsiger, skiønt Eiden
om en almegtig Gud skiemer nok saa
meget, naar man taxter sine Mænd
derefter. –

§ 3.

At taxte Gaarde.

Paa saadan Maaningen taxt sig Klosterets
Gaarde i Ostfinmarken. At naar ville Ma
teriallisten, eller Immaniseren, eller
Qualiseren.

At første skedt Matrikul, som af en
Forordning blev Kongemagten foreskrevet i alt Stift-
amterne Trondhiem, saa ikke vorder i alle
Fiælde Dale enige Klagen, saavel ved og
Gaard, og saavidt ikke eyendt gaaer tilbage.

Anden Grund at den egentlige Tilstand
alle Ting maa vel aandelig Klagen, saa Grund-
Regelen maa Forskiellig i Almindelighed. Saa

N. 2. 1. b. 4. §3

Jeremy ser alle Ting ledsgjorte; men dem
tildrabs blemer ikke Roser ulige og materie-
elle strand, at de have gjennemlobet et
stort land og strand nesten store gjen-
delige Fortigsed. Jo mindre et Jern tabt
blemer, jo nærmere Jernfold staar det i sit
Grundemaand. Tankning er den fortryste
og fineste Emagrelse. Dette Rystem kaldes
Emanation.

Efter andre skiete ikke fornemste aandelige
Roser strømt fra Materien; i hvad dem
mod bygge ligge Sandhed, men troer ikke, at
Materien var skabt af Gaaden. Nogle
mageet endog stemt at Tadfærdighed paa
Materien; andre troer, denne blev for-
mad og regieret af Gaaden, som dog
ikke mageet Frihed, i det de antage
den nødvendig Herebur. Dette Rystem
fand Dualismus. Mange Dualister
tenkte sig den hele Materied gjennemstrøm-
met af dens Aand, og kaldte den
Verdens Sjel. Ikke, den fortryste
materielle Emagrelse, eller en Grundvold
Luft synes dem meest passende til at
fremstille dens Egenskaber som en Aand, og
de blandede da derfor stemmed.

De to sidste Øjemærker lod sig godt
forene med Hjerteskrift af forskjellige
Dele af Nabningen og forgudede Menneske.
Menneskets og Naturmakts fandt allerede
ogsaa et Sted formegnet til, at de
Sund antagne almindelige Folketroer.
Oldtidsfænomener, mange Dualismer
og alle Naturdyrkelser antoge aldeles
ikke at forene Mosens Sindsstyrkelse paa
Herrens Bjerge, og Hjerteb. skrifter
ikke sammen. Af de øvrige troede nogle
Moloch som Jordens Gud, andre antoge Under-
gude, skabte af Mennesker. Omsonderlig Tag
maa jeg minde i Akt for at vilde sig
fyldig over saa de stred mod den
sande Religion, for at undgaae
Sammenligninger. Filosofemer ja selv
skrifter nu exoteriske og esoteriske Lære.
Jeg indbefatter de Læredomme, som
et Bjerg de almindelige Folkeunderviis-
ninger, skuer de fremmelige Naturbegreber
og Læredomme, som de blot meddeelte skarp
Disciple eller Sandhedsvenner, og over hvilke
de offentlige ikke vidste skue saa dybelt,
at det var muligt paaskjønne Meningen. (a)

Anmerk. A. 2. 1. 2. 1. § 3. 4.

(a) Forskrivningen religionsfrihed kunde lyktes med hele af en positiv Stats-Religion, og den selen aldrig vorde fastsat Grundsætning for nogen Nation. Nyt-Testamentet, som mild anlagt ikke, maatte straks eggen fremmer ikke med Ansigt til at overdrage Straffen. Den ikke Forskrift følgesvendes, at Intoleransen umiddelbart umuligt med Monotheismus er uforsøgt, kun at ikke nyt Lov ikke angiver Følgesvendernes Pligt. — Alle sidste Trang at gennemføre Filosofien til at Jorden en esoterisk, og en exoterisk Lære. Six letters on Intolerance including ancient and modern nations. Lond. 1791.

§ 4.

Det Jødiske Religions-System.

Kilder: 1) Jødernes Skrifter, især de fem Mosebøger.

Hjælpemidler. 1) mange Skribenter, som forklarer Texten, og som er af forskjellig Værd, findes anført i Meusels Bibl. hist. V. 1. p. 2. p. 118–206. Mange er optrykt i Blas. Ugolini thesaurus antiq. Sacr. Venet. 1744–69. 9 Vol. Dem alle Joh. Michaelis's mosaiske Ret-

A. 2. 1. a. 4. 24.

Hebræerne var det ærværste Folk, om sielvet
vi med Rette kiende, at dette Nations-Re-
gierings-System var grundet paa Lovene om
den ypperste Gud, Verdens Skaber og Re-
gjerer. Det Jaar tilforn (1ste Januar)
nøyes dem Lov var forrettet med stærk
fuld Rettsforfatning. /: 5. B. 31:/ Den mosaiske
Lovbog og andre fuldgyldige Skrifter fyndt dem,
i deres Forsamlinger, til dette Øyemed, igiennem
og ved deres ordentlige Gudstienester, med
deres Offere, Sabbathen og Højtids-Festerne.
Aarets-Tiderne vare: Sabbathen, Paaske,
Pindse, Løvsalernes Fest, Nye maane-Fest,
Forsoningsdagen, Sabbaths- og Jubelaaret.
Om Paaske, Pindse og Løvsalernes Fest siger
vi tilforn tael. /: 2. B. 23:/ Sabbaths-Aaret fel-
ger efter det 7de Aar. I samme Aar lod
Jorden aldrig. Ingen Agre maatte saaes,
ingen Vinmark plantes. Hvad der af sig selv
voxede paa Marken, var Alles Eiendom,
og hvad man i dette Aar af Frugtbarhed
vandt. (a) Ingen Gield maatte i dette
Aar gaaes, og ingen Gield hebraisk Mand
kunde forlange sin Frihed. I Jubelaaret, (b)
som fuldgyldte efter 7 Gange 7de, eller 50de
Aar, forfløt alle Aarene uden Forskiel, alle

A. 2. 1. n. 8. 24.

Gjældsfordringer ophørte, (c) at Jubelen, som i det forgangne 50de Aar blev varslet i Landet, faldt, paa saa Langt som Nationen var, hvorpaa de første Frugter skulde indsamles. (d) Nytaarsdag var første Dag i det nye Aar, formedelst den Dag, paa hvilken Maanen ved Skabelsen blev først dannet af sit eget Lys. Den Nytaarsdag, hvormed den 7de Maaned begyndte, og som endnu falder ind i vor Oktober, (e) udnævnte Loven sig saa ikke særegen. Moses kalder den Høitidsdag; den paa Hebræernes Nytaarsdag. Paa den femte Dag i den 7de Maaned, skulde Forsoningsfesten, af alle maaske den fornemste, den paa egentlig en Bøn- og Fastedag. Dag (f)

Omskjærelsen var ikke forskrevet Egyptens Hebræernes Religion og Jøder, med mange andre religiøse Forskrifter, hvorfra Grunden ikke kjendes med. (g) Om det allerede i disse Fædres Tider skulde være en Tid, da Messias og en af Hans ætte skulde komme, i denne Henseende, Jakob — Moses — Judah — Shem og den salige Kristi Forbilleder ikke ringe. De Jøder Arabere, Perser og Tyrkere, som man formoder paa Hver gaards Grund, som Forskjæl, som Vaaghals, og som ikke vandt

den allerhøjeste Mosaiske Velsignelse

Hebræerne skulle, allerede for Moses Død, A. 2. 1. v. 4. 8.
som brugt saadanne Ord ikke læses, og
Moses befalede at sammen skrive i Aarons
Skjæbne. (h) Paa samme og forud
sigende profeter, (i) mange samtlige ikke
skjelne Mand, som sandelig ved blandt Folket,
for at dette, maatte ske af dem stundelig
Advarsel om sin tilkommende Byrde,
ikke stedse saa nødig at give sig af med
de syndige Gjerninger og Landsigere.
Levis Efterkommere udgjorde den gejstlige,
Stand eller egentlig talt, den Landstand.
de vare ved Stadsloven forbundne at op-
offre sig til Tabernaklet, hvorfor de
og regelrigtig beskikkede. Gejstlige kan man
kun kalde dem, forsaavidt som de skikke-
ligst sig med Ceremonierne, afstyrede
Lovene og forklarede den i Grundskrevne
Skrifter. De skulde omgang gaae Landet
forelæse Loven for Folket, og sørge nøie
paa hvilken vis, at de, i alle menigheder
maatte de læsedygtige, blive gjorte kundskabe
nige i Religionen. Forsaavidt
som de Gejstlige, og ikke ret efter Med-
delelsens Art, Clerici, Folk, de skulde
forestaae og afskrive nøiagtige Bøger. (k)

 Aarons Efterkommere udgjorde ikke egentlig A. 2. 1. n. 4. 24.

Præstestand.

Hebræernes Offere vare dels blodige, naar rene Dyr (c) slagtedes, og dels uddeeltes igjen i Brændoffere, Fred- eller Takkoffer og Syndebukoffer, dels ublodige, som bestode af Plantevext, eller Drikoffere, der bestode af Viin; endog brugte man ved ikke at ofre paa Offerdynerne Honning, men ikke heller Surdeig undtagen ved Takoffer. (m)

At Hebræerne havde Menneskoffere, strider ligefrem og ikke udtrykkeligen Ordet, som findes med Hensyn i Mosis Lovb. (n) dette Ord findes ikke med mere, end Moses forbyder dem, saavel de Phønikiske, eller som de i andre ægte Egne Lands, Kananiterne, ikke ofrede deres førstefødte, Forældrene ofrede Børn til Moloch, ikke mindre end de gamle Romere Børn til Saturnus. Grad mener imidlertid om Hebræerne kan forstaaes, er ikke, at deres Offere ikke saa store, som andre Folks, med hensyn til Lovs naturlige.

Som Romerske forvalter Hebræerne, ikke Salomons Tider, store Hedninger i det Ord, Ps. Skrifter, som de førte med sig saa store Omvendelse i Asien. Ved nær ikke

A. 2. 1. k. 4. §4.

udvalgte til at indsøge Madsel og Fælleg
Gyden. [Fraget og Fremmelighed Feldsted
man til Brænd Medlem, Forskrevne Ostpind
sig af for at blandt Soldat. At Aller-
-fælleste, Lov vangang om Aarsk og ofte
mange Knuskster og Offrer, tilgjengelig
for Hyrdestrygsten, Betragtede med Ugt
for Hyrdestrygsten, Betragtede med Ugt
Anfrygt. — Fra at ufortsigtigt marmark
sig Labrumskalet, Alex ikke Maak vedsig-
-get af Leviterne. Først Salomon
byggede til Tempre, Hvori alt var nær
alm Tillads at offre. —.

Anmerkn.

(a) 3 Mos. XXV. 1–8
(b) cf. v. 8 etc.
(c) l.c. Joseph. Antiquit. lib. 3. c. 12. §3. Alle nær
dommes tabulæ novæ.
(d.) Michael. mos. Ret. I. § 73–74.
(e) 3 Mos. XXIII. 23–24. 4 Mos. XXIX. 1–6.
(f.) 3 Mos. XXIII. 26–32.
(g) Mich. II. § 184. At Dusthovedstad fra vant i
Brug hos flere Nationer, som man fra Herodot
lib. 2. c. 76. 104. og Diodor. lib. I. c. 20. Strab. lib. 17.
(h) 2 Mos. XXVIII. 30.
(i) 5 Mos. XVIII. 15–22.
(k) Mich. I. p. 230. fg.
(l). cf. II. p. 348 fg.
(m) cf. p. 237 fg.
(n.) 3 Mos. XVIII. 21. XX. 1–5. 5 Mos. XII. 30–31.
XVIII. 10.

[Det var et grovtigt Udsmigbrat Træ,
70 Alen langt, 20 Alen bredt og højt. Det
stand 2 Afdelinger, hvoraf den Indre
kaldtes: det Allerhelligste.

§5.

A. 2. 1. k. 4. §5

Det ægyptiske Religions-System

Kilder: Herodot og Diodor; Manethos Fragmenter i Scaligeri oper. de emendatione tempor. Hermes Trismegistos, Asclepius. Horapollinis Hieroglyphica, Plutarchs Isis og Osiris; Jamblichus om Ægyptrnes Mysterier; Porphyrius om Guder og Dæmoner; Ammians Samme som Anebo; Samme om Asklepios fra Gudsfrygt. Eusebii Præp. evang. Strabo de natur. deor. Sexti Empirici Skrifter og andre græske og romerske Filosoffer.

Hjælpemidler: Ældre Forfattere se Meusels bibliogr. Lexikon. V. II. p. 2. cap. 24. Athan. Kircheri Oedipus Ægyptiacus. Rom. 1652–54. Fol. Fuld af Lærdom og Forskning, men dog lidt grundig. Paul. Ern. Jablonski Pantheon Ægyptiorum. Franc. ad Viadr. 1750. P. 3. meget brugt Bog. — Skrifter: C. Meiners Forsøg over Religg. Gudsl. d. ældste Folkeslag d. Ægyptrn. Götting. 1775. Derimod over Grundlaget d. Ægyptrnes Forestillinger om Menneskets philos. Bestemmelse. Sp. I. S. 192. J. Aph. Gatterers Comment. II. de Theogon. Ægyptiorum in Comment. soc. Gottl. t. VII. Recherches philosoph. sur les Egyptiens & les Chinois, par Mr. de Pauw. Fr. Wilh. Leber. Plessings Memnonium od. Vers. zur Entwickelung der Grundsætze der ältesten Aberglg. Leipz. 1787. 2 Sp. Vers. über die Religg. der alten Ægypter u. Griechen, v. Paul Joach. Siegm. Vogel. Nürnb. 1792, skrevet af meget Mennesker. —

dem alle [illegible]

Da al den Kundskab, man har om Ægyptiernes Religion, maa øfted af graskrivere, der ikke have Egenskaber, som man er berettiget til at fordre af en skikkelig Forfatter, (a) saa bliver den saa ufuldstændig, dunkel og modsigende, at det ikke er muligt at forestille sig noget i denne Henseende, end en Hypothese. Efter foranstaaende at ægyptiske Religions-Systeme; ingen af opfyldt med grækske, eller endskiønt Egyptiske, som man nemmelig adskiller fra de oprindelige ægyptiske. Man forudsætter dernæst, at de forskiellige Nomer afvigte fra hinanden i deres Religionsformer, uden at kiende bestemmende, om det, som Herodot fortæller, er om deres eller hvilke Nomer, eller om det hele Land. Endnu Mere uvist er det, om de Love, der have stemmet om Ægyptens Religion, have havt deres Hypothese. Det er vor Mening.-

Den ældste ægyptiske Gudedyrkelse var afrikansk Fetischdyrkelse, d. e. af legemlige Gienstande i Naturingen. De fire Nomer i Overgangstiden udgiorde en for sig bestaaende Stat, saa længe den

A. 2. 1. 4. 25

ogsaa sin forregne Retfærdighed, at byde, klæde
eller grønt Manufakt. Da et imidlertid
mere af rene Fordomme, end Sold og
Arbeide ret Land, saa maae et Dele
af Befolkningen, som havde en god eller
end Tilfredsstillelse paa det faste Land, f. E.
Polen, Mæhren, Italien, det Frugtbare
grønne Land selv, Preussen o. s. v. almin-
delig betragtes for alle Tomme. Oppe-
holdet forestaaer ved dette Religions-Påstand
ved nogen anden Nation. Da et Folk
oplyst og kultiveret, besidder et allerede
store Religions Skatte, nemlig Erkjendelsen
af et Dele af Skabningen, der man dem
mærkværdige, og forfra afsløre et aldrig.
Alle store Gudsdomme maae altsaa dele,
Virkninger af eller Forestillinger ved Na-
turen. Oppetrus forsøger paa Pe-
ters meste den Vanskelighed ved at fjerne ikke,
fremfor at tilbede Naturen eller sjælen Be-
tydning. Da Religionen begyndte at bli-
ve en Gjenstand for lærd Undersøgelse,
gjorde man sig Umage for at indsee Grund,
hvorved man kunde paa en fornuftig Maade
forklare disse taabelige Gudstjenester, eller

~~og skabt~~ ansaae Lord Stabb sig, uden tvivl, Grund efter sin Tidsalder og Dannelsestrin. Grund formindskede, i en dobbelt Forstand, den ægyptiske Religion. Man afsvor nemlig for det første sin Gudedom Dyrkelse, og dernæst fulgte for det andet, at man tvivlede sig ræsonnerende Gudedom Natur overhovedet forskjellig. (b.) Forskjelligheden i Ægyptens Religions-Begreber tog til, da de blev behandlede med den græske Filosofie, og søgte at sammenligne disse Nationers med deres Religions-Systemer. Det ville maatte naturligvis skandalisere fornemme Grækere, som gjerne ønskede at kjende den ægyptiske Religion. Herfra kom endvidere, at mange Ægyptere mistede indtrykket af Gudedom forskjellige Egenskaber, saa gaae de den blot forskjellige Navne, (c) hvilket var en Følge af deres Forvexlingslyst. (d.) Grækerne, som behandlede med deres Filosofem, troede deres Phonomener for ren ægte Gud, og troede formodentlig de det fornemste, de de mistede gjenkjendte deres egne Guder

A. 2. 1. k. 9. §5

Hvad de ægyptiske, gaves dyr, gresk Navne, og selvfølgelig endog fuldkommen lokale dem fremtræder i gresk Dragt. Vor dem, der i vore Oldsager have lært at kjende dem, er det ikke muligt, med Hensyn at forklare Guddommenes Navne, og ingen lord vil kunne anføre Vanskjer for sin Mening. Herodot, som vi i vore Fremstillinger maa følge, siger (c): at Ægyptens Land 8 Guder af første Rang; disse anden 12 af anden Rang, og disse igjen alle de øvrige. (f.) For det meste gaves Jan disse Guddommes gresk Navne. Jfr. Naturen siges at skaae i Hensyn for dem. Jfr. de forøvrige Grunde kunne vi de ægyptiske Navne paa følgende Guder: Phtha eller Apis, Neith, Knuph eller Kneph, Navne paa den høieste Guddom, eller dens Egenskaber; Thithrambo eller Thermuthis, Typhon, Nephtis eller Azo, Thueris, Navne paa andre Guddommes eller deres Egenskaber; Osiris, (g) en almindelig National-Fetisch, Solen, Solaar, og, efter en lord Forklaring, den virkende Kraft i Naturen;

Apis, lignede en almindelig National-Gudinde, Aegyptens Fordbund, Maanen, den lidet Kraft i Naturen. (k.) Begge Jomfruer, efter deres Forklaringer ellers den Maade at Lade sig tilsigne paa, forskjellige Navne. Apis kaldte Amun, Som; Or, den ældre og yngre Serapis, Harpokrates, Isis fødte Muth, Methuer, Athyris, Loth, Bubastis, Buto. I Følge dette Gjætter Lucas Aegypterne ikke tilbedt forgudede Mennesker (i); men de betjendt, i Følge Jamml, (k) mere end nogen anden Nation, den gamle Jødiskmue, Ogsaa gudsdommelige Tilbedelse. At antage den ej alene falsligt, men at tilbede den urimelig, anordnede den Høidagr, Præster og Embeder. National-Jødiskhed af denne Art naar den gudsdommelige Tyr Apis, Mnevis og Onuphis eller Pacis, især den første. Jeg tænker, og næsten samtlige Oldsager sig Oxe-Gudsdom, fuldt ikke skjelne fornuftig Dyr og Gudsdyrkelse. (l) Sund og fornuftig Dyrdyrkelse. Jødiskhed af ringere Art naar Planter, f. E. Vandkogen, hvis Tilbedelse midlertid kan have været udført af Jødiskhed Grund. Aegypterne troede paa Isiens

A. 2. 1. k. 4. § 5

Thebanerne efter Dette, som alt nu
almindelig ak bestemmes, skad Tegnet der
ogsaa giver sig om samme. Herab-
hidrørende var den Mening, at Aaret havde
sin Begyndelse i Løvemaanedens Conjunction, og
kom i alle Fald i Januar. Herodot nægter
at alle brugte Menneske-Offer, skiønt dog
somme Stammer gaaskaar. At Aaret havde
12 Maaneder, og, i alt mindste i den ældre
Tid, Naturen for Øiemed. At Aaret talrige
Fester og mangeslags Gaver. Alle Dage
allerede tilforn fast, hvor nøie deres
aarlige Begivenhed var; i den Henseende
var og alle mindeværdige Hændelser. —

Anmærkninger.

(a) At var 1, saaledes for Unge, thi at kiende
det ældste uforandrede ægyptiske Religions-
Begreb, følge Herodot. 2, forsaavidt at
for det meeste ikke det ægyptiske Aarog.
3, endnu mindre Lund at forklare
Hensigtsmæssigheden, den saa ofte Tids-
skjelnelse paa Religionen. 4, at beklage
at efterlade egen Forfatterhaand.
5, endelig Ens Skribenthand at for langt
fra finde og i for mange Henseender,
thi at skabe Overbevisning Lunde stemme
overeens med Fænomener.

(b.) Paaberte anfaart Krokodillen af dem, som troede at bemærke noget uforklarligt i dette physiske Natur, som en mirkelig Gud; af dem skrimad, som paastode, at den blot fyrkerte sit Syn, som Helena Maud med megen Menneskelighed maatte bringe hen, ansaae den for et Redskab, som Ingeniøren Flyssland havde benyttet sig af. —

(c.) Hr Gatterers Mening grundet, saa vidt Solen at kaare som Planet, at enten dens Dagnet lyse, og at tvede, naar den gjennemlober Ækvatorskredsen Ergw. — en Comment. II. p. 47.

(d.) Et Forøglysning maatte dog ikkeforklares med en Lov, thi man skjelner ikke blot en Lov, hvorved man betegnede en anden Forøglysning, thi forestillede ikke samme Klasse, men i at enten Forskjel. se Forsiger Note.

(e.) Lib. II cap. 43. 44. 156.

(f.) det er formodentlig Tallet 12, som kan Tallet paa Maaner af samme Slags, thi som bragt Gatterer paa den Tanke at Aaret eller ægyptisk Gudsdommer, som en skrand forskjellig Planeter og skrab Omgivelser.

(g.) Osiris betegnes regelrig mangrigt, skjønt med dette Navn sees en Solen, thi Kastende sine Straaler overalt, ligesom oplyser Jorden med mange Øjne.

(h.) Isis tilbagegiver Jorden, skjønt Mennesket som ikke som den samme Jord, i Ild- og Vandgrunde, skjønt Dem fra Ægypten man ikke indsigt.

(i) Herod. lyger og lib. II. c. 50. 142, uttrykkely, at ikke ikke lov at vie nær slegtskab.

(k.) Cf. alle Gudedommene vare Børn af Ildvingen. Jævnt at vogenpinde Ord om en usyndig Gud, saa jævnt at vie fra Grækere.

(l.) Herod. lib II. c. 60. 63. 69. Jvfr. om Forgrebet paa sellige Dyr, maatte dør. Diod. Sic. I. 83.

§6.

Det magiske Religions-System.

Zoroaster: for ham var Meningen: at gravskrifter, for ham andre: Zendavesta ouvrage de Zoroastre, contenant la Theolog. la Philosph. Canc. hist. des Perses traduit sur l'original Zendav. p. Mr. Anquetil du Perron. Par. 1771. og adskillige mindre Skrifter, samlede af ham samme. Zendavesta og Skrifterne og disse vare oversatte og kommenterede af J. Fr. Kleuker. Riga 1786. 2det Oplag.

Hyde: Forskjellige Afhandlinger af Anquetil og Kleuker i Anledningen af Zendavesta Riga 1781. 5 B. Jvfr Foucchers Afhandling om Persernes Religion i 11te Bind, 2den Deel. Th. Hyde hist. relig. vet. Persar. Oxon. 1707. Bayles critisk. Ordbog, Art. Zoroaster. Wahls Hist. d. morgenl. Sprog. p. 321. Mod Zendavestas Ægthed og Alderdom see man Letter à Mr. Anquetil on examen de sa traduction des livres, attribués à Zoroastre. Lond. 1771. 8 af W. Jones, oversat i Hegmanns Magazin for Philos. 3D. The history of the life of Nader Shah by Will. Jones. Lond. 1773. Richardson über morgenl. Sprachen, S. 21. Afhandling über

Das Altrelf. als Zendavesta, af v. Book, i Büschings Magazin. D. V. S. 161. de variis religionis Persar. conversionib. aut. Gph. Meiners in Comm. soc. Göetting. t. III. ej. de Zoroastre vita & scriptis in Comm. t. VIII. — Zoroastre, Confucius & Mahomet comparés comme sectateurs, législateurs & moralistes p. Mr. de Pastoret. Paris 1787. Ejf. Mäuse-lii Bibl. h. V. 1. S. 2. p. 34.

Det magelf. Religions-Systems Forskel i en Eneftaaende Drue af Asien, og ubi Sær, ~~magelf~~ Hegyptii mogle Undertrykkelse og Forfølgelse af Mahomedanerne, Jvor for og paa Forskjellige Tider lige til vore Tider. Man Kan saa mange afvigende Efterretninger om ubi Oldtiden.

Herodot afmaler os Persernes som ubi Fædrelandet Religionens Afgudsdyrker. (a) Herodot og Strabo brand af ilden hvis Dyrkelse gjorde ubi mandst. Efter de første Beretninger, (b) var den Egentlige Stifter og ubi Dybeb guddommelige Dyrkelse Grundvolden for den persiske Religion. Det fole ach

Man Magernes høieste Guddom, ubi Lyset som Gode, Solen, Maaanen, Ilden, Vandet, Luften, samt Naturens Forbrydende Kraft (Venus urania) under Navn af Mithra, (c) Man ingen forgudede Mennesker. (d) Og Kjendte da ingen Engler eller Aander, uden mindre Tilsatte. (e) Og offrede til Guddommen

A. 2. 1. K. 7. § 6

paa sögr Vidr, blot ved at fremsette og tilbyde Offeret, ikke ved at brænde det. Og skulde et Fund bringe Mennesker-Offer. Det Symboler ved deres Gudstjeneste brugte de: den skiftende Gudsdoms Magt og den selige Ild, som Xenophon endnu sögrer Persernes Magi o. fl. (f.) Plato kalder allerede den magiske Religion Zoroasters Religion, og deres Cremzdósprost (g.) Aristoteles kjender allerede los Magierne Lære om Fremkaldelsen af det Gode og det Onde, (h) og Lære om et fuldkommenere ogsaa ikke Mesias, den som frembragte alle Ting. (i) Strabo fra de følgende Tider, og blandt dem først Strabo, (k) fortæller om Magierne, at de brugte Tallet Syvtallet, og at man dyrkede Ilden i Templer. Plutarch siger, som fremmere mere overeens med Sandheden om Persernes sellige Lögen. (l) Af de ældre Forfattere nævne disse Herodot som Ilden, Polenen og Elementerne Tilbedere, andre tilstaar, at deres høieste Gudedom kaldes et fuldkommenere, fra den ikke synlige Verden forskjellige Grundvæsen.

saa andre Deel af de Lord er af
den Mening, at den Religion, saaledes
de nu i Asien adskrevne Sæder befandt
sig, er den samme, som de gamle Magier
lærte, og at den saa meddeelte Lyksalighed
forvaltes, s: Herlighed:/ efter, som man,
efter den sandsynligste Mening, lærte
hvad end Darius Hystaspis, og de
mon Magi. de nu norrøne kaldte Sandhed
Sandbogen, som de kalde Zendavesta, s/ Zend-
Avesta
-Vesta, d. e. hellig Ord:/ og hvis Forfat-
ter man antager at være Zoroaster. Disse Bøger
(m.) Adskillelse
skulle give den første Begyndelse — Forme-
dentlig
vel de Grund for den nu Person/ som
de siger Verden staar ved Lysets Strid,
saa siges de Mørke (n) for Ond, og ødsler
Lovs Forskjellige overalt. Ormuzd, de
gode s: Ærede:/ Væsen lægger i en evigvarig
Kamp med Mørkets Fyrste Ahriman,
i hvem Kamp undersøtter den første af alt Godt.
de Dødbringende, de saa vel personificerede
af Persernes Fjender, de i Zendavesta findes
fremstillede som Ahrimans Grunde, som
ond Aander, hvilken sig i det fuldkommneste
lige. Endog de nyeste Forskjellere

/ som endskjøndt i deres Lære. Com

A. 2.1.k.4.86

i alle Religioner. Hyttrend er politisk, at angaar Regimente og Landets Forsvar, Krigsret i Samlivsmaal og grundlig Gudsfrygtighed; at anbefale Regjerings og nøistige Lærers Skikkelse, Vogtsomhed af skadelige Dyr og Utøy; at og sørge for af onde Mennesker, dersom jeg for i Utgrundig Vildfarelse, Fangttagelse af Skadegjørelse Arglist, tidlig og flittig Opfostring for Ungdom og sine Øjemerke, Hjerteligt til Fædrelandet, og alt ikke godt gerne Vidne. Kort sagt, Grunden til alle Hyttrend maatte jeg selv sørge for politisk Religion, saadan som den gode Dario Hystaspis Søn, ingenstedes ikke i Persien-Rigen kunde udrettes og indført. Naturligvis maatte mange gamle Nationale-Skikke og overtroiske Meninger ogsaa der findes indblandede. Dertil regnes nu Folkets Vildfarelse, som Magter-Vedkommende med alle Kræfter søge at afskaffe, naar de gammel Gudstjenester, omendskjønt Templer til Ære, eller Forældres Levninger, ansaaes for hellig og gudelig i deres Øine. Dertil

tyrer nie saa mangen overtroisk Ild
til Legemets Renselse, og den øfyrde
Ligh for Dæmoner, som nøstrer med
sin sandselig Øfrenstand ligger til Grund
for Forfremmes Bønner og Offer. Alt
dette viser, paa hvilket Land Christ-
dommen vil gandske forsvinde
da mener saa stoert, fal-
det og bestyrdt med dit Efterretninger,
at saa om den. Den lille Del af
dette Østrem, den saa almindelige Natur-
gerber til Øfrenstand, er ganske tagen af
Magtrenes Lord, som ikke paa sin Vis,
trøster og forædler. Begge stemmer
for Skabelsen, Lys og Dunkelhed, anerkiender
at ønskelig skjønne Østrem, som dækker den
grundløse Ond. Forenene Akerens Rum-
dog overvinder det Ond af det Gode,
og hedder ogsaa det Grønt saa alikel,
at alt samler sig i et saligt Hyttefolk.
Den store Ret betragter, blandt Forskjellige
Naturreligioner alle Slags philosophiske Theodicéer,
saaden som dens Ord og de dermed
Øfrenstrøm dannede Begreber.

Af det Foregaaende taber det sig ogsaa
forklare, hvorfor denne Religion ikke kunde
vinde ikke samme Udbredelse som Brahmas alle

Samas. Det persiske Rige var A. 2. 1. 4. 86

allerede, længe før den indførte, erga-
nisert, og følgen deraf var, at den
blot blev en Magi Munke-Religion,
der kompret fuld Lovdommer efter den
sidstnævnte Tydetning. Hjørdt nu
Darius valgsom underdrykket Magiernes,
den virkelig var en af det persiske Riges
Stamfar, og derimod gjorde indførte
deres Religion, den blot paalagde Hunger
daarlige Love, saa maatte den dog
Folk sig nøje med at neder en Dekt,
om den endog i mere end et Aarhundrede,
var den persiske Dekt. Ære alle
Folk ødelagde altsaa Folkes Gjerdelse
sig, saa den var ogsaa Medien saa vel
Kappadocien, saa Ved-Lagallen endog
fandtes paa Strabos Tid, saa den endog,
saa vel Indien. Men det persiske
Rige, endnu ryster, skinbarligen
af Alexanders Lykke, saa var det og
forbi med dens ikke Statsreligion. Den
Omskabsvande Synd ikke mere, og endnu
Tillæg af Omvæxt saa mere paa den persiske
Ende. Den Synd altsaa overtraadt sig
selv, den var et Skrigebillede, som den

jødiske Religion ikke for dens ægte Land.
Grobian taalte den, Muhammedanerne forfølge
den med stor Grusomhed, og dens fornemste
Lærere flygtede da til Egypten af Indien,
som den, som en Dronning fra Sverrige,
ikke dansede og ikke spiste, forbavsede med
sin, kun for det jævnlige Monarkie skikkede
Ære og Overtøy, som den, uvæsentlige ikke
følte at mishage, formedelst med et Sølv
Meninger, som Ophavet hos sat den ikkunne
fri fandes Sammenhæng liggen i følge
Ungdom og Dybsindighed; til mesten
Religion, den bortrømte fra sin oprindelige
Grund og Årede, maa medtage Tvivlighed
af den Forvirring Mærke, som den Tvivler.
Den er ingjen vanskjønne i Indien absolut,
vanskjønlig, flettigt Sold; som religiøst
Præstab betragtet, har det Sværhed for mange
andre Religioner. Den indskrænkede dens
Sætning med magre Tvang, og formeget
afsmalt ikkesynlig, ikkefordelagtigt Modsætning
af dens Folkeslab. — (c)

Anmærkninger.

(a) Kleukers Ausgang 231 B. 3die Disc. Tegbika

(b) Kl. l. c. 131–133. 180. og fl. Steder.

(c) Kleukers nissen l. c. p. 15, formedelst man kan
forklare sig den Omstændighed, at Herodot kalder
den Gudinde Mitra, da dog alle andre
Skribenter Solen ikke kalde.

A. 2. 1. 4. §6. 7.

(d.) Xerxes offrer dog, som Herodot beretter lib. 7. c. 43, paa Mørkesiden til Grækenland, lod et forgyldt Sæt. Men denne Skik er langtfra almindelig.

(e) Pillarit af Guddommen d. v. som Forestilling ved mennesketlige Figurer, kunde han selv tilegne Symboler for dem, der tilhørte de allegoriske Kunster, og dets Lær.

(f.) Cyrop. c. 4. §6.

(g) in Alcibiad. I.

(h.) Diog. Laert. de vitis Philos. proœm. N. VI.

(i) Metaphys. l. 14. c. 4.

(k) lib. 15. p. 732. edit. Casaub.

(l.) in Iside & Osride.

(m) Anquetil du Perron har gjort disse Lærer bekiendte i Europa. Han gik 1754 til Indien, for at lære Sprogit, hvori Zendaveston skrives, og indsamlede ligeeg en Samling af Originalen og Oversættelse deraf. Originalen er skrevet i det ældgamle Sprog Zend.

(n) Ormuzd og de 6 Amschaspands.

(o) Hvad der er anført om Zoroasters Religion er taget af Herders Ideer zur Philosophie der Geschichte der Menschheit, III. p. 99–104.

§7.

Sabæisk Religions-System.

Lærer. Græske og romerske Skribenter, især Berosi Fragmenter i Scaligeri op. de emend. tem. por. Canticum. Moschi Lamentat.

i Wolfs Anecdot. Græc. t. III. A. 2. 1. k. 4. § 7.

Hjelpemidler: 1) de Jøns skrevne om Ara-
-berne, Mellem-Asiaterne, Syrerne
og Phönikerne. Se Meusels Bibl. h.
Vol. I. p. 2. c. 3. s. 1 & 2. Vol II. p. 1. c. 5. 6. 7 & 12.

Nagtet det sabeiske Religions-System
strakte sig over Arabien, Phönikien, Syrien
og Mellem-Asien, s: hvo det sidste Land
forstaaes ogsaa Mesopotamien osv.: saa kunde
det dog ikke tilsammen. Det Jøde-
-Karakteer af Syrernes Gudsdyrkelse.
Det underlige dem, hvori Syrernes Guds,
eller de syv Syrer-Himmel-Legemers
-tegne, som den høieste Guddom, som ikke
mindst af fuldgyldig Arabed kaldte Alla
Taala, ligesom af Laeter af øvrige Guds-
-domme Al Ilahat. De ammonitiske og
moabitiske Guddomme, Moloch, eller
Melech med Elnaamme, Adrameleck o. s.
videre Chemosch, Baal-Peor hos Jøderne.
Deres Jøde-Latiske Laeter Seraphim.
Ogsaa Araberne dyrkede af øvrige Dele
af Naturen endnu symboliske Billeder.
Hvor arabiske Natur omskaar deres Børn.
De offrede ogsaa Mennesker. De nomadiske

A. 2.1.K.4.97

Nationens Gud formodentlig Egypten lidt Exempler, som Forandstand, nemmelig, som bord i Norden.

De Syriske, Assyriske og Phoenikske Nationers almindelige Guddomme maa at mærkes og Leilund Kræfter i Naturen. Det phoenikiske Religions-System beroer mod alle andre ommeste fremmede Grundfælles af Canaaniten og Mosæus, men de adlage og bygge to Grundsætninger, at aandelig og et materielt, paa Grundlag at første som virket, og ikkun fremdrage Verden. Thaaut angives i Almindelighed som Opfinder af dette System. (a) Den høyeste Gud Baal, Begyndelsen den selv synlige Legems-Verden, skjøn, efter en dyb Forklaring, Naturens mærkelig Kraft, eller og Solen med forskjellige Navne. (b) Den grundelige Guddom; Astarte var maaske den samme som den syriske Astargate, Jericho og Salambo, forstaas befrugtede, avlende, producerende Kraft, Naturens Leilund Kraft, Maanen. (c) Solen for sidst, med hvilken de ikke Tilslag eller Virkning, forskjellige Navne. Dagon var Fisk.

habierne vare meget ovrd og mangfoldig A. 2. 1 k. 4 §7.
Hebraisk Gudsord. (d) Guddommen, som de
Personificerede med sig paa visse Steder,
kaldte Shekinah Patâsi og Parasemones. (e)

De chaldoiske Guddommes Navne
kunne ligesaa lidt vides med Visshed som Slægten.
Baal s. Belus er et almindeligt Guds-
navn, ikke fælles, men særligt Guds. Mylitta (f),
eller Molatha, den dannende eller dannede
Kraft, Maanen. Hesar, Jordens, Surrak,
den onde Aand, Ovigrube Gud. Efter den
almindelige Mening, hvorved Chaldæerne
ogsaa forgudede Ilden. De havde prægtige
Templer og en glimrende Gudstjeneste,
hvori Præsterne vare Chaldæere, ~~men~~ og udgjorde,
~~som~~ som Magierne hos Perserne, en særlig Stand,
der var i Besiddelse af alt Lærdom.
~~og i~~

Anmerkn.

(a) Thaalet er ikke Navnet paa en Person,
men et Mindesmærke og maa forstaaes
allegorisk, som al ældre Mythologie,
der ved ofte ældre er blevne ufor-
staaelig.

(b.) Samen, Peor, Zebûb, Michios.

(c) Herodots Venus Urania.

(d) Se Cumberlands Oss. de Diis Cabiris en
ufl. Skr. der ældre Fritzes p. 341, og mange andre
Skribenter, allgem. Verdens Hist. Dl. 5. p 166. Dl. 9. p 45.

(e) De tutelis & insignibus navium aut. I. A. 2. 1. k. 4. §. 8.
Enschede. Lugd. B. 1770.

(f) vid k. 3. §. 18 lit. a in fin.

(g) Chaldoerne selbst, ligesom de övrige Asiater og Afrikaner, ha sær sjeelig Natur. Daniels Bog i Babel, skjönt i og for sig en jödisk Helgen-Legende, giver os dog Stof til mange Skriftgrandskninger.

§. 8

Det Hedenske Religions-System.

Kilder: De gresk Skribenter, især Philostrati vita Apollonii Tyanensis in ej. operib. de ældre Hedenske Religions-Bøger.

Hjelpemidler: Alex. Dows Hist. v. Hindostan. 2 Bd. 4. 1 and 2 Afd. (Leipz. 1773) Reise nach Ostindien und China von Sonnerat, 1 Th. 2 Bd. 8. (Zürich 1783) Supplement au voyage de Mr. Sonnerat p. un ancien Marin. Par. 1785. Holwells histor. Nachricht von Hindostan und Bengalen, nebst einer Beschreibung de Religionsbräuche der Gentoos nach Kleukers Anm. Leipz. 1770. Gesetzbuch d. Gentoos oder Sammlung d. Gesetze des Hindus. Hamb. 1778. Ezour Vedam, ein drey alter Commentar über de Vedam nebst einem Fragm. des Ca-ganadau, m. d. Übers. 1779. The Bagvat Geeta or dialogues of Kreeshna and Arjoon, with notes by Ch. Wilkins. Lond. 1785. Baga-vadam ou doctrine divine, ouvrage indien

A. 2.1.5.4 §8.

canonique. Par. 1788. (pr. Mr. Sonnerat d'Oronville.) Dequignes recherches sur la religion indienne & sur les livres sacramentaux de cette religion i mem. de l'acad. des Inscript. t. 40. Skrevet ikke 16de Eiend af ikke Leng. Bibliothek. og Meusels Bibl. H. V. 2. B. 2. p. 73.

Indianerne gjøre sig, ligesom Perserne, ikke af ikke saare bemærket store ældste Religions ligge ikke mange Ører, naar de Grubere ikke kalde om dem, saa kan man ikke store egne Forklaringer ikke gaae efter, skjønt store Religions-Systemer næsten udkræve ikke saa ældgamle Aflæsninger. De nuværende Brahminer kaldes selvige Vogter, som indbefatte store Religions-Systemer. De forstaaer i ikke nydøde Sanscrit, og kun saa vor overfalden i de Europæiske Sprog. Vedam, Ejur-Vedam og ikke Samaveda, naar med store Nøjagtighed kan ikke oplæses ligesaa mange Timer som med Zoroasters og Confutzees Forgjænger Værker. Eiendommelighed af den sjælige Natur og ikke dets nærformodentlig Brahmineres ældste Religion. Endnu finder man ligefrembringer Levninger saa Fetichdyrkelse blandt dem. (a)

A. 2. 1. a. 4. §8.

Disse Examinen, Examinen eller Examinen (b) vare Judicierets Forsvar, og derfor store vennere Venner. Af de forskjellige Fester eller Klasser, hvori Studierne vare inddelte, udgjorde de tre første og mørkeste Orden. (c) Den Faktorer, som de naturlignes mulig fandt i det hele Forfatningen nødlige, vare vel, i Forening med Klimatet og Jordmonnet, vores Charakter, saa vidt Aarsag til at Mindestand stege, hvorved saa Veien for Jydelandets med Grunnedes, ligesaa ikke stærke var at dem for Hver, som vilde angribe det. (d)

Examinerne Forsvar - Eder om Gud - dommen var storartede, deres Moral streng og høj. Det kan imidlertid ikke undre os, at deres Landsmænd, ligesom alle andre Nationerne, vanskjønnede med Fabler og Overtroligheder. Det højeste Væsen antoge de for at være og skildrede med Aand. Ikke som vi gik andre paa dige Mysterier, vogte af disse forfaldte til Hyed, blev ved og fornuftes til en materiel Skabning, hvor de var Aarsag til

det Onde. de antager ved Fødselsaandrig,
hvorved et Dyr straffedes i det andet Liv.
Python, Pythonen, er af det Forgiftede
Gudsdommel, eller er af de Ihjelskabte, som
under den Hvide Gud personificeredes, (e)
gaaer sig selvfølgt et mennesketomt Skikkelse
for at bestige Menneskene fra det Plantevie,
hvori et ondt Aandes Fødsel skeer. Ethvert
Dyr af Forklaringen og usædvanlig Form
skulde Fødsel selvfølgt forvandle til dettes
Udspring, og ligge ved sin Fødselsgrund.
Dette er den indiansk-Theologiske Grund-
sætning, hvoraf Pythagoras har sandsynligt
sin første Lærdomme. (f)

Indianerne have en stor Mængde
Mundt og Forvandlinger, saaledes af Brahmer
Læren Hjemmehørende, fordi de satte en
Magt Gudsfrygt i at gaae nøgen.

Dette er vistnok grundsandt med
den Foragt, hvormed den laveste Kaste,
Parias, behandles. Den er ikke alene
fuldemt for de allerubloseste Forretninger og
udelukket fra al Omgang med de andre Kaster,
den maa endog bruges af Menneskevælligheder.
Ingen maa bruge en Paria, og blot Synet
af saadan nødtvungen Urenlighed forvandler

K. 2. 1. 1. 1. 58

saa man sagt at udtrykke en Barsag
til store Forandring, men vinteligst
maa samme ligge i en gammel Ind-
retning, formedelst Moderen
eller de Fattiges Land til Nationen en
Slemme paalagte en Forundskyld, som
siden skeds saadan Forbrydelser, ansmuk
ikke for en Straf af Forsynet at vorde
Paria, som fremmedlig-villigen under-
kaster sig. Det er Hjelpen af For-
dommens, af Brahmens Magt.—

Anmerkninger.

(a) Den første Guddom dyrkes endnu i
Carnatade paa Kormandel, under Navnet
af en Indianer Klang med Tusinde
Hoveder. Sonnerat p. 125.

(b) Sonnerat distinguerer mellem Brachmaner
og Braminer, og vil, at de første skulle
skeds udelukke-Hjemmel alleles udrydde
af Schweins Efterfølger.

(c) Strabo XV. 1029-1034. Denne Inddeling
i Kaster eller Klasser finder man ogsaa
i forskjellige andre Egne. Mennesket
selv, siger Herder, skiller naturligvis
Naturen, da deres Evner i Grunden
ikke saare forskjellige, at Inddelingen skar
saadan i Egypten, og at de Høie eller
Skatteyere satte denne Klasse øverst, ikke man

A. 2.1.6.4.88

noget som følger af Lægens Natur; thi
Mueden gaaer over Hjerte, og i sin
gamle Tilstand var al Viisdom udslukt
hos Mennesket. Saa vaar
Religionen udbredt blandt alle Folkene,
saa Mennesket Aufrichtig, og dette
saa man og saa ofte ved Mennesket
selv i sin Udvikling. Herd Fabricius
Theol. d. Menschheit. III. p. 43.

(d.) Dette var igien en naturlig Følge
af at Lægerstanden vaatte staar tilbage
for Mennesket.

(e) Brama eller Brima, Vishnu,
Ysvedtrun og Schiwen Philosophemer.
Bramas Tilbedelse at være noget
ubekendt. Der maae ogsaa Mandsgiude
og Kvindegiude. Schiwen Tilbedelse ved
Hjelp af disse Philosophemer, hvori hans Guddom
bliver og understøttes af andre;
thi allerede ved Fremkringningen,
af andre Natur, skulde hans Af-
bildning som Lingam, og som Mand
og Kvinde paa engang, tydeligen
bevise.

(f.) Man finder i Brahmanernes Skrifter
Tegn paa Jordens og Englenes Fald og
mange andre, som sikre klart ved
Grund for den Christelige Religion.
Moses blev altid Overmaade mærkelig
mellem Folket og af saadanne Grunde.

A. 2. 1. A. 1. § 9.

§ 9.

Det sinesiske Religions-System

Kilder: de Guignes, og andre sinesiske Skribenter, som en del anføres i Gatterers h. Kb. d. Universal. h. Sk. 2. p. 6. og i Meusels Bibl. H. V. 2. B. 2. p. 111.

Hjelpemidler: J. B. du Halde, Beskrivelse om China. Kbh. 1749. 2 B. Recherches historiques philos. sur les Egyptiens & sur les Chinois par. M. Paw. Des guignes i hans Beskr. af Hunnerne and Tabarn og i forskjellige Afhandl. i memoir. de l'acad. des Inscript. Les livres classiques de la Chine, trad par le Pere Noel. Par. 1786. V. 7. Hist. générale de la Chine, traduite des Tong-kien-kang-mou. par le Pere de Moriac de Mailla publ. par. Grosier & des Mandarins. Par. 1777. 4. Vol 12. Memoires concernant l'histoire, les sciences, les arts des Chinois par. les Missionaires de Pekin. Par. 1776. 6. Vols. 12. Heinze Beskrivelse af Sinesernes Rige af den store Encyclop. ved Mørkefyldt. B. 5.

Kalmanderne Missionærerne Forkl. Lingets, som Hans Sinesernes Religion, allesammen ere meget nær naturlig Religion, grundet paa Kundskaben om det aandelige, skjønne Væsen. Denne lære udenfor de fornødne Pligtskyldigheder, indtil hon-fu-tzee f. Confucius i det 55te Seculum a. Chr forbedrede den.

Man kaldes at det sinesiske

A. 2. 1. a. 4. § 9

Religions-Systemer aldrig have fortrængt
saadan Lov, og skrevne deres Hellige
Bøger, (a) eller deres Annaler eller
deres Religion ukjendt blev med gan-
ske anden Indretning end de at tilbagegive stod
sammen. Religionens ældste Form var
Ild, som omringet i sin Aarsag, Ødelæg-
ger af den dagrenlige Verden og dens Dele. Det
Ord, Tao betegnede af alle sine Mands-Systemer,
var deres højeste Guddom, under Navnet
Tien, og i: maaske snarere i Tschang-Ti.
Naturens forskjellige Dele vare Underguddomme,
og de Dødes Aander Mellemvæsener, som bestyrede
Elementerne. Skrift skildrede ved Emplu,
Billeder af Guder i Menneske-Skikkelse,
og Præster. Kon-fu-tsee forbedrede ikke
denne Religion synderligt, men prædikede
blot Moral. Imidlertid er det dog mest,
at rette af de finesiske Lærde antage
en Skabers, ophøjet Gud, som de adskille
fra den skabte Verden, og maaske kan
Kon-fu-tsee være blandt dette Tal.

Buddhaismen i denne Gudsdyrkelse stiftede
Lao-kiun, der begge de Mandes ved
at kaldenavne, at negte enhver Religions-
stifter. Hans højeste Gud, Tao skabte Ten,
den skabte Lo, Lo, Ler, og af Ler fremkom

alle Naturer. Gud skabte Lyk-
salighed av Dyd alor. Dette Lid-
gane-Sætter sig først Øiemed, da at
sørge at lykkes de Gane, at kunne
undvike Ulvdaligheder.

A. 2. 1. n. 4. § 9. 10

Anmerkn.

(a) Disse navne Hellige Bøger Veiled
kings, og ere 5 i Tallet. — Se
Du Valde l.c. Cap. 2. Desguignes l.c. Anm.
Cap. 2. Pag. 35. —

§ 10.

Det græske Religions-System

Kilder og Grundlov. Se d. med Begyndelsen
af dette Kapitel, anførte Bidrag til
Klar Udvikling af Mythologiens bedste Haandbog: Handbuch d. Mythologie
aus Homer und Hesiod. v. Mart. Gottfr.
Hermann. Berl. 1787.

Religionen i Grækenland ~~ordnaudr~~ omvandrede Folkene
var alt for sammensat, end at Kilder og Grundskab, at man kan dem skulde
kunne føre nogen Religions-System. Hvem
Grunden, som de saakaldte Religioner af,
som nogle tænke alene Grundforskjellen imellem
den Grund for deres Tilbedelse, som dog
ikke kan sees almindelig eller nødvendig,
at man kunde kalde de Folkereligioner.

(a) Almindelig Folkekarakter kom siden ved

eller anden Deel af Naturen, som nal-
gjennem Tusindtallet mange Gange, som mange
Hundrede, eller som et Tusind gjentagen mange-
mandig, eller som endelig store Antallet
eller Begrebet, som personlige Sandsen
samt noget, mindre at gjentagen andre.
Anvendelse forsøgte ikke sig med at Colonisere,
som fra civiliserede Lande anlagt her Steder
i Vesterland. Ej havde store egne Guddomme
og store egne Mythologier med sig, og samt
altsaa strax en Folkereligion, saadan, som
med deres Ankomst, endnu ikke var Tilfæl-
dig med et galadagelig Norske, som der
oftest sig. (b) Grækerne digtede forædlet
et høiere Begreb om Guddommene, end
med ikke bringede dem; i deres Mytho-
logiske Skabere stemme, at de personificerede
Guddommene Virkninger, Egenskaber og
Handlinger, endskjønt dem i digteriske
Billeder og gjorde symbolske Forestillinger
straf. (c) De græske Konstnere som
fornig samt dem ikke at forestille Guddommene
Mange ~~Norske~~ ~~Guddommene Forestillinger~~
under Skikkelser
~~med Billeder~~ af Dyr, eller med sammensatte
Billeder, og satte dem menneskelige Figur
istedet; men ikke man og dermed sie,

A. 2. 1. r. 4. §10.

at Folkets Begreb om Gud stedse blev
mere anthropomorphistisk. (d) Imidlertid ikke en gang saa,
alle de græske Folkesag, ikke dog mere af
forskjellig Herkomst, som oprindelig hørte
sammen. National-Religion, ikke Lader sig ikke med
Sikkerhed; engang kun dog sammenlig
sikkert antage, at ikke, og for sig
ikke synes Lands ubetydelige Afsondrethed at
fremkalde ikke ensartede Udviklingsgang, ikke
fælles Sprog, Hellenernes ædlere Folk-
egenart, den anspirationsrige Landskab og
ikke mere sammenforbindende Delfiske
Orakel, ejser ikke lidet dertil bidragen. Dog
udbredte enkelte Sange og Myther sig vidt om,
ligesom at dyrke store fælles Guder
fremmed. (e)

At Digtere, hvis Sange bidrog lidt at
danne Grækernes Religions-Systeme, nævnes ikke
mere Forfædrene Oprindelse; Prometheus, Linus,
Orpheus, Melampus, Eumolpus, Musæus.
Hesiodus skrev en fuldstændig Theogonie, og
som Homer findes de Myther samlede, som
udgjorde den græske Folkereligion, og gave
mere Stikke til Hænde dem. Disse Digtere,
hvis Mythologie var en Blanding af Historie og

A. 2. 1. 6. 4. § 10.

Historien, naar Græcerne i deres
Chaos for alle Ting Tegn, i hvilken første
Begreb, Kjønsakt eller Tvetydighed gav
Ting ved eller Phænomener deres Form.

Den græske Folkereligion erkjendte
Zeus for den højeste Gud, for Guders og
Menneskers Regent, f: πατὴρ ἀνδρῶν τε
θεῶν τε: / som uadvirkende Aarsag til
uforandrelig Kjærlighed. Forøvrigt vare
følgende Overguder: Poseidon, Hærads, Flodens,
Havenes Gud, Kronos eller Tiden, Apollo,
f: Phoibos, Helios: / Gud for Lægedigt- og Sang-
konstens, Ares, Krigens, Hephæstos, Ild-
Gud, Hermæs, Guddens Budskabs, Vældighedens,
Handlens, Tyves og Røvernes Gud, Jon og Gud
for Landbruget, Dionysos, Vinens Gud, Pæan,
Helios's Gemalinde, Guddens Dronning, Gudinde
for fruktsommelige Kvinder, Ægteskabets Beskytterinde,
Krigsrigets og Rigdommens Beskytterinde, Persephonæ,
Underverdenens Dronning, Rhea eller Kybele, Kronos's Gemalinde, Guddens Moder,
Vestia, f: Vesta: / Kronos's Datter, Athenæ eller
Pallas, Visdommens Gudinde, Aphroditæ, Kjær-
ligheds Gudinde, Artemis, Jagtens, Dianæer, Ag-
gerkvindens, Gudinde, Lato, f: Latona: / med Jupiter Moder
til Apollo og Artemis. Underguderne
vare talrige: Flodernes, Vandets, Kildernes,

Jorden, Himmelen o.s.v. naar opfyldte med dem. Ere dem første Dæmoner, Sønner, Nymfer, Lygnumer eller Jomfruminder, Muser, Charites, Moirer og flere. Grækerne selvst forgudede Mennesker eller Heroer, f.E. Herkules, Kastor og Pollux, Asklepios o.fl. Alle disse havde menneskelig Natur, men større, fuldkommnere, mægtigere. Man troede paa Sjælens Udødelighed, samt tilkommende Belønninger og Straffe. Minos, Radamanthus vorde til Afguder i Underverdenen, og paa disse Dem kom det an, om de opfyldte Adgang til at elskede Mesteren som dydige Mennesker; eller om de maatte afsted til Tartarus, hvor skadt for de Onde. — (f)

De første Lærde Grækere, som havde en fornuftmæssig Mening om Guddommens Natur, vare: saavidt vi vide, Thales og Pythagoras. Den første var Materialist, Pythagoras, saavidt man ved Sikkerhed ikke, Dualist. (g) Anaxagoras var den første, som lærte, at der var en Aarsag udenfor Verden, forskjellig fra Legemerne i Verden. /:Nors:/ Senere vare fortrinsvis at mærke: Xenophanes, Parmenides, Leukippus, Heraklitus, Demokritus,

Aristippus, Theodorus og ~~Bolastrus~~ Protagoras, so- A. 2. 1. k. 4. §10
krates, Plato, den sidste nordiske Philosoph,
(k) og den første akademiske Skole, som den
sande Lære troer.

Grækerne forsonede Guderne ellers
tilbadt sig deres Naade ved Offere; de sandt
gragtige Templer og talrige Festdage. (i)
Deres Præster udgjorde deres egen forregne
Stand. Det de Pharaoniske med deres
Gudsdyrkelse have fælles de gamle Lage,
eller offentlige Beddelauger, de ~~anstillede~~
holdte heller for Gudsdyrkelse. Deres Nation,
deres Rad sandt sine særskilte Lege, men
i 4 af dem, de olympiske, pythiske, ne-
meiske og isthmiske, tog alle Grækenland
Deel. Grundskrud til disse Lege laber
sig i den ældre Oldtid. De olympiske
ere de betydeligste, og de ældre, efterat
Lycurg i Elis, Iphitus sandt forenget dem,
de politiske Baand for hele Grækenland. a. m. 3208.
de holdtes ved Olympia i Elis hvert
4de Aar, og bestod for i Legemsøvelser.
De pythiske Lege, Apollo heller, holdtes
i Delphi, og ~~skiftes~~ dem kæmpede om Lauren
Lertrin. De nemeiske, (l) som Herculesfestet,
Jupiter heller, efter at have nedlagt den nemeiske
Løve, holdtes ved Nemea, de isthmiske

paa den korinthiske Landtunge, Neptunus eller Poseidon hed. Hendt ved enhver Byg var især den panathenaiske Fest for Athenæ eller Minerva, og den eleu-sinske, hed den for Ceres, mærkværdig. (f)

Anmærkninger

(a.) Hegnes Afhandl.: vita antiquissimorum homi-num, Graecia maxime ex ferorum populorum comparatione illustrata in opusc. tom. III. p. 1.

(b). Herod. II. 52.

(c). Alle de mythologiske Fabler have Hen-sigtningen paa physiologisk Betydning, neml. Naturen gjennem sine Aftrædelser.

(d.) Grækernes Begreb om Gudedom og Gud-dom var ikke meer, ligesom hos Romer-ne, mangelfuldkomment og sandseligt. Ved en Guddom tænkte man sig blot et, med (og aandelig) Legemlighed forbrudt, især ved Magt, Styrke og Varighed, over Menneskene ophøjet Væsen. Derfor ansaa hvert Guddommeligt Fortrin i Udstrækkelse og evig Varighed, i den Forstand at betegne sig Fuldkom-menhed, og efter eget Behag at gjøre sig synlig og usynlig, i en ædlere, større og skjø-nnere Skikkelse, og i en umiddelbar Ind-virkning paa Menneskenes Skjebner.

(e) Hegne l. c. p. 23. 24. Id. de origine et causis fabular. Homericarum in nov. Commentar. Soc. Gotting. V. 8. p. 37.

(f) Det er mærkværdigt, at Tolkningen paa

augrunsade sor polerna Nationen fiadt
Ord i sin Grad, som sor et gamt Grekers,
og Egypters siste Romerne. Det var de
sonne Ord forbeholdte, at Lad Modet
stimmerne slyde sor Grad over Kulde Guds
Ære. Men sor i Grekenland kun det
var Lempne paa at modsatte, at Sokrates
maatte tømme Giftbegeret, men ikke
var ikke samtykke som Følge af sine reli-
giøse Meninger, som ofte maatte sortes,
sor saadt imod sig; saaledes skrand det
Liige, sorsaa Athenienserne Lagde store
Vanskeligheder sor Vegen, og Lod store
Vanskeligheder gaae ud over sine Anklagere.

(g) Sine Jovas og Divas stammer utvivlsomt
sammen med Zoroasters Gyldne.

(h.) Meiners über das Zeitalter des Plato, in
sin vermischt. Schriften. Gl. p. 1.

(i) Potters Archaeolog. V. 1. c. 20 m. st. ogsaagnader.

(k.) sb. V. 1. c. 21-25. Ed. Corsini de sest. agonistica,
Olympiorum, Pythiorum, Nemeorum alg.
Isthmiorum. Lips. 1732. og sleere i Meusels
Bibl. h. V. 3. P. 2. 55. allgem. Welthist. Gl. 5. p. 124.
W. Lloyd series chron. Olymp. Pythiad. Isthmiad.
Nemead. Lond. 1700. — Om Agones publici
sorte. —

§ 11.

Mysterier.

Hjælpemidler: Meursii Eleusinia in op. t. 2. p. 742.

Warburtons Divine legislation of Moses. Vol. I. 6.4. Boulangers aufgeworfene Abhandlung im 3ten B. Meiners über die Mysterien der Alten in den vermischt. Schriften. 3ten Th. Memoires pour servir à l'histoire de la religion secrette des anciens peuples p. M. le B. de sainte Croix à Paris. 1784. og den fortreffelige Anmerkelse skal. af C. Gotth. Lux. Leipz. 1790. Herodotus's alte Mysterien. Franks. und Leipz. 1787. Klopings Memnon. Leipzig. 1787.

A. 2. 1. 6 4. 3 11.

Mange gamle Nationer, Egypter, Perser, Phönicier, Grækere, Romere, Jøder, foruden deres offentlige Gudstjeneste, endeel en fornemlig, som Grækerne gave det almindelige Navn: Mysterier. De vare ikke kun erholdt Adgang til samme, uden at forbinde sig til en ubrødelig Taushed, saa at det sjeldne den gamle Verden at skjule deres Skabninger saa godt, at ikke skad man med vished, eller blot kom stødt ind Formodninger. Hvis skad Herodot og Pausanias bragte, grunder Mysterierne sig paa skjellige Sagn eller Fabler, og vare fremmed ingen forvandte Symbolske Ting og Handlinger forekommer almindelig med samme; de skjulte deres Indvielsen, deres Form de lik

Mysterierne udvortes Form. Kirkefader A. 2. 1. a. 2. & 11.

ner, der overfaldt betragte alt, saa
at staae i forbindelse med fadenskab,
saa en mand sit, saa afmaalt og klog
Mysterier som ægteskab og stammelag;
men, formedelst at it aldrig saae søgt at
falde om selv paa den standpunkt, hvorfra
at ner mild kunne bedømme disse og slige
af Oldtidens Indretninger, (a) saa var
og store Vanskeligheder aldeles forudsete
med at reconstruere slige Indretninger, de
vedkommer saa tæt ved. Efter disse
saa man nemlig, med Mysterierne, anvendt
at vornemste Midler for at opnaae den
adelste
~~adelste~~ Hensigt, og at saae og i Oldtiden
skete noget ansvarligt som Fædre-
ninger, der ikke vilde see at formilde
at forsømme paa Børn. (b) Saa man
med almindelig Hjerne, af store Vanskeligheder
saa at gamle Skribenter, (c) at kunne skille,
sa dette, at alle Mysterier saae saa
en skjøn Hensigt paa sit Tilkommende
sin og paa Hjælens Velstand efter Døden,
store Hensigt saa altsaa vendt den, at gjøre
at Fædrene beskyttede med Love om at sin

A. 2. 1. 2. 4. 11.

efter dette, om Sjælens Udødelighed,
og om tilkommende Belønninger og
Straffe. Det forunder dem, med de
store Mysterier, saa ofdagte for de
Sudmiske Folkefremmedes Øgne, og
saa det høyeste Ansee efterdenfor den
fabelagtige Guder. Er denne Hypothese
rigtig, saa undres det dog, hvorfor man
maatte holde denne Lære hemmelig; thi
dersom man Folkefremmed saa rodfæstet, at
den vogter paa ærgang dennem ofbenbar, uden
at udsætte Borgersamfundet for de nedbrydende
Ryslelser, dersom man fremmedefter saamegt
mere nødvendig, som Mangden vorder samme
saadt denne Lære, naar den samme mødt,
hvorpaa den ogsaa gik ud. For Resten
var Ærgangsmaaden med, og mærkelig
og forskiellig med denne Gudsdyrkelse, meget
forskiellig. Dem ofteste var Mysterierne
forenede med religiøse Ceremonier
saa dem for en eller anden Gudedom.
Grækerne havde ikke mange saadanne
Mysterier, Eleusinierne, Orgier, Bacchanalier, hvorom mere paa sit Sted. De
store og smaae eleusinske var de mærkeligste
dette i Grækenland, de ægyptiske og Cabiriske

ikke for sammen.

A. 2. 1. k. 1. §11. 12.

Anmerkninger

(a) Ii erunt fere, qui — nihil rectum, nisi quid ipsorum moribus conveniat, putabunt. Cornel. Nep. profat.

(b) nihil melius illis mysteriis, quibus ex a-gresti, immanique vita, excueti ad hu-manitatem, mitigatique sumus; Initiaq ut appellantur, ita re vera principia vita cognovimus; neque solum cum lati-ta vivendi rationem accepimus, sed etiam cum spe meliore moriendi. Cic. de legib. l. 2. c. 14.

(c) Cic. l. c. Gisb. Duart. Fascul. l. 1. c. 12. Plutarch. de orac.

§ 12.

Spaadomme og Varsler.

Hjelpemidler: Ant. van Dale de oraculis diss. Amst. 1700. D. Clasen de oraculis gen-tilium. Helmst. 1673. Berh. de Fontenelle hist. des oracles. Par. 1698. og flere i Cat. Bunaviano. t. 2. p. 352.

Syn vi allersidst Gifter for man troer, at Gjerning nærdigvis ikke Mennesker en fortreffelig Sortvorlighed, og at vi ej alene opdage hin store Egenskaber, men endog ødelægge dem med Kraft ifr at udføre underfulde og onaturlige Handlinger. Ikke Mennesker,

A. 2. 1. 1. 1. 8. 12

som i Almindelighed naar Præsterne, tillagde man da, paa Grund heraf, en Kundskab om skjulte og tilkommende Ting, som man ikke kunde erfare ved sædvanlige og naturlige Midler. De spaaede bode af Fuglenes Flugt, bode af Torden, som oftgjorde Lyden, naar den hørtes fra nogen Side, bode af Offerdyrenes Indvolde, bode og af Drømme, Tegn, Auerkjær o. s. v. Ogsaa Nissen skulde man for et godt Tegn.

Blandt alle Slags Spaadomme kom Orakler først nærmest agtede, for i den troede at ville Gud umiddelbar fra Guderne. Man spurgte dem, ogsaa i alle nyttige Tilfælde, til Raads og søgte ingen nøjere deres Forskrift. Orakler vare baade mundtlige paa forskjellige Maader, enten umiddelbar, eller ved en Lod, eller ved formeentlige Drømme, eller ved Lodkastning. Mundtlige, som ved det trophoniske Orakel, forvandle ved Byggr Maaler. De som spurgte dette Orakel, erfarede først at blive i Drømme, og hvem det var nær Vanskelig og ufornødent, saa blev det udlagt eller fortolket af vise

partie bestemte Personer, som man troede
Gud selv havde udvalgt. (a) Hedningerne
undersøgte med megen Omhu deres
Offer Dyr, for fornemmelig deres
Indvolde og Indflydelse, og man kan
mærke, at Ord paa Tydsk er
meerke, at Ord paa Tydsk er
bedre sig mere og mere, gjorde det det
nødvendigere at respekt Dage af ugen,
og tilsidst tillod det Hedningerne at forge
Gudene, førend han i Kornejord havde
bragt sine kostbare Offere og rige Ho-
-ninger. Dette forøgede end mere
den simple Mands Ærefrygt. Præsterne
vare i Almindelighed nødte til at bru-
-ge det, det ikke kunde undvig, og
imod at misbruge det, det var nøjere
beskrevet med. Man, for og saa
for det første Klasse at bruge Ægteskab
for Trolddom, saa tillod man ved
ikke Hedningerne af disse at adforge Gudene
uden paa nøje bestemte Dage.

De vigtigste Dyr. Offeriske
vare: Hebræernes Urim og Thummim,

Anūms: Jupiter Hammons: Bacchus
og flere ægyptiske, Apollos syriske,
de græske i Dodona og Delphi.

Man kan ikke negte, at Traditionen,
i det mindste mange af dem, stiftede
mangen Hytte, saalangt de stod i For-
bindelse med og understøttedes Oldtidens
store Mænd i deres Forhandlinger. Det
var især tilfældet med det delphiske
Orakel i Grækenland, og med Augū-
rernes Collegium i Rom. Allerede
ældgamle gik og efter Orakrenes Raad
saa at sige Fristed og Ordet, og at
formelig Bestyrelse. Som Tilfældet for-
falder, saa ofredes og lidt efter lidt
Orakrenes Skjønhed og Indflydelse, da Forretnin-
gerne kom i personlige Hænder, med hvem
de ingen Forbindelse havde.

Anmerkn.

(a) de Ord, Hvilken selv gaar, Καλεῖται
ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, de som gaar med
dem, der fortolkede deres Vilkår, ἀπὸ τοῦ
συνοδεύειν. —

Femte Kapitel.

Almindelig Oversigt over Konster og Videnskaber i denne Periode.

Kilder: Forfatte af ældre navnte Skribenter, især Aristoteles's Skrifter; Plinius; Aulii Gellii noct. Atticar. libri XX; Athenæus, Ælianus, Isidorus fra Hispala, om Græ-kernes tilstand til de mærkværdigste Videnskaber. (omtrent 636 p. Chr.)

Hjælpemidler: Forfatte Brucker, Bayle, Jo-cher, Dan. Morhofii Polyhistor Litterarius. Lub. 1718. Jac. H. Reimanni idea system. antiq. litterar. gen. et special. Hild. 1718. J. Eph. Hambergers Navnkyndige over de fornemmeste Skriftstillere fra 1500. Leipz. 1756. 4 Bd. Eph. Saxii Onomasticum litterarium s. nomenclator præstantissimorum omnis ætatis scriptorum. Traj. ad Rhen. 1776–85. V. S. Meiners Hist. af Ursprunget og Fortgangen af Videnskaberne i Grækenland og Rom. Leipz. 1781. 2 Bd. Anacharsis Reise, og Pauw i de forhen anførte Værker.

---

§. 1.

Om Videnskabernes første Grundlag.

Alle nyttige Videnskaber og Kunster have deres

A. 2.1.k.5.21.

Aarr-periodr, og skjønt denne første Begyndelse falder i Tider, som Historien ikke kjender, saa kan man dog med Sikkerhed antage, at Asien og ikke Grækenland Egypten sees at være Videnskabernes tidligste Sæde, (a) som og de første Nationer der ere opkomne. Mange Nationer findes nu, straks ni kom at kjende dem, allerede og. Assyrier, Babylonier, Egypter, Phönicier sees strax, saasnart Historien taler, være i Besiddelse af nidkjære videnskabelige Kundskaber. Det samme er Tilfælde ikke med Indier og Chinesere. Mod Vesten maa dem ikke længere ned til mellemlandske Hav. Man finder mig ført til, at enkelte Dele af Vesten og Norden tidligen kan være Videnskaberne bekjendte, men ikke er umuligt at bestemme, naar eller i hvad Grad ikke Jer være, og ikke er skjønne aldeles ikke sandsynligt, at Videnskaberne skulle være blevne forplantede fra Nord til Syd, som nogle Gange endnu paastaar. Grækerne og Romerne opdrevne ere ustridigen blevne oplyste af Phönicier, Egypter og Chaldeer. Ikke

saa man ingen Beretninger om de asia-
tiske Nationer, undtagen de israelitiske,
uden Grækernes Efterretninger og Læren-
gelser af deres Lærestyrker Skriifter, at
de naae kunne ingensteds nie dt i mange
Videnskabs Grene, om endog Klima, de-
potiske Regjeringsform, Videnskabernes
Udbredelse ee Jagtstandene, og deres
Fremmedfølelse, samt en falsk Ære, skaw
a bedragt ved Religionens begrebne Udskyde-
else, saadsynlig saae forsindret dem fra
at naae den højeste Fuldkommenhed for
Grækerne beskrevne Fortrinlige Oplysning
med et smukt, tempereret Klima, ~~et~~ Lyk-
kelige Naturanlæg, skjøn begavelig Dan-
nelse, udstrakt Frihed og ved den
Omvendelse, de erfoldt ved de offentlige
~~Kampspil~~ Wedderlaage
(), og dt: den Grad at de, især
efter den persiske Krig, blev de øvrige
Folkeslags Lærere. Afhandlerne over-
gik igjen de øvrige Grækere ligesaa langt,
som disse overgik alle andre; især
naae de Mesterne i de skjønne Konster
og Videnskaber, ligesom de og lagde den
første Filosofie og Moral.

F

A. 2. 1. k. 5. 81

mathematiske og physiske Videnskaber
samt i Medicinen stod at stræmme til
Dage for os.

Imorlade Tørster og Videnskaber fra
først af var blevne lik, og saa at først
saae vorte dyrkede, altsaa os ikke mue-
ligt, med Rigtighed at bestemme. At lue
at kunde falde saa omstændigt og sattro-
ligt at Folk som Grækerne, raad, at
tillegge en ræuskt Person store Opfin-
delser. Nationernes første Forgjæn-
gere, den babyloniske Oannes, den
phœnikiske Taaut eller Thot, den ægyptiske
eller græske Hermes Trismegistos var
ikke andet end fabelagtige eller
symbolistke Personer, eller snarere Folke-
Tørrer, men ikke maae man ufor-
ret som Videnskabernes Opfindere; ~~for~~ for
~~Fra~~ ikke ligger i Tingene Natur, at
~~Dem~~ Videnskaber, ikke ikke gradviis, kunde frem-
gaae, og at de maae vente sig efter
Menneskenes Beskaffenhed og Forskjellige
Omstændigheder.

Ligesom mand, med Hensyn til Mar-
kerstand Forskjel, kan inddele dem
i fire forskjellige Klasser, saaledes kunde
man og sætte fire Hovedgradationer i dette
Hundskabet. Mennesket i første Klasse
vare aldeles Vilde, de kunne lære af Jagt,
Fiskeri og de vaade Produkter, som Natu-
ren af sig selv frembringer. De staae
og lever altid staaende paa Helleurene La-
vesse Trin, og ere saa fortrolige med
Mangel, at ingen Frygtsom for Hun-
gerdød kan bringe dem til at sørge
for Fremtiden. Dog finder man hos
dem grønt Vidnesbyrd paa Fredsdyder og
Fryd, Haarpynt, Fælles Arbejde, Musik
og Dands. Paa et langt Fremmed
Trin i Hensynet til Selskabning og Hund-
skabet staae Nomaderne. De leve af
Fædrift, de fløtte og klæde af deres Dyr, de
tillige gjøde dem de Produkter, hvorfor de tæl-
lester sig til Jæger Levets Overmandighedsdyder,
som de hjemle til. Den Rester Grund de
dog lide til de egentlige Haandværker og
Konster. Den Agerdyrkning gjøres den

A. 2. 1. n. 5. §1.

Forst. stork Mark fremad paa Retsvæsenets Vei. Da den ikke med Nødvendighed skiønnes nøie med Hensyn til Haandværker-Laug, Gjennemsnit, Talrut eller Tiesach forudsiger saa mangfoldige Forskiellighed. Dog synes at gaae dybelund Nationen aldrig til Regierung og til Forstand Veiledning, som med Fuldt Fremmed; f. Ex: til almindelig Mandskiøn, paa Retfærdighed og Forsiun Vores Forældres, i alt til Land til Befolkning af en stor Mangel Værktøj, Maskiner o. s. v., forsvinder til Tilligemed Vores Landsmænd med andre Nationers, og Evigen dem saa tilstrækkeligen, at de vorned sætter i Stand til at forskaffe nøie Forsøg. Jeg finder Eidsvolds Forsamling altsaa blot til Nationens, til Gavn vornet for Fædrelandet Fuldkommen oplyseret, og i Overensstemmelse af den sidste Time af mennesklige Landskaber.

Anmerkn.

(a) vid. hoc period. n. 3. §3. Herders Ideen zur Philosophie d. Gesch. der Menschheit II. p. 169.

§ 2. A. 2. 1. k. 5. § 2.

Midler til at forplante Videnskaberne.

Hjelpemidler: Natura & scripta concordia com-
mentariis de literis ac numeris primaevis
illustrata, aut. Wachtero. 1762. 4to. The
origin and progress of writing as well
hieroglyphic as elementarij bij Th. Astle.
Lond. 1784. Goguet. Niebuhrs Reisebeskr.

Videnskaberne forplantede, efterhvert Men-
neskene begyndte efterhaanden ædnikkelse sig,
i Begyndelsen ved mundtlig Underretning,
først i prosa, siden i Vers. Skrivekonsten
er for gammel, at vi kaber sig i de
ældste Tider. Man brugte
først Billedskrift. den Tid, at male
sine Tanker for at meddele andre samme
eller for at erindre dem, er den
letteste, forstanden kan falde paa. Efter-
haanden afkortede man disse Malerier,
og opfandt Symboler for Ting selv, de
ikke lod sig male, hvormed da vor
nedkommen Billedskrift opstod. Tan-
kerne brugte man f. E. en Øgle for at
betegne paa hurtigste; en Mennesk-Figur
med tillukte Øjne og en Vægtskaal i hænder
forestillede Retfærdighed, et Øje og et

A. 2.1.5.82.

Egypterne og Kinesere, og Lovene Lag.
Jerusalem o.s.v. Hieroglyphiske afbildninger kaldes Billedskrifter og symbolske Fremstillinger, naar man lader sig gjøre, f.Eks. Øje istedenfor for Øje. Egypterne synes længst at have besiddet denne Billedskrift og at have bragt den til største Fuldkommenhed. Det er bekjendt, at den havde en dobbelt Billedskrift, en almindelig og en hemmelig og hellig, som i Overdrivelse kaldtes den hieroglyphiske. Den sidste brugte præsterne så ret ikke, at ikke skulde for profane Øjne.

Alle disse Midler tjente imidlertid kun til at fremstille sindbillige Fremstillinger, ikke at ord og Lyde, hvormed Talen betegnes sammes. Man begyndte efterhånden at anvende de simpleste Stav af den symbolske Billedskrift for Talen og dens enkelte Bestanddele. Som allerede skrevet ikke længe med Ord, hvorfor afbildet, som endnu for Kinesere er Tilfældet, samt at forbinde Tegn; siden med Bogstaver, hvis oftere Sindbilleder i Fleres Ord man lod betyde, og som man søgte at udtrykke ved mest almindelige

Egyp. fra Aethiopierne, Indierne og flere A. 2. 1. n. 5. §2.
østerlandske Folk findes intet saadant
Bumærke-skrift.

Sandsynligt opfandtes den alphabetiske alle
Bogstavskrifter, en af de største Velgjer-
inger for Menneskeslægten. Dette er,
af Mangel paa Efterretninger, ikke muligt
at bestemme med nøiagtig Pålidelighed
Tid, men at den maa være meget
gammel, sluttes maa af Tanker i Skrifts
Art, at den paa forskjellige Steder end-
nu findes af Moses fund en Aarhundrede f. Kr. (a)
Formodentlig er det ikke andre Assyrierne eller
Egyptierne, som nu fra først af have dan-
net den. Grækerne og Romerne
skrive ikke Bogstavernes Opfind-
else. (b) Sandsynligt fandt man i Be-
gyndelsen ikke saa mange Bogstaver, men
flere opfandtes efterhaanden, endnu Alfa-
betet erholdt den sædvanlige Form. Hvad
Sprog det ældste Menneskes Tanker, er ikke
kjendt. Sprogenes forskjellige skyldes
Klima, forandret Sprogorganer, Begrænd-
sninger o. d. fra Oprindelsen. (c) Digtere
og Talere arbejder idelig og særlig, og
Grammatikens Love nødvendig gjorde Forskjellen større.

Anmerkn.

(a) Gohenb. Handb. d. class. Litteratur. p. 12

(b.) Sin Afhandlings almindelige Overskrift, stammelser sjøres man at kunne skille ad, saa saar alle samt ren Grundelse.

(c.) vid. fra. l. Afs. 1. §. 6.

§ 3.

Materien, hvorpaa man skrev m. m.

Offentlige Merkværdigheder, der skulde bevares for Efterverdenen; offentlige Documenter og Grundskjødebreve og Love skrev man i Almindelighed paa saakalt Materier. Man skjød dem i Træer, Sten, Bly, Leer eller slige. Sædvanligvis Skrivematerien, især til privat Brug, var i Forskjellige Slags, som indvendigt Bark af Træer, saasom Pergament, Leer- Tøier, der indskrevet blev overtrukket med Voxe, Elfenbeen, Linned og ægyptisk Papier, der forfærdigedes af Stangen Papyrus's Skal, der ogsaa saar gavn ikke sielden. (a) Desforuden fandt man endnu et andet Slags Papier af Bark eller Blade, og et Stykke af Bomuld, man skrev Breve den første i den sidste Old, almindelig. (b) Paa Pergamen og andre saakalt Materier skrev man gierne med en Fiær- eller

A. 2. 1. k. 5. §3.

Bealgrifftel, eller en Grønsikke, ikr
man ferdr i ikn nur, og flad eller glat
i ikn anden Ende, saa at man med ikn
Ende igien kiønstakk kand mand sønder
skiernat. (c) Ikuik Bogstaver nur
skrives med Blok eller Savnd, saa bligr
man ikuik sielden en Fiusel eller et
Rør, s: kálamos, calamus: s ikr sønder
skaaren Siefed med noer Spidse, hvil-
ken ikke kun i Brug kommer i ikt 9de
eller 10de Seculum p. Chr. Blekket eller
Farven, man skriuer sig af, var i
Almindelighed sort, og lavedes af Gummi
og Sod. Omskriften over Bøger
og andre Affsnit skreues man af skriv
med rødt Blok, hvoraf Navnet: Rubriken.
Den Kid at udgiver Bøgerne vare
ofte med Guld, Sølv eller Malerier,
eller at skrive med forgyldte og forsølvede
Bogstaver paa purpur- eller violetfar-
vet Pergament, skiønt første at nogle
optommen i de første Tider. Mand
ellers ved Gamle mester at skatte deres
Pergament med Safrenstreen, og ikke skiøn
ikt, saavel for Varighedens som for Skiønhedens

A. 2. 1. k. 5. 23. 9.

Kjeld, med Cedre-Blir.

Man skrev i de ældre Tider skrifte med skarpe Knipt eller de saa kaldte Runæ-Bogstaver, der bestandig forekommer paa gamle graste Mynter og Tuskrifter. Ogsaa i de ældste Haandskrifter findes man dem. De nyere ældre Runæ-Bogstaver skiller, saavidt man med, ikke saa meget ved forskjellig Form i Enkelte Tilfælde.

Anmerkn.

(a.) Denne Skrivmaade blev først bekjendt i Grønland paa Alexander den Store Tid.

(b.) Skrivt nævnes paa papir, der forfærdiges af Skind, skal først være opfundet i det 14de Aarhundrede p. Chr.

(c.) Derfor siger Horats: sæpe stylum vertas, iterum quæ signa legi sunt, scripturus.

§ 4.

De gamles Skrivmaader. Deres Bogstavs Form, og forskjellige Brug med Skrivmaaderne.

I de ældre Tider skrev man næsten paa Fjeldene. Siden begyndte man at skrive paa Træ, og Siden paa Fjeldene igjen, og saa fremdeles. Saaledes var

f.k. Solons Love skrevne. Man skrev ogsaa Lagstaverne ihu paa ünder et anden, i form af Bötter eller Kolonner, og i paa Tirkel, indtil man endelig begyndte paa en bøgelig Maade.—

Man rullede sin Skrifter sammen paa Rolle (f: cylindri:) af Elfenbeen, Træ eller Horn, hvorfor et og ensfoldet Navn af Bidj- pada eller volumina. Saadanne Ruller naar blot bestaaede paa een Side. Dog fandt Grækerne ogsaa fortrinlige Bøger, hvis Blad paa begge Sider.

De ældste skrevne Efterretninger finder man hos Egypter og Babylonier. Den ældste skrevne Bog, der en Gang til os, er mod- tagen Mosei 5. Paa Sanskrit-sprog ægte, ikke den Veidas naar ældre. Af skrevne Love naar, i Grækenland, Drakos er ældst. Herefter, skriftlige Efterlinger o. d. Gamle naar, endnu paa Homers Tid, Fabel lig, men udvortes af skjel med mündtlig Tradition. Paa andre Bøgers Mangel tiltog, begyndte et Sandt af samle Bibliotheker. Fordi- den var al Overmüdning længe blot mündtlig. Rüsi, f: 600 år: / Talte man alle dem, som fortrinlegvis udmærkede sig med store Indsigt

i Konsten og Videnskaber. Saadanne N. 2. 1. k. 5. §4. 5.
Mand kand almindelig nu billigvis
Fodfægtelst i Staten. Dens Lov-
-skrivninger, Taler og m. m. maa dreie
sig for det meeste mundtlig, og dets ofteg-
-nede først i de senere Tider efter mund-
-lige Traditioner. Videnskabernes Ungdom
indtrådte i Oldtidens Skole. Først
derimod fandt de sine Steder til Ge-
-muld offentlige Høiskoler, som Academia,
Lyceum og flere. Flere af disse
dog for store Lærere, eller Sinaaende
store Undervisninger, i Odeum og store
Gymnasier.

§ 5.

Videnskabens første Grundsætninger.

I Sagen maa ud derimod kan indvendes,
saa søges det Sande af følge af Sagens
Natur, og at bekræftes ved al Erfarin-
-ged, (a) at Kunstens, og endnu mere
dem af det mekaniske, ere store Fordele
opfandne ved Videnskaberne, og det af
den ganske simple Grund, at Erfaring
lærer dem nye Sporer, at det Kostede mindre
Umage, at komme i Besiddelse af dem,
og det mere naar en følge af Erfaring,

ved af Spekulation. Note fra mork A. 2. 1. n. 5. 85.

Menneskene Sammenhæng og Konstruktion

Mester i alle Fag, undersøttes af Handelsmanden,

Som Mennesket mogle gange Besværlighed,

Som først, efterat Naturen mange skjulte og

ved Lovene udrettede, kunde bringe til Fuld-

kommenhed. Først spurgte, da man saa,

gjorde at spekulere over store Foretagender,

over store Hjorde Creaturer og store Mængder,

da man begyndte at føle Trangen til be-

kvemmere Selskaber, først da opstod at

skjønne Konster. (b.)

Vi kan sige, at Menneskene, allerede

for Historien, vare i Besiddelse af ad-

skillige praktiske Kundskaber, skjønt disse

ved endda ikke kunde være Dem

nogen egentlig Videnskaber. (c) Man

skal enten nu disse Kundskaber ved Hjæl-

pemidler for at mindske eigen vor gaarde

til Grunde, eller vi kan vove saa

vidt overveie, så finde vi dog en stor

Del af Menneskeslegtens saa nødvendig,

at den ej engang kjendte Tidens Brug.

Dette bekræftes ved de ældste Historieskrivere

samstemmige Beretninger, og den Erfaring,

hvori vi finde mange af de Nationer,

A. 2. 1. k. 5. §5.

ste saa godt som ænskr nor Gud
en blevne opdagede, f. l. Indvaanerne
paa de marianske og philippinske Øer,
hvor nogsom, de fortiene Skribenter
dunde synd sont god Grund for sand
at fortælle. (d)

De Sodomiter, som de første Men-
nesker skyldte, vare ydermere simple,
og bestode sun ude mest blot i de fre-
gældre, som sorten, i sin vaar Stand,
dunde formelde. Herodot, (e) Diodor,
(f) Strabo, (g) og flere Skribenter vonne
os adskillige Nationer, ste ikke dunde
af anden end Rødder og vilde Planter.
Det samme læse vi endog om Aegyptere
hos Diodor, om Grækere hos Julius
Cæsar Commentarier, man tager fat paa. (h)
Man finder og i de ældste Tider, at de
fleste Officer bestod i Urter og Planter,
saa at man knapelig sikkert kan skille,
at ikke sun vorte deres sædvanlige Føde.
Endog Nyttelsen af Dyr var meget
indskrænket sammenlignet den Menneskelige,
ste vor sammen med de sunge dem, og
Tilberedelsen var og ydermere usædvanlig,
Men siden ikke engang Faren

vare.

sie at fange Fisk med.

Grangen maatte imidlertid paa
Vinteren nedre, og da ikke man
vidste, at nogensteds talrige Selskaber
kunde forenes og bestaae uden Jordbrug
eller Agerdyrkning, saa er det ikke
alene sandsynligt, men det bestyrkes og
med alle Omstændigheder bidrager, at disse
Norskegrænser have været Menneskenes
tidligste og almindeligste Opholdssteder,
og at de ældste forenede Samfund have
været de første og talrigste. Det Øvrige
laae paa Agerdyrkningens Alder og dens
Fuldkommenhed, hvilken man skjønner i den
Omstændighed, at næsten alle gamle Sol-
Folkslag tilskrive sin eller anden Gudedom,
eller i det mindste deres Oprindelse første
Bosteder, som ikkeformindre ofte forgu-
dedes, end Opfindelsen og Indførelsen.

Men ogsaa disse simple Samfund,
og de sammenstrømmede, maae gjøre dette,
meget forskjellige, alt efterdi Klima,
Jordmonn, og Omgivelser ere.
Det Nogle maae Agerdyrkning, det Andre
Jordbrug, det atter Andre Jagt og Fiskeri
fornødent, og de Samfund og Opfindelser,
der angik disse, maae dem altid de

nigtigste. Magt tidrog Agerdyrk A. 2.1.k.5.§5.

„nengrun tid at kultiverer Mennesknur,
begrsom ikn og nar at Middel tid at
frogn ikres Kundskaber ikred, at ikn
trang ikn tid at gris Reg paa ikres
omstrygfrank tid og nalge faste Regler. (i)

Ingtet ikn nogn kan nore nogen
Ting om, at Konst af Sorfygrk for
nant stabt saalaks som ikkun bestrikb,
saa er ikk os dog ubekjendt, snarlaks ikk
gib tid, at Mennesknur oftdagnet ikk og
lorte at dyrk ikk. Tvidlortid strum
saavel ikn salligs Christo, som ik profane
Skribenter omnenno ikre, at Konst
dyrkning eller Agerdyrkning for nomk
tid fra utenklig Ed. Paa nisse
Steder, f.k. i Egypten, i Palestina, i Syria
fandtes man endog flongrun at fare no,
rak i Bung fra ik aldste Tider. I Egyp-
tiskfen bestod ikn blot af at laugt Trum,
bygt Trod, snis ene Ende gik ned i
Jordku; for ikn anden Spundts Reber,
eller og Robrund, snor disse brugtes. (k)
Jrnt Jern ik ikke; fulder nogen Vanskyd,
saa at ikn ikk for nogt ikn endun paa
sinn Mark for i Landt bugatigs Afsl eller
Krog ulig. Jron alle Metal fandtes

A. 2. 1. A. 5. §5

den, i de ældre Tider, ikke paa den Maade som den
nu er af Kvæg, som man ændrede den for-
del: Feden. Det er derfor rimeligt,
at den først nogle Gange af Folk, der
først ~~nu~~ lod Jord at Graabrøde.

Forinden Plougen kjendte i Danmark
og mange Steder Harven; Giødning kjen-
nes og brugt længere og i Tider, end
vi kunne naae, paa hvilke Steder endog
tillagt Gudernes Oprindelsen skreef, som
i Italien Saturnus.

Førend Byggen eller Hvede blev sædt,
blev: opfandtes, kan man formodentlig
maatte bekjende sig ved at ryste Kornet af.
Man lod almindelig Aksene trede ud af
Qvæg, Heste eller andre Dyr, som maae
dem ind paa den; ellers er anden med
sine Tænder: Brug. Ogsaa Kastestokken
er et gammelt Redskab. Man fandt
Kornlagene lee at forvandle Kornet i.

Det nyttigste Formaal for Agerdyrk-
ningen maa ustridigen være at skaf-
fe sig Brød, men hvor lang Tid maae
der ikke være imellem, inden Mennesket
kjendte at male Kornet til Mel, derefter
at ælte dette til ~~Brød~~ Dyg, og lægge dette til
~~Dyg~~ Brød? i Forfatningen skjønte

A. 2.1.K.5.§5.

man fornemmelig Korn, som alt man af Agrer. For at faae Mallow fra, stryger man alt og gnider alt mellem Hænderne, som endnu paa sine Steder er brugeligt. For at faae Kornet fornemmelig til Mæl, bruger man først; man alt naar vel tørret, at knuse alt mellem Steen eller at støde alt i Træ- eller Steen-Mortere, og at afsondre Skallerne eller Annerne ved Hielp eller Vifter, alt forfærdiget af Siv, Græs, Papirsplanter Traad eller andre Traad, og tilsidst af Fiskegaard. (l) Dette Mæl koger man strax til en Grød eller Velling, l. pulmentum: / smørt med, smørt uden Fedt, smilet i Lang Tid med Fersk, Grønkorn og flere Nationers Sæt, ligesom alt endnu, under Navn af Kuskus, er en af Arabernes Retter, og under Navn af Sagamité, en af de vilde Amerikaneres. Brødet bager man, i de ældste Tider, ganske simpelt af Mæl og Vand, undertiden og lidt Salt; man bager alt paa Hedestene eller i Huls Steen, som tjener, skal lægges omtrent i samme Form som vore Ovne eller Fladbrød. Man bruger alt Gær ikke med

med Haanden, saavel formedelst Udtrykket: A. 2. 1. v. 5. §5.
at bryde Bønder o. d. som i Grundskr.

Allerede i de ældste Tider finder man
og talt om Bønder, Bøndrej, (m) Bøllestreg
og Møller, men de første have ubetvivl
kun været smaae, som kunde flyttes fra
et Sted til andet, og de fleste ikke andet
end Haandgrøverne, som maa tage Klaverne
arbejde paa.

Det første Slags Tøver, som Grøbene
gjorde, var Bjerg og Jævner. Jeg vil ogsaa
Nationen finde vi og mangle tidligere Forsk. (n)

Med god Grund foretrækkes Agerdyrkningen
af de fleste gamle Nationer i store Aar, og dens
Forbedring var især Gjenstand for alle Slags
Omsorger. Derfra skrives og
den store Agt, hvorfor alle Aldersdomstrin stod
saa fast for Øren. Der var Livsstraf paa at
skade den, (o) og paa flere Steder, f. Ex. i Syrien,
fristede man den slet ikke, og endnu mindre
Salmer. Jeg Romerne var ruinere Bjerge,
der dyrkede jeg Agre slet, vil paa de klein
fald tilvirke af Ruinerne. (p)

At jeg har ofredet mig saa længe ved
denne Materie, det maa dens Vigtighed undskylde.
Dette er Agerdyrkningen, som Naturens Skjøde
dens Oprindelse, som vi kunne takke for vor Fø-

A. 2. 1. k. 5. §5

borgerlig Ejendom, saa synes ikke og, som man ikke kan anvende sin megen Tid paa at lære at kjende dens Beskaffenhed og Natur, skridt.

Af Dyrkreaturer finde vi, at de Gamle kjendte Køen, Oxen og Kjød. Allerede Tidligen fandt de Kjønsforskjel. Deres Oxelignede de ældre Tyre. Kjønnet kaldte af Fornemmelse, som de fandt af mild Natur. Da kaldte Køen i Hebræisk Fjende eller Kvindekjøn, og i store Forhold, saa og, især Overdrivelser, i alle Slags Forhold. Mange Folk fandt den Skik at drikke de slagtede Dyres Blod ganske varmt, (q) en Skik, de endnu findes hos adskillige mild Folk, f.e. Eskimoer, Samojeder, Grønlænder og flere. (r)

Skrivekunsten har neppe taget og dyrket sin første allerældste Natur. Ægypterne tillægge Hermes eller Merkurius, Grækerne Minerva samme Skabelse. Deraf ikke at undre over, at Skrivekunsten naar saa høit anseet hos de Gamle, naar man betænker de mangfoldige Nytte, som deraf kan flyde. De Gamle fandt endnu Begreb om Salg og Kjøb, saaledes som vi bruge dem. Ved Hjelp af Lampen og

Ris skaffet sk sig sin Lysning, som ni
oplest med Lys. Man finder allerede
meget tidligere Ovne brugt i Europa og
Ægypten. Førend man gjorde sine Op-
findelser, som man nyder godt af Lys
ind Ilden. Selv Grotterne maatte opfyl-
des med Brand og lange spaltede Kjøller
Ender, som man skab Ved i, og som man
da kunde bære fra sk Ved til sk andet.
Mangesteds skulgte man sig ved endnu
paa samme Maade. Ris Ovne blev at
gaae ind om Efteraar i en af nogle Bon-
derstuer, og ni mille da for at sk nu
brugelige Jernovne, storred Jern-
gitre i ikke kun noget forud for de
Gamles spaltede Ender.

Senere Vein- og Rørtræet, hvilket
allerede i sk ældste Tider, Figentræet, Mand-
del- og Granatæbletræet. Man fortæller
at en Gang skulle gaae Anledning til Vein-
trædes Opdyrkning. Da sikke Byen Jeru-
salem en Vinmark, mærkede man ormelig,
at den ikke fulgnede saa godt Druer som
sædvanlig. (5.) Allerede tidlig finde
man Spor til Fugtgangen, men Fodning skete

saadan paa Homers og Hesiods Tider, ikke at kjende norsk Sakfundskyndighed, Jordmaaling, Tro, f. Eks. Gjerder, Malerier, Log o. s. v. finder man at kjende norsk Dygtighed fra oldgammel Tid. —

Saaledes Ring og Egenskaber kjendes fra de allerældste Tider at kjende norsk Sakfundskyndighed. Dersom ikke baade Herodot, Diodor og flere Skribenter lader os løbe med Limstangen, paa hvilken Konsten at salte Kjød og Fisk og i de fjerneste Oldtider, og at nogen Tids maae dages, som i mangt andet, noie gaaer sammen langt tilbage, saa maae Læseren at kjende Karl V lod sætte G. Bukel en Armestötte, fordi han fandt ocfundet Konsten at salte og nedlægge Kjød. (t.)

De Gamle forstod og ecksercerede, maner og farver. De udgravede, smeltede og forarbeidede Metaller. (De havde Indsigter i Bygningskonsten, som vi tiedrede kunne. Musik, Dands og Forsier kunde man mangt tidlig. De forstod og Astronomien og forskjellige andre Dele af den anvendte Mathematik. Til Lands, hvor Kjøreveie tilbog, reiste man ogsaa

A 2. 1. n. 5. §5.

skaft Kundskab om at bedøm, Letter og fordrelagtigrn Forskrift, skorfor man da betragter sig af ghyptisk og mathematisk Skriftskaber. Derpaa finder man skon Breve i Ægypten, Mesopotamien, Fu-rea og Grækenland. De nomadiske stationære talrige Horde brugte Tadrift-Omgang; og de talrige Handelsartikler, man finder omtalte, — skor Krum-strid i Kunstfid. —

Anmerkninger.

(a.) Bremer sætter sin modsat Forme-ning, i det han antager, at de Kunster, de kjende ikke Tornøgted, skulle nord opfinder sin nøgtige, og han be-raaber sig endog, i denne Henseende, paa Erfaringen. Da han ikke ind-lader sig i nøiere Detail, saa med-deler ikke, hvorvidt han mener denne Paastand, der ellers skjønt at stride, saavel med Erfaringen, som med de øvrige Forfatteres Mening. (s. oid. næste Not.)

(b.) Necessitatis inventa antiquiora sunt quam voluptatis, siger Hermes. ved sin øvrige Gjennem, 1ste D. 2den Deg. Eschenburg Handb. d. klassiske Litteratur, Indledning. Bde-lungs Gesch. d. Cultur, 1ste Afsn. §22, 23. Eich-horns Litteraturgesch. p. 2-3, hvor ikke

A. 2. 1. c. 5. §5.

Seite: "Befriedigung
" der dringendsten Bedürfnisse gingen
" allem andern voraus; dann folgten
" andere zur Bequemlichkeit des Lebens
" und des frölichen Genusses, auch schon
" mancherley Künste aller Art, die Vorboten
" des sich nähernden ersten schwachen
" Anfangs eigentlicher Wissenschaften;
" endlich, seit dem sich um die
" angenehme Lage der Menschen engere
" Bande des geselligen Zustandes schlan-
" gen. Auch hier ging anfangs alles
" mit Bedürfniss und Bequemlichkeit des
" Lebens zusammen, und alle Anfänge
" der Wissenschaften giengen von
" der Ausübung aus. "

(c) vid. sup. l. 1. Abs. 1. §6.

(d) Dognet. l. d. 2. Bog. p. 121 seq.

(e.) Lib. III. c. 100.

(f) Lib. III.

(g) Lib. XI, XVI, XVII.

(h.) Bechs Verd- und Volksregs. I. p. 101. Not. t.
Eichhorn Weltgesch., og mange flere Steder
alder og ungere.

(i) vid. sup. 2. Abs. 1. k. 3. §3. Not. a.

(k) Først finder man i de ældste Tider ikke at
have noget brugt, uneget af sind Grund.

Sabelen om Kentaurerne synes at vise, at
hver usædvanlig stor Hest vorde, at for
en Mand vist paa en Hest. Ægypten
er det første Land, hvor vi finde Heste
brugte til Ploug og for Vogner; og
dette Land, som maaskee igjen kan
have givet sine Heste til det andre
Afrika, man beskriver som sin fortrin-
lige Hestrace. Man finder i Mosis
Skrifter tale om Heste, da Jakob kommer
til Ægypten, for ikke. I Ægypten have
fornemmelig Armenien (og det flade
Land af Persien nordt for Syden-
-land. vid. Michael. mos. Ret. Lovgiv.
til 3die Deel, om Heste og Hestrace.

(l.) Gallierne vare de første, som brugte
dette. Plin. hist. natur. lib. XVIII. c. 28.

(m.) Moses forbyder Øxerne at bruge
ved Brød. 2 Mos. XII. 15.

(n.) Gjeldb. Vorr. Hest. 1d. 1B. p. 444.

(o.) vid. Columel. in praefat. lib. VI. Oxen, laborio-
-sissimus hominis socius in agricultura,
cujus tanta fuit apud antiquos venera-
-tio, ut tam capitale esset bovem
necasse, quam civem. Varro de re
rustic. l. 2. c. 5. Plin. lib. 8. c. 45. Vir-
-gil Georg. lib. 2. v. 537.

(p.) Plin. lib. XVIII. c. 3. agrum male colere,
Censorium probrum judicabatur.

A. 2. 1. k. 5. 15. 6.

(7.) Goguet. 1D. 2B. p. 181.

(8.) Basthelmé histor. Efterretn. 2D. p. 24, 25, 26. Naar Tatarerne ikke gaa andre Maade kunne skille store Dyr ad, aabner de en Aare paa deres Hest og drikker deres Blod.

(9.) Goguet 1D. 2B. p. 192.

(10.) ib. p. 199.

§ 6.

Byg- og Billedhugger-Kunstens Historie.

Lidet med hensyn til Kunsten: forøvrigt rakte Perserne i alt grovt og barbarisk. Heribrudt, især Pausanias Beskrivelse over Grækenland, og Plinii Naturhistorie, de 3 første Bøger.

Hjelpemidler: J. Winkelmanns Gesch. der Kunst des Alterthums. Dresd. 1764. oversat paa Fransk med oplysende Anmerkninger, af Carlo Fea. Rom 1783., og flere Skrifter af Winkelmann. Gr. Caylus's Abhandl. zur Gesch. und zur Kunst. Aleab. 1769. 3 B. Lessings Laokoon. Berl. 1766, og mange flere Skrifter af den Forf. J. J. Christs Abhandl. über die Alterthümer und Kunstwerke, med Anm. v. J. L. Heyne. Leipz. 1778. Notes sur trois livres de Pline, ou il traite de la peinture & de la sculpture p. Mr. Falconet, i hans Værker. Lausanne 1781. t. 3–5. Recherches sur l'origine, l'esprit & les progrès des arts de la Grece p. le Chev. d'Hancarville. Lond. 1785. Flere Skrifter af Heyne, især hans Samling antiquariske Afhandlinger. 1778. Uden

A. 2. 1. h. 5. § 6.

die Malerey u. Bildhauer-Arbeit in Rom
v. Fr. W. Basil v. Ramdohr. Leipz. 1787. 3 Bd.
Heer var anført: Winkelmann l. c. p. XLI.
u. Cat. Bibl. Bunavian. t. II. p. 525.

Lil de skjønne Konster regnes mean, i alm-
indelighed Forstand, Tegne-, Billedhugger-, Byg-
nings-Konsten, Maleri, Musik og Digt-
ekunst. — I en mere indskrænket
Forstand, kalder man Konst, en tilvirk-
ning af en Gjenstand i Naturen, som
fremstiller sin mest Dyr ved Afbildning
af samme. —

De asiatiske Nationer kjendte og dyr-
kede Konsterne, som dog hos dem forblev
usolgt Bjerk eller Barndom; begge dele
fik de først hos Grækerne, hvor Alfa-
hos alle Nationer var Tegne- og
Billedhugger-Konsten i Begyndelsen ubetydelig,
Bygningen kun formedelst grov, kuldedannet
til Tegning, ligesom og til Opfindelsen af
ikke egentlige Malerie. Det dannede
sig karakteren i de ældste Konststykker hos
alle Nationer. Fornemmelig dannede man
sten, hvorved man brød Øer- eller
Steen. Derpaa begyndte man at bear-
bejde Marmor og Ædle, mest Todder-(a)

Egypterne kom aldrig længer end
til Grad af Raahed eller Skjønhed i ikke
een Konst, hvilket kom af deres Mangel paa Smag

A. 2. 1. k. 5. §6.

og Originaler, samt af deres Gang til symbolske Fremstillinger af theologiske Forudsætninger. At Aarhundr. er med nogen Figurer, at Lot skulde, uagtet Synden, Mor med at praktere, ikke Fornuften med deres Ret. Canones for de Fromme. Deres gamle Ret modsvarer til at blive nogle Synder med Forbrydere i Himmelen, Helgen, og at begynde den nye. At Noah, som var forsørget i den forste, vinter, Sten Lin, Landsted, Udbytte (og Skjønhed. Lyst Religion maatte at med deres Afbildninger af Dyr. Hvis Kunstnerne af dem (b), man tager af af de første Christaler, (c) med ikke Hebræerne. (d) Forbrydes Bestemmelsen om at orientalske Kunstnere skriver, ond man endog fradrager noget af sin overdrevne, at Afbildningernes Sorgfuldhed for at Hjemmevirksomhed Aar (e), og Fantasiens Fuldbildningskraft ikke skulde den at bringe Landsted (og Skjønhed i deres Kunstnere. Hebræerne og Persere Fremdrifts med Religions-Grundsætninger fra at naar nogen høj Grad i Kunsten. (f) Grad var af at festede Mester at komme ret til ø; ogsaa kun en lille Grad af Konst. Fra Oprindelsen gaar vi

Lustaarter skiennes af Etruskerne og Gre-
-ker. Etruskerne talte ikke ilt Riim,
Artikuleret og Naturligt, forend at Blod
tilgrunte med Graabrød. (g) Dette sigtes at
man skulde forstaa Lyskrigen. Ira
dens første Trøst-skrift, og af dens
gamle Bil, som nu blot Mynten tilbage
den anden skrift, den sidste Bil, begyndte
med Philidas a. m. 3530. Han var Lærer til
Forældre (h) i den mikkelfiske Landsend, som
Plinius ofte kalder Arabi, og forøvrigt var,
i dens skrift, Polykletus, Skopas, Myron,
Kanachus, Ktesilaus o. fl. bekjendte. Man
indgik i denne Bil ikke ganske ilt skarid
i den gamle Bil, (i) men man forbedrede
ilt Artikuleret, gav Omridset Naadsel og
Kraft, og gjorde Ansigtet adelt og stort.
Fuldendte sammesteds ilt Lantret i
Omridset, og Forsømmelsen af Plangrænsen,
at Billen manglede Hydr. Hi saa Mor-
-ken, Haarbyget i denne Bil. Den tredie
skrift, den skjønne Bil, begyndte med
Praxiteles omtrent 3630, og den var ilt, som
med den rigtige Brug af Plangrænsen, gav
Lemmerne Mykhed og naturligvis Hyst og
Kjønhed. (k) Lisippus er og kronet frem-
-mer skrift. (l) Den gaar hi efter Alex-
anders Død, og vi saa ypperlige Værker fra den.

A 2. 1. 5. 5. 16.

Anmerkn.

(a). Det parische og penthelische Marmor maa neppe kjendes. Mange Tabbreaturer maae af nu æfgive Forskjellige. Man fortæller, at ikke bremde Folck, Polgerne Tillesstötte, med Indgangen til Piræus ved Rhodus, skal have mæret 105 Fod høj. Kibbur gik mellem disse Tæer. –

(b.) Winkelmann l.c. Cap. 1. p. 2. Jeg vil ikke at arbejde paa, anføre Diodor. l. c. 98.

(c) I karthaginenserske Mynter seer og neppe at kjende den gamle phönikiske Stil, som Winkelmann l.c. p. 71. troer.

(d) Jos Hebræerne maae den mange Omstændig~~ende, som~~ ~~fortæl~~ fortælle, som tilsammenlagte giver en Overslags Regnskab. Lange maae det at sætte Fod, samt dette Omgang med Firmur, Tårne ikke afbilde deres Hus, og samt endnu ænatydig sammensatte Sorter med deres Gudstjeneste. Egnede Billedhuggerkunsten, men blot som et adminiculum architecturæ.

(e.) Diodor. l. 2. c. 9. Daniel 3. 1. seq.

(f.) Om Fremgangen af græsk Kunst, se Niebuhrs Reise i Arabien. Cap. 1. p. 122.

(g.) Efterat man i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, samt opdagede de Etrurinske Landes, saa man snart at forudsætte mange Etruskiske Kunstværker, og strax begyndte man dem. Hos Heynes Kunsthistorie vil det findes Beviis: man see: Saggio di lingua Etrusca e di altre antiche d'Italia. f. da Luigi Lanzi. Rom. 1789. Vol. 2.

(h.) af Togeva, caelo, sculpo.

(i) Cic. in Brut. c. 70. p. m. Edn. 584. V.1. hvor det hedr: quis enim eorum, qui haec minorum animadvertunt, f: som kan at kjende Gr:/ non intelligit, Canachi signa, rigidiora esse, quam ut imitentur ~~naturam~~ vegitatem. Calamidis dura illa quidem; sed tamen molliora, quam Canachi.

(k.) Praxiteles forfordiget blandt andet, en Venus for Cnidier: Knidos, som man holdt for den skjønneste i Grækenland.

(l.) Horat. Epist. l.2. ep.1. v.239.

§ 7.

Brændskjærer-Konst.

Hilder og Gravninder: Traité des Pierres gravées pr. P.J. Mariette. Paris. 1750. Fol. P.D. Lippert's Dactyliothek, eller Samling gravnetteer Steine aus den Alten. Leipz. 1767. Lessings Briefe antiquar. Inhalts. Berl. 1768. 2 Bd. J.J. Winckelmanns Geschichte d. schönen Künste unter den Griechen. Hamburg. 1774. 2 Bd.

Med Billedhugger-Konsten stod den Konst at ud-grave Billeder, og den høyeste Grad af Fuldkommenhed, Brændskjærer-allen Brændskjærerkunsten i sin vide Forbindelse.

At Ædelsten, saasom Diamant og Rubin, i alle deres Farver, især ogsaa Agtat i Achatonyx, med sine forskjellig farvede Lag at fremtrænge et ypperligt Kameer, hvis Figur og Grund er forskjellig. Hvi Journal egyptiske og etruriske Farver, uden tvivl er ældre

A. 2.1.k.5.§7.8.

om de vare fra denne Periode. Alle Grim-
-taler kjendte tidligere denne Konst. Græk-
kerne kom vi fra alle Konstens Perioder. De
ældste græske Grundskrivere, som Historien nev-
-ner, var Theodorus fra Samos. Pyrgote-
-les, en af de største Mestere, levede paa
Alexanders Tider. Denne Monark vilde
ikke lade sit Billede udskjære af andre end
Lysippus, ligesom han ikke vilde lade sig male
af andre end Apelles, eller sit Billede støbt
forfærdiget af andre end ~~Praxiteles~~ Lysippus. — Man
bruger i Almindelighed at inddele saadanne
Kunster i Ringe.

§8.

Malerkonstens Historie.

Hjælpemidler: Franc. Junii de pictura veterum
libr. III. cum catal. priscor. Architector. pictor.
Statuar. Rotterd. 1694. Lettera di M. G. Battista
a M. G. Vasari i hans Vite de Pittor. t. 3. V.
Historie de la peinture ancienne extraite
de l'histoire natur. de Pline. par Mr Durand
à Lond. 1725. Abrs dis Malerey der
Alten, m. A. Riem. Berl. 1787.

Malerkonsten er neppe opkommen end Billed-
Huggerkonsten. Det første Malerie var
ikke andet end Optrog med een Farve,
i Almindelighed ~~rød~~ Rødt. — De gamle Malerier
kaldte derfor og μονοχρωματα. De ældste
Malere, vi kjende, havde endnu en meget
simpel Kolorit, og brugte kun faa Farver,

Jarvt, Gult, Rødt og Sort, som Plinius
kalder Melinum, Attieum, Sinopis Pontica
og Ostracentum. (a) Farveblanding, Bygg
og Ego m. fl. som første siden til. Man
med ikke bestemt, om de Gamle saa malet
med Olie. Vandfarvelig malede de kun med
Limfarve, som en tør eller naad Kalk-
grund, altsaa de nu saa kaldte Fresco-Ma-
lerier. Det Encaustiske Malerie brugte
de Græker kaldet. De malede paa tre
Maader med Voxe, som kaldtes encaustica
Malerier, og i Emaille. Det mosaiske
eller musiviske Arbeide, hvori de Gamle
ikke nægtede, bestod i at sætte smaa
malede Sten eller Glas Kugler sammen,
at de udgjorde de symmetriske Figurer. Man
brugte ikke til at forgylde Sølv eller Bagge
med. — I de ægyptiske Grotter fandt man
nogle godt medtagne Malerier. Den
første gode græske Maler var Cimarus.
Kimon, som Skitse, overgik dem. Efter
den 80de Olympiade, gjorde Malerkunsten
store Fremskridt ved Phidias's, Panæni,
Polygnots og Myrons med flere Værker,
men første Guldalderen naaede den med
den 90de Olympiade, ved en Apolodorus,
Zeuxis (c) Parrhasius, Timanthes, og især ved
Apelles, der overgik dem alle. (d) Hans Beundrere

[Deraf kaldet Tabula. (b)

naar Protogenes, Aristides, Asklepiodorus,
Amphion, Pausias, Euphranor og flere.
b. Ja saa ingen af disse gamle Konstnere
a Arbejder, naar altsaa talt er nøjere med
Bestemmelsen over sammen, og de Artikler
vi lese om dem. Alt taler straks, at disse
jo ere Malere saavel [indskudt] som
Inventioner, Tegninger, Udtryk, Ordning
tion, og saa Foldning, men endnu Forskjellig.
Mangler saa alt og meget Mangel paa
Kundskab om noget Andet, alt taler da
gamle tale med saadan Beundring om
den Apelles's, Protogenes's og flere
Billeder. (d.) de græske afbildende Kunster,
f: Tegne- Billedhugger- og Maler-Kunsten m.v.f
saavel 4 berømte Skoler, i Athen, Sikyon,
Korinth og Rhodus.

Anmærkninger.

(a.) XXXV. 7.

(b.) disse Tanker ere for alt meest af Vigtighed.
Billederne malede man paa Lærred, endnu
ældre paa Marmor og Elfenbeen.

(c.) Quinctilian. Institut. orat. l. XII. c. 10. [slettet]

(d.) Imidlertid saa maa dog om Apelles's, Protogenes's, Zeuxis's og Parrhasius Arbejder
Anekdoter, som gjøre at vise, at de ere
Tegnes Naturen saa nær som muligt. Zeuxis
malede Druer, som bragte Fugle, men
Parrhasius malede et Forhæng for saavel

Døgtre, som bedrog Jan selv. Apelles
malede første Gjenstrædet, Kammeret, Venus
Jan alene nogle male Alexander. Jeg
første Nogenstykke skal Jan mode en Venus,
der stiger ud af Vandet. Da en Konge
engang Jan bestilte Jan ind til Alexandria,
blev Jan af en Jalousi, da rigtig selv Jan
i Forlegenhed, indbildte sig Kong Ptolomæi
Datter, Jeg skrev Jan ikke mer i Haab.
Det bestemte Sted kom Jan, men blev for-
-dybt Dødt nedlagen af Kongen, som
meddig sørgede Jan, Jeg der gjorde Jan
skrivtig vel til at kommer ihu Øjeblikket.
Apelles brugede sig saa at more til-
-sagt af en Jalousi, og da dennes ikke
mer tilstede, gik Jan til Byen til
(og malede Jeden Dag Jan Livagtig, at
Jan strax kjendtes. — Apelles skal
Jan skrevet en Afhandling om Maler-
-Kunsten. —

§ 9.

Bygnings-Konst. —

Ligesom Naturen skabte Jorden, Jan forsaa-
-vidt de første Menneskene både Hytter,
skrev de Jeder sig Hjem Jan Vanjr og nøder
Dyr, opfordrede til Arbejdsomhed og gavnlige
Jysler. Jeg de Kulturvordne, ikke
nomadiske Nationer i Asien, finde vi, saaledes

A. 2.1.6.5.29.

ni Ejnit ikke, Bygningskunst bruge og agte, men ofte en udartet Art ikke Konstmæssig, snarlig Barbar. Eg- ypterne have bygget med en Grundighed Fasthed, man ligesaadan ikke kunde (a) Egypten Piraterne ere plumpe, og stirre Øjne, dog ikke egyptiske ukendte. Grækerne forunde Natur, Regelmæssighed, Smag og Kunst ved Hjælp.

Af hebraiske Bygninger (b) have vi slet Beskrivelse tilbage; og efter disse mangler Salomons Tempel alt, hvad der skulde gjøre det til en ægte Bygning. Skal man tro Grækerne, saa have de assy- riske og babyloniske Bygninger kolos- salske Størrelse overgaaet vore For- stilling. (c) De merkeligste af disse Byg- ninger vare: Belus's Tempel, (d) Semi- ramis's hængende Haver, som regnedes blandt Verdens 7 Underværker (e), de kongelige Paladser i Babylon, Murene om disse Rad, ~~gjorde af 24 Mile~~ omringede hvilke skal have været 6 Mile store, Kunsten Jorden ved Siden af hinanden, Broen over Euphrat, de mange Kløfter ikke Landets Rundning, ikke Kanalen Nahar Malcha. De egyptiske Bygninger have ligeledes trodset Tiden, som Obelis- ker, (f) Pyramider, (g) Tempelruiner, (h)

Kongernes Grave og de underjordiske Grotter.

Bygninger.

De øvrige mærkværdige Bygninger i Ægypten vare: Pelusium med Mure, den Moeris, (i) Labyrinthen, (k) Memnonsstatuen, (l) adskillige Templer, især i Theben med de 100 Porte, og alle de store Handelsanlæg, ved Hjælp af hvilke Nilen med Rette kan kaldes Ægyptens sin Drivkraft. (m)

Af græske Bygninger kendes endnu Rudera, især i Egnen om Persepolis: Gravkamre, hvori Kongerne begravedes. Disse alle i orientalsk Smag. (n)

Af græske Bygninger kan Tiden bevare ret lidt, for at retfærdiggjøre den Dom, som om dem er fældet. Athen, og den store Tidsalder Themistokles og Perikles kaldes Bygningskunstens, fornemmelig den første ved den dertige Phidias. (o) De enkelte offentlige Bygninger vare: den olympiske Jupiters og Minervas Templer, den persiske Sønd, den lange Mur o.fl. Disse Templer anvendte Grækerne især mægtige Kjøb og Bekostning, f.Ex. paa Dianas Tempel i Ephesus, bygget af Kresiphon i den 60de Olympiade, (p) Apollos Templer i Milet og Jupiters i Athen. Alle offentlige Bygninger, Forsamlingshuse, Rustkamre, f. Ex. Skuespilhuse: Skuegange, Baner, f. Ex. Ringpladse, Gymnastikhuse o. s. v. vare prægtige. Derimod finder man ikke, at

A. 2. 1. k. 5. § 9.

Dette saa vovet Tilfælde med store
gravede Huse. Principalstuen Caput
Casæ ob dermed formeent, at store private
Bygninger ikke saae mangler Sale. Hvor
andre nær nu stor Efterlod af Bygningskunsten.
Falder de Tanke, som overdrevet, anlagde saae
nye Byer. Alexandria i Ægypten, som
saa tidt bygger af den dygtige Ingeniører,
overgik langt alle de andre. De Gader,
som Grækerne anlagde med store Bygninger,
erholdt en stærk Grad af Ynde og Smag,
ved efterhaanden Tilvæxten gik frem ad Retlinie-
ede Forbindelse, og Beliggenheden af de saae
Cæsæ Rådhusene, nemlig den dorisk,
jonisk og Korinthisk, skønt ikke kunde
den Corinthisk og romersk, udgjorde en
Forædling af de ældste Architecturer.

Anmærkninger.

(a.) Mangel paa Bygningstømmer synes i Ægypten
at have foranlediget den stærke Brug af Steen.

(b.) Uden sin Skr. Vaabenkunst f. Tydskerne Heller-
mann Archæologie, Cf. I. § 22–28.

(c.) Herodot. l. I. c. 178. Strabo l. 16. Diodor. l. 2. c. 7, og
alt samlet i Prideaux, Connection der alten und
neuen Historien. Cf. I. p. 97.

(d.) Oldtidens ældste ikkelige Gudehuse forudsætte
ældre Lignelse mange Bygninger, og de have vakt
saadan sin forskjellige Skikkelse Gudedom, saa Lappelt
man om at indrette Templerne saa prægtige som

unligt. Det Under af dette Tempel, der gjor-
-de man bestemt til Gudens Dyd, var i Almind-
-elighed delt. Gavlene dannet i Billedstötter og
Kolonader ikke ommeldes. Det Lys kom gjen-
-nem Dörre, men indvendig oplyste Lamper
and Lampen. Alteret stodt mod Öst.

(c.) De övrige 6 Underverker vare følgende:
1, Dianas Tempel i Ephesus, som man byggede paa
220 Aar, og hvilket alle Asiens Konninger vaade
bidrog. 2, den af Kunstneren Chares forfer-
-digede rhodiske Kolos, der var af
Tommer og 70 Alens Höj. 3., Mausolæet ellen
det Grønsted, Dronning Artemisia lod ~~sætte~~
opföre over sin Gemal, Kong Mausolus i Karien.
4. den olympiske Jupiters Billede, der var ge-
-arbejdet i hans Tempel paa Bjerget Olympus, og
forfærdiget af Phidias. 5, den alexandri-
-ske Fyrtaarn ellen Pharus, i Tallet 300 f. Chr. opført
af Kunstneren Sostratus efter Kong Ptolomæi
Philadelphi Befaling, som ligeså anvendte
umaadelige Omkostninger. Egetræerne af dette
Taarnet, der var af hvid Marmor, anbragte
Lyn, var saa stort, at man fra Kanten kunne saae
Skibe gaae til Anker ~~[illegible]~~ meget langt derfra. 6, Baby-
-lons Mure, som ~~[illegible]~~ Dronning Semiramis
skal have ladet opføre.

(f.) Ved Siden af Byen laae Bjerget Arabien, som
man formoder skal være dannet ved Opfyld-
-ning. † Man har endog ikke gidet at drive
op af Stengruberne, hvori der Granit, som
brugtes til Obelisker, var tilhugget. Saa
Arbejderne der som, hvor de skulde staae.
Herodotus siger, at disse Arbejder vare 2000, som af under-
-stille Herskeres Magt tvungne,
og af Folkets Adel, som havde indskrænket

† Herodot siger, at disse Arbejder vare tilkaldte fra Ara-
bien. II. c. III.

A. 2. 1. 4. 5. 89.

d. samt 180 Sod. i Fjöken. Jog skulle dette, saavelsom alle de øvrige, endnu ikke saae sandt noget at sige med den, som man fortalte Ramesses lod ofsöre endnu ved Sorgas Ødelæggelse, og fremgaa 20000 Mennesker skulle saae aabnede. Hesse Constantius lod den ved ötrolig Möje före til Rom og opstille paa Circus. Den faldt siden ned, men Sixtus V lod den, ved Hjelp af den dertil Øiemed indrettede Domi-nicus Fontana, ödgrave af Grusset, og paa nyt opstille.

(g) Fyramiderne saae, efter nogle, opført af den Konge Pharao af det kongelige Ord Pirämone d. Kol-straale, efter andre af det gamle Ord Tög, Jed, og betyde da Tøgaues, figura in conum, velut flamma ignis, attenuata. De 3, som er de største, staae, som Kunstdom-mere siger, optaarne paa Naturens, i Mellem-Ægypten, ~~ovenfor Memphis~~ ovenfor Memphis, de øvrige Memphis för skal saae staae. De ere fra i nær Udsigt af Forfatter-Fyramiderne, 9 Cap. §6. Herodots Tekst giver Hjelp d. Hjeroglyphernes Mening p. 170-179.

(h.) Pharaonis navn Hermesbeller, eller Ufgrer med 40 Ringer, den første Aufsigt og Opsyn-mand, og for øvrigt som Konge alle Land. Pharaonis Kinder paa adskillige Orter i Overægypten. De ~~de~~ Mu-mier og Fornedt af et saadant Billede skue med Fyramiderne. Disse 35 Sod. i Aarlende, og 26 i Fjöken. Ina Portelé Fogen er 15 Sod, men den anden skulle sig de ikke Øverste.

(i) vide mit Udtog af Forfatter Fragmente l. c.

(k) ibid.

(l.) Pausanias. lib. I. c. 42.

(m) Herodot. lib. 2. c. 124. Strab. lib. 17. Diodor. lib. 1. c. 63. Meiffers Abhandl. über die Pyramiden, übers. mit Anmerkungen von Ostertag. Frankfurt. 1781.

(n.) Chardins og Niebuhrs Reisebeskrivelser.

(o). Histoire de Phidias pr. Mr Gedyon i Memoir. de l'acad. des inscript. t. 13.

(p) Dette længere falder Herostrat til pas, for at gjøre sit Navn udødeligt. Det brandte den Nat, Alexander den Store, som de fortelle.

§10.

Skibsbygningskonsten.

Allerede i de ældste Tider finder man, at der fan noget byggt Skib. De Gamles Skibe vare, som nu Galeyer, baade Sejl og Aarer. Sejlet blev imidlertid snart opfundet, og saaledes, man tør vel aldrig at bruge det. Skibene fant kun een Mast, nemlig Sejl. De Steder, hvorfra man begyndte at udstage, vare ganske vanlig, saa længe de vare korte paa begge Ender. Skibene maa for det meeste, og af det Ende. Man talsatte dem, malede dem og gav dem Navne. (a)

Anmerkn.

(a) for k. 1. §16. Essai sur la marine des Anciens, pr. Mr Deslandes. Paris 1768.

§ 11.

A. 2. 1. x. 5. § 11.

Musikens historia.

Läsa: Antiqua musicæ auctores septem Aristoxenus, Euclides, Nicomachus Gerasenus, Alypius, Gaudentius, Aristides Quinctilianus, Martianus Capella, ed. M. Meibom. Amst. 1652. Ptolomæi 3 Böger om Harmonier; Porphyrii Commentar utgifven. Plutarchs Dialog om Musik.

Följa medlen: Critische Einleitung in die Geschichte und Lehrsätze der alten und neuern Musik v. F. W. Marpurg. Berl. 1759. Montucla Hist. des Mathematiques. t. 1. l. 1. p. 126. Hist. de la musique & de ses effets, p. M. Bonnet. Amst. 1741. Vol. 12. Storia della musica di Fr. Giambapt. Martini. Bolog. 1770. 2 Bd. C. Burneys history of Music. Lond. 1776. 1788. ~~Tab.~~ V. 4. Allgem. Hist. d. Musik, von J. Nic. Forkel. Leipz. 1788. 2 Bd. Kurz i J. Adelungs Anleitung zur musikalischen Gelahrtheit. Leipz. 1783.

Musiken är, som en naturlig Gåfva af Skaparen, stadd, redog af sit nödiga Ändamål, Herren annandt som ett Medel till att väcka sina Lärjungar, ifver Sanningen. Uttryckning af Englarnes Sång har många mont utan sanna Begrundelse. Passerar att Seth erhöllo Läran, om end ock så klen, så omfattades all Musiken till en Gåfva, och gingo uti Argen. Dåh man ofvad Cirkeln i stunden Förvirrad, så Cain i samma ingen

A 2. 1. v. 6. § 11.

Nationer, som ikke gjorde Undtagelse. Egypterne
maatte alene undtages. Vi mangle fuldkomne
Efterretninger om den, som Nationen
Naturen medførte, at vi ikke kunne gjøre
os noget tydeligt Begreb om samme.

Fortællingerne i Pentateuchen tilkjendegive
Egypterne temmelig høistaaende, at de elskede
Musikken overordentlig. Den prægtige
Mand agtede gjennem alle Perioder meget
tidlig Musik-Kunsten. Saa Davids og Salo-
mons Tid skjønt den at have naaet en høi
Fuldkommenhed. Musikkens Brug ved Fest-
tjenesten gjorde Fremskridtene for den almindelig,
men Mangelen paa Efterretninger
for ikke Folk, gjorde den ligeu Skade.

Om de øvrige orientalske Nationers
Musik have vi ingen Kundskab. Egypterne
vare, som ovenfor er bemærket, den forstandigste
af de øvrige, at de ikke ignorede den.

Ethosen var Kunst Musik i sin
meget udstrakte Betydning, og forstod
altsaa alle de Videnskaber, som til den
Kunst de hørte. Grammatik, nøiagtig
Forstand, Historie og strængt Form altsaa
Metrik. I dens Betydning maae Ordet
forstaaes, naar man læser om musikalske
Veddekampe. (a) Man ogsaa den
egentlige Musik dyrkede med megen Iver.

Man ansaar ikke nødvendig for Claudii Donatist., og ikke naar nogen offentlig Fest-
elsker, nogen grundet Eksegese, ikke at man
bekjender sig af ikke. Uvidenhed ikke ansaar
for en Dom. Jødene i Egypten for Jorden,
Filosofen, ikke for Overdrev for Lordommen,
Lovgiveren ikke vilde forbinde sin Nation,
Talenen ikke vilde overbringe sine Ord-
ner, alle brugte ikke ikke til at opnaar
deres Hensigter. Jvad ikke i Daggrydstiden
gaar ikke nogen Egnede, naar ikke Omstændighed,
at ikke ødelagde andre af Gudstjenesten,
og da ikke selve forvandle med Skuespil
Forestillinger, saa vaagne ikke sin Hjerte
Sædelommenhed. Som Mønsteri og Betinkes
i Mønsteren naar, saa ikke trojanske Kong,
Hyagnis, Orpheus, Choroebus, Olympus,
Linus, Philamon, Musæus bekjendte.
Og efter ikke naar de mærkeligste,
Hector, Demodokus, Homer, Thales,
Xenokritus, Hesiodus, Archilochus,
Pythæus. Allerede ikke 29de Olympiad
og efter ikke udmærket Laïus, Terpander,
Thespis, Simonides, Phrynis, Lakades,
Menalippides sig, skete ved at ordne
nye Instrumenter, skete ved at forbedre
de Gamle, og ved at Lov at bruge dem bedre.

A 2.1.k.5.§11.

Alexanders Hoved forskjønnede forunden
Timotheus, endnu en stor Del andre dygtige
Musici, og i samme Stund og saa Aristoxen
siger 253 Afhandlinger over denne Kunst,
hvoraf dog kun 3 ere komne til os.

Af denne og de ommeldte Skribenter
vide vi, at Grækernes Constitution var dreiet
i Ottraisorden og Pentachorden. Hvert
18 Fjerdedeler og 3 Maatte at angive Lydene paa,
den diatoniske, den chromatiske og den
enharmoniske, hvoraf enhver igjen havde
15 Varianter. Den lydiske, phrygiske og doriske
var blandt disse de fornemste. Pythago-
ras var den første, som med mathematisk
Nøiagtighed bestemte Tonernes Forhold til hinanden,
hvorfor man og kaldte ham for den Instrumentes,
som man betjente sig af til at undersøge dets
nøiagtige Forhold, den pythagoriske Kanon,
et andet Helicon. Hvert en nøiagtig
Rhythmus, slags Takt, og hvert sær bestemt
Melodier, den tragiske, comiske og dithyram-
biske. Deres Toner betegnede de med talrige
Noter. (b) Hvorvidt disse ere ægte,
saa har man dog Grund til at tro, at de
i en vis Grad have havt Overensstemmelse. (c)
De havde hvert bestrengede Instrumenter,

x Klanggrundstoffet

A. 2. 1. n. 5. & 11.

blæsend Instrumenter, og Instrumenter,
hvorpaa man slog. Man fremdrev, om de
saa kaldte Buen eller nogen slags Violin,
hvilket satte store Musici langt tilbage.
Thi kunde Mennesket paa disse forskiellige
Instrumenter, uden at kiende hinanden
store Brug. (d) Grækerne havde mange
slags Lyre og Citharer, mangeslags Fløjter,
mæster en forskiel Tonerad, Trompeter og
Horn, Cymbaler og Cymbaler. Ee de
sidste kiende de ægyptiske Billeder. Flokken
eller Skolen, som dyrkede i Thi's Tempel:

Camoens.

(a) De musikalske Nordklange, som gaves
paa Island, modsat Sydens Klange, de klinger
ud paa regelrige Melodier: som byggede
strax efter Solons Tid. Digter, Sang-
digter, Kunstdommer o.s.v. lagde sig ihne,
og de bidrog meget til at opmuntre
store Videnskabs Dyrkere. Digternes
Belønning var en simpel Krands, med
hvis Navn de skraabtes af en Herold, og
bekiendtgiordes over hele Grækenland.
Den slags Ærbevisninger var ikke, at kronede
Digter og Talere skrevlede store Verdens
opmærksomhed. De Karnifske Lege i Sparta
synes mere at have havt den regelrige
Musik til Grundlag. Sammenlign Grækerne
havde egen Indretning, som kaldte Agonothet.

A. 2. 1. b. 5. § 11. 12.

(b.) til Sang under Lovningen af den. vide Marpurg, p. 193.

(c.) Forf. har i denne § for ikke uncrste Sagen Marpurg og Mentzela, skiønt disse Meninger af mange Grunde modsiger.

(d.) Hebræerne skulle, paa Davids og Salomons Tider, have havt 36 Instrumenter. Efterdenne Beregning vil det dog ikke, da disse have kunde sig høre med Hundredtusinder af Jerusalems Tempel, kommen nogen for i Hestoriens Josephus siger dem nær 40000 Sangere, ligesaa mange gyldne Fløiter eller Klokker, 200000 Pauker-Instrumenter og 200000 Sangere. Om man end kaster de Sangere bort, bliver det dog altid for mange Instrumenter, saaledes vil dog Tiden Lovens gjøre ob.

§ 12.

Gymnastikens Historie.

Tider: Lucianus de saltatione i hans op. t. II. ed. Hemsterh. p. 265.

Hjelpemidler: J. Meursii Orchestra s. de saltationibus veterum i hans 8de Del af Thes. antiq. Gr. Grævii. Burettes particulier Memoires om Dands og Balletter, i Memoir. de Lacad. des inscript. t. I. Sur les Ballets anciens & modernes, pr. Mr. Menetrier, sammesteds t. 2. Histoire de la Danse pr. Mr. Bonnet. Par. 1724. Calasars Afhandl. om de ældre og nyere Dandsekunst i hans Saml. af nyere Skr. til Befordr. af skiønne Videnskaber og Kunster. Dl. I. p. 179.

A. 2. 1. k. 5. & 12.

De la saltation theatrale, ou recherches sur la pantomime des anciens p. Mr. d'Hûbnaye. Par. 1790. Skrev nr opregnedr i Meusels Bibl. h. V. 3. S. 2. p. 292.

Kunsten kaldet Gymnastik indbefattede Øvelserne alle de Øvelser, som sigtede til at danne Legemet. Man underviste igjen i Musik eller Sangkunst, og Palestrik eller Brydekunst i Idrætter. Forstand.

Dands gjorde alle de gamle Nationer megen af, og de største Mænd stod ikke alene som en af deres fornemste Fornøjelser, men ogsaa ved deres Gudstjenester. (a) Ja den stod ikke som en Religions Ceremonie. (b) De fjendtligste Egyptere forenede ved deres Gudstjenester Gymnastik og figurlig Dands, og Grækerne havde forskjellige Dands for enhver af deres Guddommer. Salierne, Mars's Præster i Rom, dansede ringeagt end Aand offentligen til Gudens Ære, forøvrigt og som Kunst deres Navn. Grækerne talte Respect af den komiske Dands, kaldet Kordax eller Sikinnis. Tidligere fandtes ogsaa den pantomimiske Dands, den syngende Dands, som med Fløitelyd ledsagede Præsterne ved Offringer. Tyrkerne gjorde Dands til en Del af den offentlige Gudstjeneste, og

A. 2. 1. k. 5. § 12

den blev stænd en af Spartanernes fornemste Sønner. Dens National-Charakter fremtrædte eiendommelig, at dens Skuespil dandse blev Waabendandse. Dandsen maatte den største Fuldkommenhed, da man tragte den paa Kunstlæsen, og søgte at udtrykke en skildmandig Handling med den. Denne Oefuelse forbedrede man mere og mere, og skabte deraf i det følgende Tider Theatralske Mimen og Pantomimen. De Gamle kjendte ikke Dandse, som vi, med Forskrifter. De Dandselunster hørte Theatralske Action og Taler-Action.

Da det, i de Gamles Øine, som saa meget an paa dygtige Lærere, som paa Øelsker, skjønt ikke udødvanlig og konstmæssig, dog ønskværdige. Palæstiske Øvelser altsaa Øvelsen som en Dands, i Gymnasier eller Palæstrer. I de ældste Tider hørte dertil: Løben, Springen, Kampen, Brydsel, at kaste med Discus eller Kinkastning, og Kampen med Kestus. Først og Sidst den første som de, da man først begyndte at dyrke Gymnastiken. Dyr. (c)

Anmerkn.

(a) Man skrev Dandse paa Nationaldandse, der udtrykkede noget ganske andet end vore Syner og Balletter.

(b) J. Seb. Bentzii Diss. de Judaeorum saltationibus

religiosis, i Melchiors Canl. Bl. p. 1325. A. 2. 1. k. 5. §12. 13.

(c) Om Palæstinæ Lov P. Fabri Agonisticon in Grænov. Thes. Gr. t. 8. Montfaucon antiq. explicatæ t. 3. p. 263. Potters Archæol. V. 1. c. 21. f. Eksk. - Kamp skildres af Virgil Aneid. l. V. v. 424 seq.

§13.

Digtekonsten.

Læsebøger: Hvad der Ældstes Digtere selv. Aristoteles's Digtekonst. Horatii ars poetica.

Følgeskrifter: Alle de Skribenter, som have skrevet om de Gamles Kunst Literatur. Mange anførte i Eschenburgs Handb. d. Literatur. p. 162, 72de Slag.

Digtekonsten blev allerede af de ældste Nationer meget omhyggelig behandlet, og det naturligt Anlæg, som fandt Mennesket overalt, brændbyldt. Oriental. Levende Indbildningskraft, varm Klima, det smukke Natur som omgav dem, og det Kunst de fandt i deres frugtbare Land, gjorde dem fortrinlig skikket dertil. De ældste af deres Digte, som er kommet til os, de Hebraiske, er fuldtrolle jammerlige. De ikke, man saa følgt ved Klassifikationer i den, kunne nu ikke bedømmes.

Den ældste Hebraiske Skribent, som er kommen i vor Hænde, Moses, er en fortrinlig Digter, at han sandsynligvis maa have havt Forgjængere. Han er det Folk

A. 2.1.5.5.813.

klassisk Skribent. Hvis Bog kommer som
kommelig nær, og synes at være saaner
ed. der er og de, som tror, den selv har
forfattet den. Ogsaa kommer den
ikke kommelig frem bragt digtet,
men Davids og Salomons Forfædre var
grundig Digtekunst gyldes frem blandt
Hebræerne. I de følgende Tider udmærk
sen Esaias og Jeremias sig. Efter det Baby-
lonisk Fængsel mærke vi Tabet om den
Hebraiske Poesie. Vi finde for store Skri
benter Hesiodus Bauge, Sondigte, Fabler og
Orta, saavel de geistlige eller Psalmernes Art
gaae ikke saa vidt andre Nationer have frem-
bragt i ikke Slags. Jøj orientalsk Kyst,
stærk Billedrig, dristige Metaphorer, man-
gfoldigen, grædige Udtryk ere ikke saa
sjældne Kjendetegn. Dramatisk Digt
de findes ikke. (a)

Grækerne havde Digtere, hvorved Regle-
ne for Digtekunsten maae bragte i en or-
dentlig Form. Den ældste græske
Digtekunst bestaaer sig ved sidste Aarhundrede,
saa længe Homerus forfattede sine Værker. De første
Digte gave man Fædrene her. De forskjellige
ved Fødemaaden, ikke at man skrev den

De ældste, som vi kjende os ikke fandt,

† som overrakt Konstens og Videnskabens

A 2.1. n.5. § 19

ikke alene ved sin Kjønsd og Ende, men ogsaa i sin Sammensætning, hvorved Ordene faar større Bestemthed, end ved de fleste andre Sprog. Paa denne Digter saa de fabelagtige Sænger Linos, Orpheus, Musæus o.fl. Man har egentlig Data til den græske Digtekunst naar Homer. (b) Deres ældre Samtid er ukjendt. Omtrent ved den 30te Olympiade begynder en Række fortræffelige Digtere i alle Arter af Digtekunst, hvoraf de nærmest nævnte: i didaktiske og moralske Digte: Drako, Solon, Phokylides, Empedokles, Parmenides, Theognis; i Satirer: Archilochus, Hipponax; i Fabeldigte: Æsopus; i Elegier: Kallinus, Mimnermus; i Ode og lyriske Digte: Tyrtæus, Alkman eller Alkmæon, Stesichorus, Ibycus, Sappho, Erinna, Anakreon, Simonides, Korinna, Pindar fra Bœotien, den ovrige dem alle, Bakchilides, Praxilla. Den dramatiske Digtekunst er en Pesin, ældre af Grækerne. Satirer, et halvlyrisk, halvalvorligt Drama, var den ældste dramatiske Fremstilling. Thespis's tragiske Fremstillinger have vel ikke afvigt meget derfra. Efter den 70de Olympiade blomstrede Æschylus Tragoedien; Sophokles og Euripides brugte den til større Fuldkommenhed.

Saterne tilbøjelige imidlertid, efterat baade Tragoedien og Comoedien var indført. Man indtaler den græske Comoedie i den gamle, mellemste og ügyrd. Den gamle bragte mer ellige Sandheder, Laster eller Daarligheder paa Bordet, og den fortiente ogsaa ikke Forsmædelsen, som den siden led. Man kjender flere Stridbuder af ikke Slags, og vi have endnu Exempler af Aristophanes. Den mellemste Comoedie fremstillede mål og Sandhed tildragelser, men ikke opdigtede Personer. Dens nærmeste indtil Tiden af denne Periode, men vi have ingen hele Stykker af denne Slags. Den Tragoedie udsatte oftere end overordentlig Pragt og Forstelling, især i Athen. Ofte anvendtes 3 Personer til et Stykke. Man kjender paa nogle store Tragoedieskrivere. Med Tiden af denne Periode nåede Digtekunsten sin Høide i Aristoteles.

Den øvrige Nationers Digtekunst er af liden Betydenhed, undtagen at Romerne allerede brugte Hellige Sange ved deres Gudstjenester, hvorfra Saliernes Sang kjendes. Etruskerne, som disse Folkeslag kaldtes, Etruskerne, Digter, Sange eller ere de ikke kjendte.

Anmerkn.

(a.) Om den hebraiske Poesie: Chr. Wolfii Bibl. Hebraea

A. 2. 1. n. 5. § 13. 14.

t. II. p. 93. t. IV. p. 21. Rob. Lowth de Poesi sacr. Hebraeorum. Gott. 1758. 2 Vol. Herder vom Geist der hebräischen Dichtkunst, Dessau. 1781. 2 Bd. J. W. Hergels Gesch. d. hebräischen Sprache und Literatur. Halle. 1776.

(b.) 7 Rodos. Lille-Asien stunt om alle Aar at soge sit Lov eneste dage Mars. Samorbilly var Smyrna allers Chios Rival. Sin stue Lovet 3 à 400 Aar efter den trojanske Krig, efter Eskenburg 940 Aar a. Chr. Quinctilian talar om Gud sas: hunc nemo in magnis sublimita-te, in parvis proprietate superavit. Idem laetus & gressus, jocundus & gravis, tum copia tum brevitate mirabilis, nec poetica modo, sed oratoria virtute eminentissimus. Sin Lepiske Digt, Skarter og Elegjoner var meget skattede, sin stolte Pisistratus allers sine Sön Hipparchus samlede, ved sine Lovsange alle ikke store, at de sine Sanger asskillige Tilsetninger.

§ 14.

Talekunst.

Kilder: Aristoteles's 3 Bögr om Talekunsten; Quinctiliani 12 Bögr om Talerindring: Talekunsten. ~~Ciceronis~~ Hippos. Brutus. Plutarchi, 10 attiniensiske Talers Levnetsbeskrivelser. Dionysius Halicarnass. om attiske Talere, og Lucks om de Same.

Hjelpemidler: Dess. sur l'origine & les progrès de la Rhetorique dans la Grece p. Hardion in Mem. de l'Ac. des inscript. t. 13. 19.

De gamle Nationers Regjeringsform, den man
deels indskrænket monarkisk, deels republikansk,
gjerne Retsforfatning kie en Nødvendighed for de
Regjerende, og gav den sin Oprindelse. Siden
brugte man den i Athen. Formaanings- og
Advarsels-Taler var Lovlærde meget gamle.
Det var en Følge af Grækernes Regjeringsform,
at den ikke kjærlig var end saa meget anerkjendt. (a)

Af oprindelige Retsforfatninger kiender vi, neppe
den hebraiske undtagen, ingen Forsamlinger
tilbage. Moses nævner ganske vist Rabbinerne som
moralske Lærere, og siger og, i Byen Jerusalem,
Efterfølgere, saa længe den jødiske Stat endelig
af vore Tilskuere. Forfatningen nævn Byen
dele. -

Ærerettydes var den første, som brav-
-hedet den græske Prose. (b) Alle Grækernes
Langsiden og store Talemænd vare Lærere, dog
overgik Athen ogsaa hos de øvrige Nationer. (c)
Blandt dens ældre gode Lærere fortjene især:
Solon, Themistokles, Perikles og Alkibiades
at nævnes. Retsforfatningen fandt imidlertid,
ligesom den af 2den fastsatte Ed, kun lidet Ind-
-gang blandt Nordboerne. Grækernes gjorde den saakaldte
sophistiske Retsforfatning, den lærte at forsvare
enhver Sag ved falske Paastande saa vel som ærlige
Mænd. Sokrates — skjønt beskyttet
af sine Venner, og ligesom Landsmænd ved Retsforfatningen
Afstraffelse. Sokrates blev den ældre

græsk Veltalenhed Fader. (d) De A. 2. 1. k. 5. § 14

bekjendteste Talere vare: Gorgias, Antiphon, Forfatter af den første Talekunst, Andokides, Lysias, Isæus, Lykurgus, Hyperides, Dinarchus, Alkidamas, Æschines, Demades, og endelig Demosthenes, den overgik dem alle. Naturen havde ikke bestemt sin til Taler; den havde at smage Viise, en fos, Lærenhed Mennesket, en übehagelig Stalde. Den kaste Opfindelsen og nødvendig Skiel overvandt endelig alle disse Vanskeligheder. Den blomstrede med Perikles af Athen, naar ikke Stormede, den at gjøre sin Stemme høj og malerisk; den stærke Thukydides Ø. Gange af, for at danne sin Stil. Moralske Talere og gode Prosaister vare: Solon, Anaxagoras, Sokrates, Plato, Theophrast.

Den romerske Talekonstning opnåede ligeledes Lærenhed til at lægge den ældste Veltalenhed, uden den var endnu ingen bestemte Regler for dennes. L. Brutus, M. Valerius Poplicola og Appius Klaudius vare Talere fra denne Periode.

Anmerkn.

(a) Grammatik eller Sprogundervisning anseer af Grækerne for meget vigtig. Den Kunst at tale og skrive rigtig, kaldtes med en gælt Udtryksord, Lektrik Grammatikstik, og

A. 2.1.5.5. §14.15.

de de forskrogr ske, Oldtids Grammatiker.
Oldtids Grammatiker skulde man, foruden Sprog-
lærer, ogsaa Oldsager til Digtekunst, Veltale-
kunst, Historie og Filosofier.

(b.) Plin. hist. natur. l. VII. c. 56. Apulej. in Flor. p. 794. t. 2. ed. in us. Delph. Par. 1688.

(c.) Cicer. in Brut. p 579. ed. Ernest.

(d.) ibid.

§ 15.

Historier.

Hvilke: historieskrivende folk.

Hjælpemidler: Commentatorerne over disse Oldhistoriske Forfattere. Gerh. J. Vossius de historicis graecis. l. IV. Lugd. Batav. 1651.

Forskjellig Nationer med ~~Hyppighed~~ deres Lidenskaber og Svagheder, saa Tilbøjelighed til at beskrive deres Historie. Forend Skriftkunsten opfandtes, skrev ældre med mundtlig Meddelelse, Sagn, Sange, Ordsprog og Fortællinger om Fædrenes Bedrifter. Om Orientalernes Skikkelser i ældre Tid vides meget at sige, da det er deres Evne i denne Retning, en Lyst, en Tilbøjelighed, og Fantasiation, der overvejende orientalske Skikkelser vise, fremfor alt Hebræerne, vor Kundskab til dem, vor ægte. Den første Hebræiske Historiker, Moses, er med sikkerhed historisk. Hans Efterkommere stod ikke saa fremme, fulde ikke saa alle lige stort Mod, men dog kan man ikke negte deres Sandsyn for mange af de gamle Historieskrivere.

A. 2.1.k.5 §15.16

Mangr af dessa Verker aer tabte, og mogle aer ikke redan tilbage, hvis Forfattere man ikke kiender.

Den aeldste graeske Historieskriver, som nu kiendes, er Herodot. Man allerede kiender hans Landsmand Grebers Historieskriver, hvis Verker aer tabte. Han er ikke første Led i den graeske Historie; ~~ingen~~ mange have fornemmer end forinden, fortaller hans underretninger en stor Del ligtroelige Fabler, som han ikke alle for sandt. Hans Stil er simpel (og ikke ædel. Ktesias, af hvem vi kiender Fragmenter, er ligesaa fuld af Fabler. En stor Del Historieskrivere synes vi ikke af Navn. Man Historien maatte i det Hele jordelede meget, og ikke første Historieskriver fra denne Periode, Thukydides og Xenophon er Mønstre for nøjagtige (og pragmatiske Historieskrivere.

§16.

Mathematik.

Kilder: Fragmenter af Mathematikeres. Plutarch og Philosophers Meninger. Diogenes Laertes, Proclus's Commentar over Euclides's Mathematik.

Hjælpemidler: Histoire des mathematiques par Montucla. Par. 1758. V. 2. Fuldstændigst udtog af Saaer i Scheybels Indledning til mathematiske Begyndelsesgrunde som er anført i Montuclas Forfatter.

A. 2. 1. k. 5. & 6.

Alle Lærdomme Nationer begynde nogle
tidligere til mathematiske Videnskaber, ligesom
og deres Tankegange paa Videnskabets Lykke
staaer dem ubrudte.

Ser vi paa Grækerne saae Arith-
metiken ynkværdig, og det er dersor ikke
usandsynligt, at Phønikerne have bragt
den med mange Opfindelser. Ægypterne
saae samtlige gode Arithmetikere. Efterat
Thales og Pythagoras havde lagt Grunden
til Videnskab, (a) gjorde den pythagoræiske
Skole sig især fortjent af samme, dog ikke saa
at den egner nærmeste Tilsætninger. Euklides,
der levede 300 Aar a. Chr. behandlede den vi-
denskabelige, og forbandt den med Geometrien.
Arithmetiken havde i Almindelighed af deres
Forgængere, for at udtrykke deres Tal. Skøn-
nogen Tid maae formodentlig Bogstaver eller
Lyde have tjent Hjælpemidler ikke at tælle.

Ægypterne have især gjort sig fortjent
af Geometrien, og deres Figurlære nyder
endnu om deres Undersøgelser Ære. Thales var
den første Græker, som gav den et videnskabeligt
Udseende, forbandt den med egne Opfindelser,
og oprettede Skolerne, f. Ex. Anaximander
og Anaxagoras. Den pythagoræiske Skole
havde ligeledes Fortjenester af Geometrien, (b)
men det er egentlig den platoniske Skole Ære,
som den kan at takke for sin Oprindelse. —

A. 2. 1. k. 5. §16.

Den anvendte Mathematiske Deel
blandt dem er Astronomien
vaar ikke saa tydelig.

Astronomien blev, som man vorder
vidende, (c) Chaldæerne og Ægypterne
vaar, efter vigtige Lærde Mening, ikke saa
meget Phoenikiske Astronomer, som Jagt-
tegner (og paa sine Beleggrund (og de nærmeste
Land Skeel Beleggrund) de nærmeste stedse
Klar himmel maatte indbyde dem til at
anstille astronomiske Betragtninger. Man
tillægger dem Opfindelsen af Solskive-
Urene for de første Indskrifter i Astro-
nomien skiøt sig ikke paa Gradernes
Inddelinger, (d) for de første midler dertil
blev endnu respirende Bygninger, hvor
man fandt Middagslinien nøjagtigen fastsat. (e)
De forskjellige Nationer, hos Phønikerne, lagde
sig med Flid efter Astronomien. De fornemste
Oprindelser tillægger ogsaa disse Nation stor
Indskrifter strid, og grandsaar at den saa meget
i Besiddelse af samme i de første Perioder af
dens Historie, som Daad Fortællinger paa og
de astronomiske Erfaringer vare Eneste An-
vendelse. Efter de samme Oprindelser
Fortælling, maae dens Oprindelse allerede i den første
Halvs Deel af dens Historie, gaaet meget
tilbage hos Jonierne. — Thales var

A. 2. 1. c. 5. § 16. 17.

saa Grækerne kaldte Astronomien selv, og som Tydsigter ikke mere end Astronomi. Anaximander var en god Astronom. Pythagoras og hans Skole gjorde sig ogsaa fortjente af den. De forudsa først det rigtige Hjørne om Himmellegemernes Omgang, og deres Formaaen over Tiderne. Saaden og deres Beskaffenhed af Naturen. Deres Skole manglede mange store optiske Instrumenter, for at kunne de sig Kundskab i Astronomien til Fuldkommenhed. Derimod var Platonikernes Skole Astronomen, og deres Videnskab langt større, med Rette regnet af deres Tryde, egentlig ingen Tabt sig. Den mistydende Brug, man gjorde af den, til at forudsige tilkommende Ting med Astrologie, forsømmede den, uden man den dog til Dels, forsaavidt som Sagttagelsen Kundskaben udvidede. (9) Derimod gjorde man en nøiagtig og nyttig Brug af den, ved at indrette den til en nøiagtig Tydelighed af Tiden, og en rigtig Kalender. /: Notens Slutn med den 17de §:/

§ 17.

Forskjellige Maader at inddele Tiden paa.

Det er allerede forsøgt /Pl. Afh. 1. § 2./ bevist,

A. 2. 1. k. 5. § 17

at det er et ünnüligt, med Bibelens at bestemme, saaledes som Forfatteren klar nøie bestaaer, om et nøie Sol- eller Maane-Aar, saaledes som det bestod af o.s.v. Imidlertid synes det at fremgaae tydeligt af Bibelens Beretninger at være, at Israelitterne, saa gamle Nationer, har bestaaet af 360 Dage. At endnu idag er 12 Maaneder eller Maanedskifter, som gaae 30 Dage. Man deler dem, paa samme Maade, saaledes som det er at gaae til Bords eller Maanens Løb, saa at ~~vorder~~ det er at forstaae nøiagtigere Beregninger, og sammenligne Bord og Maanens Bevægelse med Nøiagtighed, for at erfare et rigtigt Forhold. Man fandt da ogsaa snart at Aaret er 365¼ Dag eller 365 Dage, 6 Timer. Efter Herodots Beretning, er bestyrket af Sokrates, Plato, Aristoteles, Diodor og Strabo, saa vidt Oplysning, saavidt som i det hele Astronomiens Oprindelse tilhører Egypterne. (tr.) Aarets Inddeling i Maaneder skeer saaledes som for. At omregne Dagene 5 Dage endskjøndt man ellers med Aarets Inddeling, eller paa andre Maader. Grækerne

Længst, efter hvad Herodot fortæller, (i) Januar
Tiden var at indskyde en hel Maaned, men
da disse Aar, paa disse Maader, næsten de 2
Gange havde forlaget denne Operation, man
blandt en Maaned for lang, saa bortlagde
de igjen, for at rette Januar, som 8de Aar, en
Maaned. De 6 første følgende
næsten lige, næsten af hvad Grund, skal ikke
vides i hvor de almindelige 4 Aar indgjorde
en hel Dag, saa Januar næsten altsaa i 1460
eller 4 × 365 Aar, havde at skrive Aar,
som paa engang burde tilleggres. Dette
Opgjørets store Cyclus eller store Aar.
Det Aarets Tandkulaar-Periode, som de
i Ægypten begyndte med Sønderstyrtningen Opgang.
For Grækerne forstod Thales og Kleostra-
tus den første, Meton og Eudoxus den
anden, Kalippus den sidste Forbedring
i Aarsregningen; med den sidste naar,
i Januar Tidsløb af 76 Aar, blot en Dag var
af for meget. For Romerne forbedrede
Numa Pompilius Romuli urigtige Aarlaar
til at Maanaaret paa 355, og Aarlaar paa
365 Dage.

Hebræernes og Syreernes Maaneder svinge
regelmæs af 29 og 30 Dage. De første Tider

A. 2. 1. k. 5. § 17.

ældgr. Jule, s. cävi / d. sidste Ligr ellr
Juleh. / s. pleni / Seneserne kaldte den stor
og smaar Maaneder. I Almindelighed
indtraadte mand eggen Maaneder i Ugen.

Man forstaaer ved en Ugr sedvanligst
at Lidsbrugr af 7 Dage eller 7 x 24 Timer.
Dog fandt Grækr, Siæser og maaskee flere
Nationer Ugen paa 10 Dage, som de første
kaldte Dekades. De gamle Romere
fandt den paa 8 Dage, s. ogdoades / fra
Betydningen af Ordet Nundino maa
findes. Dagene i Ugen benævnte
gamle, naar de var delte i 7, efter
Planeterne, Egyptere Maanederne gamle
Romere efter Gudene. Hebræerne kaldte
den 7de Juleh bestemt Dag i Ugen Sabbath,
Romerne Feria. Persere fandt ingen
Ugen. Nogle af de gamle Nationer reg-
nede Dagene Begyndelsen fra Solens Nedgang,
andre, især østerlandske fra dens Opgang,
de gamle Egyptere og Romer fra Midnat.
Det sidste er endnu i Brug hos de fleeste
Kristelige Nationer. Astronomerne
regner fra Middag. Dagene Juddelig i
24 sammensatte Timer efter Ørterne paa Uhre,

A. 2. 1. k. 5. §17.

yr en Opfindelse, som formodentlig skylder Ægypten eller Chaldæa. Ee at ødregne dem, synes at tiltegne at hans opfundne Timeglas, Vand- og Solskiver. Et Døgn eller 24 Timer er ikke, man taelte Personernes store Dag. Dernæst deelte man Dag i 4 Dag- og 4 Nat-Vagter, s. excubiæ, vigiliæ: Alle aaede, Lys fra Begyndelsen, Dag og Mørke Nation. Dagen i Maaneden taelte de Dagelands fra forskiellige Afskillingen: 1, Kalende, den første Dag i hver Maaned. 2, Nonæ, den 5te eller 7de, og 3, Idus, der indfaldt 8te Dag imellem Nonæ, altsaa den 13de eller 15de. (k.)

Forskiellige ommeldte Lids-Afskillinger kaldte Chaldæerne vogte, som de taelte Sarös, Nerös og Sossös. Man mener, at en Sarös regnedes for 3600, en Nerös for 600, og en Sossös for 60, men om ikke man kan eller vil, skiønd det ikke mindre. (l.)

Anmærkninger til §§ 16 og 17.

(a) Kadmus siges at have indført Bogstaver i Grækenland, og opfundet forskiellige Lyde til Bog med samme.

(b) Den pythagoræiske Forklaring er almindelig bekiendt. Der er imidlertid et Spørgsmaal, at Pythagoras ikke selv har opfundet denne, men at han har lært den i Indien, hvor Gymnosophisterne ogsaa have kaldt den fra Sina.

(c.) Histoire de l'Astronomie ancienne par Mr. Bailly. Par. 1776. 4to, i hvilken fortræffelig, mesterlig Skrift.

A. 2. 1. k. 5. § 17. 18.

(d.) Simplicius de Coelo. Plin. l.c. l.2. l.7. c.56. Jacksons Chronologie. p.162. Diodor. l.2. c.31.

(e.) Macrobius l.1. c.9. Clemens Alex. Strom. l.5. Diodor. l.1. c.98. Jacksons l.c. p.315.

(f.) Plutarch de placitis Philos. l.2. c.[illegible] p.30.

(g.) Astrologien maatte naturligviis, ved Mennesket Nøjagtighed efter at vide ikke tilkommende, saasom i Ordsprog. Plinius kalder den: fraudulentissima artium. Man kaldte: allmindelig den, som fordrog sine Videnskab, Chaldæer, efterdi den var opfundet i Chaldæa.

(h.) Pococks Memnon. 1 Band, p. 221 fg.

(i.) Herodot. II. c.4.

(k.) Man for Strom, for at skjelne sukkende, følgende Vers:

Prima dies mensis cujusq est dicta Calendæ,
Sex Nonas Majus, October, Julius & Mars,
Quatuor at reliqui, tenet Idus quilibet octo.
Inde dies alios omnes dici esse Calendas,
Quas retro numerans, dices a mense sequente.

(l.) Jacksons Chronol. Aldrich. p.119. Schmidts Hist. Videnskaberne. p.90. Goguet om Lovene. III. p.40.

§ 18.

Fortsættelse om de mathematiske Videnskaber. Mekanik, Hydraulik, Optik m.m.

De orientalske Nationer (og Ægyptenes) store Bygninger, og den tidlige Skibsfart

forudsetter Definitionen af mange mechaniske Redskaber, dog synes at alle at være norsk meget simple. (a) Grækerne gjorde ikke nogen synderlig Fremgang i Mechanik.

Hydraulik og Hydrostatik maae at Grækerne ogsaa have kjendt og dreven, som man kan slutte af at store Vandbygninger ellers Vandledninger, man finder hos de orientalske Nationer. Grækerne kan ikke vidst i nogen af disse Videnskaber, imidlertid finder man dog mange store Vandbygninger i deres Provincier, og ligeså i Sicilien.

Det er at ikke bekjendt, om Grækerne have kjendt Optik, som en Videnskab. Blandt Grækerne beskjæftigede ikke platoniske Skole sig først dermed. Aristoteles's optiske Kundskaber vare saa, og [illegible] urigtige.

Anmerkn.

(a.) Se Herodots Beskrivelse om Tyrannie-dronningen Nitocris Bygninger, L. 2. c. 118. og Goguets Commentar dertil. 3 Deel pag. 2 Bog. 2 Kap.

§ 19.

Physik og Naturlære.

Hjælpemidler: J. P. de Crousaz de Physices origine & progressionibus. Groen. 1724. L'origine ancienne de la physique nouvelle. Amst. 1735.

De historiske over de enkelte Videnskaber,

A. 2. 1. n. 5. § 19.

som findes foran alle franske Videnskabs-
Akademiers Afhandlinger. Abregé chrono-
logique de la physique jusqu'a nos jours
par Mr. de Loys. Strasb. 1786, indholder
blot noget fra de ældre Tider.

De Gamles Kundskaber i Physiken kommer
ikke og mod nord. Overalt hvor
end mange physiske Kundskaber, mon,
jo endda paa Kunst stemme, man ikke
bragt i nogen System. Ægypterne ud-
strøgte uvægerligen Naturens Kræfter og
Virkninger. Deres Astrolog-Religion maatte
jeg bringe dem ude, mon jo maatte
og Overtroen gavne Landsmænd.

Paa finder mange physiske Kundskaber
i Moses's Skrifter og i Job, samt
hos Salomon. I Grækenland lagde
de jonske Skole sig efter Physiken. Alle
lede de sig mere til Spekulation end
Experimenter. Demokritus fandt
sig nogen fortjent af Naturkloven.
Alkmæon anatomerede Dyr, og gjorde
adskillige Opdagelser. Aristoteles
samlede første de physiske Kundskaber, og
bragte dem i et System. De samme
fortjente saavel os af Naturhistorien.

A. 2. 1. k. 5. § 19

Alexander satte sam. Raad til at skriver
en Zoologie, der med sam blev til en Vi-
denskab.

De Gamles Exsperimenter bestaaede,
efterat Videnskaberne kom tilbage igjen, at
de saa lod anlegge et skjønt Kabinet imid-
lertid Undersøgelsen paa Naturens Riger
gav. Dette frembragte saa meget af sammen
sammenlej Videnskab, Magie, hvormed de
troede at finde Midler til at tvinge at
skjønne Naturen til at lyde Menneskets
Villie. Denne Daarskab gav da Lid,
hvormed man lagde sig efter at opdage
Naturkræfterne, en falsk Retning, og
forførte utallige og stolte personer
til at spilde sit i skjønsom opdagelse Land.
Jorden skjulte, saalidt som nu Skatte
Syd. Det var virkelig saa ligt, at
offentliggjøre skjønne Undersøgelser, saasnart
de, som Retning anbragte Sobre, kunde
skjønne, at deres Fremskridt skulde blive
opdagede. Den mest Trang Omhu,
som man kunde finde, skjønne allerede da,
og der var endog saa ureinerlige, at forbinde
sig troende ihjel. (a)

Anmærkn.

(a) D. Tiedemanns Diss. quae fuerit artium ma-
gicarum origo. Marb. 1788

§ 20.

A. 2. 1. k. 5. § 20.

Chymie og Metallurgie.

Hjælpemidler: Hai Borrichii de ortu & progressu Chemiæ. Hafn. 1668. Discours sur l'origine & les progrès de la Chymie, i Diction. de la Chymie. Par. 1766. Schröders Bibliothek für die höhere Naturwissenschaft. und Chymie. 1ste Ch. Marb. 1778. Wieglebs Untersuchung der Alchymie. Weim. 1777. Gesch. des Bergbaues und der Hüttenwerke bey den alten Völkern. v. J. C. Reitemeyer. Götting. 1785. Annalecta ad histor. rei metallicæ veter. aut. J. Glob. Schneider. Francof. ad Viadrum 1786. Gesch. des Waschthums der Chymie, v. Bergmann, aus dem Latein. v. J. Chr. Wiegleb. Berl. 1792.

Chymie er, forsaavidt nogle af dens Grunde angaaer, en af de ældste Videnskaber, og Metallurgie (Bjergværkskunst) dens, efter Moses's Tradition, allerede før Syndfloden. Alle Kulturfolk østen- landske Nationer kjendte mangfoldige chymiske Operationer, og anvendte dem paa deres talrige Haandværker og Manufak- turer, saa deres Farverier, deres Glas- porcellain- og Emaille-Fabrikater. (a) Phønikerne og Ægypterne ædelmetallerne dem især i deres Smykker. Smedekunsten er

Hermes regner sig som blandt Grækerne
for systematisk Videnskab, men blot tekniske
anvendt i Mathematik og ved Konstruktion
af Indretninger. Om de metallurgiske
Operationer fandt de gode Forklaringer.
I Gamle dage stod Bjergværker ved de
fleste Steder, som de anvendte for ædelere
Metaller; men Mangel paa Maskiner
og mekaniske Redskaber gjorde Arbeidet
langsommere og, farefuldt, ved ikke Natur
medfører. Man brugte Ilden og blot
Blæsere og Middelmaadige Redskaber. De fandt
hos Ægypterne (?) og tildels Grækerne
Bjergværksdrift. Ægypternes Maade
at drive Bjergværk paa, er os ligr.
i Alt bekjendt. (c) Alt fandes altsaa,
at bestaae, at udgrave og handle
med, gjorde Bruget af de ædlere
Metaller, Guld, Sølv og Kobber, i Begyn-
delsen sandsynligvis. Og fandt de
allerede paa Stedet, og de ægyptiske
Mindesmærker bevise, at de paa forskjellige
af deres Vasal. Moses 5. Bog 8. Cap. 9
Steder i Metallurgien vare fremgangne,
thi Videnskab fandes gjorde i Ægypten.
Grækerne lagde dem meget efter Bjergværksdriften,

og sjer bidrager Afhandlingernes store A. 2. 1. k. 5. § 20. 21.
Brugbarhed til at gjøre den til gode
Metallurgen. Konsten at skjøde Metal-
lerne deres tilbørlige (og paa nogle til
nogen Fuldkommenhed. Den Alkymi-
ne selv troer at skrive Alkymie i
disse Dele.

Anmerkn.

(a) Plat er en phönicisk eller ægyptisk Opfindelse, og Konsten at forfærdige det, deraf ikke saa gammel Datum.

(b.) Agatarchides Fragm. in Photii Biblioth. Cod. 250. p. 1. ed. Andr. Schotti 1457. Diodor. l. 3. c. 12.

(c.) Sagnet, 1 Mos. 2den Bog, 4de Capitel.

§ 21.

Philosophien.

Læsere: Philosophernes Skrifter fra deres første. Diogenis Laertii og Plutarchi første oplyste Skrifter. Philostratus, Apollonii Thyanensis Levnet. Porphyrius, Pythagoras's Levnet. Jamblichus, om det pythagoraiske Liv. Hesychius, om bromte Mænd.

Tilgrundes: Bruckers, Bayles og Cudworths Værker. Blandt de mange ugrundede Skrifter over Philosophiens Historie, især Meiners Gr. til Oprindelse etc. de Wissenschaften i Grækenland. Lemgo 1782. 2B. Allgemeine Gr. der Philosophie v. Eberhard.

Halle 1788. Tiedemanns Geist der spec. Philosophie. Leipz. 1791. 2 B. — A. 2. 1. n. 5. § 21.

Navnet: Philosoph betegnet: Grækenland overhovedet en lærd Mand. Den mere indskrænkede Forstand, indbefattede man under Philosophie: Theologie, Logik, Ontologie, Psychologie, Moral, Natur- og Folkeret, Rhetorik, Politik og Oekonomie. Blandt alle Litteratorerne hos Nationerne fandt de stedse Opmuntring til en eller anden af disse Videnskaber. Man de Efter-retninger, vi have om Pythagoræerne, gjorde ikke blot deres Landsmænd i Italien, men Egyptere, Babylonier og andre Fædrelandets, hvorpaa de Ke-tzeiske philosophiske Norske maae have sin Rod. Senere de romerske og mere philosophiske Begreber om Guddommen, som man finder hos nogle af dem, f: for Forrige Tidsalder: / er de gode Patrioter, der ofte for digter i det mennesteligste Skik. Disse Skribenter, Cicero og Seneca med Folkets Begreb for Gudernes: deres eller nogle

Forsøk, saa vor vi Vanskes paa, at A. 2. 1. k. 5. § 21.
Philosophien, oprinde i Orienten, saa
saavel vil saamme Udspring.—

Grækerne var vil første Folk, som
bragte vi philosophiske Undersøgelser i vi-
denskabelig Orden, efterspurgte indbyrdes
Sammenhæng og kultiverede alle Philosophiens
Dele. Forsøg saavel vor vil først anstil-
lede ved hos dem end i Orienten. Thales (a)
er vin første af bekjendte videnskabelige
Philosoph; efter hans Exempel blev Smag for
Philosophien almindelig i Grækenland. Da
vi bemærkede, at Lærere forskjellige
Meninger, saa opstod hvert forskjellige
philosophiske Systemer, som nærmere betegnede
ved Skole. (b) Vin jonieske Skole,
som stiftede af Thales, og vin, som Pytha-
goras, vin græske Philosophie anden Gang
gik Mønster, var vi ældste. (c) Pytha-
goræer, Physik og Mathesis var, mere
end vi øvrige philosophiske Videnskaber,
Genstand for vin jonieske Skoles Lærdyst;
Pythagoras undersøgte ogsaa moralske og
politiske Grundsætninger, men for
Sandt Mathesis saa nøje vedrørt, at

A. 2.1.k.5.§21.

Jon endog betragtet metaphysiske Ideer
med mathematiske Synspunkt, alle med Cal. (d)
Af den ældre jonaske Skole er Anaximan-
der, Anaximenes, Anaxagoras og Diog-
enes berømte. Anaxagoras var den første græske Filosof
som lærte Sjælevandring af sted, som Mat-
erien forestillede, med Jonisk Begavelse for.
Sig. Blandt Pythagoras's Disciple nævnte
Empedokles, Timæus fra Lokri og Ekkellus
fra Lukanien. Xenophanes stiftede
den eleatiske Skole. Jon lærte sig Ver-
den som et evigt, ægte sammenhæng-
ende og uforandrligt Væsen, og lærte
ikke: Gud: Parmenides udviklede
ikke Systemet. Heraklitus lærte at
Verden var fremkaldt af Ild, fordi den
igjen skulde blive: Naar Jorden smeltede,
blev den Vand, og ikke blev igjen, ved
Fordampning, Ild. I Ild-Substantsen,
som ved Fordampningen, skjøt: Legemet,
som forskjellige Naturer, fremkaldte den, efter
Omstændighederne, blev Mennesket eller
Dyret, alt efterdi Ild skjøt: mere-
eller mindre Legemer ud af sig. Ikke ved
siden, som ikke var let at forstaae, fandt
Sted Skift over Naturen. Leukippus

A. 2. 1. k. 5. § 21.

og Democritus vare Fyrster af den Mening, at Verden er sammensat af Atomer, (og de ansaae derfor eller Rummet for materielle). De Physikosophister, som man kalde Sophister, understøttede Philosophien til den üble Tvist, at kunne forsvare eller bestride enhver Sætning. Blandt dem vare Gorgias, Protagoras og Prodikus at fornemme. Den Syd forandrede, at man med Ild lagde sig efter at opsøge de almindelige Regler for Talekunsten. Af alle de Philosophen, vi hidtil have omtalt, vare dog ingen, der kan maale sig med Sokrates, eller naae hans Høide. Han lærte sine Medborgere, at det ej var nok at beskjæftige sig med transcendentale Grübleriet alene, men at man ifølge menneskelig Natur og Pligter, og fornemmelig sin egen Lykkesalighed, med gjør sig saa fuldkommen som muligt. Saa denne Mand blev den praktiske Philosophies Fader, der begyndte at gribe ind i Livet med sine Tanker og sin Selvkjendelse.

Sokrates nævnes som Stifter til selv A. 2. 1. k. 5. §21.
ad fauler, og ikke selv at stifte nogen Skole,
som man i Almindelighed antager, gjorde
som ikke bekymrede sig at stifte nogen
Skoler. (e) Som saadt som at Stifte sin Skole
nægtede Sokrates, uden man kan sælle ikke a.m. 3584.
nægte, at han søgte Døden. Claudt Saad a. Chr. 399.
drøftes nær Xenophon ikke, som klemt
sine Grundsætninger meest tror. Af
de øvrige Stiftere Aristippus ikke Kyrene
fra, (f) Antisthenes ikke Kynikere, (g) af
hvilken Diogenes især er bekjendt, Euklides
ikke megarikere, hvori man især lagde Vind
paa Dialektiken, og Phædo ikke eliæ
Skole. Ogsaa ikke en Filosofisk Retning
sig igjen i flere Skoler. De nærmeste
af Sokrates's Efterfølgere var Plato, † a.m. 3638.
Stifter af den gamle akademiske Skole, (h) a. Chr. 345.
hvis Disciple, gjennem alle Følgende
forvirrede, saa man næsten ikke af
Filosofens, de alle, skjønt de for øvrigt ikke
den nøgne Ide stort Hensyn, holdt sig saa stærk,
saa vidt videre Udførelse af det Fundamentale,
som ogsaa var deres Lærer egentl. Platos
fremmeste Disciple var Aristoteles.

A. 2.1.k.5.§21.

Jan kan at man systematisk Jorsk
ud fra de Jorgangne. Den Ene, som
jeg bragte til Filosofiens Virkelighed
forskjellige Betingelser, og at bestemte
Grændser, jeg drog mellem dem, kaldte
jeg at opdage (og udfinde) Naturen.
Derimod betegnede jeg Filosofien med
et andet Udtryk, som ikke herom ikke
fandt Sted. Jeg skjelnede den peripate-
tiske Skole; (a) Jeg og Plato kan man
ogsaa jeg Jonierne for alle
Tiders Filosofer.

+ a. m. 3664.
a. Phi-319.

Anmærkn.

(a) Thales og de andre med jeg samtidige,
der fornemmelig ere nær praktisk
Vise end spekulative Filosofer,
kaldtes sædvanligviis 6 Oldi. de var:
Solon, Chilon, Pittakus, Bias,
Kleobulus, Periander.

(b.) Man maa nøgtig for at skille
Tidsalderne og Systemerne ikke
den ene af den anden. Ofte var dis-
se ogsaa af en ganske anden Mening
end Jonierne.

(c.) Pythagoras jorsk ud fra Orfeus, jeg
til Ægypten, hvor jeg altsaa opholdt sig i
22 Aar, og maatte lod sig omskjære, for at

A. 2. 1. K. 5. § 21.

Skiar indtraadt i Forholdet
Fremmedhedet, indsamlet Kalmindelige
Kundskaber.

(d.) Pythagoras forlod sandsynligvis
Landsmænd for at flytte Selskab, som
fremmedhedet.

(e) Sokrates brugte med sine Tilhørere den
dialogiske Fremgangsmaade, som bestod deri,
at han i Begyndelsen og Slutningen af
sine simple og tilsyneladende Samtaler
undlod aldrig at lade sine Tilhørere
selv slutte. En anden Maade
brugte han til at skaffe sine Modstandere,
den, Overbevisning af Uvidenhed. Hvad
forskjellig Anledning end disse Betragtninger
Mening, (og ved gjentagen Begyndelse
maal indvikledes han selv stadig i
adskillige Modsigelser.

(f.) saaledes, fordi han var fra Kyrene.

(g.) saaledes, fordi han foretrak sine Forelæs-
ninger i Kynosarges, et Gymnasium
ved Herkules's Tempel, fast ikke for
Athen. Anden Inddeling af
Kyniker d. e. Hund, et Tilnavn, man
saa gjerne gav Diogenes for hans
skamløse Klædedragt og Levemaade,
eller maaske for hans bitre og fræk Tilskuer-Vaan.

(h.) saaledes af Akademia, en Bygning uden
for Athen, omgivet af Kjøgeskjøn Skyggefuld Skovgang,

A. 2. 1. n. 5. §21. 22.

Smori sin undervisser.

(1.) Aristoteles tog sine Disciple med sig paa Spadseretouren, og undervisste dem paa samme. Derfor kaldes man ogsaa den peripatetiske.

§22.

Lægekonst.

Bøger: Hippokrates's Werker. Plinii histor. natural. og adskillige philosophiske Skrifter.

Hjelpemidler: Ch. Alden om opgivet i Gleichs Skolens Anledning paa undervisning Philosophie. Jena. 1731. 8. 1. Alph. Hymn: introductio in historiam medicinæ literariam, autore Blumenbach. Gött. 1786. Institutiones histor. medicinæ, ed. J. C. G. Ackermann. Norimb. 1792. J. D. Metzger Skizze einer pragmatischen Litterärgeschichte der Medicin. Königsberg 1792. Versuch einer Gesch. der Arzneykunde, von Kurt Sprengel. Halle. 1792. 1ste Th.

Lægekonst, især Kirurgie blev tidligere, og blinder endnu dennem empirisk af alle Nationer, endog de, der mangler de største øvrige videnskabelige Kundskaber. Saa de oplyste asiatiske Folkeslag, hvor Kastevæsenet man i Middelalderen af Lordom, de man de ogsaa Lægen, og man bragte de

Kjøgr til den i Lundsbrunn, en Overstudig- A. 2. 1. k. 5. 22.
-hed, til Frembragte og vedrørt mægen Over-
-tro. til egyptiske Lægers Hjem, efter Haad
Grekens bevidst, Land Lövværk, og til Hellig
Bøger indskrevet Hestemund medicinske Hem-
-stoffer i gik en Lægs ånde, som skjøn; og til
gik galt, Kostbar til Hans Livsk. Øyestreng,
Kasten og Brokmiden vare til sædvanlige Hjem. (a)
Hen maa; ikke for store Balsamerninger Lek
sig forbrugt til at tillægge den anatomiske
Kundskaber. — Hoffelfelg - Kunsten f. Accou-
-cheur - Kunsten: / Hvorved forstaas, dette
Hestemte Personer. (b)

Blandt Grekerne var Lægekunsten
agtet efter Fortjenester. Tiderhvervet
var den dog ofte den i Erhvervskilden i
Hestemte Hænder, og praktiserede i Lun-
-delen ønskte en stor Del religiøse Cer-
-monier. (c) Dette navnet Psykologi,
til som Philosophien endnu ikke Havde
opklaret til Lærde Hvorved. Kaldet
man Hygiæte at anvende den gode Medici-
-ner, og stod efterfølgende vanderiske
Theorier, i den Hele Philosophien mægen
Indflydelse paa Physiologien og Anthropologien.

A. 2. 1. K. 5. § 22.

Den gamle jonische Skole stabte paa sine Maade sin saa kaldte dogmatiske Medicin, og naar i sines Videnskab forskrunet. I Aldomalderen forstod dog endnu nogen Overtroer. Empedokles ødelagde sin dogmatiske Medicin fuldkommen. Et græsk Legen studerede Pathologie, Semiotik, Diætetik, Therapie, Pharmacie, Botanik, sk anvendte og stod paa Anatomie. Alkmæon var sin første sammenlignende Anatomiker; Demokrit anatomerede dyr. Hippokrates's Skrifter vidner om stor Indsigter og en rigtig Form, i gangbaade. (d) Vi kjende Navnene paa flere Legen fra dines Fredrede, men dines Skrifter er ikke kommet til os. Blandt sine nær Kritobulus, Eurj Philips, og Philippus, Alexanders Legen.

Anmerkn:

(a) Diod. l. 1. c. 82. Herodot beretter, at dine Legen i Ægypten bestaaet sig med meer end en Slags Sygdom, saaledes i forn Fald gjorde et Gan maatted nøie at prøbat Medicin til at curere sine Fald alle mulige Sygdomme.

(b) 2 Mos. 11, 15.

(c) Æskulapius stabte sin Legelinstrue Periode, 3 Sygdele derefter som en Følgende.

(d) Livet paa den peloponnesiske Krigs Tider, 3 omfatter af mange forn Legestrue synlig Natur.

Andet Afsnit.

Den anden Periodes egentlige Historie.

Indledning.

Denne Periodes Historie maa fortælles ethnographisk. Følgen Nationerne er i samme Fald videnskabelig-historisk merkværdige, at deres Historie fortjener at deres udforskes: Israeliterne, Egyptere, Kananiterne, Phönikerne og Syrierne, Babylonierne, Assyrierne, Mederne og Perserne, Smaa-Asiens Indvaanere, Grækerne, Makedonierne, Sicilianerne, Romerne og Karthagienserne. De talrige Nationer, som i Gamle indbefattes under Navnene: Æthioper, Indier, Skythere og Kelter, er de for det meeste ubekjendte.

A. 2. 2. K. 1.

Første Kapitel.

Israeliternes Historie.

Kilder. Foruden de jødiske hellige Bøger, Flavii Josephi jødiske Antiquiteter og om Folkenes Oprindelse. Strabo. Lib. XVI fin: / Diodor. Sic. / Lib. III. c. 40: / Tacitus / Histor. V. 1. / Dio Cassius / XXXVII, 17: / Justinus. / XXXVI, 2: /

Hjælpemidler ere: Meusel Bibliot. hist. Vol. I P. 2. p. 190, cfr Vol. X. Michaelis mosaiske Ret. Mannerts Geogra-phie, VI. 1. Wesf. Gesch. der Hebräer. Volbergs, Bartholds, Büschings Arbeider, og Forfatte-ne mange flere, og at tale om de fleeste almindelige Verdenshisto-rier og historiske Haandbøger.

Om Canaans eller Palæsti-nas geographiske Beskaffenhed og Udstrækning, henvises mand at erfa-re mit Udtog af Forfatterens Geographie, 2det Capitel, §§ 15–18. —

A. 2. 2. k. 1. §1.

§1.

Abraham.

Man antager, at Israeliterne nedstammer fra Noahs Søn Sem. I Følge deres ældste National-Sage, kom deres Stam-fader Abram, (Abraham), (a) som Besidder eller Fører for en Nomade-Familie eller Horde, fra sit Fædreland Ur i Chaldæa eller i Mesopotamiens nordlige Egne, til Haran, maaskee ikke fjernere Sted i Mesopotamien. a. m. 2000 / a. Chr. 1983.

Det er muligt, at Assyrernes eller Babyloniernes Overmagt har ført eller tvunget ham til denne Udvandring. Men ogsaa ikke Usandsynligt synes det, at gaae over Euphrat til Kanaan, hvor a. m. 2022. / a. Chr. 1961. han fik en lettere Gjennemgang i Retningen, og førte sit nomadiske Liv. Fædrenelandet i Kanaan kaldtes ligeledes Eber, d. e. Overfladen, fordi det laae paa Østsiden af Euphrat, og efter dette kaldtes Israelitterne Hebræere. Han slog sig først ned ved Byen Sichem i Retningen af Østsiden af Jordan for sin Familie, og udvandrede saa fra den til andre med en større Hyrdestamme.

A. 2. 2. v. 1. 21.

Meningen er dette, at Abraham
kom først med sin Kone og nogle unge
i Egypten, hvor de indfandt sig ung-
dom og havde trange som de alle,
med Hensyn efter sin Tilkomst til Kanaan.
At flere af de østerlandske Folk, og ikke mid-
delbar Tilbøjelighed, havde sin Kone
hjemme i det fede Land er sat i
stedet for at ernære, (6) det lære vi jo
flere af Oldtidens Beskrivelser utvivlsomt.
For øvrigt nyder Abrahams Historie
og i Sand en from, retskaffen, i sin
Gerning tro Guds Tilbedelse, som
nøjagtigt bød Mand, og ikke, som sæd-
vanligt er blandt Monarker, en tapper
Krigsmand. Dette bevises ved Erfaring, som
også med de elamitiske Konger hedenlas
med og Landets Konge, da han befriede
sin Broder Lot af Fangenskab. Abra-
ham skal have haft stor Rigdommelighed, og
ved disse Midler kunde bestaae ikke i Penge
af Sølv, så er det en Følgelse, at
han til disse Gjerninger, maa have havt
i Besiddelse af en ødsel Landstrækning.
Isaak Sønnen Isaak, som han havde

Forudn Vorherr Isaak, som sas sandt mue
Sarah, sandt sau skaue vtals agte, vralg
nagstvonned, med sulde sau blew Stamfa-
der til adskilligr arabiske Nationer. Hvor-
dan vdi sas sig mued vd guddommeligr Ha-
bebaringer, som Christen fortaller at
Abraham sandt (c), og med Forjettelsen
af vdsselligr Land callet Canaan, som
sand blegt, efter 400 Aars Trangsler,
sulde kommed i Besiddelse af, vdsen
vdi Verdet sor at vnderskrifue. Hvad
sorer blot vdi sedste, sordi vdi mue
gaa vdenn Forjettelsen eller vdi Losse,
at Forfaderne sirkede byggede vdsen
Ret til at anfalde Canaan, og vdryd-
de vdi Indbyggerne med sed og Vold.
Christen er suld af slige Exempler, og
Moses kan-mel og, som klog Statsmand,
sauer nodst at anvende vdtte som sorer
Medler, sor at stemme Folket sor
sand Gud. I Abrahams Tid sae
vdi nordmodigr Naturbeginnelse mere
indskrenket, hvorved vdi frugtbare Dal
Siddim med Byerne Sodoma og Gomorra,
sand 11 andre Odelagde og Ugrue sormaa-

A. 2. 2. k. 1. §. 1. 2.

„Saa tit en Dør, som blev kaldt Abraham. 1. Mos. 25, 8. (d) Abra-
-ham døde, 175 Aar gammel, ærk og {a. m. 2122. / a. C. 1861.}
mæt af sine Dage, og oplevede
sig et stort Navn. Om sin sidste Dag
mødte Skriften, som nogle paastaar, (e)
eller om sig, som Magierne troede, sin
mord ikke sammen Person som Stifter
-roaster, skal jeg, med mere Ret,
kun omhyggeligt.

§2.

Abrahams Efterkommere, eller Isra-
-elitterne, betragtede som en Nomade-
-Familie eller Stamme, der ikke
Bosættelse i Ægypten.

a. m. 2122 — 2237.
a. Chr. 1861 — 1746.

eller 115 Aar.

Abrahams Efterkommere førtsatte deres
nomadiske Liv, og drage omkring og
for det meeste fredelagte om mellem
Canaaniter og Philistere. Hans Søn
Isaak fandt, allerede for Faderens Død,
giftet sig med Rebekka, en af hans Slægt-
-ninge, med hvem han blev barn til 2 Sønner,

Anmærkninger

(a) Kaldet Bram, Brama, Abram
Abrahim sjelden af sig, mere
meget almindeligt i Østen.

(b.) ved d. fm. 10. k. 4. § 4.

(c.) En nomadisk Familie er, naar fa-
-mil forbinder sig til Bosættelse,
ikke Mage ødelagt til at fremstille
sig selv for Mangelens Øine, som Rig-
-dom i et Øieblik kan ødelægge. Ligesaa
Kraft som Adel tilfalder med Navn, der
altsaa ikke tilstrækkelig til at give dem
Anstrøgt for Dem.

(d). 1 Mos XIX. cfr. Tacit. Histor. V, 2. c. 6. Strabo
lib. XVI.

(e). Man tilskriver dem, blandt Hvem, at de
-vandt Rigt, Baldt Tegira eller Babylon
Guthr. ind Grays Weltgesch. 1. p. 685.

Esau eller Edom og Jakob. Den første A. 2. 2. v. 1. 22.

afskyer, som man af Kristen sin Herre
skrives som en mild og barmhjertig, mand
dersom adskillende person, kunde ikke længer
mere med sin forhaabet Jakob, at al.
kunde tidligen lagde en ugunstig og stor
Karakter for dagen. Herre Konungen
kunde naturligvis ikke opsøre stormod, at
Jakob, paa sin bedragerske Maade, med
Rebekkas hjelp, næsten at skaffe sig sin
Velsignelse, som egentlig tilkom sin første-
fødte, og hvormed stunt af Faderen
forbeholdt for Familiens Overhoved. (a)
Rebekka som frygtede for, at Esau skulde
ville hevne sig paa Jakob for sin bedrag-
erske, sendte ham for stunt til Morbroderen
Laban i Mesopotamien, i hvis Tjeneste
han erhvervede sig stor Rigdommed, og ægtede
begge to Døtrene Lea og Rakel. Efter at
have opholdt sig hos Laban i 14 Aar eller
noget længere, drog han igjen tilbage til
sine Forældre, forligte sig paa Grændsen
med Broderen, og nedsatte, efter Faderens
Bud, sine Bosiddelser ved Jordan. (b) {a. m. 2228. a. Chr. 1755.}
Imed Esau angaaer, saa drog han til
Arabien, og blev Stamfader til Edomiterne.

Jacob fanck med sine to Hustruer og 2 Medmunder Bilha og Silpa 12 Sønner, Ruben, Simeon, Levi, Juda, Dan, Naphtali, Gad, Aser, Issachar, Sebulon, Joseph, Benjamin, og en Datter Dina. Hans Børn gjorde sam med deres Hosfolck imegen Borg. Hand elder Broder sankt Rachels Søn Joseph, fordi Faderen gjorde mere af ham og med rudog Brugh sam som en Gjøw mod dem. (c) Josephs store Indbildninger skuldte og sybligred nod af de Drømme, hvormed sam ogsaa til sine Brødre, hvorfor de og saldte sam Drømmemesteren. (d) Jen de blew af med sin, besluttede de derfor at dræbe sam, skulden sam de dog, efter Rubens raad, forandrede, og sammelligen solgte sam til nogle ismaelitiske eller midianitiske Kiøbmend, de førte sam til Egypten og solgte sam til Potiphar, Pharaos Hofmand for Kongens Regnskab.

Hos sin Elsk og eendsinigrundt Hosfolck nadste sam saaret at gjøre sig saa gandske afhend, at sam bekroede sam Hosfolck, omen sam sels Død, men da sam ikke mindre grueligen den Herlighed, Potiphars Hustrue

Jamt fattet til Jam, blev Jan, paa en
falsk Anklage af Jende, kastet i Fængsel.
Jer lagde Jan sig ~~til~~ igjen efter sit gamle
Jandvane, at utrolig Drømme, som og
en slog Veier ind for Jam end for. Ja da
Jan tilkaldtes Jenest for Pharao udlagde
han Drøm, der forbjudte en indtrædende
Hungersnød, og tilligemed raadte Jam at be-
ramte Midler for Jammes Forebyggelse, til
at gjøre Kornopkjøb over det hele Land, saa
indsamlede store Jam, efterat Jan først
ved Hjørnemaal paa Mennesket optagede
Folketallet, til sin første Minister,
og overdrog Jam med Overbringelsen
af alle Slags.

Den forud forudsete Hungersnød,
forkastede ikke mindre, indtraf virkelig
og rammede ej alene Egypten, men
~~Egnen~~ Kanaan og de omliggende Lande.
Da Jakob saae sig nødt til at sende
sine Sønner derned, for, om muligt,
at faae indkjøbt Korn. At blandt
Sønnerne af Joseph, og blandt paa enkelte,
dog ikke til at tilgive dem.
Ikke mindre,
skjønt faldt det Jam at udmale Hungers-

A. 2. 2. n. 1. § 2.

Tillæggs-Forslag til Familien fra at nedsætte sig i Egypten, og Jakob modtog det med sit Folk Velkomst, i alt 66 à 70 Sjæle, samt udforundte Josephs Hustru med en stor Hob Ejendom, end videre for den bestemte Land-Egn i Nedre-Egypten. Dette egentlige Øiemed, Josephs og Brødrenes var os ubekiendt, men dette er ikke rimeligt, at de Jøder vendte den østlige Del af Nedre-Egypten, eller det Bjerg af Delta, og skal de, ikke for samme, strakte sig Jøderne mod Gaza. (e) Jakob levede endnu 17 Aar i Egypten, og opnaaede en Alder af 147 Aar. +2254

{a. m. 2237. a. Chr. 1746.}

Den maa saaledes ved ikke nogle, at Josephs Befordring i Hoffet gjorde Bøder og Egypter en stor Portion forhadte og Misundelse om sig selv, saa synes dog ikke saadan mere at være Følge af en slet Opdragelse end af andre Ting. At Jøderne saa havde Fæ og Kvæg, den maa skiønne af den Ting, hvormed Faraos ønskede at gjøre

A. 2. 2. V. 1 §2.

sig jnett og agted blandt Kjøbmænd.
Der jeres Dyd taler Eldvagelsen med Ord.
Pharao jødtror. Jmod den mest alsk
jgnes at falde jen til Last, en jeres Øjesyn
som ægyptisk Mennesker, jmorom Christen Lydelse
vantroende ob. (f.) Jmanuel Jakob med sin
lid jænd, lege til de jmaae Børns Mund, (g)
foldte i Barnskjødighed, begyndte Jungfruen
at vandfinde sig i sin Ægypten. Det blev
som Joseph, i det gik klar, jamen Landsend.
jamen og opbygge i storsk indrettet Maga-
zjner, det jokrede jen nu ved til at kjøbe
Kreser. Det varede ikke længe førend
Ægypterne Kommers varr stoppet, og Joseph
jordlagde den nu ikke Alternativ, enten at
fjelde sjæl, eller at folge deres Ord, dette
Øjet, deres Jord og endelig deres Personer,
for at erholde ikke til Landets Besked jorvidner
Korn. Jkke stod man ner for
at betale. (h.) Jamen Landet mikk
nu jaadan Spekulation ikke kunde jamen
jamen ubetagelige Følger for den Spekula-
tionsmand Pharao, men jen gik, jamen
men jorm, ikke rolig til, og da Joseph
jamen trængte Folkene til at folge ned, lige
til ikke grundlige Skjød, saa gav jan

A. 2. 2. K. 1. 82.

ikke egnen nogen Grundskyldsen og Tiend
samt Sæd, imod at anføre, som formeld
allegeres, forbandt sig til, aarligen at gif
til Kongen den femte Deel af alt Smaafoe,
den fremvoxte. Derfoe glemte jeg ikke
at jagttage den ægte despotiske Forholdsregel,
at rigelig Fodmaaneder og saa store mang-
de Korpold, og slette blandt dem til andre,
langt fraliggende Byder, for at forskaffe
sig store Indtægter. (i) For despotisk
Adfærd, samt skarpsindig for sin Samvittig-
hedsfuldhed sjeldne Josephs ikke at
kunne smigre.

Anmerkninger.

(a) Vil man vide, hvorfra de antydede
Skribenter have deres Vidskab om Fiskerie, saa
behøver man ingen anden at læse end
at fortælle om disse Bøger, og altsaa,
hvorfra de med saadan Sikkerhed vide Sa-
ned, for at faae en Slags Grund til at
opfinde Jacob, da skal og vaae vorde for-
mue klogelige. Jeg vil blot anføre,
hvad en af de fortrinligste Fiskeriskrivere,
Gadeberg, siger om den. Naar Sa-
af Fiet følger sig Fiskefødsels-Lov, saa vil
ikke en endnu fordrig Fordring; (s. 1. p. 79.) men da
Jacob smigrer sig af Provinsen Forlegnes

A. 2. 2. k. 1. §2.

tel at brøvre som stues Rot, at lagge
de ikke videre Mark til. Naar Gaa
gesten sy med 2 Heste ved ovngang, saa
de naar Ret og Brug, saa er alle en
ond Gjerning; s: ebrd: men at Jakob
strax efter gjør alt samen, ligger
Lukat at sige. Og nu Jakobs sidste
Ordsprog er, som saa stiller os endnu
kiønnere med sin gamle Fader! Hvad saa
man saa Lidt at ønske til, at man
endog nogsom vil paa Hjerne skal at ville
gjøre Gud selv til Modstander s: ebrd:
Naar man lader Forbrydere om Bro-
dren synder Communionen og Forligelse,
s: 1 Mos. XXXIII, 1–11: saa følger da ikke
ret øde, ligbrad i Jakobs, ikke mandig,
ædel i Esaus Øjesyn" og saad er
skjønnere end store Ord, da Skriften
i sin Augsti skaar og vil beskikke
som med Forordninger: "min Sønner, for-
hold dig saad dit er."

(8.) saa store samen Lidsgerninger er ikke, man
kalder Jakob bygde med en Engel, ikke, da
som ikke kunde faa Ret med sam, valgte
ikkam og kaldte sam Israel s. r. Guds
Overmagt. At stedsene efter
sam kaldte Israelited, det er nist, gaaet
for sig sin anførte ikke dagre, med sidstes
sam overvæld med ikke Sprogets i Fortrods

Historie, paa i øvrigt ikke indlade mig. A. 2. 2. n. 1. § 2. 3.

(c.) 1 Mos. XXXVII, 2, 13–14.

(d.) cbs. v. 5–10, 19.

(e.) Israelitterne maatte bort afhandrede fra Egypterne, de ikke taalte Nomaderne eller fjernede blandt sig. Hagl mener, dette kommer af, at fjerdedel slagtede og spiste Øer, som Egypterne anser for hellige.

(f.) 1 Mos. XXXXVII, 12–26.

(g.) l. c. v. 12.

(h.) l. c. v. 22.

(i.) l. c. v. 21.

§ 3.

Israeliterne, som Nomade-Folk, under Ophold i Egypten.

a. m. 2237 — 2453.

a. Chr. 1746 — 1530.

215 eller 216 Aar.

Saalænge Joseph levede, nød Hebræerne Fred og Velstand i Gosen. De forøgede sig store nomadiske Hjordmaader, og da det land, de nu indvandrede i, kun store tiltagende Folkemængde og store fjerde for trange, saa er det forstaaeligt, at mange af deres Familier saae sig nødte at søge deres Brød paa den

A. 2. 2. k. 1. §3.

andre Dele af det arabiske Land; dette dog
dog for at oplyse dets Beboelse med Lands
Mennesker; som skede dem i Egypten.
Men Joseph døde, Egyptens Regjering lønde { a.m. 2908. / a. Chr. 1675. }
andre Hænder, og Ringere fik snart et an-
det Udseende. De nomadiske Israeli-
ter, som Israelite førte, blev ikke anset
med gjorte dem foragtede i Egyptens
Øine, hvis Sæd Bebyggelse, og, saa-
dan, politiske Charakter var grundet
paa Agerdyrkning. Nomadens Levemaade
førte dem ikke naturligt hen til Mø-
dren og Hyrdernes Navn, som stode gjen-
kom til Egyptens afskyede Skikke.
Dette kom Hebræernes overvættelige Sa-
gtmodighed, som Egyptens skyggede, skikke
dem kjær, hvor dennem Jøder, prop-
ter communia studia, skulde faae et
Fædreland at forene sig med dets Skikke,
det i Arabien omstrejfende Hyrdefolk.
Paa ethvert Øjeblik var vel Fælles det
dem Skjæbne, dersom man skal tro, hvad
Moses beretter, at de ved Udgangen af
Egypten, blandt Folket 603, 550 waabendygtige
Mænd i Alderen, hvoraf de synes følger, at

A. 2. 2. k. 1. 83.

Nationen i alt mindste maad kand
beskaar af 3 Millioner Gaar, og rudda
naar Kvitrand alle Lade. (a)

For at sette Grandser for vaar
overmaadelige Sorgmodighed, beskikket
den eggyptiske Regiering at saadle dyrke
med saare Arbejde og trykkende Saalag.
Samtidig var Anstalningerne om de Byg-
ninger, de skulde opdages. Hvert Land
skal arbejde paa Sorrandskifte, som Pharao
selv kand anlegge i Posen, andre Land
skal opføre Boninger for de Ingrenske
Rammer, de maae bestemte til at dølge
Grandserne, atter andre Land skal bruges
til at grave Kanaler og opføre Dyrd-
minder. (b) Men jo saadanne Sor-
dagelse, jo stærkere formaaede de sig.
De maatte altsaa andre Midler tie.
Pharao befalede da sine Jordemødrene
at ombringe alle de Drengebørn, som
skulde tie Verden, og da disses Ordre
ikke blev efterlevet, befalede han, at alle
Børn af Mandkjønnet skulde kastes i Nilen.

Just som Undertrykkelsen saaledes
naar paa det høieste, sender Moses i Levi Stamme. (c)

{a.m. 2373
a.Kr. 1610.}

Med Forbindelse Udgaaelse af den ægyptiske Krig,
Pharaos Adelsvidnesbyrd og Menneskelivsliges Fred,
til Israels Børn. Ikke ved Jomfruer, men Fruer
for Herren Lovhaand, da Jøderne vare vogne
til Forgængelse, Israels Børn til Hjælp, en Klovne Haand
for sine egne Øine, og Lovhaand oplovne
alle Ægyptiernes Førstefødte. Derved maatte
Jøderne naturligviis erholde en gunstig Udvandring
af Landet. Israels Udvandring af Ægyp-
ten Mirakuløse og Jammerlige Udfald med Jøderne
i Ægypten, som Josephus berætter, (d) allene at af Jøderne
paa en Ægypter begaaet Mord, (e) gjorde Jøderne
i Ægypten usikkre, saa Forlod Jøderne, i alt 40
Aar, atter Land og flygtede til Midian, paa
Halvøen af det røde Hav i Arabia petræa.
Da blev Jøderne Hyrder med Hyrden Jethro, hvis
Datter Zippora for dem
anlagde Jøderne noget af Gjenstand for Had
og Fornærmelse. Deres mange Jøderne umiddelbare
og gode Sæder til Agt.

Moses Ophold i andre 40 Aar blandt
Midianiterne, hvori Jøderne nogenlunde fik Ørkenfærdes
Vane. Ørkenfærden kan Jøderne nok, gjennem
sin Broder Aaron alene paa anden Maade, Jøderne
nedbragtes Forbindelser med sine Landsmænd,
og ved Efterretninger om deres nedværrende
Landstrøgelse, Jøderne fattede en Beslutning at for-
føre dem. Herimod gjøddommelige Indskydelser
eller Befalinger ikke Lunde Jøderne forandre sigt

(a. M. 2412.
a. Chr. 1571.)

A. 2. 2. k. 1. 83.

Jøn, ikke en Mogen, der ikke nedkommer
Historieskriveren. Det kan ikke undre
os, at Moses, som alle Oldtiden kaldte
Jøn Forgjænger saadanne Tidsbestemmelser, forstaar
at skaffe sig en fornøden Overblik og Lydighed.
I Fjel 80de Aar tilbragte Jøn altsaa Tilbagetrækningen
i Midjan, og efter at Jøn maatte forlade
sin Plads, forsonedes Jøn Israelitternes Aldste { a. m. 2452. / a. Chr. 1531. }
og Forkynder dem, at Jøn, skuet af Gud, kom
vare for at frigjøre deres Landsmænd.

Mundtalen skjøn fremstillede Jøn sig
for Pharao og forlangte i Jehovahs Navn,
at Israelitterne maatte forlade Landet. Men Pharao
kjendte ikke noget til Jehovah, og fremstillede
Jøn ogsaa kjendt Jøn? Jøn vidste ikke stille
sin Krav, som Jøngre Jøn var, ved at jage stærk
Antal Mennesker, og altsaa afkog Jøn
Mosebs Bestjæmmelse.

Nu fulgte da de 10 Landeplager, hvormed
Egypten og dets Indbyggere jøn skulde lægges
fremsøgte, at Pharao endelig, jøn da alle
Førstefødte Barn af Dyr og Mennesker jøn
den Nat nær dræbte, jøer sig vidste til at
samtykke Israelitternes Udvandring. Allerede
i Begyndelsen jøndt Moses indskrænket jøn Fordring
til en Forundring om deres Befrielse fra Egyp-
terne Aag. Ligeledes jøndt Jøn dette
Israelitterne længe af Egypterne deres Adelsmænd, dette
Kvinder, Guld- og Sølvtøi, (?) fuldt de, til

en Belønning for deres lange Tjeneste, som
Hildeberg siger, fortte bort med sig: (g) Da
Land samtlige Folkene gjorde alle, som Egypterne
af alle Kræfter forskyndte deres Afreise,
og ikke engang gaves dem saa mange Tid, at
de kunde faae deres Brød bagt, men maatte
imedlertid ile afsted.

Saaledes brød da Israelitterne op, efter
at have opholdt sig 215 eller 216 Aar i Gosen, {a. m. 2453. / a. Chr. 1530.}
for, under Moses's Anførsel, at tilbagevende
tilbagevende til Canaan. (h) De førte ogsaa
Egypternes Guld med sig, som sagt, endvidere af Egypternes Gods
med sig. Den nærmeste Vei førte norden
om gaae ovenfor Landtangen ved Pelusium; (Suez;)
de kunde dog i saa Fald ikke undgaae Egypterne.
Men Moses vilde først gøre dem en ordentlig
endnu mere Retsforfatning, som vilde forsk. ved
Mod og Modgang føre dem, saa ved Prøvelser
Forsøgelser ved Sulten i og om Ørkenen,
skaffe dem det fornødne Mod og Kraften til siden
at kunne tvinge de Kriegerske Kananiter under
Øinene. Derfor maatte det nok synes om,
at gaae ligefrem af Veien, at føre de ægyptiske Israelitter med
til Arabien, og ogsaa at tilvejebringe dem
fornøden Klæder og Klæder, som ved den
forestaaende Ødemarksvandring gode dem og skjønne af
til Arabien, i nogle Aldre havde været ødelagt.
Stedet for altsaa at tage dem Vei, hvorved han
ogsaa ikke vilde komme til at lægge Hindringer,

omvendt Jan sig mod Øjdost og drog til Pha-
-chirot, som formodentlig laae ved, hvor nu
paa de gamle Kanter findes Arsinoe eller
Kleopatris, og paa den nye, Suez, ved den
heroopolitiske Bugt, eller, som den kaldtes,
Canganch. I Fordi den er fuld af Cang:
dens Bugt, som er ulidenordentlig dyb af
alt rødt Jar; Fiskene ligeledes med
alt rødt Jar fulde. Den Morgenen jed,
saaledes paa Israelitternes Følgende dette
i Dybet, fortælles alt at Gud ~~befalede~~ nøjede sig,
om Dagen med en Skyestøtte, om Natten
med en Ildstøtte. Man søgte at for-
klare alt Mirakel paa en naturlig Maade
ligesom alt Mirakel paa en naturlig Maade
skeer, at alt i Østerlanderne var Alt ad
Land bar stærk Østvind hinanden imellem; og lig-
-ledes at gemme ~~dette~~ Egne til Beboede, om
Dagen med Røg, om Natten med Ild. (i)
Paasvaret Moses var Hemmeligt til Pihachirot,
ved den alt Hav Egn.

Israelitterne vare nu endeligen
for borte, hvorved alt Fortrød Pharao, at
den saa haardhjertig i sine Formaninger.
Gud forsøgte Pharao først, siger ~~Moses~~ Moses,
Israelitterne skulde vende, at Egypterne for-
folge Israelitterne, for at erfare deres bort-
-gjemte Begr. (k) hvorom ellers
er, den samlede Pharao en Hær af 600000 Fodfolk
og 200000 Hestefolk, og med disse paa 600

Pindmoguer fatth for ofte Israeliterne.
for maatte ikke fraate, (og det saar sig nu
indslutter mellem Jord, Høje Bjerge og
dyggrund Jor. Stor Mandgang skulde
vandgaaelig, naar Moses førte store Lykkelyst
gjennem den fremmede Ørken af alt rød Jord,
som nu ofte ligger øde, Nedbrudt, afsad
for gjennemadet, som selv paa sin Kamel,
fandt følger sig Jord. (l.) Mordus Overgaar.
gen naadig, stod Kjør – eller Kl. Bøtheværd
-ten Israeliterne og den egyptiske Jor. Dette kan
de, naar man erindrer det Jordskrud, som
Miraklet forklarer. (m) Da Pharao endelig
mærkede, at de vare undslupne, satte han
sin vogn efter dem, men da han naar kommer
ind i Jorden, slog alle sammen over ham,
og han druknede med sin hele Jor.
Der at forklare denne sidste Skildre-
gelse, for man taget daarlig notice og dobbelt
fabr og Ord, Jordskjælv og jeg ved ikke hvad,
til Hjælp. Jeg skal villig vedkjende
ved at undersøge, hvorfor da alle disse Na-
turlige Mulighed for Pharao ville
undgaaelse.
Israeliterne havde Overgangen længere ned, hvor Havet
var dybere, muligvis en hel Mengde Vogne
og hele Krigshær ødelagde fast i Dyn-
det i nogen Modstand kom ned og ud, hvor
stige det ned afmalet, gjorde (n) og Oppebrudene
saaledes vare blevne bragte i Uorden og trængte

Tie at vende om. (o) Dette sker de siger

Moser i sit tilbedrige Forsøg Lande forholder

sig ikke Mands sind skal vi. —

Dette er Historien om Jacobs Indvandring

Udgang af Egypten. Skal man bedømme den

efter kritiske Regler, saa fald vi den da ikke af

de sandsynligste Beskrivelser. Man taler stedse

ved Udvandringen talle over 600000 stridbare

Mænd; imidlertid maae disse alle saa vidt

over 80 Aar gamle, neppe man finder, at

allerede da Moser blev født, alle Børnefød

Israelitter i Kilen efter Pharaos Ordre, som maae

ikke siges siden Sidegrebet. Det kan saa-

ledes ikke undre os, at for 600000 Mænd

lober sig 2500000 Egyptere. Hvilke sære

Forhold maae Pharao i Begyndelsen for at

kunne paa rimelig Maade forsyne 2500000 Mand, i ikke Sjeldenhed,

efter at have lagt en ny Forordning frem,

maatte true, at ikke Israelitterne maae sige alle

andre Arbejder i Hele Egyptens Land,

men sære sine i Begyndelsen saa vanskelige, ved

adskillige Øer i ikke Sjeldenhed, da Tanken saa

godt som totale Udeblivelse syntes at have

maattet give sine Ønsker anledning til at tænke paa

ved at sætte Ord. — Men, som sagt, jeg

fortsætter Historien, og indskrænker mig ikke i

Prologerne.

Illustrationen af ikke Sidetrin, som nedskrevet

i trin 8, eller skal efter, siges Hvor alle Job

at have levet i 42, som nogle tegner i Edomiterland,

andre i Arabien, altså andre i Egypten om Damascus. Dog om vi skal tro, at Job er en opdigtet person, og at Moses har skrevet sin Bog, maa han mindst have

Navn. (p.)

Anmærkninger.

(a.) 4 Mos. 1. 46, 47. At antallet 70 Mennesker, om man endog regner dertil Tjenestefolk med, skulle i 215 eller 216 Aar have kunnet formeres til saadan Mængde, at en vogt, der ligger saa aldeles øde for Naturens almindelige Orden, at man skulle ikke finde en ~~aldeles~~ ætrolig. Om vi end med Josephus antage, at Israeliternes Ophold i Egypten varede i 400, eller med Moses i 430 Aar, saa blive dog, [1] saaledes, stadig altid mindre, hvor stor man vil. Den største Mærk af Forfatterens Fortælling med sund Fornuft, synes derfor at være den, at man taler af 70 Mennesker, der indbyrdes med Jakob, udgjøre hans Familie, og paa Tegn at de have været opforte for en eller flere Nomade-Horder, som stilles med dem ere indbyrdes.

(b.) Joseph. II. c. 9. Eichhorn Urgesch. I. p. 158. Gatterer und Spittler Urgesch. I. p. 725.

(c.) Moses, Mojses, Mosdsche, af Koptisk Ord,

[1] i stedet for Ophold som de regner fra Abrahams Indkomst til Kanaan,

A. 2. 2. k. 1 83.

~~Ha~~ Ha ~~Selgede~~ Selskaber fra, som en middel af Mand.

(d.) Joseph. II. c. 11.

(e.) 2 Mos. II, 11–12

(f.) 2 Mos. XI. 2. XII. 35–36.

(g.) Suhlbergs Hist. Fester. I. p. 93. Bastholms jød. Fester. I. p. 330. Holbergs d° I. p. 119. Bochs ~~Undersøgelse~~ Undersøgelse om Israelitternes Vandring i Ørken og Mosaiske Lov. I. p. 135. Mohl, imod, at de tre Hovedlove Lov Egypten og Josefs store Eiendom af Davids 105te Psalme, v. 44–45, skulde man tro, at Gud havde givet dem alle Jorden for at holde sine Bud. Af alle dem, der have villet forklare denne Sandhed, har Origenes gjort det bedre end Michaelis, i sine mos. Lov. II. p. 198 fg; imedtrukket omtrent Jeg Grund for ikke mig, og ogsaa Jøder Israelitterne havde ikke Tilladelse i den Jordmaal mosaiske Lovbrud, som Jøderne tillagde dem. — Justinus siger lib. XXXVI. c. 2: ~~duo exsulum~~ Moses, dux exsulum factus, sacra Aegyptiorum furto abstulit.

(h.) ~~Man~~ Man kan ikke undre over, at Moses valgte at føre Israelitterne ~~hele~~ hele Vejen ~~ad~~ til Kanaan. Baade havde alle Lande ~~ad~~ til Jorden paa Egypterne, og en Troglodyte, der indbød til Tilbagevandring. Det laae ikke for Jøderne, og den Omstendighed, at Israels Forfædre

samt grosset store Horder, gav dem en Le-
-jrelærdom ikke lie sammen, som Moses for-
-stod at bruge. 2 Mos. XXIII, 23-33. XXXIV, 10-11.
5 Mos. VII, 1-5. XX, 15-18

(i.) J. C. Förster über die Säure- und Wolkensäule, Israel.
sen bibl. und morgenl. Literatur. X. 132. Rust. V. c. 2.
cf. III. c. 3.

(k.) Justin. XXXVI. 2.

(l.) Niebuhrs Reisebeskr. I. p. 251 flg. Manckt gik Sod-
-gjengnes Le Endnu. cf. Niebuhrs Beskr. om
Arabien. p. 410 og ikke sammenstedt Læsemaade
Text Nr. XXIV.

(m.) Ord at begynde Mirakle navnl. Johan
Rantzau Kapit. ved Krageberg i Fyen 1535.

(n.) Ei drage ud Enkelhed, siger Moses, 5te
Bog XIII, 18.

(o.) Justinus siger l. c. at de blev ved Stormd
og Mangen trængtes til at gaae tilbage.

(p.) Bartholins jød. Histor. I. p. 287 flg.

§4

Fortsættelse. Hypothese om Isra-
-eliternes Ophold i og Udgang af
Egypten.

Førend jeg gaaer til forklarte denne Materie
og følger Moses videre paa Israels Vandring,
maa jeg endnu tillade mig at anføre
en Hypothese, eller, som den anlagde, endog-
-saa giver mig Ret til at udbrede mere
Lys over Dens Dele af Historien.

A. 2. 2. 6. 1. 84.

Denne Hypothese grunder sig paa en Beret-
ning af Manetho om et Tidsfald, som
skulde skjedes skulle have gjort i Egypten
paa en ubestemt Tid. (a) Den gaaer
i ikke usandsynlig ud paa, at under lang
Tiden Regjering, gjorde en Mængde
Fremmede af mange Nationer, ikke kom
ofte ifra, at Tidsfald i Egypten og
erobrede ikke saa lidt. Paa samme
Tanke formodes sig Cosmogra, hvorved
at Tanken paa ikke umaadelig stor, falder
ikke paa Tallene, men Omstændighederne,
ombragte mange af Tidsgenerne, og
gjorde de øvrige tributaire. Fra af
dem, med Navn Salatis, blev valgt
til Konge, gjorde Memphis til sin Residents,
tvang ikke øvrige og andre Egypten til at
betale sam Skat, og lagde Befæstninger paa
Egyptens mest Grænse. Hvor befæstede han
et østligt Sted og Staden Abaris ved den
Sebennytiske Canal, som han paa nye
opbyggede, og forsynede med en Besæt-
ning af 240000 Mand. Efter Salatis
fulgte 5 andre Konger, som tilligemed
som regjerede i 259 Aar. De anmerkte

5 f: mellem Heroopolis:/

dette yderste Led paa at understrege
det ægyptiske Folk. Ægypterne kaldte
disse Hunger Hyksos eller Hyrdekonger
fordi Hyrderne i Thebais og
det øvrige Ægypten sig for at afkaste
Aaget, og efter en sørlig og langvarig
Krig lykkedes det at jage dem ud af det
øvrige Ægypten og at indslutte dem i
Avaris. Hyrderne forskandsede dem
der, som Manetho melder, med
at opføre en høj og stærk Mur, eiede
foruden det bragte deres Hjordomme og Fæ
i Overflod. Da Ægypterne ikke der
kunde faae Magt med dem, saa indgik
de saadanne Forlig, at Hyrderne skulde
drage skadeløs forlade Ægypten med al
deres Eiendom. De drog da ud, 240000
Mand stærke og toge Veien gjennem
Ørken til Syrien, men da de frygtede
for Assyriernes Overmagt, som paa den
Tid herskede over Asien, saa byggede de i
Judæa en Stad, saa stor at de med deres
Familier kunde bo der, og kaldte
den Jerusalem.

At Josephus, af hvem vi have disse
Manethos Beretninger, med at anføre den
anklager disse Hyrder og Israeliterne

A. 2. 2. v. 1. 84.

for at vore det samme Folk, strøm
ve ingen Ende, og uagtet disse Sand
synligheds (b) almindelighed er det vel med
syntes, saa kan det dog ikke
forkastes, fordi den i mine Øjne ikke
stemmer overens med Moses's Fortæl-
ling, saa vil den dog, som man ikke
gjør sig den Umage at betragte den lidt
nøiere, befinde at stemmer ej alene
med sund Fornuft, med med Kundskab,
Mindelse med Sandsynlighed. —

Jo flere Data en Hypothese for at
støtte sig paa, desto nøiere slutter den
Man finder jo end gemene Erfaring
Artapanes, (c) hvor det at Hyrderkon-
gerne, som jeg sagde for Araber, have
forladt Ægypten, da Jakob med sin
Familie flyttede derhen. "Da Joseph,
"siger disse Forfatter, mærkede, at Faa-
"raoen var ond: Ville at bruge sam
"Hjælp, saa bad jeg de omkringboende
"Araber, at de vilde bringe dem til
"Ægypten. Dette gjorde de og paa Grund
"af deres Slægtskab med dem, de ere nem-
"lig komne fra Abrahams Søn Ismael.
"Da de kom til Ægypten, anbefalede de dem
"til Kongen, som gjorde dem til Befalingsmænd

„ over alt sit Land.“

Antager man nu, at alt Fjerdeled, som efter Skriftens vidtstrakte Forstand, regnes, over hjemmede Egypten og mange, over hjemmede Egypten og vedbrudt sammen, eller i alt mindste vedbrudt sammen, eller i alt mindste nu eller flere af de Regne, hvori alt man stedt, man, om alle Forældre, saa dog Børn, sammenfatte af ethvert og flere med alle beslægtede nomadiske Folk, saa maa man alle Linie paavirke sig, at al Klarhed lyst udbredte sig over store Deel af Historien. — Chronologien kan her alle klare nogle Vanskeligheder, siden man: saa fremdeles skal Enkelt sig for at gaae efter, som den Lagde til sidste Grund. — Jan saadan Fjerdedeel regnet over alle egyptiske Aar, skriver Joseph Lord, (d) saa er alt Lit at begribe, at alene, skal endnu saa Grund af allerede sorgfuldt vedstemmende Forbindelser, eller formodelig over fortvivlede Calculer, (e) eller af begge Grunde tilsige, kan neppe benegtes alle Fjerdedeel, vi for saa saa. Vanskeligheder er alt: alt maatte at sætte, skrevlen saa, alle simple Navne, en forvandlet Forfatter, Skrift, med Udeladning

d

e

A. 2. 2. k. 1. §4.

af nogle Bønner, som kunde skaffe
sig Omvendelsen over den egyptiske Præstestab,
som regjerede med Hunger, og uden Hvilken
ikke Israel kunde forbedre. ~~Hvilken~~
~~Lod kom at Hvile den Lede, paa sit Bud.~~
At en saadan Hjælpelonge, ikke fra den
Crone, som havde erobret, regjerede at
undertrykke Folk, maatte falde sin Hilsel
i at følge ikke i ikke stønne nødlige Klager,
for at ikke ikke saa let skulde falde paa
at afkaste Aaget, den er gandske naturligt.
Jan maatte altsaa en Minister som
Joseph, være en veltommen Mand.
Vi begribe nu og, hvorfor Egyptierne
maatte følge deres Lov, deres Gudedomme,
deres Præster, for at faae Korn. Under
Hungersnøden kunde ingen faae lov at bringe
den allerlet ønske Aaget. Da det
dog imidlertid er forudsynligt, at Egyp-
tens Indbyggere ikke ere vorne hjælpelige
tilfredse ved disse Operationer, i hvor
stor deres Taknemmelighed end afmales, (?)
saa var det ikke ingen overflødig For-
sigtighed, at Joseph lod komme en nøgt
Jord, som de saae Sæd og Brødet
kunne sees staae, hvis for. Af

thues Land saa, naar han undfalt den paa Grandsen mod Arabien, en dobbelt Mytte. Han delthe nemlig Grandsen, og saa fiskbart sin Hans Utaalelse med Egyptens. Joseph blev da, og Israelitterne fandt ikke, saalenge han levede, nogen Forfølgelse eller Undertrykkelse, ikke engang saa længe Hjerterregimentet varede, gadt han saa selv ønskede man det. Men da Egyptens endelig fik afkastet Aaget, og af deres Hyer ingen kom paa Tanken, saa vare ikke alle at forlange, at deres Fæller skulde at nyde Gudstjenesten med en Klage, saadanne Egyptens tilbetragtelse existerede. Magt indbildsiges vare ikke, at ~~de~~ de paa saadan Israelitterne med samme Øyne, hvormed disse Land selv saa, og at de paa alle mulige Maader søgte at undtrykke en Nation, af hvilken de vare bange for medfødt. (g)

Anmærkninger

(a) Joseph. de antiquit. Judaeor. lib. I. c. 14.

(b) Denne Hypothese er fundet opfundet af en afd ungere Lærd, Perizonius i sine origin. Ægypt. og flere.

(c) apud Euseb. præp. Evang. lib. IX. c. 23. ved Faikons chronol. Actenstyk. p. 567. Nr 693.

(d.) Ifølge i 1 Mos XXXVII, 6, at Pharao selv maa have havt nogen Del i Josephs Fald til Trældom. Dette

/jvrb. naar at for at bjor sit Fyrstedømme

(e.) Justin. fejer en som s. o. at for nar prodigiorum ~~commentum~~ sagacissimus, og mulr: commentum primus intelligentiam condidit, nihilq divini juris & humani ei incognitum odebatur.

(f.) /Mos. XXXVII, 25.

(g.) Man for endnu en Hypothese, som findes hos Tacitus, i hans Histor. lib V. c. 3, 4, nem: naturlig, at Israels børn i ældrene af Egypten formodelig bydaglige, fuerstrod ogsaa den Afstik fra Omverden dennem, da Omgang en anden Egyptens indbyggere. Men undskyldt ikke ogsaa samme for Diodor. Sic. (og Lærer, som for ham og dag ansaat ikke for mindre sandsynlig. —

§ 5

Moses fører Israeliterne til Sinai Bjerg, og endrettes der deres Stat. Deres Gudsdyrkelse i Orken, og mindre Hændelser til Josuas Død.

a. m. 2453 — 2506.
a. Chr. 1530 — 1477.

54 Aar.

Forsaavidt Israeliternes Komme omkring ikke kan for, eller var undflygtet Egypterne, befandt de sig i ikke ode Arabien, (a) i et Landskab, som kun indeholder sparsomme Vegetabilier, som Dadler i Hænder, som Halgtorn, /Acacia:/ og Manna, samt nogle andre

sudøn udbetydeligere Rødder naer den
nærmeste Sø: Klaadvigt samt at tilbyde
dem. Ske dette Landstrøg grændser Pel-
uum ved Sinai i det saakaldte Arabia
petræa. I denne Egn maatte Moses,
som i lang Tid var vant imellem Fæhyrde
Dreng, meget bekjendt, og som nalgte
den Aarsag og Fortrinlighed som at begrænse
Skatten ske at udføre for Klaad med Føde.

Ved rettelse kom da Israelitterne Mandag,
og efterat han gav Skjøn samt slagtet Ama-
lekiterne, der angreb dem, ankom han
i Nærheden af Sinai Bierg, omtrent 48
Dage efter Udgangen af Ægypten. Ved
samme Sted fik dette Bierg i Sigte, hvorfra
Moses selv kunne at lægge sig i stor Afstand
fra samme. Han skulde kunne gjøre, for
skulde det store Kundskab erhverve; som at dette
skete nedsatte (og disse Forskrifter skulde nøie
gaa Eftertanke, maatte dette skete i tilbørlig
Afstand. Moses samlede, for at
anbefale sig den, mellem samtlige Mænd,
myndige, som nødvendige Orden, stiftede
efter Udgangen af Ægypten, afstedkomne
efter de forskjellige Stammer, der bare Navn
efter Jakobs og Josephs Sønner. Enhver
Stammes Hoved, samt paa Mandtallene, som
i Ordene, hvor de havde nøie Eede, som

A. 2. 2. K. 1. 85.

forstandt skade. Ligeledes fandt Jeg, efter jeg begyndte Fethros daad, idetmindste nogle af de ældste og mest indflydelsesrige Mænd i mine Kammer, og foreholdt dem at overholde Lovene og efterkomme de mundtlige Regler, som Jeg vil selv kunde overholde. —

Imidlertid Moses, ikke, som for sagt, maatte kjende Sinai Bjerg og Egnen omkring samme nøiere, allerede i Aar, nogen ikke Jeg havde besluttet at begive mig selv derhen, førend efterat jeg maa have fundet Mod, Selvtillid, at jeg kan udføre sin Plan. Ikke Frygten for Ørkenen saare meget mere eller mindre indviet i samme. Den ikke almindelige en stor Mængde Vandkjende, at de forstaar at bedømme de Steder, de selv med at gjøre, saa Jeg vel og Moses mindst, som Jeg skulde betroe sig til. Min for stedse Levis Kammer, ihvorvel Jeg selv var, fordi, paa Jeg første Gang, med Omhu at vende mine Øine ligefrem mod Land, mod Guds Befalinger. Bjerg og Klodse, som Jeg dig og ørkenlig var gjerne Kraften over de Ulydige, men, ikke Jeg satte sin Plan igjennem for en saadan Nation,

som den, som stod i Guddens sted, saa vaar den
maatte nødvendig. Med Krok maatte
den regieres i den Gud, de skulde tilbede,
maatte være en skrøbelig, en forgængelig
Gud, og saaledes maatte Moses dem.

Efterat Moses havde talt Folket trøst
sig, og med ophævede Hænder alle Mordere
undervandt den ene, som ved de Tvende
kommer til Salighed Ring, (b) erfarede den, b.
at den 3die Dag, den 50de efter deres Udgang
af Ægypten, de fejrede til Pindsedag Pharao,
Daedtes skulde dag, skal komme gives. (c) c
Den anden Dags Morgen saaes Ørnen sad-
delet, i en tyk Sky. Det var Ingen følge
paa de andre, ikke var Landrusmand afløst
de andre, og Ørnen stjerne de staar i rene
Kar. Da stødt Basunen Lyd maatte endelig
Gud Autoritet, og sammenkalde Folket.
Moses fører de sammed Ørnen saalangt
de maatte komme, advarer de endnu engang,
efter Guds befaling, ej at gaae nærmere, og
~~befinge~~ befinge Helligen ikke paa, dedsagt af Aaron
alene, Ørnen. Naafvent de en kommer ofre (d) d
offerer Herren og Basunens Lyd, og Folket
fører de 10 Bud, som Moses selv lod indgrave
paa 2 Stentavler, af en forfærdelig Stemme,
som talte ud af en tyk Sky. Forfærdelse
overfalder Folket, de flygter ved Langen fra
Ørnen, og bede Moses tale paa deres Vegne med Gud.

A. 2. 2. k. 1. 85.

Nu saa Moses Folket mundtl. vore
Gud overgivet Haffolden, som den, der blot frem-
bragte Herrens Ord, saa er det afgjørende
Bevis, og saaledes ikke mere nogen Modsigelse.
Efter at have overdraget de Aldste at føre
Regieringen i Hans Fraværelse, gaaer Han
Langen og paa Fjeldet Sinai, hvor ingen ikke
saa, uden Hans Tjenere, Josua
saa at følge Ham. Han skjulte sig i
40 Dage af en Sky og Tvang i fortrolig Omgang
med Gud, skjønt det ikke kan være anden
Mening med at indføre den tilbragte Tiid
ved i Overensstemmelse, for at udarbejde de Love,
som skulde gives Folket.

Moses's Langvarige Fraværelse fremkaldte
vanskelig Stemning blandt Folket. De troede selvfølgelig at
have tabt Ham, forsamlede sig om Aarons
Ord og fordrøvede, at han skulde gjøre dem
andre Guder, de kunde anføre dem. Aaron
maa sige ved det at have efter for stærk
Forlangende, som det maatte ikke falden
ikke være ugjørligt at modsætte sig. Efter den
ny-valgte Mand, med at sætte sig i Spidsen for
en oprørsk Skare, og ved at lade sine Tjenere
som sig efter den Pustere, afvorge Stor
Mægtere. Da ikke mere Efterladt med Aaron,
at ride vi ikke. Noter ikke, som fordredte
dem, af det Guld de bragte sammen, en Kalv, de
dem ofrellet i Lejren og tilbadt med fortrydelig

Ceremonier. Først som man bragte dem nær
Israels Gud ad Østen, kom Moses med Byg-
-stenene tilbage fra Sinai. Hans første Gjerning
Lastet han Byg-Tavlerne med Gudens Ord, saa de gik ikke
Aaron blev paa det afstrøgtelligste irettesat, af-
-gudsbilledet ødelagt, og omtrent 3000 af dem, der
mest havde forsyndet sig, faldt for Levitternes
Sværd. Moses gik nu igjen med 2 andre Byg-
-tavler, og paa Sinai Bjerg, og forblev der atter
i 40 Dage. Under sit Ophold der udtalte han
de religiøse og politiske Love, hvormed han,
som sine første Gjerning først, forsynede Israeliterne.
Saalænge disse Love paa Sinai lå, grund-
-voldte for Israeliternes religiøst, borgerlige og
politiske Forfatning. Moses kunde nu,
saasnart disse Love var antagne, gjøre sit
sidste Skridt til Kanaan, hvorfra Vejen ikke var saa
lang. Men han var utrolig for klog. Ret
nok han dog ikke at have givet Love, Nati-
-onen maatte nemlig lide at Lyde dem. Den
maatte, saa at sige, nu først blegtes til, først og
opdragtes under nye Omgivelser Aaben, for
man kunde vove paa at bringe Nationen i
Samgaaen med Fremmede, uden at have nødig
at frygte for, at den fik Afgudsdyrkelsen stræbet
Intet overbeviser at
stygte sammen.
Man ser, at den klage Aaronsand Moses førte
dengang, var rigtig, end Aarons adfærd grundlagde
Mistro og Spot mod al Profetgave, som i Jehovahs

Mand lod vdgaar. Det Gaelder ikke, hvor
strang Straffen var, hvor sielden den fulgte
paa Forbrydelsen i Dag gjældende Lov. Hvi,
som og i Israelitternes første Historie Aarsagen
i at føre Krig, naar man søger Forklaring
til deres lange Ophold i Ørken, hvor Moses lod
dem drage om paa Øde til ende, fornemmelig
maatte tilskrives deres Vantroe
fulde. Imidlertid udforbrydte den fuld
standige Lov, og søgte at dømme Folket
politisk ødelagte, ved strengt at paase
deres Overholdelse.

Efter at 12te Mand vare udsendte
af Stammerne Side, som vi til kaldes i Paarans
Ørk, som og kaldes KadesBarnea, ikke
langt fra Canaan. Moses fandt ikke nød
vendigt, forfra at drage ind i
Canaans Land. Han udsendte da 1 af hvert
Stammer. Josva og Kaleb vare iblandt
dem. Efter 40 Dages fremmelse, (e) kom
de tilbage, og kunde ikke nok rose Landets
Frugtbarhed; men ikke forbrigt fornegtede
de som en vred Almuehed, saavel fornemlig
Indbyggernes kjæmpemæssige Størrelse og
Mængde, og fornemlig Stadernes Fasthed.
Josva og Kaleb vare de vrange, de søgte at
faae Mod i dem. Men ikke man taalte
for deres Ord. I øvrigen Forskrift

samt indsynet selv Folket en saadan Mand, f.
at de med den Mund forlaagt at føre Israel 9.
til Egypten; de ville allene undtage sig
Josua og Kaleb. Med
mangen Mose fik Moses alle Synder dengang, og
den forbigaaet sit Folket: Jehovahs Navn,
at af alle dem som vare over 20 Aar, skulde
ingen, undtagen Josua og Kaleb, komme
Kanaan. (f) 390 Aar skulde de omvandre
i Ørken for Aarene til Aaret. (g) Over alle
dem Folket mangt Ordsprog. At Lovene alle
Moses Tydigst, og for ret at vise sin Dertyg-
else over Had den mod Gud, indskærpede de
sig selv den Dagen efter i fuld Lydighed, og
selvgod tilbød sig at angribe Kanaan. Moses,
den vidste at Amalekiter og Kanaaniter stod
Israel Bjergpas imod, fandt saadant Forlangende
alt for overilet, og fraraadede det. Men
de vare nu paa mangen Maade fuldne
Ingrimt Bitterhed over Folket, at det, ved
Moses's Død, angreb Spioner. Følgen
var, som man omtrent kunde vente. De
blev overfaldne og med stort Tab drevne
tilbage. Alle Folket igjen Mandt for dem,
og man sov den i Lang Tid. Alt gjorde mangt
Ugunstigt Indtryk.

Den øvrige m. paa enkelte Steder nær,
fremstaar det, hvorab skildret af Mosesmøjagtighed over
at Aaren var blevne Ørkenvandrere, i det

~~Sabbathaarets~~, eller Sabbathaarets Aarstid A. 2. 2. K. 1. 95.

optræder angaaende Israelitternes Opfold
i Aaben. Saaledes nærmer Moses sig Israels
Land, og staar ligesom Israels Hær østen for Jordan.
Judæerne udbryder, (k.) og Landet
udvælges til Rubens, Gads og den halve
Manasse Stammer. (i) Da Moses mærker,
at hans Levetid nærmer sig, udnævner
han Josva til sin Efterfølger, hvorpaa
Aftenstunden til Folket, og begiver sig ligeledes
op paa Bjerget Nebo i Landet Moab, hvor
han dør efter Bud. I Dalen begraves { a. m. 2493.
a. Chr. 1490. }
man ham. Saa nær Døden, og Tungen
han siger, ligger til stunes dag, hvorfor hans Grav (k)
formodentlig har Josva foranstaltet stunes
fremmedes Begravelse, af Frygt for at Folket
ellers skulde falde paa at bedrive Afgudsdyrkelse
ved hans Grav, eller af anden ubekjendt
Grund. Hvi ville, længer frem i Historien,
faae Anledning til at se hvor stort Mod
begravne paa ~~den~~ Maader.

Naaede død Moses, 120 Aar gammel,
uagtet han var af Naturen svagelig Mand, og det
skadede ikke hans Helbred, at han var Nomade,
Jæger, Ørken- eller Vildmand. Man for
at skue hans Ansigt, maae man, som han var
klædt, betragte hans Skikkelse; thi Dragten mandte,
som almindelig Skik, klædte vore Oldefædre,

sine Mund forene Lober, med sine Øie saa
fore og med sine Aren høre Haaret, saa blive
han kun et fungert Redskab.

Israelitternes begred Moses's Død i 30 Dage.
Josua anbog strakstes Regjeringen og befalede
Folket at holde sig færdigt til at gaae over
Jordan. I Aarene, der fandt medfat sig
østen for store Hav, maatte stille 40000 Mand.
De største Del af Kanaan eroberes nu i en
6 Aars Krig, og Israelitternes Boabe ud-
strøttes med en lang Række af de største
Mirakler. Jordan gaafores, som ikke før,
forstørt, Jerichos Mure styrte sammen ved
Trompetstød og ved Ringst af de Hebraiske
Fon, Dolre og Maaaner skaar stille paa
Himmelen, medens Josua slaaer og ødelegger
Kanaaniterne m. fl. Naar man læser, at
Josua stod i Spidsen for en Hær paa 40000
Mand, en Hær som maatte have været
forskrækkelig ved sin Fælles Mirakler eroberinger,
saa skulet man nødstrøt frigte sig at ansee
disse Mirakler omtvistelige. Herover
ældning er, saa eroberedes Kanaan. Fra og
Enderis Kanaanitiske Kongers, som formodentlig
ikke have Hundt, i det mindste ikke en Hundt
af formuelige Kvt, som Hertug paastod at
have til Landets Besiddelse, paa Grund af at
deres Forfader af Jakob havde faaet deres Hertug
for Hundt 700 Aars siden. (e) Blev, efter

e

A. 2. 2. K. 1. §5

Josvas Befaling, Jaagt og strax Overholdelse, fordi det Jorden vorder at forfare ved Komme, Bøm og Aarsager. At Jos, ved udgik Ordre, mandrer ud. (a) eller Spejdere.

Da Josva, efter 6 Dages Forløb, Jordens vorder Jagt af Kanaan som var som muligt, drager Jen Landet paa Vestsiden af Jordan mod Jem til ovrige 9½ Stammer, som ikke Jorde Jagt Boget paa Østsiden. Leviterne blev, Jem til ikke Jorde Bestyrelse med Gudstjenesten, fordrede i alle Stammerne, og udvalgt 48 Stæder; Jeriblandt 6 Fristæder for dem, ikke Jorde begaaet uforsætligt Drab.

{a. m. 2499.
a. Kr. 1487.}

Den ovrige Del vogtede Josva i Land. Jos Død, 110 Aar gammel.

{a. m. 2506.
a. Chr. 1477.}

Anmerkninger.

(a) Se mit Udtog af Forfatterens Fremstilling K. 2. §12.

(b) Men Kan af 2 Mos. XIX. 12, 13, 17, 21, 23, 24 Vers, Jvor nigtigt ikke Jorde vorde Mosis Ord, Jvad Grund skulde kunne Jorde vorde paa Stimmet. Jvad ikke Forfatteren maatte, Aaron kundtagen, kunne ikke.

(c.) Holberg Jiger i Jin Jødiske Historie, at Moses anvendte 3 Dage paa de Forberedelser, Jom vare fornødne til Lovens Publikation.

(d.) 2 Mos. XIX, 24. XX, 19 og mindre. Cfr. 5 Mos. V, 5, 22–29. Ligesom modsiger ikke Jaa Holberg, naar Jan Jiger, at ikke Mennesker vare paa Bjerget, Jaasnart ovenstaaende ikke Lader Jig dømme.

(e.) Kaldet 40 Aar, at være af almindelig Aldring for Moses. Ikke mindre forlovet med en ung Kvinde.

(f.) 4 Mos. XIV, 29–30. Det synes, som man af Udtrykket i v. 29, kun skulde, at dem, som der angik dem, de havde taget Mål i Øjemed. Men, ligesom de Undtagelser med Hensyn til Josva og Kaleb i v. 30.

(g.) Her er ved alle Kaldet 40 Årige som at regne Kæmper. Almindelig antager man, at Folket i Arien, fra Hvilken gangen af Ægypten af, var 40 Aar.

(h.) Det var Hensigten, siger Buckholtz i sit Skrift: Moses og Josua: at Israelitterne første Gang skulde udrydde Indbyggerne i Kanaan ikke strækkelig Mandskab, som maatte regne Dagene med andre Menneskers Hjælp, forat man ved Hjælp af Dagene, de havde til Rådighed, kunde faa Tid til at rense Landet for Indbyggerne, som ellers kunde blive farlige Nationalgjæld, man ikke kunde gjøre dem til Tributpligtige og Undergivne, da Hær kunde forøges med Tiden. — For øvrigt kan man ikke antage, at Moses's Forsøg med Midianiterne, som formodes i Folkemængde for Ægtelig ophidset sig, skal Overfald have gået for sig Dagene og ikke have været af nødig Beskaffenhed, som synes ogsaa af 4 Mos. XXXI, 1–18.

(i.) Manasse og Ephraim vare Josephs Børn, som Jakob havde adopteret.

A. 2. 2. K. 1. §§. 6.

(k.) 5 Mos. XXXIV, 6. Man mærker ikke om Josva eller en anden er Forfatter til dette Capitel. Naar Arabernes Forvirring om Profeten Moses's Grav i Pisga, saa maa det let begribes, at ikke en ret Kundskab til Sagen Medfører ikke at Folk ikke ynder at Læse.

(l.) Jeg formoder ogsaa dersom ikke [illegible] Israeliternes Afsondring, ogsaa med Forbrydernes Forsendelse til Josva-Land, fornemmelig at de kunde angive dette Bjergrige, tildels af Tyrkerne, eller Forbrydernes Afstand i at de gjennemkom med saadan Hensigt, som de brugte med Kanaaniterne.

(m) Procop. de bello Vandal. II, 10. fortæller, at man der, skjøn nu længer liggen, fandt megle Bøger med saadan Indskrift: at de vare optagne af Skjøtninger, der vare blevne forjagede af den store Røver Josva, Nunsøn.

§ 6.

Israeliterne, ved forbrydersk Afgudsk eiendel Bosættelse i Kanaan.

a. m. 2506 — 2916
a. Chr. 1477 — 1067.

410 Aar.

Vi læse først Josva, i sin 6 Aars Krig, erobre endeel af Kanaan eller Palæstina og ødelægge de gamle Indbyggere. Men vi læse og først Israeliterne lagde Vaabnene

I stedet skrev Forfatter først: Jeg [illegible] Forbrydernes Forsendelse

fra sig for tidlig, (a) endnu forrend alt det
land var erobret, som laae inden for de
af Moser bestemte Grændser. (b) Følgerne
heraf sandt Moses forudsagt dem, og det viste
sig og snart. De kom i Forbindelse
med de Kanaanitiske Folk, som vare blevne
boende iblandt dem endnu som skattepligtige, eller
fuldstændig underkuede. De sluttede Forbund
med dem, indlod sig ved og i Ægteskab for-
bindelser med dem. Det var selvfølgelig
naturligt, at Kanaanæernes Dyrkelse maatte
smitte dem, som saadan man det mindst
afagter, deres Religion synes det langt klein
ligeglad. Ved dagligen at omgaaes dem
fik Kanaanæernes Afguder gradvis
større Magt, end det maatte gjøre af Forskjel
lige Folk, at de maatte gjøre af forskjel-
lige Landstrøg paa deres Grændser med deres egne
Lovgivere, Dyr ved Hjelp af Sammenligning, falske
Religion. Saadan maatte saa for
en Tidsalder paa deres selv Forfatning, det
er i det Forborgne ønske.

Forbindelsen endnu den Mistroendighed, at
Herren, efter Forvandlet, mangler at Omsorg,
det Dyrkede nedigjorde Forbindelsen mellem
Gud og Mennesker. Religionen aftager, naar den
ikke understøttes af overordentlig Magt, allerede
den ikke er stærkere grundfæstet i Gemytterne,
ikke desholdelig for at forene den vaar Tids Fuldem
Mennesker Religionen sig for det meste klot om sig

A. 2. 2. K. 1. 86.

salen og søgte, saa meget muligt, at gjøre sig
usaasynlig. (c.) De førte nedog saa egen Haand og
ikke forbindelse med de øvrige Krøg, og ikke saa
som Øppersteprøsten en lang Tid, i det mindste
i nærmeste Omliggende, hvilket saa synes at sige.

Det er let begribeligt, at de Canaanitiske
Folk, og ej de alene, men alle Israelitiske
Naboer, som vi skulde saa stygge at finde med, maae
de jævne Magter: Fiendtlig, mandig med Skjer
Øyne betragte disse saalige Gjester, og see dem i
Besiddelse af deres Landemærke, og siedvanlig deres
egne Fiendtomme. De saae af de andres Kampe
sydelige nok, saa det jævnt at mærke sig, naar
Canaanitterne
Det skulde gaae
Conorem ingang dem til dem.
Sandt deres egne Krøg Fiendtlig ikke Medfølelse, det
siges modsiges den Omstændighed, at det skal være
en ærlig blodig Krig, at føre sig paa: Liv
Det er ligesaa naturligt at de, saasnart de
saae Lejligheden skikket, søgte at forurette sig paa
dette (og tage sin Fiendtom tilbage. Denne
Lejlighed tod sig til Hebræer-Patriarken Lots Børnene.
Feig og utaknemmelig vragede den ikke længer
mindre paa. Enhver Kommune, naar den
vanærlinder ogsaa det fjerneste Led, blomme, til sin
Hjælp Liv, Ubrigrek og indvortesmagter
af Naborelationerne. Hjendt disse, som
Oprindelsen, ville ikke saare besynderligt Israelitterne
mindes, saa saare vi dog af Fortællingen ingen
Grund til at antage dem for saa grusomme som

Forfatn fals.

Man maatte eigen ordentlig forstaa om
Gud at Eidrag sig med Forfatn i alt Eidrum,
som skuur i endefoldt. Chronologier. er for
alle at tænke paa, i Victors fals finde
store Adskillinger, som man forgjæves maatte
søge at udfylde. Gud vi mene, er, at
Patriarken eller enhver Stammer af sin,
som ommeldt, i al sin Eid skuat naar
dragt mente Magt af sig, skuat af sin andre
af Naboerfolkene. Moabiter, Philister,
Midianiter, Amalekiter, Ammoniter maa
i Fald, Forfatn samt at forstille med; mente
sidste afgjørelse og i mistrøstningen Kananiter
Magt. Imidlertid ofstorde sig ethvert
Forfatn enhver fiels eller Anførers for sin
eller anden Stammes, f. Skyldskabs, som
man ørigtigen for omfat med Dommere;
med Gud fylde vi igjen, for sin Eid, saaledes sige
sidste. Man for Resten alle Forfatn skriftlig
Eidfaldet, skjøndt imidlertid kun den nær
nøgtes, forsaavidt man anser Gravskrift og
fabelagtig for troværdigt Sted, og ogsaa
fabelagtige Overdrivelser ikke, skuat i saadant Eidrageren
sig er ofbekjendt. Fald falder man
i saadanne Disputter, Personerne, eller
skuat man ikke kalde dem. Med al Agtelse
mene Mænd, ved jeg ikke trøste. Om skulde

A. 2. 2. K. 1. § 6.

med man skulde ikke tro saa godt som Intet, og ikke lidt man vand om at faa sig grundigere, naar vore ikke selve med kunstig Mord og andre slige Handlinger, skulde forskaffe os saadan Seir. (d)

Af alle Israels Fiender vare Philisterne de farligste. Ikke længere end lidet siden under Elis Regiering, de tillige vare Israels Herrer. {a. m. 2849 / a. Chr. 1154.} Da kaldte man Samson, Israels Herakles, hvilken Philisterne meget skar og ødelagde mange tapper Krigere, ligesom disse for de nyeste vare aldeles usandsynlige, saa gaar de skulde være ved saa at beskrive en privat Mand, end saa at kalde Israel, de nødvendig at skulle bekjæmpe. (e)

Elis Sønner, de i hans Aldersdom, formedelst Forsømmelighed i hans Kald, plagede og ødelagde Folket. Disse stampede sammen at være Israels de allerslags Misgierninger. Synderlig falder de i at slaa med Philisterne, med hvem falder en stor Mængde Israels i saadan Kamp den ene blandt Philisternes Hænder. Dette alt skete for Elis øine.

Israelitternes Religion, og med den deres Statsforfatning vare nu paa Vippen, vorde at gaae til Grunde. Dette forestillede, da Folket mange over Lemmed Overfloedighed, nar de blive ved sig selv, og trænge forbi til en Reformation.

Under saadanne Omstændigheder maatte det anses A. 2. 2. K. 1. §6.
ønskes for en Lykke, at den ønskede Nødhjelp,
efter Elias Død, en Tid lang blev udsat. Dennes
aabnede Lidenskab til at virke som Reformator
for en Mand af Aand og Kraft, og en saadan
som fremstod Samuel af Levi Stammer. (f)

Længst i Moses's Land, talde han, som
tvende fremstod, en Landdag sammen, for at lade
Nationen forsøge den Gud, den, med alt dyrket
formaaede Guder, havde paadraget sig. (g) Saa
mente han sig vi alene kalde i den ypperste
gejstlige Rad, men paalagde sig ogsaa Overordnen-
hed i Landet (og forvaltede ikke med alt
ret en fra Rad til andet. Saa ønskede han,
at blot den ægte Religionen og den borgerlige
Forfatning efter Moses's Plan, hvori Evigtvarende
Bestyrelse omsider skal for alle mænskelige andre.
Dem fremstod man for den israelitiske Stats Re-
gjenten, og i Ramah, hvem han boede, stiftede
han en Profet-Orden, hvis Overhoved han selv
var, og hvis Medlemmer opdroges og dannedes
til Oplysningen om Religionen og Constitutionen. (h)
Endnu laader Middelalderen den store Samuel valgt
til Israelitens Bestyrelse i disse Aarhundreder,
hvorfor og Gud ved Overnaturlig Forsyningsgrunde, saa
ofte Øjeblikket var om at modstille sig en
Argrets Forbrydelse, da maatte være nok saa
mægtige. —

A. 2. 8. K. 1. 86

Men Israels Fiender stræbede uden Ophør
at ødelægge dem. Ligeså med Philisterne førte
Kampen ulykkelig, og det gik saa vidt, at Israel
ej alene maatte udholde store Plager,
men endog store Nederlag, og drage med til
Philistæa, som Gang på anden store Skjændsler
og Nød undergik. (i) Det var altsaa ikke
at undres over, at Folket længtes efter en
Kæmpe, Regjeringen overgav. Profeten Samuels
Sønner, som Faderen allerede havde indsat
til Dommere i Israel, havde ikke givet saadan
Tegn dertil, havde ikke engang saadan
Magt og Myndighed allerede, som de alle Mænd
uden Magt, de havde. Et ugjort Regjeringsskifte
maa Folket ikke have ønsket. Det bragte
altsaa Forlegenheden, da Ammoniterne angreb dem,
og forlangte af Samuel, at han skulde sætte en
Konge over dem, ligesom Fremmedfolkene havde.

Med megen Ulyst gav Samuel efter
for Folkets Begjæring. Han søgte først megen
omstændelig at afmale dem alle de Ulykker, en
Konges Uindskrænkethed vilde afstedkomme, (k) men
da dette, skjøndt rettet første Mistrøst for
fortkommet dem, overdøvede, eller fordi
de ei anerkjendte vilde af med Profet-Regi-
mentet, ikke gjorde mindste Indtryk paa dem,
gav Profeten den store Saul, en ynkelig
Mand af Benjamins Stamme, (l) Kæmpen og Helten
Israels, som ikke ikke Samuelis Forbindelser,
skjøndt gav Samuel Grund til at frygte, formedelst

i Juds Navn at kunne føre Navnet Saul A. 2. 2. k. 1. §6. 7.

blende af Samuel falmede til Konger. {a. m. 2916. / a. Chr. 1067.}

Anmerkninger

(a) Jvr. denne Fort. 1b Afh. k. 3. §5.

(b.) 1 Mos. XV, 18–21. 4 Mos. XXXIV. Jos. XI, 16–17, XIII, 1–7.

(c.) Domm. Bog XVII, 6. XXI, 25 og flere Steder.

(d.) Den Kempe anførte blot Eglons Mord, og Jephthahs Datter, som Sørgen, efterat have overvundet Ammoniterne, offrede til Jehovah.

(e.) Domm. B. XIV–XVI. cfr. Joseph. antiquit. lib. V. c. 8.

(f.) Om Profeten vid 5 Mos. XVIII, 15–22. Michael. mos. R. I. p. 181.

(g.) 1 Sam. VII.

(h.) 1 Sam. XIX, 18 fg. Eichhorn Alterth. I. p. 106. Hebr. jüd. Gesch. I. p. 325–27, 330–331.

(i.) 1 Sam. XIII, 19–20, 22.

(k.) 1 Sam. VIII, 11–17.

(l.) 1 Sam. X, 23. Jøn man af Hovedet Højere end alt Folket.

§7

Saul, David, Salomon.

Israelitternes 3 første Konger.

a. m. 2916–3009

a. Chr. 1067–974

93 Aar.

Om Sauls Kronbestigelse forandrede Israeliternes Regeringsform sig af en theokratisk

Monarkie. Det kan ikke nægtes, at de
mægtige Konger paa mosaitte, at de
israelitiske Konger efter Landets Skikke,
skulde gaae Forfatningen uden imøde
Art. Det er utvivlsomt, at Samuel,
med Ordet, sagde til Folket, som
Folk, Kongens Ret, og skrev den i en Bog,
og lod den blive for Herrens Ansigt. (a)
Mangen Gang kan man nægte mere end den, at Samuel oftegnede, skrev
Kongens Rettigheder skulde bestaae, endnu
Folket skulde vorde, endnu
Folket skulde dokumentere sin Forbøn i Fædrenes
Fornavn.

Det var umuligt Israelitternes
Mening, at ikke nogen Forskjel, som
skulde adgjøre Modsætning mod Konge-
magten. Dette kunde ikke være andet
til Følge, end at enhver saadan Kongen ikke var, rettere
magtløs i Kraftfuld end til at holde sig
Herren i Sinde, eller mag end til,
ønskede at lade Fædrene raade. Men
enigen af Dette var Saul.

I Begyndelsen af sin Regjering, gik
alting godt. Ammonitterne var, som

A. 2. 2. K. 1. 87.

A. 2. 2. K. 1. 87.

anfört, men faldes ind i Landet, blev
aldrig Kaget. Det synes som Saul
først efter denne Krig er antagen til
Konge af det hele Nation. Dette skal i Sand-
hed forsamlingen til Gilgal, Hvad efter
vil vanvidt Saul og hans sønnemodige Søn
Jonathan kjæmpede Philisterne, og befriede Isra-
eliterne fra deres Klage. Denne første Krig
skaffede dem Saul som Anfører. Han samlede
om sig en Hær af det kjækkeste Mand og fort-
satte med Held Krigen, ej alene med Philisterne,
men og med Moabiter, Ammoniter, Edomiter,
samt den syriske Konge i Zobah. Philisterne
vare dem til Hovedfjender, og dem maatte og
skulle de Fleste med deres Liv hele. Israel
blev derved vel befriet, og Kvindemagten sat
i god Stand.

Allerede da den første Krig med Philis-
terne skulde gaae sin Gang, var Samuel blevet
opbragt paa Saul, fordi denne paa egen Haand
havde foretaget et Brændoffer, da Samuel
udeblev dem for længe. Allerede da havde
Samuel truet med at udnævne en anden
Sauls Kongelighed vilde ved
Kongen. Endelig havde Herren selv befalet
ham at salve en anden til Konge over Israel,
til at tugte dette Folk paa sine
Han havde derfor allerede for længe siden
udvalgt David, Isais yngste Søn, til denne Bestemmelse,

I Juni Samuel ogsaa udlagt sit Overdom-
mervirksomhed, efterat dette havde givet dem
alt tilstrækkeligt, at han havde forvandlet det
med Rædselsfuld og Ærgerrighed, til et sort
Kongerige. –

A. 2.2.1.1.87

som Saul, pro sua Arbitrio i Jehovahs Navn, maatte paafore Amalekiterne. Dend Konge, som da ikke vilde forskaane, at dersom de ikke Folk, for hvert 500 Mand fulde, samt vilde angribe Israel, da de vare Fiender, end i Aaret, hvorfor vare ikke rette Jøder, end i Aaret, hvorfor han skulde udrydde dem. (b.) Dette skulde nu ogsaa skee. "Gak hen, saae Samuels endelige Ordre til Saul, udrydd dem, ihielslag alt hvad der findes i hans Land Folk eller Fæ, Mand eller Qvinde, Barn og Moderens Bryst." (c.)

Saul drog afsted og ihielslog med Sværd og Mord alt ulykkelige Land. Han skyttede, men han vilde ikke vove, for hvad Agag Amalekiternes Konge besaae Land. Men ikke Qvæget maae Saul forlorren. Den stolte Konge vilde Samuel dog skjænke, og ikkun som offentlig ydmyg tie at tilbede Gud. Over efter dette gik Samuel til Bethlehem, og salvede der i Isaps David, Isai's Søn af Juda Stamme, til Konge. (d)

Imedlertid var David ikke ukjendt ved Kongens Hof blandt Kongens Folk og Høffolkene ukjendt, forvrigt David var, som ikke skulle, regnet for

Saul. (e) som Sauls Afkom kan dog allerede saa meget gjøres, at Selve Stamfader skulde forlade Saul. Eli for Saul saaledes, saa der ogsaa Ed, i en nær Slægt Kamp med Israeliterne, som dog siden kan udrette mod Saul. Efterfølgende Beretninger af Sauls Regjering, David sættes og forfølges af Saul, saa Saul selv maatte tage sin Tilflugt til Philisterne, som ikke kan, naar man erindrer Saad Stilling David skal i til Saul, ligger under ved.

Da Philisterne forøgede Kampen, og samlede en stor Hær ud i Landet, samlede Saul alle de Sønner, der kunde gik Israeliterne imøde paa Gilboah Bjerg. Kaget blev dræbt. Jonathan og to andre af Sauls Sønner faldt efter den tapperste Modstand. Da Saul saae sig omringet af Philisternes Overmagt og meget Mulighed for at undkomme, forsøgte Saa at dræbe sig ved selv Død for en ærefuld Afskedelig, der ogsaa kom Saa for Philisterne, og faldt paa sit Sværd. {a. m. 2929. a. Chr. 1054.}

Dette var Sauls Fald, en Brødemand, der ligger sin Herre. Meget skjelne Sønner Saa, som fandt dem i Begyndelsen af Kampen, ligeledes for Plyndringen, men ogsaa Landet for Fjenden, og forbrændte deres Legemer. Saa de ikke kunde

David's Bjerge.

A. 2. 2. k. 1. 27.

Jeus Efterkommere, naar ikke glemmes, hvad Stilling Jeg indtager, og hvem Jeg er Efterkommer af. —

Paasvart David, som sidste Gange afsluttede jeg i Byen Ziklag paa den yderste Grændse af Juda, som Philister-Kongen havde indrømmet Jeg, efterat Sauls Død, samlede Jeg Jeraelitterne ikke alene i Juda og Jeres Byer, og da Jeg derfra drog til Hebron, samlede Juda Mænd sig Jeg om, og valgte Jeg til deres Konge. Mange Jeg ved den Anledning, at Jeg maa af Juda Stammer, hidtil Tilbageholdt. De øvrige 11 Stammer blev stemmede Sauls Familietroe, og Abner, Sauls Fætter og øverste Krigsanførermand, lod dem bo Isboseth til Mahanaim kronede til Konge.

Hvorfor opkom en Borgerkrig mellem Davids og Sauls Huse, hvorom man kort vilde høre. Isboseth vilde formodentlig Jeres Fjende Kongen, thi ellers Jeg ikke havde nødig noget Tilbud ved at slaa Jeg ind med Abner, Jeg fiendtlig Stilling, hvorfra Jeg til David, og tilbød at overlevere Jeres Rige. Dette Tilbud modtog Abner med Hensyn Sauls, men da Abner, hvorfra Planen kunde udføres, blev dræbt af Davids Feltherre Joab, som

nuaasthe han sees frygtet for at saa skaad
skulde vorde for megen Sudskyldes saa David,
saa kunde ikke andre end Konge Ordsigter, der
som ikke at vigte Forordninger saa ugjør saadt
Brøgt bagen i Gang. Da af Isboseths Fiender
maatte, da formodentlig gjorde Regning paa
en anselig Belønning af David, naar de
ygdede saa Modstyrer af Kongen, omrettede
saa og dræbte saa i saa Seng. David {a. m. 2937. / a. Chr. 1046.}
lod sin ene betale med samme Mynt, som
Forrædere var ombragt, Isbo-
seth død, og Israel uden Konge. Da
Aldres allerede, for sin Død, saa ret bragt
adskillige af de Aldste i Israel paa David
sin Parti, (f) saa var det nu ikke uden Grund, f
at forlige al Israels sin Vrede ogsaa mod
Aldste i Israel samlede saa David i Hebron,
og valgte saa til Konge, efter at saa i Overens-
stemmelse med saa, med saadan forme-
delig Konge Aftaler og Pagter var blevne
saa stemte, ligesom (med Sauls Efterfølgere. (g) g

David var nu forfremmet, og saa
nyeste saadt, at saa forstod at bruge sin Magt,
saa var kommen i Besiddelse af. Fæstningen
blev endda saadan saa Skade for at vinde Hebron
med al Folkehær Konge, thi saa tappre Konge
sorte ved sin vaade, som Kongerskarens Sodo-

Ved Navn erobrede Stæder den sydøstlige Kanaanitiske Stad Jebus, ~~og den~~ ~~Beliggende paa Grændsen mellem Benjamins~~, som David, formedelst den fordelagtige Beliggenhed mellem Benjamins og Judas Lammer, og den sikre Sæde samt udsøgte til Rigets Residence. Han lod nu for anlægge et kongelig Slot, ligesom Hiram, Konge i Tyrus havde Materialier og Bygnemænd til dette Slot David-Stad, lod den ved nye Bygninger befæste, og gjør med med nye Bygninger. Dette blev Grundvolden til det mægtige og berømte Jerusalem, skiønt Navnet maae dog ikke tænke opkom først i Salomons Tid.

Filisterne, der siden Saules Nederlag havde holdt sig rolige, da de formodentlig indsaae, at Israel kunde være deres Fordeelagtige, gjøre ved at lade Folket anlægge sig selv med Overgreb, samt ikke saa snart erfarede, at alle Stammerne samlede sig omkring David, som de havde ind i Landet med en stor Hær, besatte Bethlehem og trængte frem i Nærheden af David-Stad. Man har antaget David skud, og tilføiet den Grund efter Givenden to saa afgjørende Nederlag, at de siden i lang Tid ikke maatte vove at røre sig; ja det maatte endog, da saa kort efter skiøn forelog at dræbte

med dem, begyndende sig til at spille saa og dands
saa ærbødt.

Ja imidlertid Middag til at forrette til Aarmen
til at spise og forbinde dem ved nogen, nar det,
at David lod kalde med stor Højtidelighed fra
Kiriath-Jearim, saa den hele Samuels Ed saa
staar og for til Jerusalem, saa den blev
indsat i en ny stokke indrettet Festtelt
eller Tabernakel. Herved gjorde den nye
Stad til Middelpunkten for Gudsdyrkelsen i
Landet, og den hele Nation strømmede nu sammen
saa at faa omkalde sine Nationalfester. Da
den nu havde ingen klar Fordrel for David,
at saa saalede sit Fæstninger og Helligdommen,
saa at sige, under egen Tesyn.

I Krig nedlagde Egypten at med David
gunstig. Moabiterne, Syrer, Edomiterne maatte
atter saaledes føle sin Overlegenhed. Damaskus
erobredes, saa og den anselige Stad Berigtus med
store Mængder af Guld og Kobber. David lagde
Skatning i dem alle, og forsikkrede sig derved
at underdrukket Landets Lydighed. Den forhadte og
tilligt Langvarigste Krig, om just ej den største, som
Historien er det ikke muligt at bestemme; saa
David imod Ammonitterne. Rest saaledes forsaavel
at Grunden, som David søgte for at Egyptens
store Magt til sine Landskrigelse. Saa
stærk, for at saa ikke, ind i deres Land, og
tvang dem for at indskrænke sig i Jordstykket
Rabba. Imidlertid samlede Syrerne igjen

A. 2. 2. K. 1. 87.

forvirret dem og grebet til Baaben. Da
Syrierne Kong Hadadesers General Sobak gik
over Euphrat og rykkede frem til Helam. Paa
Sletten fremme, saaledes David alt til Stridsvan
Mandskab af Kommandoen, og gik over Jordan,
Israelitterne imøde. Saasnart man saa i Hæren
at Kongen mødte Syrerne, sendte David sine
Folk imødegaaende til at slaaes med Hi-
storien og Edom. Men som naadtes den alle-
re afgjørende Dyden. Sobak faldt med Hjernen
af Syrer-Hæren, Hadadeser maatte tilbage
over Euphrat, og alt hvad der var paa dennes
Side, underkastede sig. Israelitternes Sel-
vom faldt nu paa alle ukyndige Ammon-
Indskydelse i deres faste Stads, foruden Judaa
erobrede alt Kongen Davids Magt,
som Hoab rykkede paa nye ind i deres Land,
og erobrede efter en lang og haardnakket
Belejring, Jomfrustaden Rabba. Landet blev
ødelagt, og Indbyggerne paa den grusomste
Maade mishandlede. (L.)

Med disse Erobringer havde David nu
ødelagt sit Lands Grænser saaledes, at somme,
forhen alle ugrundige israelitiske Dele, som
de strakte sig imellem Libanon, indbefattede
den største og bedste Del af Syrien, ligeledes
Ingerrigerne Moab og Ammon, Edomiternes
Land med Havnen Elath ved den arabiske
Bugt, det arabiske Ørkenland ligt til Euphrat,

A. 2. 2. K. 1. 27.

og Philistæa. Ch mesopotamisk Folkestamme
som begyndte Davids Undersaatter. Hans
Rige strakte sig saaledes fra den ægyptiske
Grændse og fra Østsiden af den arabiske
Ørken, til Euphrat. [Det at bemærke
Rigets Hær var sammensat af Nationalmilitser af
288000 Mand, hvoraf overtallignok 24000
maatte gjøres Tjeneste af Gangen, og aflød
hinanden hver Maaned. Desuden fand
sig en Lønnet, ch skaldede Krethi og
Plethi, der skal have bestaaet af 600 Mand.
Man skulde tro, at denne Lønnet skal have
først af Hans [illegible] af fremmede, der
slog sig sammen med David, da han forfulgt
blev af Saul. (i)

Det at fremhæve Rigets Hovedstad,
endskjøndt David ikke residerede stedsmen
Hoffet beskikkede han dommere til at skjøtte
Hans Retsforretninger. Og skjøndt det ikke at
være skjedt for ofte Absalons Skyld, i det
mindste ikke i nogen tilstrækkelig Grad,
at stort Raad samlet med at begive at gjøre
noget religionen eller Staten. At for-
mindske Folkets talrige Tilhængere,
hvad samt ønskede Kommando over Hæren.
Folkets Fjendskab David skrive, at han lod
Hæren slaa mellem to Mand,
hvorved fælledes sin sig de Tilstedeværende

[Hvis man tilføre først, at Middelstørrelsen
af indtil af Middelstørrelse og det rede
Hans Hær, i dens Fuldstændighed, aabenbart
ikke Rigets Hære gjennem de for-
skjellige Tider.

A. 2. 2. 6. 1. 87.

som var saa vidunderlig, naar alt ikke
skulde gaa saa, som alt gik Saul. Alt
stort Skjøn, David havde gjort i alle Riger, saa
saa Lykkeligen havde udbredt, opførte saa
den herlige Bygning et prægtigt Tempel for Gud,
-vak, hvis Bygning og Pragt forbløgte af
Efterretten Salomon.

Vi saa nu betragtet David som
Regent. Som den, der med sin Klogskab,
omsorg og ikke alene med de beste Midler, saa
-dan den hele israelitiske Stat, som den ved
kraftig Hånd og Lovsyd i dens Grundvolde,
som den smukke, ved sine Lovgivninger
og Krigsindretninger befæstede dens
Omkreds, og gjorde den frygtet og agtet,
ikke saa havde havde den forøget, eller i det
mindste saa af det forøde Flader blandt Folkene
Jorden. Det ville vore Historie-
skrivere skrive, at kunde dømme
ligesaa fredsælskende om hans private
Charakter, som vanskelig forbigaa dette.
Naar vi saalede for David forekom sig
i en af hans største Vanskelighed, Urigahs
Kone, Bathseba og at forføre hende, maatte
Mandens Død da for Efterretten Ammoniter-
-krig, Laas for Rabba; naar vi for
saa, frygtede for Mandens Vrede, befalde
Joab at sætte ham paa en af de farligste Poster,
og den Lade ham i Stikken, for at han af Fjendens

Lov blive vedfaldet, skulket og skud, og
saaen vi skrifter rudlegge for David sagde
Bathseba sit sin Hustrue og formeldet
Lov ved Gud, saa som da ikke fuldbyrdes,
vedrørte dyret, som tillader sig at for at
tilfredsstille sine Lidenskaber? Da sorte
Profeten David sagde for Kongen, da skal
første Barn med Bathseba dødt, som ogsaa
saa efterat have sine Børn. Og udbly
sine Brødre ikke, og mærk medtil ikke saare
saa, at forfaldt i sine egne Familier.

Det første Rod gav Amnon saa i sine
ældste Søn. Han forelskede sig i sin
halvsøster Thamar, og voldtog hende.
Forbittret derover, efterstræbte Thamars
myndige Broder Absalom, at ligesaa
stolt og Hævngerrig, som forfølgede sig
hende, Amnon, og lod ham myrde af
sine Folk, da han mindst mistænkte noget
ondt. Først efter 3 Aar kunde skab
ædruelse som Davids Tilgivelse for ham
Oprørerne.

Men Absalons ivrige Ønske var
ikke fuldt tilfredsstillet. En almindelig
Forundring, som hans fordrukkagtige Adfærd i
Faderens navn den fuldkomne Mand i Israel (K.)
skulde saa i Sprede snarrere til at opflamme
mer end til at tilfredsstille hans Begjær-
ring. Da nu David ikke gav sin
tegnet.

K

A. 2. 2. K. 1 §.

nogen Aarsag i dyrgreingen, og fulde
gan saa nogit saadan at blive saa ester
følger, naasom endog Suarerne allerede
lod sig merke med sin Forkyrelighed for
Bathsebas Søn Salomon, saa besluttede
Absalon med Magt at sette sig i Besiddelse
af Kronen. Fragt og Nedladenhed naar
de Mødes, saa betyder sig af. Rathgiver-
naadig Langsomhed og Afsiedkommenhed
gaar saa og Anslagene ei at gjøre Sa-
muel Regimente forhadt. David saae
nok besluttet Dommere, men ei mere
for saae, og stødte ikke saa fuldt
for nogens Øjne. Achitophel,
som af Davids Maade, at dyrke saa klog
en sag Mand, ikke formodede, som
Bathsebas Bedstefader, var opbragt
over Kongens Bedrøfte med Urijah, stod
i Gaad for en Dommers nærgelsom. Grund
nok, da ikke endelig ødsbrød, saa almindeligt,
at David ikke troede sig selv i Jerusalem.
Absalon og Achitophel sykkede ihvad, og
de første Lagde, med at bemægtige sig sin
Faders Medstyrelse, (l) tydelegen for Dage,
at der ej var at tænke paa nogen Forsoning
mellem sam og David. Det samme ikke
Enige ogsaa norsk ikke med dennes, ligsom

Absalon, efter Achitophels Råd, lod sandt bruge det første Nederlag og sat efter David, før han fik Tid at samle sine Tilhængere. Men det gjorde han ikke, David fik Tid at samle sin Hær, og ikke engang Joab vandt Absalons Hjerte til sig ved at dræbe Amasa og sammenrafset Troppe. Absalon blev selv paa Flugten anfaldt af Joab, og strømmede over Jordan forbi. Ligesaa faldefærdig stillet Joab sig ikke Gang paa Gang, som Benjamiteren Scheba afstedkom. —

Ligesaalidt Gang som David saa det længe. Han saae, hvorledes det skjønnede, som at bringe sig til Rette med Hannem. At saadant skete, var Absalon selv Skyld i, da han ikke ved Hjælp af Penge og Gaver havde erhvervet sig Folkets Kjærlighed, som David havde gjort. Det kan da ogsaa sees af Forandringen hos David fra, som Historien melder, at udvandre 2 af Jaels Mænd og 5 af Hans Fattigmænd, til Gibeoniterne, saa omfragt dem. (m) Forstod, at udvandre dem til Gibeoniterne for at forsone sig med,

m

A. 2. 2. k. 1. 87.

Jens Saul med disse skulde jeres Egnes
mere sværrom Historien Enkel meddel,
paa eget i sit Rige, for dersom man
fandtagne skulle en af de mange som
jeg her Dagen Dorte i efterat oftere
end sit Ægteskab. Hun var af Sauls
Æthom stammede David; det var Mephi-
boseth, Jonathans Søn, som da jeg
paa kom og manfor, Enkelt jeg ikke
mere jeres Faders.

Paalede besøgt fra Befrygtede Mod,
begyndte de Evangel, ogsaa David tolegne,
de jeres Enkelt begyndte at adspurge sig; da
maatte jeg radet opstand, at en af Sauls
Sønner Adonijah, den næste efter Absalom,
og jeg næsten lig i Ædmodets Sortim,
sluttede en Sammensværgelse med Jeg,
for at krone Salomon den jeg af Sad-
ne udkaldte Grund. Denne Gang jeg
det jeg mægtede forlegne ud, jeg det Mag-
tesse, Rigets, selv Joab var paa Adonijahs
Men David forekom planens
Fødder.
Udførelse, ved øjeblikkelig at lade Salomon
salve, de Enge over Israel og Juda. 7
Dage.

Denne sidste Gildesgreb maa jeg

A. 2. 2. b. 1. §7.

Jens gamle Ven Kong Davids Konge
(dulgte Jod mod Joab. Dens Jamk, under
Jens Jel Regjering, vorde Jeus Krones fiendske
Folk, de Jerusalem skjelne de alle Jeus Dage,
som de var og se Maned Jens Folk Jens
Fortjenester og gjældende gjorde stod, Jend
ikke var bange for at sige Jen Mening, Jvor
ikke gjaldt, naar de end stridende mod Kongen.
Det Jamk Jem vidst, da Jen, Gjenstand
Jergjorde, Jvorvidt David at overholde
ved de Jenskjøgtige Mandskab de bestandig
Troskabsløfter, (w) og ved Jine Lofteprøver. Han
med sit Forhold mod Adonijah, viste Jen sig
Jom den kunstle Regent vedrørende Rodskab.
Principalgrund for Joab følte sig fornærmet
ved den Ulejlighed, David i Jens sidste
Dage måtte Jenne, og ikkeblot Jens Fornuftighed
Jom sit at Dage stemte med Adonijah. Han
følte Jen de falske, men David fandt ikke
endnu Tidspunktet at anbefale den grusomme
Ubod Hævn. Dennes Navn nævnes Jen ofte
Gange Kongen, Abners Drab, de var gebrøk
Jes mere end Vold Jeder og Jaadanne Ting
Jom Falsk Fred sit Forskud for Mordet.
Dertil gaaleggen Jen ogsaa Salomon at
Dræbe Joab, og Benjamin Simei, de dages,
da David flygtede fra Jerusalem for Absalon,

A. 2. 2. k. 1. §7.

Jamk forfaaret Jaw, men som Jonathan Jamk snoret Elginelse, sigrer. "Du Kal ikk Lat dred gaae Jaw vadfaer med Sød til Graven," Lod Jons Ordre. (6)

Dette vor vok sagt om Davids sidste Ordinger. For Davids Aar Skyld vilde jeg ikke, man kunde antage, at ikke vor Salomons eget Beskud at skille sig ved Joab og Simei, uden Jon fortjente, og at Jaw, for at holde ikk. Forsøgte sin sig, paaskjød Faderens Befaling. Men Historien giver ikke nogen Anledning.

Dræg efter Jonathan David, vokt, Jom ikk Jorte, af Alder, Rigdom og Aer. Jon Jamk Lovet 70 Aar, nogsom 40, og efter at 33 vare ikk Jamlede Regr. I den nye Rad, Davids-Rad blev Jon Sygraund. Josephus fortæller, at ved Jaw Sygraunds Fødsel af Jons Kat, Jom endnu Jandtes i Tyrkiet og Herodes i Cæd. Jon Salomonstrand Eiendom efterlod Jon Salomon Rigit, indvortes roligt, udvortes arbt og frygtet.

{a. m. 2969.
a. Chr. 1014.}

Salomon, allerede for Faderens Død, Jom vi Jaw Jet, Jalvet Jig Kongen over Jele Rigit, ansaae Jig ikk Jelver Jom Konge, Jaalænge ikk Jaa ældre Broder og ikk Fætter, Jom Jamk Jolk ved Jaw, vare rydded af Veien. Herved

A. 2. 2. K. 1. §7.

begyndte Jotam sin Regjering. Adonijah
spandte, da Kongen var saa gammel,
at gjøre Oprør for Abisag, hvor Joab senere tager Del
i. Salomo oprettede
Embeder.

Efterat Salomon, nu saaledes havde
almindeliggjort sin Magt
og befæstet sig Tronen, stred han,
først af alle mod Landets indre Uregjerlighed,
dels paa det af Faderen indskærpede Lands-
mødes, i Herrens Ord at vandre efter
sammenstyrtede Ret, og at ærefrygte
Gud paa det forskjellige, at
opføre prægtige Bygninger, og at ophøre
Fredsforbindelser. Den Forskjel mellem
Hjemmet og at eie en ægyptisk
Prinsesse, skjønt den øvrige store For-
bindelse ligesaavidt som Salomons Fredes-
forbindelser kan bevises paa at modsige
Loven af Moses indførte Constitution,
ellers vilde ikke synes at stadfæste at over-
drevne Tanker, man kan ødelægge paa Guds
Klogskab og Regnskabsskab. Der skal nemlig
lide at være god Regnskab, med at kunne kjøbe
mørke Ører. –

Et Vidnesbyrd mange Faderen
efterlader Sønnen at fuldbringe, det navnlig
Befæstelse. Det første Aabenbarelse Gud David

Salomon forrigtede de A. 2. 2. K. 1. §7.

allerede gjort.

Jordbund, som saaledes stødte ned til Tigris Strøm, og deres nødvendige Levnets Materialier og Bygningsfolk. De blev understøttede for og Salomon i Jordbundsoperationen, ligesaavel de til Skibsfarten behøvede Havne, de saakaldte Jordbundsgik gjennem hans Lande. Mose med phønicisse Matroser sendte til Ekt, som Salomon fra Ezions Elath og Ezeongeber ved Ødsøen paa Jordbundsgik til Arabien, Ethiopien, maaske Indien. Ophav Middelhavet, hvorfra det lige til Tarschesch eller Tartessus, og Forbindelsen med Ægypten bragtes til stand ved en Landjordbund. Gang. Salomons Kaarde Jordbragte fra Ophir, Sølv- og Metaller, Elfenben, Ypperster, Sandeltræ og andre Kostbarheder, Ædelsorter, Kostbarheder m. m.

Alle disse Kostbarheder anvendtes paa Templet. Bygningen blev først reist paa Templet. Bygningen begyndte i 4de Aar af Salomons Regering, og varede 7 Aar. Arbejdernes Tal, der maatte for det meste Fremmede, skal have været 150,000. Paa Bjerget Morijah (Moria) Jerusalem, hvorfra det, set af de omliggende og nedskyllede, den gamle Verden saa fuldt af ophøjede. Jordbunden blev Templet befæstet Salomon udstillige prægtige Slotte og Bygninger. Jerusalem

A. 2. 2. a. 1. §7.

indflutter han med en Mand og aalagt
at kaste med Barke. Thadmor, eller
som ikke siden kaldtes Palmyra; og store
Byer opbygget eller forbedret han. Som
Bygger sees omsider neiter end som en
saa stor Rigdommed og Tidlogtes Kunst
udfolde. Og ikke nok med at han bygget,
men han sørget og for mangfoldig gienmed
skaffet. Ligesaa med Skoser utrygkelige
Sted, da indsaa han nemlig at Canaans
med mon i det Bjergland som Palestina,
som han at talrigt og grødefyldt Land alleris,
som kunde skaffe, som Skovbrand Brod
paa ormarkelus med Skiødelse, af Guld
alle sine Midler. Dels kunde han ved
Østerlandsk Dagsats/admanlige Lig. Ikkun
af sin Ed tilbragte han i/ti Harem eller
Dorai, s. Dronl:/ ikke stal store indskatter
ikke mindre end 300 Hustruer af Fyrste,
og 700 af anden Stand. Dette Kunde, ond
som megen Fragt og Glemmen /forgotes ikke og
hvad. Dette Kunde, at Dronning Sba eller
Saaba Strømmede til for at se den mægtige
Konge, men Sabæa til ofte meget mindre,
og [illegible] Kundrede Salomon i al Fald
endskiønt Fyrstinde. Paalidte for mand
Skulde ander en Dronning fra Saba i Arabien
besøge Salomons Hof, og vende tilbage, forsat
forundret over sine Riigdomme, og alt Pragt som sand sal.

A. 2. 2. K. 1. 27.

Følgerne af alle dette Capitel saae at vise sig de sidste Aar som Konge da mange utaknemmelige Undersaatter, Salomon havde i sit Rige, havde saa mange Utilfredshed paa den nærmeste Maade, at han ej alene Forsagede sin at dyrke store og gode Gud, men endog selv lod sig forlede af store Afguder. Jerusalem selv og et anseligt Stykke af Judæa Afgudsbilleder og store Lumpenheder med Afgudsbilleder og store Lumpenheder blev besørgede ogsaa af saadant Kongerne paa Jorden, der ikke ville kiende sin Gud og Constitutionens og med den Rette Landvej, skiønt med Magt sin Forbindelse, den Troskabs Pagt, som Salomon, for at Opretholde sine store Udgifter, havde gjort sig vidt nok at gjøre, naar ikke Pligten var at forekomme Misfornøielsen. Allerede i Kongen Roboams Dage, nemlig i Aar 1 Reg. 12 Jeroboam, f: Jarobeam: en Krigsmand af Ephraims Stamme, som Kongen havde sat til Øverste over alle sine Mandskaber af Manasse Stamme, en Mand der havde ved sine Egenskaber at have Opmærksomheden henvendt paa sig, søgte at opmuntre Folket til at afkaste Aaget og nekte sine Konge. Men den Gud lod forhaabe, og for at undgaae Salomons Forfølgelse, maatte han flygte til Ægypten, hvor han forblev til Kongen Død. —

Fuldstendig modsiger Texten at ældre end
Asa. — Ligeså er det umuligt at forene Regn.
15de med Text, at Asa's Krigere gaar, fore-
- ved David selv Konst, men først under
Salomons efterfølgende Regering. Regn. 11 af
Hadadezers Forfølgere, fandt Sted først i at
nedre Damaskus, hvorfra han, efter Salo-
- mons Død, gjorde Fortræd at Israels Rige,
som Text, ikke at mene som Anstalter gjorde
til at fælde Asa.

Endelig dør da Salomon efter {a. m. 3009
40 Aars Regjering, 80 eller 60 Aar gam- {a. Chr. 974.}
- mel. Uoverensstemmelsen imellem de af Jose-
phus fulgte Kilder og hans egentlige Dighvervelse, men at han ellers
mangler alle Tidsfæstelser, som bekjendte fra
at regjere alene i ottende Aar, at sætte alle
fornøden Forvirring af hans Efterfølgere at lægge
for Dagen. —

Anmerkninger.

(a) 1 Sam. X, 25.

(b) 2 Mos. XVII, 14.

(c) 1 Sam. XV, 1–3.

(d) 1 Sam. XVI, 1–13.

(e) ib. v. 14.

(f) 2 Sam. III, 17–19

(g) 2 Sam. V. ~~Hvad Tiden angaar for hvilken~~ Sandsynligvis for længe
~~det skulde fastsættes, synes~~ erfaret, at det at be-
~~stemme, da af hans Levnet, kan~~
~~ligesom Rettelserne almindelig~~ anses be-
- grundet, se hos Ethwald. Mosk. med. I.
1. p. 259. Det mindste for os selv David, Ishbosheth

af Abners forbigte Død.

(k.) 2 Sam. XII, 31. 1 Krønd. XX. Dog er Meningerne om Forstaaelsen af disse Ord forskjellige. Nogle forklare dem saaledes, at David blev given Jødernes Konge.

(i.) Mich. mos. Ret. III p. 13. § 232.

(k.) 2 Sam. XIV, 25.

(l.) Mich. mos. R. I. p. 263. Efter den israelitiske Statsforfatning, ansaa Efraimiterne sig for Israels Sønner; de anskuede derfor at Skade til Israel, som man øgede ved den forrige Konges Mistrøstelse.

(m.) 2 Sam. XXI.

(n.) 2 Sam. XXIV, 1. cf. Mich. mos. R. II p. 173.

(o) 1 Kong. II. 5-6, 8-9.

§ 8

Regjeringstiden fra Rigets Deling til Judas Undergang.

a. m. 3009 — 3395.
a Chr. 974 — 588.

386 Aar.

Salomons Søn Rehabeam begynder, straks efter Faderens Død, til Sichem, en Dag i Efraimiternes Nærværelse for at underkaste sig Kongen. Jeroboam synes imidlertid stille at forholde sig, indtil han fik at vide at Salomon var død, førend han kom tilbage fra Ægypten, for at stille i rette Stand. Saa gik nu Jeroboam paa nye for opeggelse

10 Stammer, eller Prostestanden, som nogle
tror, allerede endnu før Salomons Død, havde
besluttet at Rigets Deling skulde ske, fordi de saa,
at ikke nær den ønskede Maade til at
gjøre den kongelige Overhøjhed og dennes
store egen Myndighed, eller endelig at Byg-
ge, som Salomon havde paalagt dem, mulig
var saa ukaadelige, at de ikke længere
kunde bære dem, saa forslagde disse 10
Stammer, f: Benjamin og Juda ikke
alene tror f Rehabeam nogle ugre Bebre-
gelser, ikke især gik ud paa, at mose,
men de forrige Regjering endførte
haarde Skatter osv og Folket befriet
for Trældom m. m. Da Rehabeam
paa en ubegribelig Maade afslog alle dette,
paa opsagde de Jam Troskab og Lydighed,
og valgte Jeroboam til deres Overhoved.
Rehabeam samlede nu en Hær for at
tvinge dem til Lydighed, men da en
Profet forbød ham at iværksætte dette
besluttet af Gud, saa fornøjede han sig
dette med Jeroboam, f. Og saa dette
Omstændighed gjorde at mere, at Skaberne
vare med i Spillet. — Saaledes kom
da det israelitiske Rige til at bestaa af 2 Stykker,
hvoraf det, Rehabeam beholdt, kaldtes Juda,
det, de bestod af de 10 øvrige Stammer, Israel.

f Dette fælles ikke fornøjer nogle, da
de ogsaa Jesaias, Jeroboams
Allerede, gav Jam saa nøje at forstaa
paa. —

A. 2. 2. v. 1 § 8.

For endvidere mere at forvirre Baan. dit, som skiedte ved Kongerne, fogte Jeroboam at ophøve al Religions Forbindelse mellem Kongerne. Man undrer sig dit Vorgaaende, at den hele Nation, saa ofte den stor Fester eller Høitider, aarligen skulde samles i Jerusalem. Videre dit; saa maatte Jeroboam med Grund befrygte forlige Følger for hans usikkre eller, i det mindste, unge Regimente. Det var derfor ligesaa nødvendigt for hans egen Sikkerhed, som det var skadeligt for Nationen i dit Øie, at den forbød sine Undersaatter at gaae til Jerusalem, men strinede befalede den at tilbedde i de ommeldte Høitider i Dan og Bethel paa dette gistrede Grundvor, hvor han havde ladet opstille 2de Guldkalve, som tjente til Billeder paa Nationalguden. Denne Foranstaltning begrundet ikke nok i dit alle Jeroboams Undersaatter, og allermindst Levitterne, som derfor og for største Delen udvandrede til Juda, men han opnaaede dog i det hele sit Øiemed, nemlig, at mange Afskillelse fra Juda. For at forstaae Levitternes Afgang, indskrk

A. 2. 2. b. 1. 18.

saa en ung Præstemand, kod ogsaa paa
sin Broder opsøger Templet og Alteret. Med
ham var den største Ulighed som alle unge
israelitiske Mænd, naar de ved saadanne
forandrede Gudsdyrkelse vederfaldt
forandrede de større Ærgerrighed i Tale,
i gjerninger, hvorved egen Ære aabenbar
sig, hvorved Religions-Ideer Tidsforholdene
i Fandt fuld og stod forskjellige Religions-
partier, som endnu bekjæmpede
hinanden, en ung Ven til Ordenhed, Mordbødgjerninger
og Ceremonielkultninger. Præsterne, Mænd
af Stand og Mode, stillede sig ofte i Spidsen
for den gamle mosaiske Gudsdyrkelses
Tilhængere, angreb uforskrømt, selvmod
Overfare, Hengivenhed Afgudstro og de fremmede
Religioners Proselyter, og dræbte saaledes
i en aabenbar Kamp mod enhver Nyg-
ning, alle Overtrædelser sammen. Ved
saadan Stilling maatte Kalven vederlig-
ned tilsidst hvis brede Hoffen i Enge og
Provinserne, og stoppes for ni og 20 Gange
følge hinanden i 250 Aar.

Længe stødte Jeroboams Familie ikke
Nyttet af sin Herredømme, den samme forskaffede
den Allerede i sin anden Generation
den Undergang af Baesa af Jaskar {a. m. 3031. a. Chr. 952.}

Kammer, ikke og Lystsyk Ey saa Lil A. 2. 2. k. 1 8 8.
Kongr. Amris Søn Ella blev igjen
Herre af Israel, Aaforeraw for sand Kriges-
vogner, og stuur enkkreentte sig paa { a. m. 3055 / a. Chr. 928. }
i Barka Thirza, da Amri, som Kriges-
mu sand udraabt til Kongr, ikke end-
skattet sam. Det gik da til i Samaria,
som sammer i Konstantinopel. Gjør,
Kongemord, Krig mau Dagner Dorte.
Amris Søn Ahab gifftede sig med Jezebel
eller Jesabel, en Datter af den sidonitske { a. m. 3067 – 3087 / a. Chr. 916 – 896. }
Konge Ethbaal, og tillod sand at indføre
den sidonitske Guddyrkelse, Grusom-
hed, skammelig aftyrlig Ikkt, Forte
Menneskeofferd. Forgjæves mandt
Elijah (Elias) og flere Mænd, som
vare den mosaiske Religion tro, mod
ikke Uncsaw, som mere og mere bre-
gjorde sig sandte Gudsmaaneder. Ahab
lod sig ganske styre af Jesabel, for
hvem Intet var heiligt. Mod Tyranne
kjæmpede enkeltvis Ahabs Feldigrew og
Kong Benhadad II til at ydmyge sig for
sam. Efterhaan i et sammer Øieblik
sand selvsat Lirsk, forhadte Kampen
mod Tyranne, saavel med, saavel mikke
mod Judas Forlig, med afgrundsdyb Lykke,

indtil ilt Sjellets Jeroboam II at vorder A. 2. 2. K. 1. 28.
sels Syrien, og at hans Rigde lé ihn
største Glands, ilt magnifick maaeh. { a. m. 3160–3201. / ar. Chr. 823–782 }
Men efter hans Død opkom en indvortes Uro-
ligheder i Landet; at to Barn Intre-
regnene og Sabbonerne Kong skulde
Rigde alikelig. Syrien var sig atter
Lød, hvorom vil ihn arabiske Krigh og
ilt nøiagtigt Jaardsbeskrivelse taler, og
Menahem maatte gjøre sig Lydelig,
at han kunde Lød sig Fred og Venskab { a. m. 3213. / a. Chr. 770 }
af Ass Syriens Konge, for 1000 Sölv-
Talenter, som han igjen udpresset af de
rigeste Glands hans Undersaatter. Saa
blev Maal Lydelse ilt som at betale
Tributten i 10 Aar og at omvende
ihn til Konning Jehojah, men efter
2 Aar, hvorefter blev igjen Lin og Kriig
af an af hans Saltskytter Pekah. Pe- { a. m. 3225 / a. Chr. 758. }
kah, der vel endsaae, at han mod Sy-
rerne Intet kunde udrette, forenede sig
med dem, for med dette Forbund at
at angribe Juda. Saaledes maatte
en stor Bregnet Politik fremkjende
Rigets Undergang. Klagtet af
Angreb af den assyriske Monark Tiglathpileser)

A. 2. 2. 5. 1. 88.

Da opfaldt Israel og bortførte mastem
fra Naphtali Stamme i Fangenskab, og
Ved Lang paa Pekah aatte at herskede og
fuldbød sin regt, saa forfalder Gud og,
da Assyrierne igjen nær dragne bort,
Kampen med Juda saa sælig, at Jon rykker
frembrud Jerusalem, skjer Jon aamtlig
at skjøt Blodbad. Kongen i Juda, Ahas,
skjem skjerne paa samme Ved samt sin,
tegt sin mun Rath, saa i skam skjerning,
Ach forfatning eigen anden Udvej end
at kalde sig i Armens paa Tiglathpileser.
Paasaart sin Jonat indtrivt skuns Overs
redømme (og skrekkelig sig her at Profeten
Esaias), saa skjelt Tiglathpileser over sig
skerne og Pekah, skalog ak Konst Da
masens (og skrejst ak. Jesus fik Land.
Pekah ombragtes af Hoseas, ak sidste
Kong i Israel. Ogsaa skuns maatte {a. m. 3246. a. Chr. 737.}
overgive ak sjøtte Overherredømme.
Ahas dag var Jon meddelelig med mægte
Midler; man skrædefor ak skaffe sig
Hjælp her Juda, skuis Indbyggere med Hustru
her Assyrien, maatte nær ak samme
Jord fund, endskjøndt Forbund med ak

A. 2. 2. k. 1. §8.

aggyptisk Sabako eller So. besvarede den assyriske Monark Salmanassar strom sit Nys, ydmygede sig strax ind i Israel, ödelagde alle Land, og vandrede efter 3 Aars forundrelig Forsvar, forindskadde Samaria. Dette var for Israel. Longre og de af Judæa vandrede, som ikke nedrig sig med Kongen, enten de aggyttede eller flydde, bortførte Salmanassar til Medien, og erstattede dem Afgudsmed assyriske Colonister, af smi Blanding med Landets forbrödte de nye Samaritaner kaldte.

{a. m. 3263. a. Chr. 740.}

I Juda sandte man en dobbelt af Regjering slette og ödelagte Regenter som i Israel. Den nye søgte at omvende den andre i Grundsæd og Afgudsvæsen. Ved dette dog saa meget, at over 100 Aar longre end Israel, kom Dele af dette Kongerige under Assyrien, Dele af Egypten, Dele af Babylon, Dele af Edom, Dele af Philistæa, Dele af Arabien og af forskjellige Folkeslag. Josias II. dog {a. m. 3375–3427. a. Chr. 808–756.} forsøgte at indføre sin Konge Dele Enighed, og at forvandle dem med Orden i Gudsdyrkelsen og Ordonnantser, dragte en anselig Hær sammen, hvormed han agtede sig i

Beskrivelse af den nyttige Jomfru Elskh, som A. 2. 2. k. 138.
intet Sorg var gaaet forlorne Helligmand
Salmæa, og som bryggede dyren, med
Hjælperens Medvirkning, en nyttig Børsandel.
Men da Jon, skrevet paa sin saalakte Fød-
sels Magt, vilde angribe Fæstningen (og
forene sin grusomme Vredighed med sin
Ungdighed, som Jon sig kort (og maatte afslaa
Troen sig bevirke Gotham. Med Alas
bryggede Rigit at hjælpe. Jon misbrugte igien,
som vi allerede Jon sagt, Elskh og Bør-
nejomfrue, og maatte give sig Ryg i Afgj-
vernes Afskyelighed, som skal stue
Ezechiel. Hans Søn Hiskiah f. Hezekiah:/
regerede, da Salmanassar gjorde Fuld
paa alt israelitiske Ryg. Under Salma-
nassars Efterfølger Sankerib eller Senakerib,
negtede Hiskiah sig for at betale Tribut.
Sennacherib erobrede Jon paa Nedertogtet
paa Ægypten, med sine Engle Jon jomfruelig
at Forbund, som Hjælper undertrykte,
maatte undertaste sig og Løve ved nedun
Floden Tribut, de Jons Ambassadeur Jon
sadog maatte vise Guldplacaten af Evangelie
Jord. Men Sankerib veed, alt Resordet
Grund, undslager sig for Juda. Sennacherib

Jsaak dd oppaa Lyklbudh Jaw, dhsom dr
elh blandh Jouds Jon; marbus ubu laas for
Jerusalem, nar ùdbrudh nu gjenstaardh Fig-
dom, dh twang Jaw dh gaar tilbagr med Jord
Cab. Manasse, thjsniahs Bu med
og, til Jn Klykk, Jorsvgr dh tilbagefoldh
Cribudrd, Jhvorvnn Jon nu lang Cadmodh
mandr til Babylon i Jangrufdab. Da
ui af norsk Fugru dh madfadh fig; nnn
ælykkeligmùs begyndte Aggjdrnd dh rulle
ùdbrudh fig i Asien, og Palaestina maatte
da, dgr fulu Josias, nan Bùngdagsm fra
dh Egn, Nekas, f: Necho: / og faar Efter-
mand Jord. Jhvorved fualdudh Landdh
mere og mere, og da tilsidst Zedekiah
lod fig forlede til at allierr fig med den
aggptiske Kong Apries eller Hophra, fod
nagtdudh Nebukadnezar fra Jerusalem; nod-
med Boelen med Brand og ødelagde den
og Jomfdab aldeles. Saa Zedekiah {a. m. 3395 / a. Chr. 588.}
fad man Oprani ùd og fadrdh Jaw
med alle den, dh ùndgik Dødsdadh, til
Babylon. Dadadh nudde Kongerigh
Juda, efter at ddt Jord ftoodh omm 400
Aar. Palaestina nar nu nu Chal-
daisk Provinds. —

A. 2. 2. 6. 1. 89.

§ 9.

Fra Judas Undergang, til Alexander den Stores Død.

a. m. 3395 – 3660.
a. Chr. 588 – 323.
omtrent 265 Aar.

Israeliterne vare nu store politiske Selvstændighed aldeles forvandlede. De vare adspredte i Medien, Assyrien, Babylonien, Palestina og Ægypten. Omtrent 50 Aar vare, siden den almindelige Nedergang, forløbet siden Judas Undergang, da det sidste babylonske Kongehus havde varet i 70 Aar, (a) da Perserkongen Kyrus gav alle de Fangne, (β) i det han tillod dem at vende tilbage til deres Land, hvilket at {a. m. 3446. a. Chr. 537.} vende tilbage til Palestina, og opbygge Templet i Jerusalem paa ny. Dette ikke godt at nægte, skjøndt den græske Kyrus fik ikke Ret. Det er ogsaa at bemærke Manasses Fortrængelse, at hele Palestina aldeles fra Judæerne, der ældgik, passes af Kyrus mellem disse Folk, ved at tillade dem at vende tilbage.

Under disse Forhold med Tilladelse fandt Hjemgangen Sted at ombytte det persiske Rige, og at gaa dertil, fornøjet af Fædrenelandets Besiddelse — det kunde jo ved en anden Leilighed

lest sig bruge med sam — anmisse den
ubre forrige Sadvaneland til Befolkelse.

Herom altings, saa bruglig dog de
Herre ikke den udfalde Tilladelse, efter samt
at dagen staude den ikke Tid til at forlade
deres Gods og Grundomme, for at søge sam-
dig i Palestina. Omtrent 40 à 50000 Mand
stark, af Krog, Bøsse, Bundskabe og Lev-
nemaade saa ilde gamle Hebræer alikke for-
skjellige Sæd, Krage ilde, anførte af Serü-
babel, den skal som navn nu skrives af David
Søn. Sammenlign af Hundringer, som Sama-
ritanerne lagde den i Vejen, blandt ikke
samdig med Komplette Bygning forend i dariu
Hystaspis Tid. I Forbindelse hermed stå
en Befolkelse af store egne Mitte, men Jerusalem
manner ikke mere end Zorobabel,
Esdra og Nehemiad. Dette sjunes ikke, som
Palestina nu blandt Hulagt under Satrapiet
Syrien, og negtent af ikke Befolkelse; da
imidlertid dette dog længe varte, saa for-
stod dennes den jødiske Uafhængighed,
og man tænkte, i det første Tidsrum, kaldt Ar-
givningen alikke praktisk. Ligeledes Bestræbelser
som saadanne Forbrydere siden endskaffede Byg-
den blandt mægtig Udvidelse. Det samme, med
den nøje Omgang med fremmede Folk, kort at
sjunde folkstjonmands Uafhængighed, og Tilligi
modtog anstrenge alle store Vanskelighed, for

A. 2. 2. v. 1 §9.

at reservere sine Undersaatter til Krigstjeneste. Alt dette havde Gud ikke givet dem at gjøre, thi rigtige Jøder ere Mosis Religions Bygninger, thi de maa ikke efterfølge de at følge andre, og skiønt ingen gjorde dette foranlediget Gottes Folk til Ufriskabet at regjere dem. Dette tvungtes med udmattede Kræfter af Persere, thi for disse ingen skjønlig Tvang paalagt dem, havde de ingen Lyst at undgjøre Persernes Regjerings Maade med Alexanders, ja de vovede endog at opføre deres Rad at vogte sine Landskaber, da den Babylonske Tyrans Død var bekjendt, men uagtet denne Undskyldning var erobret, var dette dog, ikke uden stor Klogskab at formilde den stolte Undskaffelse af Folket ved Erobrerens Ret. Da Alexander havde grundlagt Alexandrien, den østre Handelsstad, blev dette nu en Macedonisk Regjerings Residents, hvilket den Forbund dannede, den Lejlighed at faae den befolket, og det bidrog da det til at grundlægge Ptolemæernes, som dette blomstrede i mere end 100 Aar, Ligesom Pedagogien af det gamle Jødiske Forbindelse den en anden Retning.

Anmerkninger.

(a) Det babylonske Fangenskab regnes egentlig fra a. m. 3397, da Nebukadnezar afsatte Jojakim, og bortførte mødre af den kongelige Familie.

(b) Navnet er ikke taget af ligesom Juda eller af Juda Stammen, som den talrigeste.

Andet kapitel

Om Folkestammerne af Palæstina forud for Folkets Historie.

Jeg omtaler Palæstina forud nogle Nationers, der forekommer for i Folkets Historie fremstillingen, nemlig Kananiterne, Philistrerne, Arabere, og af disse igen Midianiterne, Amalekiterne, Moabiterne, Ammoniterne, Edomiterne.

§1.

Kananiterne.

Kananiterne antages almindeligvis at nedstamme fra Cham's Søn Kanaan. Man har kun fragmentariske Efterretninger om dem, som for det meste maae udtrages af Israelitternes Historie. Af Kanaans Efterkommere, der nedsatte sig i det egentlige saa kaldte Kanaan, Folkene maae for største Delen regnes, som kom fra det nordlige og fortrængte de gamle Indbyggere.

De Rester af mange, smaae, nu fremmede Folkestammer Folkeslag eller Stammer, som Amoriterne, Pheresiterne, Jebusiterne o. fl. Herom afhænger gamle Sange hos Hebræerne, der dog nær mindst indeholde det ligefrem fremmedartede Moloch, som de skulle have dyrket Menneskeofre. Ældre

A. 2. 2. 5. 2. §1. 2. 3

Jsrael sk, og Afbildningen af deres Gude, men fornemmelig ingen Creaturer afgaaer, skjønt mangt jordisk Folk saa sk. Den Frihed forbeholder sk Gud ingensteds, og gaaer ofte Profeterne ved at skjelde. Først David lykkedes det, ganske at undertvinge eller fordrive dem.

§2.

Philister.

Et jndvirksomt, arbejdsomt og mangt stridbart Folk af ægyptisk Herkomst, skjønt den sydligste Deel af Palæstina, hvorpaa den nedsatte sig med Hensyn til Jordbundens Frugtbarhed, kaldtes Philisternes Land, 5. B. 2. §14. Der laae Landet mellem, saa vare sk dog stedse mellem sine Fiender. Allerede paa Abrahams Død havde sk Konger, vare indskrænkede og magtløse. Hvorimod Dagon, Baalzebub og flere Afguder. Deres Gudstjeneste var prægtig. De vare Israels skrækkelige Fiender, og blev først af David aldeles undertvungne. Efter flere frugtesløse Forsøg paa at gjennemtrænge Israel, blev de med de øvrige af Rom for at erobre, som i det Følgende paa sin Tid skal omtales.

§3.

Midianiter

Man kalder deres Nation ved Stammefader

af Abrahams Børnebørn. de bosatte i Arabien, i en øde og sandig Egn, hvor der dog var god Anledning til Næring. Dette maa vi formode, thi bosatte de sig og i Nabolandene og deres Efterkommere, hvorfra de drog i Flokke og Kolonner ud i Verden. Man mindes, at nogle midianitiske Købmænd, der fulgte Joseph til Ægypten. Hvilken Art Forbindelse, der maa have været imellem dem for at Moses kunde faa saadan Kundskab, som han har om dem. Nogle af dem synes, i det mindste indtil Moses's Tider, at have havt den samme Religion som Israeliterne. Deres Navne nævnes paa forskjellige Steder, men tabte sig efterhaanden blandt de øvrige Arabere.

§4.

Amalekiter.

Amalekiter vare et oldgammelt Folk, som ikke synes af kanaanitiske Stamme. De boede i Arabien, mellem Kanaan og Ægypten. Alligevel gaa Abrahams Efterkommere ofte omkring, og de bleve snart et anseligt og mægtigt Folk, der gjorde Israeliterne vel af med; men Saul og David bleve de, som vi i vore Saul og Davids Historie have seet, saa fuldstændig nedlagde, at de siden Tabet kunde aldrig, og under Hiskiah's Regjering bleve de al- eller udrydede ret eller adskillige.

A. 2.2.5.2.§5.6.

§5.

Moabiter og Ammoniter.

Disse to Nationer have maa nedstammet fra to af Lothes Sønner, af Incest og samme Moder. De første havde paa Østsiden af det døde Hav, og deres nomadiske Liv var en Følge af det Landskabs Beskaffenhed, de beboede. Ammonitterne imod, Kamp for Moabiterne, havde af Agerdyrkning. Byggede dyrket et Afguds, de første Baal-Peor og Chemosch, de første Moloch; de brugte den onde Menneskeoffringer, Moloch: Børnedyrkelsen David, eller i det mindste for Saul Tid, havde begge disse Folk frie og uafhængige. Ruth var deres Konger blot skattepligtige Vasalkonger. Efterat de nu ved Kong David stiftede Forening med de israelitiske Nationer, faldt deres Navne sig tilsidst blandt Afgudernes.

§6.

Edomiter eller Idumæer.

Man troer: Almindelighed at denne Nation nedstammede fra Esau, eller som Jøderne kaldte Edom. Deres Land strakte sig vestlig op mellem Philistæa og det døde Hav, sydlig til gode Vigtet ind i Arabien. Det synes sin mørke Herkomst af det troglodytiske Folk af kananitisk Herkomst, navnlig Horiterne,

og saltre da Leir aller Byrgd. Fekk
Land, svor mun andre fiuti Kuinn af
30 Roder, var ur allarnest paa Josephs Eid,
Horan ausande. Solst sala Erstrevid som
et Horud, ogrørst, gjæstrik, mun ikkje
til Roman og Klædnu smigrand Solk. I
Landa skal ut ikk Jord norsk vogt saw,
uttigjæbsfuest. Allarnest vogt hundrad
Aar før Moses, sorrund ikk stork Solk
sig under ru Babylonga. Da Jorte kom ad-
gikkut fra Egypten, vogtat ikkun Jonaan-
nasjon. Omkrink 600 Aar sinun sorrund
ut sig mad Jabrinn David, mun ikk lob
usaldigh af. Jnad ur ikk saldt for Loabs
Brand, madth andkast sig. 150 Aar barn
ut dagt. Da rejst ut sig unth Jorams
Regjering, og forsogtat ikkun Babylonierne,
vogtat Amazia hefjerd ikun ut stort
Nederlag. Babylonierne Overherredomet
madth ut ukjend. Da Jerusalem var ód-
lagt, bysatt ut Kommunen Simeon og Juda,
og bofjedt ikkun gamle Jod til Jorte, ndy
efter at dissi nun Timus tilbage fra ut
babylonisse Jangenskab.

Dat er allarnest hefjerd Tilbage an-
merket, og ut gjentagat ru Jon, at ud af
dissi Nationer, som bort ved Middelhavet
og Egyptus Grandser, blev tillagmed Jorte
Jndvandringer af Babylonierne.

Tredie Kapitel

Ægypternes Historie

Indledning.

Kilderne til Ægyptens Historie ere, foruden Overleveringen, som blot består i de mundtlige ophavne Mindesmærker, Moses og de øvrige hebraiske Skribenter, og flere af de græske, især Herodot, Manetho, Strabo, Diodorus Siculus og flere.

Hjelpemidlerne ere Peyronii Ægypt. originum & temp. antiquiss. investig. Jacksons Chronologiske Aftryk. Pleyfairs Monumenta, Goguet, Herder, Eichhorn, Schlözer, Gatterer og flere. Man finder meget opregnet i Mensels Biblioth. Histor. Vol. II. P. 2. p. 333 og Vol. X. P. 2. p. 227.

Men forinden vi ville forudsætte Kilderne, er det nødvendigt at bemærke, at Moses's Fremstillinger indbefatte ingen fortløbende Historie, men blot en Efterretning over den Del af Ægypten, hvorfra og ad hvilken Vei, saadan som de nær. Hans Efterretninger vilde vel ogsaa være ufuldstændige, dersom det var muligt at komme efter, hvilken Tidspunkt de angaar. Fra Moses indtil Salomon, omtrent 500 Aar, da de hebraiske Skribenter allerede ofte omtale Ægypten; fra Salomon til Kyrus, omtrent

950 Aar, for man kun enkelte, afbrudte, høist ufuldkomne Efterretninger.

Herodot er saaledes den første Forfatter, der har benyttet sig af egyptisk Historie. Da den selv gjentagne Gange forsikrer, at Præsterne i Egypten, ligger 330 Aar efter Pharaonernes Grund var omskjærtede, og da den erfarede den dybeste Fred herskende, den mødte blot Beskedenhed, saa skulde man tro, at Grækeren, der almindelig for sin Dannelsestrangs Skyld agtede Fremmedes Sæder nedrigere, maatte være skjæv over at dømme.

Dagen faaer imidlertid, naar man nærmere betragter den, at andre Oldtidens Egyptieres Historie var mindre, som de øvrige Nationers, ikke andre end Dagen. Allerede nogle Tidslinier siden er en Billedskrift eller Hieroglyphskrift (a) efterat Præsterne begyndte sig til at optegne den, at ikke gaae skjødesløs for sig almindelig Mand, eller for Fremmed, dreiet man indviet i Præsternes Hemmeligheder. Lægger man nu Mærke til følgende Omstændigheder:

1, at disse Hieroglyphe vare tilbage, ligger ældste Billeder, som de, naar Mødet nogen Gang nærmede, man nogle mandstalige, undertiden umandlige at skjøne.

2, at de kun opfattede et meget indskrænket Antal af disse Hieroglyphe,

a.

og at ellers kun almindelige Tider ved A. 2. 2. B. 3. Fidl.
dem kunde udregnes.

3, at man ikke med dem kunde skrive
noget Sammenhængende, uden at de blot
kunde bruges til at male eller indgrave
paa eller andre mærkværdige Gjenstande,
som jo nu historiske, astronomiske eller
sindbilledlige, paa en Obelisk, Pyramide
eller andet offentligt Mindesmærke.

4, at den, man bygger mellem om et
Tidsrum af 1000 Aar, med forøgelsesstor
Lov, end den for jeg siger, maa være
temmelig mangen Forandring, da jeg
ikke dem paa gandske anden Betydning.

5, at disse Forandringer ogsaa kunde
antages at have været hastigere, end de
og dog saameget mindre, som ofte paa og den
samme forøgelsesstor kunde blive dobbelt forskjel-
lige Betydninger, saavel paa nær Historisk,
paa andre astronomisk o. s. v.; og at

6, Hieroglyphen først blev Billedskrift, og den
Omstændighed, at mange Betydninger kunde knytte
sig til Mindesmærket, gjorde en lige Overgang
af dens Skrift paa ethvert Sted umulig;

Saa vil man først overbevises om,
at de Efterretninger, som Herodot erholdt af
de ægyptiske Præster, langt fra ikke er paalidelige.
Ved Hjælp disse anvise midler, reducerer jeg til
det Antal disse mulige Efterretninger,
de almindelige og fragmentariske Efterretninger,

A. 2. 2. 6. 3. Tod.

ik Jonah undersøgt, at ik med Forvoldelsen
Sodoms Monumenter og Bygninger, og Jeres
at ikke, som Grund af ikke bevarede, mere
end den Jeres Tanke, at de Jeres Forklaringer
Christ Ærlighed, som en ikke selv ikke sad
afgjort, at de just Jeres sagde Herodot ikke
Sted at modsige. Jeres Commen endnu, at
Herodots egyptiske Historier blot angaar
de Konger, som stille Jord regjerede. Dem
ophid; i det mindste maa Forskjellen
Tidsalder ikke grundet paa andre end de offent-
lige Mindemærker, der fandtes i eller om-
kring deres Sted, og fornemmelig paa De-
scriptionen eller Forvoldelsen paa Vul-
kans eller Phthas Konger, der vare ikke for-
uden maa man nu indrømme
urimelig.

Den sidste, skrev ik Konger, bliver Forvold-
elsen selv, som vore ikke nøiagtig historiske
Forsøger, eller ikke; (b) naar man f. E.
ej kan sige, om Sesostris's Navn blot Jeres
vore brugt som Symbol paa Oldtids Tid,
eller om der virkelig Jeres existeret en Konge
af dette Navn, hvorom der er mange Sagn,
Jeres ikke vore endskjønne, at man af
den ældste egyptiske Historie Brudstykker sidder
stort Udbytte kan vente sig. Det er ikke
Jeres, at de egyptiske Præster, fornuftige Forvold-
sere, ligesom Spirits Bogstavskrifter, naar man
ved og — det er Herodot selv, som fortæller det —

A. 2. 2. n. 3. Tab.

at de ikke bruger den til deres historiske Annaler, uden forsaavidt de stemmer overens Hovedtræk.

Dersom Herodot saa ogsaa Diodor kommer en Sortegnelse over ægyptiske Konger; men ligesom Herodot blot taler om dem, der regjerede i Memphis, saa ogsaa Diodors Fortælling for det ældste kun dem, der havde regjeret i Theben, og disse taler saa kun om enkelt af dem, der især vandt Navn. Af den heliopolitanske Præst, Manethos ægyptiske Krønike i 3 Bøger, har man endnu Fragmenter, men saa Sortegnelse over de ægyptiske Konger er ligesaa ufuldstændig og ureen som de øvrige.

Af disse Kilder, (c) maa altsaa det synes, at det er umuligt at komme nogen sammenhængende Historie om Ægypten ligesom det kan, da Sammenligningen kun paa enkelte Punkter, og aabner Prøverne Adgang til Landets Ægyptens Historie i denne Periode adskiller sig derfor, som allerede er bemærket, i det Hele ikke alene derved, at Sammenligningen mangler, men saa ogsaa derved, at det ældste, hvorfra vi have Efterretninger om Ægypten, adskiller saa meget om Ægypten for, at det ikke kan siges at være ældre end Sammetichi Kongedømme, i hvilket Landet blev underkastet af Perserkongen Kambyses, og mistede sin grammatiske Selvstændighed, da Grækerne kom i nærmere Berøring med det ved Alexander den Stores Erobringstog. Se Forfatterens Geografi, 4de Udg. § 3–7.

Landets Frugtbarhed, og dets Forhold til Nilen, hvis Vand det skyldte sin Befrugtelse, og hvis Bredder det kun bestod af, og hvis Oversvømmelser det var afhængigt af, for at kunne nyde godt af sine Afgrøder, — Nilens Oversvømmelser, hvorved det blev gjødet, og Mangelen af Regn, der gjorde det til et af de sundeste Lande paa Jorden, — Nilens Kilder, hvorom man i Oldtiden havde saa mange Fabler, — Nilens Bifloder, — Nilens Udløb i Middelhavet, — Nilens Delta, — Ægyptens Grænser, — Ægyptens Inddeling i Nomer, — Ægyptens Hovedstæder, — Ægyptens Bjergkjæder, — Ægyptens Ørkener, — Ægyptens Oaser, — Ægyptens Indbyggere, — Ægyptens Dyr, — Ægyptens Planter, — Ægyptens Mineralier, — Ægyptens Handel, — Ægyptens Industri, — Ægyptens Kunst, — Ægyptens Religion, — Ægyptens Sprog, — Ægyptens Skrift, — Ægyptens Videnskaber, — Ægyptens Regjeringsform, — Ægyptens Love, — Ægyptens Skikke og Brug, — Ægyptens Dødsdomme. —

Anmerkninger.

(a) vid. h. p. Afs. 1. n. 5. §2.

(b.) Ofte betjent Egyptierne sig af Bogstaver som Tegn for Tonerne af deres musikalske Skala.

(c.) vid. Heerens Haandbog i alm. Historie, som ikke kan anføres nøiere en ældre.

1ste Part.

Egyptens Historie indtil Hammetikus.

a. m. 3313.
a. Chr. 670.
Aar Regjer.

---

§1.

Om Landets Bebyggelse.

Det er aldeles umuligt at bestemme, paa hvad Maade Egypten, ikke saa alle Dele fast tilstrømmelige, af Bjerge, Ørkener, eller Hav saa godt som indesluttet Land, fra først af har havt sine Indbyggere. Almindeligst taler man ikke blot Befolket af Mizraim, en Chamitisk Stamme, men den man endog ikke antage for mere, hvad der dog er saare usikkert, at nemlig Indvaanerne nedstammede direkte fra Cham, saa er det ikke ligefrem at forestaae, at Befolkningen skiller sig fra Palæstina af, over Landtangen ved Suez. Man behøver blot at lægge Mærke til den

 A. 2. 2. k. 3. f. 1. 21.

Omstendigheden, at Mellem-Egypten i Lang
Tid var en Bugt, og at Øvre-Egypten stod
altid under Vand og var en Bugt af det med
Ellendste Hav, ser maaskee ligeved saa var
forrest med den arabiske Bugt, og dermed
gjorde Øfrica til en Ø, saa at endskjøt
at Landet, saa store Dele, vi jo kunne
erfolde jeres Undersøgelser. Saa Æthiopien
eller saa Egypten maa vi altsaa nøie
kiende, og derfor saa vi og Øvre-Egypten
først besøgte, derfor finde vi det aldgamle
Egypten saa fjernet om Thebe, hvor de
Kongernes Residentse var. De nordligere
Egne maatte først ved Menneskeflid arbejdes
og af Nilens Dynd, forend de kunde blive
beboelige for Mennesker. Diodores Fortælling
i Sag om Egypternes sidelige Herkomst (a)
er derfor, saaledes forargende, først
landskjendig. Den bestyrkes end mere ved
de Forandringer, man finder for sig om
det gamle Egyptens nærværelige Udseende.
Herodot tillægger dem uddrygtelig stort
Aarer og uldagtigt Haar. (b) Det efter
andre kan der ret, især i det af norske,
i disse Dele saa tæt omringede Land som
Egypten, være endnu mere Mennesker af
samme Udseende, skiønt man og kan grunde
det at skiønne, naar man læser hvad Herodot

fortalte om Sigurd paa de offentlige
Mindesmærker, og efter paa Malerierne paa
Væggene i de ægyptiske Begravelser; ja det
lader sig endog temmelig klart bevise, at
en saa at almindelige Fødvanen for
Kvinder af Lyst at barne sig, i det
mindste en Tid lang, neppe har forekommet
i Ægypten, og at baade Kongen, saaledes
og Prinsen selv her til deres Dannelse,
efter Nationens Skik, har været for-
pligtede til at gifte sig med deres Søstre. (c)

Sammenligne vi paa en Gang, forfølger
af Sjældenhed, eller Ødelæggelse af andre
og ødelagte Landsdele og følgelig Folkets
Tab, saa vil de ikke ethiopiske Nomader, efterat
have mistet, neppe Ægyptens første Indvaanere,
de bestræbte, endog i Følge Ægypternes egne
Sagn, som Herodot, den ældre Agerdyrkning
eller ordentlig Bosætning, ved at
forbinde saa Strøgen (og af Fest, som Nilen
i Overflødighed forskaffede dem med; de bare
i Hytter af Rør eller Siv, som de, naar Floden
steg over sine Bredder og oversvømmede
hele Dalen, forlod for at søge store Høiflugt
i Klippernes Huler. Imorlaugs ikke saa
mange, end Floden, ikke forandrede sig
med store Skridt Fremmedhed, (d) tvang dem
til at lægge den ældre Agerdyrkning, og altsaa
at endelig stemme i Kamp med Nilen, for at

c

d

A. 2. 2. 5. 3. f. 1. 21

afmeldt den ikke Forbindelse, der maatte
nødvendigt slå store Hindringer, og om der
omvendt spørges maa begynde Colonier
fra den saadanne Forskjellighed eller grændselige
Fjendskab Meroe besøgte Landet, ikke
sig ligge bestemmer. Saa længe Fjerde imid-
lertid, efter saad den indskydende Grænds-
Meeren strøm har oplyst, (e) ikke for at
Ende, at Ægyptens Cultur ikke skyldte
sine første indvandrede Nybyggere, skiøt
Nogle lade Cultiveret sig selv, (f) uden at
finde andensteds Colonier fra Meroe, hvorom
nu skal tales.

Anmærkninger.

(a) Diodor. Sic. lib. III. c. 3.

(b.) Herod. II. c. 104.

(c.) Heeren, Ideen über die Politik, den Verkehr,
und den Handel der alten Völker. 1 Th. p. 513 ff.

(d.) At Jordsmonnet skulde være ufrugtbart,
at Sandstormene i Ægypten vare over-
ordentlig frygtbare, saa at ikke blot man længst
almindelig, at de fik Ødelæggelse; og at
de ikke spilede sig ud, ja endnu vedbøre
paa tiltagende. Aristoteles, Strabo, Plinius,
og Seneca tilskrive Nilens forskjellige
rende Kraft denne Frugtbarhed, og ligger
dersom paastaar ikke samme. ved Plesf.
Memnon. I. p. 144. Not. p. Dog skjønnes
nu, fra Folkemængden i Ægypten, ikke
at denne skulde noget Bevis for denne Paastand.

(e.) Heeren, l. c.

(f.) Plessing. Memnon. 1ste Stykke

§ 2.

Handels Forbindelse mellem de sydasiatiske Lande og Afrika foruden. Egyptens Kultur.

I mit Udtog af Forfatterens Fremstilling i den Artikel, der handler om Arabien, har jeg allerede talt kortelig om den Handel, der fandt Sted mellem Indien og Egypten, eller overhovedet de afrikanske Lande ved Middelhavet. Vi fandt deres Handel fra ældgammel Tid i fuld Gang mellem det sydlige Asien og Afrika, mellem Indien og Arabien, mellem Æthiopien, Egypten og Libyen. Indiens Hovedvarer, Arabiens Udførsler og Ægyptens, det østlige Afrikas Gods ombyttedes med deres Handel med hinanden. De saakaldte Monsoons, der regelmæssigen fra Sommeren til Høsten blæse fra Vest til Øst, og den omvendte Retning den modsatte Vej, befordrede disse ældste Handelsforbindelser mellem Indien og Arabien. Fra Arabien til Æthiopien maa Vejen ikke lang, og Handelen neppe længere, saa snart man vel har vovet sig ud paa Havet, har man ogsaa snart naaet Landet. Fra Æthiopien bragtes Varerne ved Caravaner videre til Ægypten og det nordlige Afrika. Dette var og den mindst møisommelige Maade, thi Nilen maa ikke anses for Ægypten ikke

mueligh, uden stor Møje og Besværlig- A. 2. 2. k. 3. f. 1. §2.
-hed at besøge, og endelig Købmand komme
da, hjerdaa lidt som nu, at giøre dem ud
i Afrikas store Sandørkener og blandt
alle vanvittige Nomade-Folker. Der-imod
og tydeligt vor lid, at en saadan Landhandel
med Varemasser har fundet Sted i Afrika fra
ældste Tider af. Man finder nemlig
bestemte Markedspladse, hvor Varerne af-
sættes eller modtages af andre Varer,
end, for at drives mindre, og man
finder, at man for at skaffe disse Handels-
pladse den fornødne Sikkerhed midt imellem
saa mange nomadiske Folker, ei paa alle
Kanter vare omringede af, og for at
tilvejebringe den nødvendige Konstab af
Mennesker, uden hvilken ingen Handel kan
finde Sted, ingen Konstigion synes mulig at
gøre Handlen i Overensstemmelse med Religionens.
Selv naar et saadant Sted bragt i Stand for,
i sit Skjød at indfolde sin ellers ædlere
Fuldgrad, saa vanskelig. (a) Man
gjorde Valfarten til Fuldgrodmaned, hvad
samlede mange Mennesker, og Handlen
blomstrede ved Sikkerhed og Tillid af Religio-
nen, fordi ikke man frygtede, den forstod
og strikt lagde. Af disse Markedspladse
nær Meroe i det nordvestlige Hjørne af

formodelst sin Religionsfred, skl naturligvis og
ikkun ogsaa beskaffen Forandring for Tiden
i saadan mellem Aethiopien og Landene paa
denne Side af de nubiske Ørkener, ligesom skl
og naar skl Rod, hvor Produkterne fra de
sydligere Egne opbringes, for mindre ubekvem at
forbytte til skl nærmere Afrika. Over Theben
og Ammonium gik Veien omtrent fra Meroe
til Ægypten (og Nord-Afrika. Den foranderlige
Tid for denne Handel maa Meroe tillige have
for den sagtmodigere, thi, som Religionens
Forfølgere, saa ødelagde, og ubekvemme
ødelagde Colonier, som grundede nye Etablis-
sementer, hvorved baade Handel og Cultur
mistes og atter nødvendig.

Om man gaaer noksaa langt tilbage
i den ægyptiske Oldtid, saa finder man og
vist nok, at der var mellem Ægypten og Aethiopien
allerede meget tidligen oprettet Forbin-
delse. Man at tale om, at de fabelagtige
Digtere skulde nævne Ægypten, uden at
de tillige havde Aethiopien, og at de skulde
ligge Landet Budskabet saa fuldstændigt,
saa finder man de ægyptiske Præster selv skrive,
at baade Theben og Elephantine maa Colo-
nier fra Meroe, (b) og de øvrige Ægyptens
Havne betragtede sig ligeledes som aethiopiske
Colonier. (c) Theben og Meroe laget igjen
Fællesskab Gudinden til Ammonium
den libyske Ørk; saa alle disse to Steder
ærede de Tapiter Ammon, og samme Dyr,

b.

c

A. 2. 2. K. 3. f. 1. 82.

Jamnes Kilder, Jamnes Christi vor Lysfad
mange Breffer paa dette fallede Cyrindelse.
Jorfra Judæ og Egypten, som man allerede
paa Moses's Tid skulde bestemme som en
magelig, kultiverbar Stad, uden denne Forbindelse
jeg saart alle de Forandringelser fra den
sydlige Landes, som vi for det omskrevne
aar. Jorfra det Syriske, hvormed dette
Dort balsamerede, Jorfra de Egyptiske,
der brandte paa dette Alter, Jorfra den
mange Bomuld, hvori dette Sudmaaneds
Klædning, og som det selv kun Jeanfonds
fornbragte.

Jormedelig Jøde af Kolonisterne,
der først vandrede ind i Egypten, fulgte
Nilens Løb. Jøde Opholdssted altid
saaledes saadt Plads paa Floden, der valgte
den jeg Morgen. Jøde skjøtte den Hvede
saa ligesom eller Ompge, hvorfor man
og ved Bomuld søgte at selges den med
Nilens Oversvømmelser. Audagten
drog saavel de i Marsken bortvil Skyer
eller omskrevne Monarker til, og de
skulde nu til at opdyrke de omliggende
Marker, hvis Sæder de dreb med saadanne.
Andre Kolonier skulde østen og østover
østerfaarte de ledige Plads, og saaledes
efter østerfaarte, indtil af Nilen gjennem
Strømmen dal, en Mængde saaden Kolonier,
Jøde med sit Ompge, og som østen sorgen-
Jøde med Jødeb,

ach efterhvem Lokale Omstændigheder allene
andre ob ubekiendte Omstøder ikke kunde
forudsiges. Complete Ord anføres for
egnens Tvee, og for dem og dens første Dyrkere
ikkun bekiendte Fuldmaanens Grønsker,
med at udfolde en Del af Afgrøderne. Ef-
middelbar vare disse Colonier ikke afhængige af
hinanden, og dannede ikkun løsagtige
smaa Stater eller Riger.

Antager man ikke for anførte Hypothese,
saa bliver ikke andet tilbage at søge Begyn-
delsen Ægyptens ældste Tilstand, og dens oprindelige
simple Forfatning, hvori ikke synes fremstaaet
i Historien, lidt at forstaa, og tillige at
forklare og forklares alle de øvrige til-
hinderlige Mærkeligheder, naar ikke disse
ikke vare menneskelige
at forstaae, at Hovedstaden for maatte
være den første Stad, Kongernes aarlige
Residentz, at den maatte blive saa
godt som den ældste Grundeje i Landet,
og at ikke maatte komme til at bestaae
af Kongesten og Kirkegods. Det var
tilsyneladende en naturlig Følge af Tingenes
Gang, at den i Midten, hvor dens første
Indbyggere sad, maatte blive den Plads
Menneskene, Dyrene, Planter og Ager-
dyr, mellem Floderne fortsatte store
uopdyrkede Ørken mellem Ørkenerne og Floden.

A. 2. 2. 4. 7. f. 1. §2. 3.

Hi for fealarb tyrklagra Gjennemførd
hie ch ægyptisk Luft-Luddaling.

Ds forgaarnd Bemærkningar sjunes
da ad lade hie ell Rysultah, at ch aldste
Stater i Ægypten vare ogsaa grundalagra Kolonier,
udsendte fra en Østen for sammes Liggrad
fra stifted, fornemmelig Meroe; at ch
Kolonier kultiverede ch gamle Hedbyggere
med ad nemme dem hie sine Regler, og
fealarb saa godt som Eneugr dem hie ad
Leggr Hænd paa Agerdyrkning, og at ch
endelig udførte dem, efter ch forskjellige
lokale Omstændigheder, afgaabet Kildar,
ch den ch politiske Baand, hvormed
ch vaa Stammen holdte i Afhængighed.

Anmerkninger

(a) Ægypterne inddelte ch Dag i Dag
for Kroppen med i Øieblikke, og i
Middelalderens Dage naar ch skulde ikke
nøiagtig ad finde i ch katholske Kirke-

(b.) Diodor. Sic. I.

(c.) ibid.

§3.

Dunkel Historie, ligger til Grund for Psammetichus

a. m. 3313.

a. Chr. 670.

---

til sine Side, men modtoge Fremlinger, efterdi
de maatte frygte for Overlegenhed i Kildalen med Hensyn
til Handel. Nedre-Ægypten var endnu

ikke fremkommet af Sand. Blandt
disse Rester var Elephantine, Theben, This,
Heracleopolis og Memphis de fornemste.
Sand dækker de og andre saa Sand, ikke med
mindre, og ikke mindst formodentlig ikke
engang de ægyptiske Konger med
Manetho saa rosende Navnene paa sine Hjemsteder.
Den saa meget med mere, at Theben var
Sæde for en af de ældste, mægtigste og mest
blomstrende Kongestatsid i Ægypten, hvis Magt
endnu udtaler sig gjennem de prægtige Ruiner,
som Grækken Kejr eller Barbarer saa formaar
at ødelægge.

Memphis anføres for en Kolonie af Theben
og ikke en fra dens Kongestab, Grækerne roselst
dens Efterretninger om Ægypterens ældre Historie.
Dette angaar og dets Efterretninger mangler
udelukkende Memphis alene.

Menes anføres i Almindelighed for dette
Rigs Stifter. Den afskar Nilen i to Arme, hvilke
strømme nord-Ægypten og af Bjerget og naar
dem, de skabte Midten-Ægyptens Kultur. Da
senere nu denne Kultur udbredte sig mod Norden,
da fandtes maaske Ægypterne stærk paa de no-
madiske Folk, som Araberne, som da Kappen
over Suez var bleven tør, kolkede af de fædre
Græsgange i Nedre-Ægypten, til at maadre dennes.
Det ligger i Tingens Natur, at en Kog med dette
Jordens, hvoraf den var afstødt den anden, og
som den flygtede, for stedse at komme igjen,
maatte være stærkt ødelæggende for de agre-
dyrkende Folk som Ægypterne. Disse Romaner

A. 2. 2. K. 3. P. 1. 83.

Forekommer i den ældre ægyptiske Historie
under Navn af Hyksos. (a) Efter langvarig
Krig overvindes de endelig Nedre-Ægypten,
trænges derfra ind i Mellem-Ægypten og indtager
Memphis. De ophævede den ene Rige, som endelig
fattede den for Del af Ægypten, og holdt sig der
i flere Hundrede Aar, Josephus anslager endog
511 Aar. Som alle Fællesfolk var med nomadiske
Erobrere, anlagde Hyksoserne for største Delen
de Befæstninger Byer og Slotte, som plagede og
undertrykte den store Magt saa hårdt. For Herodot
fandtes man Spor til, at alle saa dem, den Lod sig
remittere opbygge. (b) Ja for i Israeliternes
Historie anføres mine Grunde, hvorfor jeg tror,
at ikke saa under alle Hyksosregjeringerne, Josephs
og hans Familie kom til Ægypten. (c) Eiheldt
Hyksosregjeringens Magt ogsaa at synke,
og de ei aldrig fuldkommen kunde knuse
deres Dyr-Ægypten, saa er dog mindste Skelen
saadt forsvarer sin Selvstændighed, saa blandt af
de nordvandrende Hyrder plagen, og tilsidst, som
vi for have set, trænges til at forlade Ægypten.
For at befri Ægypten for ligesaa farlige Anfald
fra Asien af, er det ikke nødvendigt at man har
indrømmet en eller flere Hyksos Konger Lov,
paa Hyrdernes Bekostning, deres Slægtninge Adgang
i Nedre-Ægypten paa det Vilkaar, at de
skulde dele med Landets Indbyggere og som
disse Grænsevagt. De gave dem Jord med,

den skulde dybeste Laukt for dem imod at
erfare en Drue af Afgrodden. Saa bedrøvede
Kammeret, som første Gang brugte, kunde
de ingen Mangel nøm, da Egypten var
saa gandske som overvoxet af dem, og saaledes
er det intet vanskeligt i at antage, at de
saadanne Kammer, som vi kjende under
Navn af Kalasirier og Hermotybier, dette
sine Lukt sig omrøtale. (d)

Imidlertid Moeris, Osimandyas, Sesos-
tris ere utvivlsomme Egyptiske Personer alle
ede, dette meget vanskeligt, om ikke umuligt
at afgjøre. Meget af saad man tillegger
dem, er ikke meendt fuldkomt opdigtet. Ef-
ter Herodots Beretning, lønnede Moeris 900
Talenter for Sin. Man skjønner altsaa Sam-
menligningen af Søen Moeris og det store Kunst-
værk, som forenede disse Øer med Nilen. Med
de Moeris paa Kopteisk betydte Vandsøer, eller
ogsaa Forbindelsen Øer, saa er det saa Grund
nok at antage Moeris for et Appellativ, ikke
for en virkelig Egennavn. Saaledes er det
saa vanskeligt og sandsynligt, at Sesostris
saa vidt er fingeret Navn, som Herodotus,
da det begynder at blive Regel i Historien,
at Kjøbmænd (Handelsgrubernes Lae) og Krigere at tillægge alle de Fuldkom-
menheder, som stode til i Lukt, paa samme Maade,
som de Babylonierne tillagde Belus, og Assyrierne

B. 2. 2. k. 3. f. 1. §3.

Semiramis Arm for store Rake Tvork
i vang. Ik besinde vanlig en saadan
Mirakelmand, for ikk at vom nödsagt ke
at beskaar., at ik ikk misse, saam Egyptus
Jarek sin Forfatning at takke for. Du ste
vudog vistlig saa vornt en Herodotis Lie, og
om vud Hogst af ved ikk ske fortalles om saa
vn sandt, saa kunde skeptikus vlofor hyfalde
saas vdsingelhed saas skeptikus vud smad
Ordsatninger, ik sandt for godt. Saa vil
sk. sin Forklaringen om ik 1700 Omgivne,
som man kalde saadt paa samme Dag som saa,
og som Fakirer kalde opdragne vud som sin at
vanes saa vlinlig og stor Offervinn. Saavil
stor saas 600000 Mand, 27000 Vogne og 400
Elefanter, da Egyptierne dog ske Ved nogen Skaad
Jarek og vorre skjel. At man kalde saa
ofsin en Mand for Pelusium fra Heliopolis,
saa at skikke ik ostlig Egne mod Arabernes
Indfald, skjonde at vise, at saa ikk i Asien
kan saas gjort store Erobringer, uden saadg
i nogen synderlig Anseelse. (c)

Efter Herodotus anfores en lang Rekke af
Regenter, ske saas gjort sig kvindte ved Ope-
velsen af Obelisker og Pyramider. Da ik
anfore saa ganske forskjellige Maader af Herodots
og Diodors, (f) saavidt ik vinselig Ansyn i Sag-

A. 2. 2. K. 3. f. 1. §3.

Ledningen til dette Capitel er anført, saa
lader sig sætte en almindelig. At Cambyses
af dem er Cambyses: (Cambyscinitus:)
Herodot og Ktesias, som skal have regiert
syv Aar og døgt selvet meget længe
med store Eyggelighed. Omtrent 60 Aar
for Cyrus begyndte sig Perserdommet,
saa Egypten i en aarlig forbunden Vold,
som Herodot kalder Tabuto. Af de Omstæn-
digheder, som Herodot anfører, (g) skulle vi saa-
ledes, at syv regne Psamenitus Fr.
Herodot. Man maa ligesaa lidt saa
at Egypten) Tabutos Indfald (som saa
at begynde som til, efter 50 Aar, strax
igen at forlade Landet. Imidlertid syne
dog dette aarlige Forskab at have lagt Grunden
til den store Omvæltning i Egypten, som strax
paa nogle Psamenitus nu traf. Cyrus med
sine Tropper, at den yngre Kyros, da i det
50 Aar, Afgivens forfald, samlede sig Krig
i Nedre-Egypten Morads; efter store
Bestræbelser, kom paa Grund, kunde knap, saa
begynde dog strax efter Lethon, Valkans
søn, Perserdommet med i sin Færden at
forene Hyrdekongernes og Kongen Sethos Magt,
og strand strandede da Forsøget.
Om det synes, saa vi
nogtet Soldater-Kasten modsat sig denne Forening, og da Lethon, for at straffe sine Fiender,

[5] saa gjorde sig meget fortjent af Egyptens Kultur, ved at forbinde den Kunst og Lærdom, og regnet omhyggelig med.

Cronen ~~den~~ sins Landgods, saa forud, A. 2. 2. n. 3. §. 1. §3.
. lodigt dette en Revolution, saamed Moren
. sat den sammenlagt til et Dodenarchie,
. ikt man mulgt 12 Regenter af Soldater-
-Kaster, da dog stuet Aar ~~2~~ 1 Aar ~~2~~ 1 Aar ~~2~~ 1

A. 2. 2. n. 3. f. 2.

2den Part.

Ægypten, ak selvstændigt Monar-chie, fra Psammetichus til Xerxes-regis.

a. m. 3313 – 3459.
a. Chr. 670 – 524.

146 Aar.

Med Psammetichus begynder en ægyptisk Hi-storie, ikke at forveksle med den ægyptiske Fabelhistorie, igjen samt ogsaa Pharaonernes Throne, saa vare Ægypten i denne 146 Aar ualmindelig stort og mægtigt Rige, den største Magt i politisk Forbindelse med Grækerne og Asiaterne. Det Mørke, som hidtil Tidsrummet for Historien har indhyllet sig, ophæves ikke ganske, og Herodots Efterretninger, om skiønt som selv siger, at de nu begynde at erholde en større Grad af historisk Troværdighed, ere dog mangt steds ufuldstændige, som man saa let af den sammenhængende Tale og de modsatte Omstændigheder bemærke kan.

Det synes at være, at Psammetichus, ikke med fremmed Hjælpetropper havde sat sig i Besiddelse af Kongemagten, at en stor Del af Nationen maatte anses som Usurpatorisk, og at den altsaa maatte gøre sig mægtigt politisk Parthi med sig. For at

A. 2. 2 K. 3. f. 2.

Jolck sig een Konning, maatte som altsa
formelde skiöndt sig med grofft Lijthoppe;
ti for saalvitt at han vndfatt en grafft
Kolonier i Konschen af Bubastus, i den af
de Romer, som den egyptiske Poddahr-Kast
kaldonnerach, og at saa Lod endel egyp-
tisk Krongebörn opdrage i ~~egyptiske~~ grafft
Kerke, hvorved Grunden lagde til den
egyptiske Kolk-Klasse.

Den Herkyrkelsed som Psammetichus
vindskibelig saalvitt vinder for Gudinne,
maatte naturligvis, for den skyldig
og magtig Kongeskab. Dernalgt, saller
at forbab kaudt, vnd at saalv vnder Kelsi-
skabelse, og 240000 Jomalier vandrede vd,
og vndfatt den i Athiopien, som Kongen
af Meroe anviste den fruglbar Egn til Op-
holdssteder. Psammetichus, den sagde-
nes Jomch sögt at finder ikke Christi, som
vngis Sölger som vdsaad, maatte vi saa
vngst vnder skatt sig til Gudinne, vh og
saa vnder Ed vndsaae for Kronen af de
egyptiske Jön. Af den vanvitte skal En-
gruen dernagt. De skiedt den Kopse
ved Bubastus, vndde Amasis sendt ikke nöd-
vendigt for sin Kirkesed, at folgge den lil
Memphis, og Jomch, som Engruen skrumme Kolkn,

en afgjørende Indflydelse paa de ægyptiske Religionsbegreber.

Psammetichus forlagde sin Residence til Sais, hvor den ny stiftede Slægt, der havde Haar som Mennesker, herskede, og Memphis, som laae længere ind i Landet. Denne Omstendighed, og at han stolede fornemmelig paa Hjælpen af Grækerne og Carerne, som han havde overvundet, gjorde, at han ikke saa meget tænkte paa Memphis og Vulkanstempelet, som paa Sais og Neithestempelet.

Hvad der i denne Periode mest tiltrak sig Opmærksomhed, var de ægyptiske Kongers Erobringstog, deres Stræben med Nationens Charakter, og som Følge deraf deres Forhold til Grækerne. Psammetichus begyndte Erobringerne med Ægypten selv, idet han lod sine Krigere rykke ind i Nilens Dalstrøg, som ikke havde været besat af Ægyptere siden Hyksostiden. Psammetichus belejrede Ashdod eller Asdod, en Filistæernes Hovedstad; men det lykkedes først efter (kun) tyve Aars indædte Kamp at indtage den. Ligeledes maatte han belejre Ascalon i 29 Aar, inden den faldt i hans Hænder.

Hvad Kongen ellers har udrettet, er ikke bekjendt. Herodot fortæller, at Skytherne, efter at have fordrevet Kyaxares, vendte tilbage fra Medien, hvorved de overfaldt Syrien. Samtidig

A. 2. 2. 5. 3. f. 2.

med et og Jøns gjæstet Ægypten, dhvorom
ikke Hammeliæus, at ~~Jømmelæt~~ Jøns sæt sig
for saag lie at sæt stun ikke med Magt, Jønk
afskjøbt stun ved Forsiringer.

Jønk Jøsia Nekos eller Nekaos middertid
følger sin Fader Hans, og Jønk i Dagge-
rækken Sykkru med sig. Jøn slog Syrerne ved
Magdolus, eroberet Jerusalem, og over-
strømmede Syrien lige til Euphrat. Jer
skjøder at kunne udsøn sin Hær med de
skjønneste Jønkelsteder, lod sin Dygge Mod-
stand i alt middelalderlig og rask Dag, og
Jøn agted at Jøre disse Dele Jønk ved at
gjennemgaae Hjørnet ved Suez. Dette
Jørdagsmål strandede imidlertid, efterdi
Jørst Antal Mennesker strømmede Jønk til sæt
Land. Hvad Jøren, kun det, at Kong Jønk
Darius Hystaspis, som Jønk dette Jørhold
skjøt paa Jønklæn, Jøn maa skjønne Jønk
mødte, skjønt Jørmodentlig maa Hjørnet de
Jørdele Forlig Ægypten ønske i det mindste.
Jøtte Jønk Sykkru nordt Nekos gamle, men
de nye Provinser nåede Jøn paa Grund
og Klimaforhold Jøskjæbne alle Nekos
Jøre Planer. Det var Nebukadnezar,
Dage i det nye Chaldæisk-Babylonske
Rige. Hvis Karchemisk alle Circesium
Jød Dagt, Jøn Jøn store Dind afgjorde
Asiens Skjæbne. Neko slemslagt, maatte

Neko Jøl dræbes ved Phoinica Jøn Lokk
Afrika omsejle, hvilket dog af mange Lærde
nægtes. Efter Dagen Jøl Herodot Jøn have
Haar, at Solopstedmaaden Jør Dages Land
gav det dæbe Jøn nordre man Jøg ikke. Om
Jøsten gik Ægæerne i Land, saaret og Jøsted,
og Jøn, naar Aarstiden tillod det, midnr.

alle sine Forbrydere og maatte for sit
eget Land truet med at ødelegge Judæa.
Saaen Sammitt regjerede kun 6 Aar, {a. m. 3384. a. Chr. 599.}
og skuede sig ikke i Aseens Aulegrube.
Hans Søn Apries eller, som han i Skriften
kaldes, Hophra gjorde igjen paa at trak-
ke sine Naboefolkeslag sammen, men nar endnu
ødelagdes med dem. — Den ar mod Somagt
stillede han mod Sidon, som han og indtog, og
knuegede sig næsten helt Phønicien og Kalo-
syria. (a) Men da han, og ligeså enhver anden Hjelp,
skulde ga hen for at angribe Kyrene, en gresk
Kolonie i Afrika, og dette hen slagt og
næsten aldeles ødelagde, saa gjorde Aegypterne
Oprør imod ham, hvorved han saaledes gandske ud
af stand kom til at gjøre Nebukadnezar, der paa
samme Tid angreb Landet, nogen Modstand. Hel
Aegypten blev da snart ødelagt. Nebukad-
nezar gik nu igjen tilbage, men Oprøret
brændte med, og da Amasis, en af hans fjer
Høvdinger, som han havde sendt at plyn-
dre, satte sig i Spidsen for Oprøret, saa
blev Apries, efter et tabt Slag, overtalt, og
Amasis satte sig paa Tronen. for at forebygge {a. m. 3415. a. Chr. 568.}
Aegypterne, hvortil han ingen
Lyst (var med ikke havde), søgte denne at
forene sin Interesse saa nøje som muligt
med Kjøbmandene. Han aabnede Aegypten endnu
mere for Grækerne end hans Formænd, og anlag

A. 2. 2. k. 3 f. 2.

i alt fik et fredeligt Ophold, som dog
skiftede til at undertiden voldsomme Krige-
tog Tilstand var dette ikke stort Kon-
trast. (b) Maaske mildt alt Længre
Tunis stand ogsaa staar tilbage, dersom ikke
Amasis paa Cyrenaisk Jord allerede
endnu stod med Croesus i en Alliance med
Kyros. Og flag Jamfør Foranstaaende
strøm, med at forbinde sig til at bekæl-
ge en aarlig Tribut. Men ikke ubetydelige
var Cyrus Sammenstød. Kambyses,
ogsaa i Egypten, Assyrien, Lydien, Grækenland, Persien
stiftet af Phanes, Auxiliærer for de
græske Lejetropper, som Amasis havde for-
anstaltet
vorvet. Cyrus (ikke mindste Slag
med Eleusinum, Kastrup Sammenstød
sig ind i Memphis, Sværdet med Sølv
Skeden i den græske Cyrenes Jorden.

Da nu af Begyndt den første Kamp
Kamp med det egyptiske Fodfolk, som
Kambyses først ret indsaa, maatte alene
Undgjældes, stukket Medtrængerstrategiet paa
Fuld. Med mere Ostrits overbeviser
bygget, og da det ikke kunde undgaaes
Ikke at Gyde, Ernæring og Aldre gik sammen
Ild, paa trods den strategiske Overlegenhed
Fremmarschen blev. —

[{a. m. 3458.
a. Ch. 575.}] [tilstrømmet af Erobringstog og
Lokket af Landets Rigdom,

a. m. 3459.

Anmærkninger:

(a) Dette var den sidste Brønd, som den egyp-
tiske Hær udførte. Prax efter forsøgte
den jonske, og Herodot paa ikke andet
end et Rædsel, som Ktesias fandt Lejl. II. 163.

(b) Amasis var Solons Ven for rundt. —

3die Afd.

Ægypten, under persisk Herredømme.

a. m. 3459 — 3652.

a. Chr. 524 — 331.

193 Aar.

Saasnart den første Storm var forbi, [sendte] den ægyptiske Statholder [Aryandes] atter Undersøgelser om Forholdene i det persiske Rige — Marsvand, den Ægyptens Sæd paa Sammenligning med den øvrige persiske Satrapier, og Udfaldet af Undersøgelsen var, at Ægypten atter blev det mægtigste persiske Hjørnestene. Fuldstændig Sandt er dette Maal, hvormed man maaler Ægyptens Frugtbarhed, vedligeholdt af Nilens Oversvømmelser, og Ægyptens Oprindelse, som den kun kort Tid har været under fremmed Herredømme, og aldrig nogensinde saa fuldstændig som nu under Perserne. Aldrig havde Ægypterne saa stort Udbytte af Nilens Overflødighed, og aldrig havde de saa let ved at bringe Landets Rigdomme til Anvendelse som nu. Aldrig havde Ægypterne saa let ved at forsvare sig mod Barbarerne.

En Gang forsøgte Ægypterne at afkaste Persernes Aag. Det første Forsøg [a. m. 3497. a. Chr. 486.] fandt Sted i Slutningen af Darius Hystaspis's Regering, men faldt ulykkeligt ud. Xerxes dæmpede det strax i Begyndelsen af sin Regjering. — Anden Gang gjorde de [a. m. 3500. a. Chr. 483.]

R. 2. 2. K. 3. §. 3.

Fe Araber mod Artaxerxes den Lang.

- saaledes, efterfulgt af den libyske Krig
saaledes og ødelagdes af Afsenderne. {a. m. 3521. / a. Chr. 462.}
Denne Beskrivelse stemmer vel, da Saaledes
den Trængsel fe at omregne sig, og, med
Ester og Lovs, krydsfæstes i Susa. Saaledes
Ertid fandt en Ende af de Misfornøjede,
ønskte Ægypten Ødelæggelse, saaledes sig ved
Kongen fe de fornøjede Rede, som skjønnes
ikke kunde omgives dem. Fik 10de Aar
af Darii Nothi Regjering, brøgte sin ældste
Søn selv frem, og dem Esdras, ved af {a. m. 3570. / a. Chr. 413.}
Ægypten. Dette var den sidste Besøg,
og den længste, thi den varede over 60 Aar.
Darius Nothus saae sig endog nødt fe at
lade Ægypten for Fauseris besøge Grænsen
ved gentagne Overfarter dermed. Samme Esdras
i mand fortsatte Krigen med Persere,
og ødelagdes ikke af Grækere, Romere,
Araber og flere. Sidstnævnte Artaxerxes III, d. 4:
Fekus med en stor Hær ind i Landet, og
fravandt den fleste af dem, Nektanebus at
flygte fe det fjerdelige Ægypten eller Athio- {a. m. 3634. / a. Chr. 349.}
pien, ikke at mane mere, førend som siden den
af. Ægypten maatte nu atter bøie
sig for græsk Lag, indtil Alexander erobrede det.

Fjerde Kapitel

Syriens og Phöniciens Historie

§1.

Syriens Historie.

Kilder: Samaritanernes Historie, d. e. de Jøder, som fra og imod Jøde Fremmedgrad, findes omtalte i Meusels Bibl. hist. V. 2. P. 1. p. 1. Apollodors Bibliothek. Fragmenter af Dius, Menander, Philostratus, opbevarede af Josephus, og Nicolaus af Damascus.

Hjælpemidler: ved Meusels Bibl. Hist. V. 2. P. 1. p. 132. Wilh. Adler af Forfatterens Geographie. 2 Kap. §21.

De Jøder efterretninger, vi have om de syriske Stater, findes deels hos Grækernes Skribenter, da de vedkommer Jøderne i deres nærmeste Naboer, deels hos Jøderne. Kongeriget Judah blev især mægtigt i Sauls og Davids Tider; under dette Kongerne Rehob og Hadadeser, men blev ødelagt af David. Damascus erstod ved Rezons Affald fra Judah, ved Davids Hjælp. Fremdeles skete det, at de Jøder, som boede i Syrien, ofte imod Salomon måtte rette sig og forbrødre sig Assyrierne. Jøde Efterfølgere laae i en vedvarende Krig med Kongerne i Juda og Israel, med hvilke især Benhadad II og Hazael vare stridbare. De sidste Dage af Syriens Magt,

Jehu red Bortkastelsen af Jehus Slægt, A. 2. 2. K. 4. §. 2.
de ældre Højsæder. Jeroboam II stadig
vedligeholdt Hazaels Vælde i det tabte Israelitiske,
og gjorde endog Syrien skattepligtig; Ved
sidst gjorde Tiglathpileser alvorlig Ende
paa Rigets og forflyttede Indbyggerne {a. m. 3245.
til Kong Kirs i Øvre-Asien. Den a. Chr. 758}
sidste fyrste Hær anførtes af Nabonassars
Søn eller Nebukadnezar, og Feldttoget
gjennem det babyloniske Monarki, i
Persernes Tjeneste. —

§2.

Phœniciens Historie.

Sydgrænsen. Marsham. Can. Chron. p. 370
Jackson. Abrahs p. 699. Mignots Memoires
sur les Phœniciens i de 35te, 36te og 38te
Bind af Acad. des Inscript. Schlözers
Abhandlung einer Hist. d. Handlung in den
ältesten Zeiten. Rostock 1761. 8. Sanchuniathons
Original, Stockholm 1758. 8. Mannerts
Geographie. Vol. VI. Heerens Ideen über den
Politik, den Verkehr und den Handel der vor-
nehmste Völker der alten Welt. Th. II.
Meusel l.c. §. 1. p. 10.
Rit Udtog af Sml. Geographie. K. 2. §. 19.

---

de mægtigste Stater i Phœnicien vare Tyrus, vigtig Handelsstad
Sidon og Tyrus. Sidon var allerede
paa Josvas Tid, en mægtig Stad. Den
Handel medførte et stort mægtigt Folk

thues Frieder og the besolde sin egen Kon-
gre, som dog betalte Skat, da the blev nu
skonnet af Fraskrivelsen under Scheus. {a. m. 3633. a. Chr. 350.}

Hvad Ed Tyrus er bygget, er os ubr-
ygdt. ⌜ thues Rad blev, i Sær thues
Frieder, the ypperste Konstabler i Asien.
thus Konge stridte mon altsaa med Dawid
og Salomon. Allevel da man the vig. Kun-
skaber, at Dach for Kunster og Rikdom-
dadre. Blandt Jons Efterkommend nemnes
Apollonius og Pygmalion, Didos Broder. Ty- {a. m. 3090. a. Chr. 893.}
rus afstaffed siden the mouarkiske Regi-
ringsform og nogle Byffeder, som dog igjen
efter nogen Ed fyldt at man Kongen forgiftet.
Nebukadnezar trodsede og ødelagde, efter
13 Aars Belejring, Staden, med de fleste Ind-
vaanere Jorden, Sovregne med store Rigdomme
troddet thus Lie en Ø ovenfor Byens Hav-
gruud. Da, siden it anlagt Ny-Tyrus, da
snart overgik the gamles Glands. — Ny-Tyrus {a. m. 3406. a. Chr. 577.}
stang the Lie at vedgruud Jons Overherre-
dømme, the Skatte, Forbud og {a. m. 3425. a. Chr. 558.}
Tribut og
Fellesk med de øvrige phønikiske Byer
for Konstingruk af Sø- og Landkrigen Le
Perser-Kongen. I Slaget ved Salamis
var Tyrienes Skaar the stærkeste. De Gre-
ker med store Overmindelsen Jord ester

⌜ Den var i Forstningen blot en Kapelsted
for sidonske Skarer, men snart voxede
the sin Magt over Jordet. og saaledes

ikke græske Monarki lige til dets Undergang, saa vidt Historien og selve Forsøget paa at afkaste Aaget, viser. Dette Forsøg viser dem paa nye til at understøtte sig.

~~Den Alexander selv stiftede Rige~~ Efter Alexanders Død

med Held, skiftede alle de store Riger Alexander sine. Den Tyrus vovede, stolende paa sin store Beliggenhed at trodse dem. Da og-saa Tyrus, under en ødelæggende Belejring med alle Slyngeværker, i 7 Maaneder eller 600 Skridt bred Sund mellem Øen og det faste Land, med Dæmninger, og efterat have ført paa sine Krigsskibe Maskiner, hvormed den, undergravet af den ypperste Skare, angreb Byen. Og skjøt de første efter 7 Maaneders Belejring og en fortvivlet Modstand. Overbeviist blev saaledes Alexander Byen, ved Borgernes Tapperhed eller selve Byen og Kjøbmandsstanden, dens Grundvold. Hvad ødelæggende de selv gjorde, vare dog Intet mod hvad Tiden gjorde, saaledes gik det Alexandrien. —

Femte Kapitel.

Malkom — Ajrus Historier.

Kilder: Fragmenter af Historieskriverne Berosus, f: Krist omtrent den 3700: f Abydenus, f: 3720: f Megasthenes, f: 3700: f Kastor, f: 46 den a. Chr: f Alexander,

f: ældre Forfatt: / Helladius, f: den 310: / Apollodorus, Sextus Julius Africanus, ofbrugt af Josephus, Kyrillus, Eusebius og Photius. Ældre Skribenter, Herodot, Ktesias, f: 357 f: / Xenophon og Diodor.

Hjælpemidler: Search de ikke at anføre med alle forrige Tegnere, Jac. Bergonii origines Babyl. Lugd. Bat. 1736. Herm. v. der Hardt histor. regni Babyl. per Cyrum everst. Helmst. 1726. J. G. Schroeeri imper. Babyl. & Nini ex monumentis antiquis Jr. & Lps. 1726. Et. Fourmont reflexions sur les histoires des Chaldéens, Hébreux, Egyptiens etc. Par. 1735. 2 Vol. Histoire de l'empire d'Assyrien ou des trois monarchies de Ninive, de Babylon & de Ecbatane. Par. 1782. 4 Vol. Skal en gjennemgaae i denne Hensende Bibl. Histor. V. 1. P. 2. p. 25. Gatterers Univ. Hist. 2den Deel. Jackson. Bogvæl. o. fl. ~~Mest Udtog af Forkl. Gram. K. 2. § 39. Flg.~~

Indledning

Mellem-Asiens Historie er ikke blevet bearbeidet af nogen fornuftig Skribent, og alt hvad de fremanførte Skalde og Norm, er saa fuldt af Modsigelser og utrolige Fabelagtigheder, at det umuligen skeer til at bevirke. I dette Tomrum imidlertid anmærkes en overordentlig Feil Forgaa. Men ingensteds af de talrige Skribenter, som have beskjæftiget sig dermed, har opfort at nogt Fixstern, Stjerne Tegn, Maane Feil, Tal kan gjøre dem efter. Den Tvagt Hjælpemiddel maatte, hvilken man imidlertid i Mellem-Asien har benyttet Negn, Babylon, Assyrien og Medien.

At de fruktbare og gudelige ~~Mænd~~ Mænd
Langs Euphrat og Tigris fandt mandt
Jord de grødrige Jorden til, at den
gandske naturligt. Ligeså naturligt er
det og, at en eller anden af disse for-
skr Egne først Tilfald at
Folger sig Grundmuur over disse Egne.
Saadan Opkomst eller Begyndelse
Egnes de i Skriften endnu Nemrod
navnt, da skrives over Babel,
Edessa, Nisibis og Ktesiphon. Saa
Begyndelse fattes man i Assyrien, og Lands
navnene over Resen, Ninive og flere
Steder. Disse ligere Beliggenhed,
Frugtbarhed og Handelsadkomst Egenskaber
maatte ufindgaaelig foraarsage Opkomst
Byer, da endtes med, at snart den
ene, snart den anden fortrængte Magten.
Dette er en stor Trøst over de Ba-
bylonske og Assyriske ligere Historier,
som vi ikke fortalte saa kort som muligt,
for at komme til det Nyttige.

1ste Stykke.

Babylons ældste Historie.

§1.

Moses's og Berosi Efterretninger.

Babylons Grundelse og ældste Historie fortelles

af Moses og Berosus, men ikke er det
muligt at sammenligne disse Efterretninger,
ogsaa naar de skal og skee ligesaadan.

Moses's Fortælling om Babel, og Taarnets
Bygningen sammesteds, er anført i foregaaende
Stykke. De Mennesker adspredtes, blev,
efter dennes Fortælling, en Del af dem,
ved Nimrods Anførsel, bortrykt i og om-
kring Babylon. Nimrod byggede ad-
skillige andre Steder, f: Ivdl. til dette Sted:
og oprettede saaledes en Stat. Dette taler
Moses saa godt som Intet om Babylon.

Berosus [1] taler dennes, en Jættegud,
Lidelser og ødelæggelse Babylonierne dræbte
saa 10 Kongers regjering omtrent skal i
120 Sarer, som skulde gjøre til 432000, andre
blot til 1138 Aar. (a) Kongen af disse Kong-
ernes Rækkefølge, ikke uden Sandsynlighed,
forener med den hebraiske Beretning
Nebukadnezar skal saaledes have bygget Babylon.
De øvrige Historier — tilskriver Folket Babylons
Gud Belus, og stemmer alle overeens i,
at ikke lige saa meget skyldtes de Konger,
Hvorom de tale, som en Gud var de nærmere.
Ktesias's Beretning er den almindeligste, men
og den, som mindst fortjener Troen.

[1] en Chaldæisk Astrolog, der levede mellem
den 120de og 130te Olympiade,

Anmerkn.

(a) Jacksons Chronol. Retrosp. p. 149.

A. 2. 2. 5. 5. §. 1. §. 2. §. 2.

§2.

Ktesias's og Ptolomæi (a) Skrivemåde.

Efter Ktesias's Skrivemåde, undertrykte Ninus, den første Konge i Assyrien, Ba-bylon. Det blev under ham Assyrernes Herredømme, indtil Belesis, Hyrdeøverste (Satrapen) i Babylon, rebellerede mod Sardanapal. Imidlertid synes man af Ptolomæi kanon (den kronologiske Fortegnelse over de Babylo-niske Konger) at Babylon, endnu efter denne Tid, stod under Assyrien. Efter denne (sammenstemmende med Ptolomæi) Skrivemåde gjorde Babylonierne, under Nabopollassar, Oprør mod den sidste assyr. Konge Saosduchin, og oprettede saa-ledes det babylonisk-chaldæiske Monarki paa Ruinerne af det assyriske. F

Anden Part.

Assyriens Historie.

Moses fortæller blot, at Assur (a) stemte Ninive (Nineveh) og stiftede det assyriske Rige, strax efter Babylons Opbyggelse. Dermed maa det altsaa være.

Diodor af Sicilien er i sine Efterretninger om de ældste Assyriske Konger paa det nøieste. Den første Konge Belus stiftede Assyrisk Rige. Han var Ninus Fader, og Assyriens mægtigste Hersker. Efter ham (b) Ninus Regering {a. m. 1830. a. Chr. 2153.} blev det mægtige Assyrien, og Ninus navnes som Assyriens første Erobrer. Under

F Den første Konge, der anføres paa denne Liste, er Nabonassar, fra hvem der findes tilforladelige astronomiske Beregninger. {a. m. 3257. a. Chr. 746.}

{a. m. 3359. a. Chr. 624.}

F Anmærkninger.

(a) Claudius Ptolomæus, en berømt Astronom, Geograf og Mathematiker fra Ptolemaïs i Ægypten, levede i det 2den Aarh. e. Chr.

Jörste stad, efter ett gamle Sagn, skal
skyggt ett stille Nimive om sit en Rad af
13 skjönne store Bukker, skrevne ved over,
(de fabelagtige)
undred Folk maatte gjöre Fornær. de
miranis, som Ninus fornadelst skulde fald
en Egnestads og Lysgrafved, skulde agter og
opsöjt paa Enemad; skulde skun. Sin skyggt
Babylon og alle store skrifter omtaalt Bröm.
ningsmaadige Bygninger. Om store Dronning
Semiramis skal ett storlagtet Lang. Paa det taalte
man skulde drage ind med Hungrev af Indien
med en Hær af 3 Millioner Fodfolk, 100000
Ryt, 100000 Vogne, man taalte skulde slagt
300000 Øxen og Fæ til Kamelen med store
Hjelp, for at endelig Spiseluse at ikke
en skrekkelig m. m. Man troer at Lyst
Ansigt og Sin Nat. Ninyas, skulde Kon
og, som ikke af Nogle fortælles, skulde Mordet,
skrattet skulde for Krig, skikket sig Hvede
med en skaanet Hær mode en skud Hungrev
Ansigt; som store andre afskaffet, og ene-
skikket sig skyde i sit Hjerte. Som efter- {† a. m. 2006 a. Chr. 1977}
fulgte af sine 33 Successorer, om
skilte mand ikke meget mere ved store
Navne. Hvorledes kan ikke dog andre Hvad-
skulde, end de skulde skrive saa alfabet
talmæssig og grundagtig, skulde Almind.
skjöde afmales. Fikt mindst som mand

† Efter en et Lands Historie allerskjönneste,
naar ikke Klar og Roligsted er allerstörst.

A. 2. 2. kap. 2.

den første af dem, Sardanapal, herskede
sig med største Lediggang med Qvinderne
Arbakes og Belesis, den første Satrape i
Medien, den anden Øverstbefalende i Babylon.
Der gaves flere som Qvinderne før, og de
som rudde, indskrænkte i Ninive, ingen Redning
for, afbrændte sig selv med hvad sit Herre
og sine Skatte havde. I alt 11 Aar {a. m. 3108 / a. Chr. 896}
man ikke den første eller sidste Regent.

Belesis blev nu Konge i Babylon.
De øvrige persiske Satrapier vedblev
sig, og saaledes oplevede man Mangt ubetydeligt
Mod synes dog, som omgik i Herskerens
Skabe. Qvinden blev myndlinge Konge hvilket
som virkede Arbakes, der residerede i
Ekbatana, for store fjerne Landskaber, men
som nær for længst dertil, ikke at finde Erstatning
syndes ellers kunde agtes. Imidlertid
kunde det assyriske dog sig igjen, ikke at
man kunde Oprindelsesbrødrene hjemme, afskaffet
det mediske Aag, og bemægtige sig paany
Herredømmet over Asien.

Herodot fortæller det assyriske dages
Opstand 760 Aar inden Ninives og med
Hensyn til den Undertvingelse af Arbakes. De
Konger, som nævnes, henkommer tildels i de
persiske historiske Skrifter, og man kan,
ved at sammenligne dens Beretning med
Ptolomæi Kanon, forsøge at finde omtrent
man dennes

2 K. 2 v. 5 f. 2.

folgrud dolls af dogruter. Phul – som
Profeten kalds Pyrud — gjorde, efter sit
Profetiske Efterretninger, Samaria
sætteligt. Tiglathpilesar bortførte al. {a. m. 3213 / a. Chr. 770.}
Israels Stamme til Assyrien, og stattede alle
Ruben og Gad, Kongen i Juda, ikke gjorde
sig Penge alvorlig Umage. Mod
Nordost paa Assyrierne allerede Kongen
Pyrud de Steder kun ved de Kaspiske Hav,
Gad altsaa omkring Medien. (c)
Paa den anden Side stadte deres Herredomme
sig Pyrimod Aegypten, og det saa
sjunligt, at dette Forhold Aaborskab gav
Aarsag til, den dragte Pharaonerne da de
atforer sig mod Kongerne i Samaria,
for, om muligt, at standse den voxende
Krom. Men forgjoves. Salmanasar {a. m. 3261. / a. Chr. 722.}
ødelagde ligeh Israel, og i Stedet sendte
sig i sit Sted paa Pyrus, Assyrien dog
selv hen, eller vi af dens Efterfølgere
Aegypten ligr til Skeben. Kong Sankerib {a. m. 3270. / a. Chr. 713}
eller Sennacherib forholdte Kongen mod
Aegypten, Pyrus Konger i Juda Hiskiah
Overhøjheden over Israel, og det samme forme-
delig allerede da norsk ved mod Juda,

A. 2. 2. k. 5. f. 2.

Herfra ikke, som for forlaad, ungaaet
antaget Bygbrud saaledes adskilt Landenes
for. Asarhaddon, s: Esarhaddon:/
gjorde Babylonien til en assyrisk Provinds.
Han fortsatte Krigen med Medernes
Konge, hvori Egypten staaer uadviklet,
men Medernes Vesland gaaer ogsaa ud
fra dem. Hvad overmaader Laos-
dichin den medisk Pharaoh og Lag
som hørede som en Medoder, mand
allerede som vaaste Efterretning Saraks eller
Phyniladan maatte gjøre den
medisse Kjaxares's Overmagt. Fa
ed lang Krigen Skythernes, som over-
fandt Medien, som (mand da Kjaxares,
efter at disse Gjæster havde huseret i hans Rige
i 28 Aar, endelig blev dem quit med at skaffe
Mederne — at afslaae deres Overherredømme,
eller paa en fiendtlig Maade — som Lem
som egnen, og i Forening med dem ogsaa
Babylonierne, Karmanien fra en Nomade-
færd fra Nordøsten, som nogle gjør til
Kaspesøen i Babylon, og lod sin (ombragte
med Saraks (d.) Hjerne Aftenøre, saa
tydeligt at en Hjerne for Menige, som de

a. m. 3349
a. Chr. 634

a. m. 3378.
a. Chr. 605.

A. 2. 2. 5. 2. 2.

ved Storm ombrast. Saaban alles Skjø-
nibadan fald og skyst strakts saaledes,
at Assyrien befaedt Kyaxares, Babylon
ved Chaldaiske Nabopollassar. {~~a. m. 3380~~ / ~~a. Chr. 624.~~} {a. m. 3383 / a. Chr. 600}

Anmerkninger.

(a) Assur maa sandsynligvis snarere forstaaes
som Navnet paa en Gudinde Ramman, end
Navnet paa en Gud.

(b.) Diod. Sic. II. c. 1. – Man seer heraf,
at Assyrien saaledes længe stod.

(c.) Med Kir og i Medien maa det, som anmærkes
ved omtrentlig Synes at være Regels. 2 Kong.
XVII. 9.

(d.) Naaden seer Chaldaerne, der østpaa
naar en Oprindelse fra det nordlige
Asien, og som herfra drager om sønd
Nomader, navnet en Stamme af den
samme Nation, som, endnu Navn af
Skythier, paa denne Led omkringnomader
Sør-Asien lige til Grændserne af Æ-
gypten. Naaden seer Nabopollassar
ved en Sønd af disse mod Kongen staaende
i Saraks Gjenstand, anmærker seer og Kyax-
ares anmærker den Plattrone om Babylon
ved Regels, seer at faae den bort fra
sit Rige. Da Assyrer-Rigets nav
ødelagt, saa var det let naturligt, at
Chaldaerne strakts at sønge Indbyggerne
fra at seer herfra, og blive den herskende
Stamme. ved. Eichhorn Weltgesch.

3die Part.

A. 2. 2. K. 5. f. 3. §1

Det nÿe Babyloniske Regt Historier.

§1.

Nabopollassar og Nabopollassar. /: Nebuadnezar:/

Paalegn Chaldeerne blant ünth Haabn og ikk lod sin smith af Babylonierner Part, Lünd Jutet modstaar den. Nebu- kadnezar eller Nabonollassar, (Nabo- pollassar ~~Kün opmaalsmand~~, som ~~sang~~ tiligen allernd ~~opmaalsmand~~ sanct tagrt sam sit Modergut, var en af Asiatens störste Regenter. - Ik ägyptisk Kongen saabrugte sloman siintabgjord sin alsalas, ofmat sam slagrt Neko i ikk blodig Slag ved Karchemisch. Sin Sönnen sam Middel- sanste Kjöbn, ödlagde Jerüsalem og Samme- Tÿrus ÿg gjennemsorrisset Ägypten.

Ik overwünden og sin en stor Drel sit Egnens om Babylon forplantet Folk brugte sin sit at forskjönne og üdvide Babylon. Man tilskrives ikk mindst sin og sine Gemalind Nitokris ik störste Drel af ik Bygninger, som Fabelen tillegger Semiramis. Belus-Taarnet ombyggede sin og brugte ikk Höjd til 8 Etager eller Pladser; sin anlagde ungefehrlig

A. 2. 2. k. 5. f. 4. 81

Gader i Hovedstaden, som i en vonder-
lig Orden, forbredte Mure og tæt-
ved dem med vide Laager og Løbergrøfter.
Euphrats Bebyggelser, som Nebukadnezar
formindskede ved at forsyne Dæmninger,
og ved at anlegge to store Kanaler, som
gjennemskar hele Landet, og gik lige til
Tigris.

Fra denne Tid tabte den Konge, som Babylon
nu havde, mere og mere. Han
gik fra den græske Sæd til Sæden, og over-
Euphrat og Tigris til alle sorte og hæslige
Dyr, samt gjennem de øvrige Provinser
til Sør-Asien. Fra de arabiske Hjælpe-
de Babylonierne Herre, som nu
skulde tjene som Vogter. Og overalt
den magelige Babylonier, som nødig mod den
Sordrel, som Fabrikant, som saa kostbare
Vogne og navnet Dyr samt Transport-Dyr,
ellers Dragt kom, mærkværdig Kundskab
fik i mærkommende Kjøreler og Arabere.
Fra denne Tid var det og, at Chaldæerne
satte sig selv i Spidsen for det Hele, og, som
før er sagt, fortrængte de gamle Sudræa,
mere fra alle Hovedsteder. Efter at de Konge
tabte sig mere i de Babylonske
Præstens Kundskaber, drømagtigt de sig ogsaa

A. 2. 2. v. 5. f. 3. §. 12.

ikke saaledes, og ogsaa ikke for, skjøndt præsterne. Jes. 47, 12. kommer ikke, at man skulle kalde alle Babylons Astronomer eller Astrologer, Chaldæer.

Babylons Undergang.

Men, ikke længe derefter ikke, førend Chaldæernes magt begyndte forsvandt i ikke ringere og større Babylonien. Allerede efter saa Generationer, naar de fornemmelig de asiatiske Folkeslag, og blandt andet ogsaa for Medo-Perserne. Nebukadnezars Søn Evilmerodak eller Slovasdan, som dette mægtig ulig, dræbte {a. m. 3420 / a. Chr. 563} af Prognen Mariglissar. Denne næste, med en Alliance, som indgik med Araberne, Syrierne, Vest-Phrygierne og Kappadocierne, at for fornemmelig paagrund Oje paa Perseens stigende Magt; og som Nitokris, der, skjøndt Daniel, med kraftig Haand styrede dagen for Dronning, den ødelagde Nabonid, formodentlig Daniels Belsazar og Herodots Labynitus, {a. m. 3429 / a. Chr. 554} skjøndt endnu ikke fuldt sammen. Men nogle mon sin og død, og Cyrus over Krøsus for skjøndt Kyros sin Hænder, førend den sidste Dag for Babylon og endskjøndt den. At Israel, trods alle Aar skjøn Murer dens Undergangstegn, mens paa en Side, de Babylonierne fornemmelig ikke i at for sikker Glæde, troligen saa

A. 2. 2. r. 5. f. 3. 2. 4. 1.

gjennem Euphrats Dalg, som saa snart
afsluttes, end ikke Murenes Labyrinth,
overfaldte og ødelagde Staden. Paa samme
Tid blev det babyloniske Rige. Med Baby-
lons Ødelæggelse naar ikke ugjendrivelig forbi. — {a. m. 3446 / a. Chr. 537.}

Ydre Part.

Mediens Historie.

Hülfsmidler. Memoires sur l'empire des Medes
& celui des Perses, comparés avec la
Dynastie de Keamens p. Anquetil du Perron,
i memoir. de l'acad. des Inscript. t. 30. Pr.
Jac. Hartmanni Histor. regni Medorum.

Regiom. 1 Bd.

§1.

Ældste Historie.

Mederne ældste Historie er ubekjendt og fuld
af Modsigelser. Et tapperet Bjergfolk
den nordlige Deel af
(dets Land forøgt
maatte) vaagt og nidkjært, ikke sjeldent stormod
ustyggelig og grusom Skare, ikke frembragte
ypperlige Heste. De Hest skjøtte de og, og
lagde Fornemhed heri.

Ni Aar for Troje, at efter Ktesiæ Sam-
telling, naar Mederne under Asbyrernes Aag
kjæmpede, endte deres Befrielses Be-
stræbninger mod Sardanapal og afkastede
Aaget. {a. m. 3108. / a. Chr. 875.}
Jos Diodor, Eusebius og flere
sætte nu Kamuren paa Arbaces's Eftermænd.
Efter Herodot stormede (a) undrøgne

A. 2. 2. k. 5. fl. 4. 81

Medens jeg Asyriernes Forrædomme,
optraadte disse i 520 Aar samt beskrifver
Asien. Da det nu ikke kand klages
mig om, saa Regieringsformen, at skulle
valgte, og ikkun saa kaldt den i en
anarchisk Forfatning, saa skattes en
mei Dieners jeg at forties ved den Vise-
dom, hvormed Jeu belagde alle Landtre, og hvad
Land Jeu jeg tvej til Kronen. Saaledes
Jeu imidlertid maa gaa denne, vogtende
Jeu jeu Asyrelandske Regent: ~~om man dysse~~
~~sit Folke longeve, forsaavit Medernes~~
~~fri Naturen tie sin Nation, og søgte~~
~~at bringe Arbeid tilbage ikkun for~~.
En grusom Absolute byggede Jeu, Babylonia,
Lod i Jammer ødelægge, og om-
vendte jeg ikkuffe med en Linnagh.
Men ikke saa Jeu sit Folke longeve,
forsaavit Medernes fri Naturen og søgte at bringe
Arbeid i sit Fald. Jeunem Skraaber
Jeg fandt allerede stort ved tie at erobre
sit Oven-Asien, ligger fra Euphrat
Jævnt til Floden Halys. Jeu erobrede
ogsaa en stor Deel af Asyrien og belejrede
endog selve Ninive. Men Jeu forlod
snart sidste Land, Jeu blev overrumplet af
Saosduchin, fangen og dræbt, efter 22.

{a. m. 3295
a. Chr. 688}

{a. m. 3328
a. Chr. 655}

{a. m. 3349.
a. Chr. 634.}

dens Regjering. Kongen Kyaxares A. 2. 2. 1. 5. p. 481
sit Sonn sin Fader. Allerede for han
slagt Assyrierne og indsluttet Ninive,
da at Anfald af Skytherne tvang
ham at gaae tilbage for at dække sine
egne Stater. Disse Skythere havde for-
gaet hinmerierne fra deres Bosættelser ved
Palus Mæotis og vare dem forandlig. De
kom saaledes, forfølgende hinmerierne, ind
paa det tyrkiske og ad Lille-Asien til, til
Medernes Grændser. Parrænset af dem
i et blodigt Slag, for Kyaxares engang
endnu tilslagt ved et lykkeligt Udfald. Ly-
derne overvindes endog Medien og en stor Deel af Over-Asien.
Astyages formedelst til Egypten, hvor
Kong Psammetichus havde ikke raadelig
at støde dem fra sig. I 28 Aar forgik
det i uafbrudt Krig, og Kyaxares
for intet Raad til at blive dem quit,
ved ikke forbyttede Forrædere. Over
sine Rigers Lande, som forvandlede sig i sin-
dig Ørk, hvorfra Skytherne endnu
de kommer, og neppe nogen samles om-
kaldes de, allermeest medbringende noget
Bytte. De slemme nedsabler, Resten
forjoges selv nedkommer blandt Mederne, og

{a. m. 3351.
a. Chr. 632.}

{a. m. 3378
a. Chr. 605.}

A. 2. 2. k. 5. f. 4. §1. 2.

Kyaxares en egen Herre. Han Krig, som han strax efter mas nødsaldt med den Lydiske Konge Alyattes, og som paa af Thales Overgust og grundsagt Forsøn, mærkelig, den skeldede Dagg ak Strid, blandt Partierne, gjorde Ende paa, kan maaske nok forudsiges med eller formedelst Skyther, der vare undflygne fra det almindelige Kjøbad, og havde endelig overflydt i Lydien. Kyaxares fortsatte nu atter sine Anfald paa Ninive. I Forening med Chaldæerne Nabopollassar, angreb han paa nye, eroberte og ødelagde den assyrisk Kongestad, og fordrev Assyrien med Medien. {a. m. 3383. a. Chr. 600.} Saaledes kan han nu ubetinget betragtes, som stor Asyages at stort Lige.

Anmærkn.

(a) lib. 1. c. 95.

§2.

Astyages.

a. m. 3390, a. Chr. 593.

Historien om Deres Konges Regjering og Mediens Underkuelse af Kyrus og Indlemmelse i det persiske Monarki, fortælles hyppigst paa saamange forskjellige Maader, og paa saa stor Afstand af Begivenheden, at det ikke er muligt, at sætte dem ihob. Med den om Astyages og hans Familie skal saaledes det mindre

Ktesias. A. 2. 2. K. 5. f. 1. 82.

and for alliklas afrugnede Fortællinger
af Herodot, Xenophon og Ktesias.

Den første, som Omtale gjør sjælden
usked af Fabler, (a) taler Astyages, hvo
gat ved, en Drøm, gifte sin Datter
med en simpel persisk Adelsmand Kambyses.
Om af dette Ægteskab anlagt Kyros be-
falen Astyages en af sine Fosnænd Harpagus
at ombringe. Men denne ødsforn ikke
Befalingen, Kyros opdragres blandt Hyrder.
Endelig opdagede sine Barnd, Astyages, sthad
atten at have vandsørgt sin Barnebarn,
sendte den til Persien til sine For-
ældre. Imidlertid fik Astyages taget
Hævn. En grusom Hævn over Harpagus,
da vi jævnt ødsøkt ikke som ginne Fiender. (b)
Harpagus vasnede, skjøtte dette en Sammenkom-
melse med Kongen, og ved sine Hjælp, be-
talede Kyros og bemægtigede sig Hans
Krone.

Efter Xenophon, som Fortælling maae
dog er temmelig ung ond, synderlig ab
anlage for en politisk Roman, stræbende for
at fremstille et Mønster for en god Fyrste,
end for en fand Historie, (c) fandt Astyages
en Søn Kyaxares og en Datter Mandane,
som som giftede med den persiske Adelsmand Kambyses.
Kyros, deres Søn, opfostrede en fortræffelig Dreng,
Dragelse, der ødelagde sine store Talenter.

B. 2. 2. k. 5. f. 4. §2.

Efter Astyages's Død fulgte Jan Jaus
for Kyaxares II. Kyrus anfört Jan
Armeen i ett babyloniskt & lydiskt
Krig og vroberede begge Riker. Kyaxa
red stog Jan til Modergrub, og efter
Jans Død besatte Jan Kronen selver. Jnd
(i en ny Fortælling)
til bestyrker denne Xenophons Fortælling,
er at Daniel ligeledes kalder Darius Medus
eller ett Navn følger paa Astyages.

Bortset fra Xenophons og Herodots
Fortælling afviger igjen Ktesias, ifr hvilke
Kyrus blot af Frabedsbygger anfaldt Medien,
uden at nogen Krig med Astyages. Strax
Jan kommer Jan til Magt og vroberer Ba-
bylon, besandser Jan Jan dog med Hjelp
af Kjærlighed til Jans Datter Amytis, men
finder sad Jan Jans omkommer af Sult.

Det vrunder, man med Rette kan
udlede af alt dette, er at Kyrus
Krig ett medfort Krud og gjort Erobringer {a. m. 3425. a. Chr. 538.}
til ett persisk Rige. Jra Babylon
at regne, Jvori ikke medfore Aar fra
317 Kan.

Anmerkn.

(a) Lib. I. c. 107 seq.

(b) Jan Jandt ladet Marpagi Søn dræbe, og
Jans Legems Lemmer og Jolk for Aadsmisbrug,
uden at indfrad ikke var, Hjemsendt.

(c) Rixner siger: sit N. Aar til sin Bevarelse Cyrus ille a Xenophonte, non ad
historiae fidem scriptus, sed ad effigiem
justi imperii.

Siette Kapitel.

Det Medo – persiske Rigers Historie.

Kilder: De i forrige Kapitel anførte Forfattere, Xenophons Cyropædie; men fremfor Alle Udtog af samme Forfatter. Cornelius Nepos.

Hjælpemidler. And. Borrichius de Persico imperio Lib. III. Hafn. 1688. J. Conr. Schürzfleischii Diss. de Medo-Persarum initiis, in op. hist. pol. Hanov. 1622. Measel. bibl. hist. Vol. I. C. 2. p. 70.

Udtog af Fortellinger. Geografien. K. 2.

§1.

Kyrus.

Om den ældre græske Historie staar vi saa godt som Intet. Efter Herodots Beretning, hvad Forfatteren herefter Aarsager og Grækerne kaldte den Kjendsgjerning. Perserne Farser er, efter Etymologien, en Nation, der hører til Arierne, hvad Sprog.

Af Beretningen om Geografien maa Læseren huske, hvorledes Asien, for Kyrus, var beskaffent.

Første man ikke skjelne, hvorfra Persergadernes Navn den mægtige Folkestamme, skjønt de ved ikke nøie Kjendskab om, i det Bjergland og Dalene Østen, mellem Ørkenen; i denne Egn, nær ingen Achemenernes Rige den ældste, og af den Egn i Almindelighed. Nationens Personer og Anførere i Krig.

A. 2. 2. K. 6. §1.

Outrent 100 dar for Kyrus blev d. Tungur til at erkjende medlidt Overherre, dømmer, af Charakter.

Af hvem Nation, af achæmenisk Slegt, var Kyrus selv, som jeud egentlig skal jeg nævne, Agradatæs. Kyrus eller Khorej kaldte jeg ej af Khor, Sol.

Da jeg, ved stor Lethed og Afsigten om Afsens Legemes jeud vendt til vaar Jorden, brød jeg ej med al talrigt og stor Sigt Skytter, jeg vil da, Skallisk og Grund-agtigsd nedskrevet Meder og Assyrier ej længer dvæle vedstaar. Kyrus jeg nemm Mederne med sin Perser, der nu blev {a. m. 3425 a. Chr. 558.} ikke jeg skrevet Sold. Med jeg skrevet Lethed jeg nemmer jeg nu skrev med ikke Lydighed Kong Kroesus, jeg var nylig jeg om Malys og jeg ikke med ej vor mode jeg vor Kappadokien. Efter jeg Erobringer indflettede Kroesus i sin Jeg jeg Sardes, og ikke Lydighed dog vor med vor Flodbrug. {a. m. 3440 a. Chr. 543.} Med Lydien jeg jeg Alle-Aften, alle Folk jeg Ægæer-Jeg ved Euphrat i Kyrus's Hænder. Syrien og Arabien Erobringer nu og; Babylon er vor til-Dage og vor Sold jeg vi herfra jeg-Sted. /k. 6. §. 1. 2./ {a. m. 3446. a. Chr. 537.}

I en sidstkommende Jeud dage i Asien,

I. Taube, i Eid at skuds jeg,

A. 2.2.k.6.21.

Medien, Lydien og Babylon udgjør nu
størrelse ufuldkommen Despotiernes
langt største dele Despoter. – At første
Septembermaaned i alle Kongernes
Lande var Magier, ogsaadanne i Medien
Kamerer, som allerede for Kyrus var
bragt til Persien, og deres Efterkommere
kunde til vore Dage. Imellem de for
hinanden navngivne Folkeslag, adskilte for-
øvrigt, Egyptere, Kolonnemilitairer (og Efter-
kommere, ikke blot til nu i en fjern Grad
i alle ugre Stat. Ingen maa til Kongens
Person, til hans Raadgivere, til
Fjendens Rettens Pleje. At prøvede dage
fandtes i Lydien med to store forskjellige
offentlige Autoriteter, den civile og den
militaire. Den persiske Armee bestod
paa alle Land og som Garnisoner
Soldater; under mægtige Befalingsmænd og
militaire Overhoveder, udgjordes af for-
skjellige Oppebørselsdistrikter som Skatter til
Kongens Bord og til yppige Hofholdninger
saaledes fornødenheder. Det maatte ikke
længer, førend Hermelet smeltede Land fjer
og Land. –
Det store Folk med Landets
endnu store Mængde var de Besiddelser
af mindre Betydenhed, som Xenophon

A. 2. 2. k. 6. §12.

allerrnest tillegger Kyrus. (a)

Det er herfra fortalt, hvorledes Kyrus skaffer sig Babylons herredømme, som vi først have omtalt det i vore Rader, tilsidst ogsaa hvorledes han i Palestina og opbygger Templet igjen. — /: K. 1. § 9. :/

Ogsaa Kyrus's Død er rent af Herodotus paa anderledes forskjellige Maader. Xenophon lader ham, efter en fortrinlig Regjering, dø i en høi Alderdom. Herodot derimod lader ham tilsidst falde i en Krig mod Massageternes Dronning Tomyris. Efter Herodots Fortælling vandt ham i et Slag mod Derbikerne, {a. m. 3955. a. Chr. 528.} at Sagen ved ikke nøiagtigt kan, mellem Myrkania og Hyrkania.

x

§2.

Kambyses.

Kambyses, Kyrus's Søn og Efterfølger, var en grusom Tyran. Vedrørende Forholdene forfalder han imidlertid, og vi kunne just som for Ægypten se hans Rader. /: K. 3. f. 2. :/

Imidlertid udbrød hans Krig mod Æthiopierne og Ammonierne allerede 30000 Mand begyndte i Ørkenen; herodot fortæller x, at hun ikke angreb Karthago, som Phønikerne, hvis Flåde udgjorde den største Del af hans Hær, nægtede paa Grund af, at de ikke vilde true mod deres Landsmænd,

x Anmerkn.

(a) Efter hvad Xenophon berætter i Cyropæd. fandt man allerede i hans Barndom, hvad hans Forfædre, Gjerninger.

x hvori han, ikke at tage i mindste Forfængelighed-Anledning, kunde kjende sig ud. Han falder maaske med Ret, naar han, som sagt, ikke lod alle Templerne ødelægge og opbrænde. I Memphis dræbte han med egen Hånd Guden Apis og mishandlede ikke

ah sou maath oggen thues Ider. — Ham. A. 2. 2. v. 6. 82

hysses skal sou vorth thu sönste sersen,
thu agtes sin Söster. Da sou i thues Ar-
sdueing lod Magiones, sue log ikk xan
ah forklaar Lonnes, seyge en thues Meyning,
sou ik ek Vaan, ik man nu saadan Be-
sats Ejnnes nandigs. "Ik kyndte nal
sugen Lonn, sagde ik, thu tillod en Brodr
ah agte sin Söster, men thrimod kyndte
ik en anden, thu tillod en grusselt Konge
ah gjöre smad sou nilde. „ Dette nan Ham.
hysses vod. Sou agtede sin Söster, sa siden
ah medsendte og dnab Brudr, sendi sin
sjettede Berg enn Broderen Smerdis's Död,
thu lignede nan falskte sond Ossen sa saad
grusomme Mistanklighed. Historien med
Prexaspes en bekyndt. Kambyses seyrgte
sin engang, smad Forsonn sagde om sand:
Prexaspes suarede, at man almindelig kun
dnak sou Stor Kyndskab, men dog thu
fandt, ah sou elskede Vin lidt sor meyet.
Sendermad sprong, gav Kongen sig til at drikke
lod thu Prexaspes's Sön opfulde sig i
Lukten af Valen og Blodet sand en sud lig
gjennem Hjertet. Ejnnesstund vendte
sou sig nu til Prexaspes med dl. Spörgsmaal
en sin nul Sputter, Hvem sandt gjort sou
saand üsikker?, O thu, ikke Dyrisk, dobbelt

A. 2. 2. K. 6. §2. 3.

Forngtelige Ungers snarad: "Apollo
"selv kund ikk træffe bedre."

Dess Død maae vore tilstrækkelige
til at gøre Læsaren en Lyst ond skuld
despote Skarabæus. — Mærker som sagt
ned i Ægypten, fandt smukkeligt Magasiner,
som ikk gik nor, at re i, som ikk var af stræb
Stammes, skiød Sølvet Penge, ikk lagde
Jærdnes i Skjorte. Patizythes, selv Magier,
som Kambyses, i sin Fraværelse, fandt
sat sig Residentz, brugtede sig af sin Ud-
skændighed, at skaffe sandt Ladt sin Broder
Smerdis ihjæl. Jan vægen sin Broder
Spendadates sallen Dropasta, som Justinus
kalder Jaw, for Smerdis og lod sand udraabe
sig Kongr. Kambyses erfoer dette
strax fra sin Jow, som Sebagrumasiden
fra Ægypten, var kommen til Syrien. Drag
gjorde sin Ordre til Sjøes, men i ikk som
nød sagde sig syg, saalde Skuldt ved af ikk-
ste og skiøtte som et Baan, at dem skal
dø.

{a. m. 3462.
a. Chr. 521.}

§3

Darius Hystaspis. Xerxes.

Efter Kambyses's Død, bestrog sig falsk Smerdis
Kronen, og søgte at mand strøm med en forskiel

Meldsfod og med at afbrydes den rudne
af deres Hatter. Men saavel opdag-
de Bedragerie. Syv persiske Herrer
sammensvor sig og vandfaldt dygge Magimus,
forpaa Darius Hystaspis's Søn, en af
dem, udvalgt Kronen. Herodot fortæller, {a. m. 3463. / a. Chr. 520.}
saa blandt andre ting om, at de skulde alle
møde ved Solens Opgang paa et bestemt Sted,
og den, hvis Hest da først vrinskede, skulde
dygge. Dette var gaaet i en Katarrisk
Herrets Dag, og Darius maatte takke sin
Staldbetjent for at Lodden faldt saa, thi
denne havde dagen før bragt en Hoppe sammen
med sin Hest, som den nu mindrede
og atvandsag straks minskede. —

Herover Aftagen, saa bestrev Darius
Kronen, og fra saa Tid den man først
regner, at den dem nogenlunde Orden i dette
dygge Monarkie bestyrede. Herodotus
forlagde sin Dåsa, Patragerens Antal
dem bestemt, en ordentlig Ratedrap indført.
Hemmeligheden bestyrede af Patragen og brugtes
af talrige Troppelegeme. 14560 rødhvide
Talenter alle omtrent 12 Millioner Kroner
udgjorde aarligen Hovedsummen alle de Natural-
skatteum som maatte erlægges til Troppernes,
Hofholdets, Patragernes o. andre Statsbetjenteres

A. 2. 2. K. 6. §3.

Undtagelsen. (a) Fuldkommen blev dog slet ikke en sammensvoren Mands af de allersømmeligste Love, thi saavel Fremmed- som Fælles Religion, Fælles Krig eller Fælles Interesse, et Sandt Haab af Sejerlag, som aldrig sammen smeltede til noget Fælles.

Darius var ligesaa lidt sin Forbrydelsesfælle som sine Formænd. Efter at Babylon, som Sandt gjorde Oprør, med Zopyri Hjælp var overvældet, (b) vandt man atter Ordning og Straffet, skjøndt Zopyri, imod alle Krigslovens Regler, at gjøre sig med Skytherne i Europa. Forskjellige andre Krige vare ligesaa klogt som Perserkrigen, uden ikke mindre, end den skjendt forholder, (c) at Darius anfalder dem for at straffe dem for ikke Tributpligt, da de for omtrent 120 Aar siden, under Kyaxares's Regjering, havde gjort Mederne.

{a. m. 3474.
a. Chr. 509.}

Medens Hæren gik Darius da over Bosporus ellen Donau og drog ind i Skytherlandet. Men da Skytherne endnu mindre end, og ødelagde Landet mellem sig, saa at Hæren snart i saa Mad og Fare,

{a. m. 3476
a. Chr. 507.}

A. 2. 2. k. 6. §3.

at han ikkun maatte gaa tilbage med sort Ære, og fandt sig ovenpaa ~~sig ovenpaa~~ jenseits Donau, som krydsede Skythien over Donau, fulgt Miltiades's Raad og kastede sin af, som ellers Darius vilde al Redning, thi var at dem for at ligge alle Veiene tilbage Skythen. -- Han gik nu tilbage til Asien, men efterlod Megabyzus med en Del af Hæren i Thrakien, for dermed at underlægge sig de tilbageværende Makedonien underlagte ikke græske Stammer. {a. m. 3477. a. Kr. 506.}

Darius maatte nu først Veiene med Ostrogther at gaa med Skibe, og erfarede Hermand fra Karien, som kaldt Histiæus Asistotyrannen indfandt sig, efterat han med en stor Flaade var draget til Thrakien, for at bygge en Bro ~~til~~ ved Donau, og gjorde en Del af Skatskyldighed, fordi den indtoges i Forhold til det 20de Satrapie. (d)

Imidlertid havde de græske Kolonier i Lille-Asien forsøgt paa at afkaste det persiske Aag. Darius hævnede dem ved og straffede dem haardt, men da han skjønnede ligeledes vilde være det mægtigste Folkeslag, som endnu havde været for Verden, og derfor ønskede sig ligeholdig Ære, saa Omstændighederne vil blive fortalte, saasom vi komme til Grækernes Historie. {a. m. 3480. a. Kr. 503.}

Darius havde nedsat de Fremmedes

A. 2. 2. k. 6. § 3

at for Ægypten gjør Ophold, for saa vidt
saa Død indtraf inde, som saa skod i Nord-
stad, i egen Person at angribe Fjenden
og samme ikke Nytelag, Afgrænsningen mod
Marathen samt Tilbageslag saa Armen. Nord
for Ingrustad Ingrust-Egnestads samt store
Dele ingenlunde, og ligeså ofteblad saa i
en Almindelighed Forfatning, men saa man
skulde ikke sige for de Side, man almindelig
skulde for Ægypten, men skulde ved og Tilbage
maatte gjøres paa Tidsalderens Land Regning. De Troppe, som kjøres samt til Staat Jydens
Darius samt ogsaa Xerxes, en Del af sit Stridsfolk saa
endda Ophold for sin Skyld, og forbigaaende
de alde Dage. Efter sin Sejr anrettede
2 Dage. Da ved Ægypten skjendbragte saa
endvidere samt Tilbage, men man skjønne { a. m. 3500 / a. Chr. 483. }
ofte ødelæggelses ved Grækere, som til sin
Ord skadelig forstaa. Paa samt saa
som tilbage fra det græske Øg, undertiden
Xerxes
gav sig i sit Hoved, sine Tropper ødelagde
dersom af saa 20 Aar derefter. Saa blev
nævnte af Obersten for Lejemagter, Artabanus. { a. m. 3519. / a. Chr. 464. }

Anmerkninger.

(a) Man fortæller om Darius, at han, forinden
han begyndte sit Tog mod Skythien, lod samtlige
Folk vide, Mand for Mand af dem, og forlangte
dem en Begrundelse, hvorfor de tænkte det
saa Indbyggerne saaledes, at ødelægge samme?
Da de fleste svarede saa, saa de længere end
det Sted af. – Herod. lib. III. c. 89–97. lib. I. c. 192.
Polyæn. Strat. l. 7. c. 11. 3. Da det, saa saaledes

A. 2. 2. K. 6. §3. 4

gealagt, skaffer imidlertid Darius Kamut: Krone,
kræver. — det egentlige Persien var altsaa fred.

(B.) Jan skar Næse og Øren af sig selv, skjæffede sig ovenpaa
Hovedet, og løb i denne Forfatning over til Babylonierne, som jo let indsaae, at det var efter
Darius Befaling, jan var blevet gealaget for.
Da Efterretningen om dette kom til Babylon
mando og gjorde jan gealaget til Overhovedet
Befalingsmand for Darius Hjær. Topographien var en af de 7, de havde skjænket Megabyzus.

(C.) IV. 1.

(D.) Den Del, jan erobrede af Indien, maa formentlig
nigtig, siden den indbragte 360 Talenter i Guld.

§4.

Fra Artaxerxes I til Darius II

Artaxerxes, Xerxes's Søn, med Tilnavnet Langhaandet, f. Longimanus: skjøt sin med
Mordbrydgjerning, satte sig fast paa Kronen.
~~Mod Grækerne fortsatte man Krigen, til Freden~~
~~Krigen førtes ufeldig.~~
~~Egypten, som under Kalasiris~~
Egypten havde rebelleret mod Xerxes. (a. m. 3535. a. Chr. 498.)
Den under Inaros, som var allerede i den
sidste Regjering blevet bekæmpet af den tapper Megabyzus.
Da Krigen, med sit gjensidige
Tryk, af sin gjensidige Mathed lod sig overkomme,
sluttede at omdanne Inaros og at afpresse
Fangen, blev Megabyzus sendt saa forbittret,
at han ilede til sit Pashalik Syrien og der
plantede Oprørsfanen. Og snart stod de sammen
selv igjen forbigt med Kongen. —
Det persiske Hof regjeredes nu gandske af Amida

og Feldherrer, og ikke saa Undertrykkelse som A. 2. 2. k. 6. §4.
Bestyrelsen af Rigets Anliggender skyldtes,
saa Klagerne af Xerxes's Regjering, saa-
ledes at undersøge og forelægge Klager-
Regnskaber var for første Gang ikke Tilfæl-
det, Satrapen maatte sig baade Civil-
og Militair-Magten, og Med-Gjenbelønning
og Gjerrighed var ogsaa af de Fleste Grun-
Xerxes I døde efter 20 Aars Regjering. {a. m. 3559. a. Chr. 427}
Kronen Xerxes II fulgte saa, for efter 45 Dage
at omkomme af sin Halvbroder Sogdian,
der igjen efter 7 Maaneder styrtedes af Kjæm
af sin ægte Broder Ochus eller Darius
II. Nothus. Ogsaa han maatte sig {a. m. 3560. a. Chr. 423}
saa gaa Kronen, forend Lydien og strax
derpaa Ægypten gik Amyrtæus rebellerne.
Det lykkedes Lydien, men ikke saa let
at Bringe Ægypten, som gik ogsaa
længe forfulgte sin Uafhængighed. Det
første Anliggende blev saaledes fremdeles
ved at tage Del. Darius besendte sin
gamle Ven Cyrus, da han drog i Krigen,
Phrygien og Lydien, at undertrykke Sparta
ved Athen. Det lykkes Cyrus det,
skabte mellem Kjæm og Spartanerne
denne Venskab, som Grækerne, da Perserkrigene
Perikles og store Gjerninger lykkes i alle
store Foretagender, dette efter 19 Aars Regjering {a. m. 3579. a. Chr. 404.}

§5. A. 2. 2. 4. 6 §5.

Artaxerxes II. Artaxerxes III, el: Ochus.-

Arses.

Artaxerxes II /: Mnemon:/ Darii aldste Søn
følgte sin i Regjeringen, men maatte
ydmyget sig saavel Kong med sin yngre Bro-
der, den søn omtalte Kyrus, der ville krone
sin Ende. Allerede i regjeringen sin Artax-
erxes tilgivet sin, og endog gav ham
indsat sin i sine Satrapier, men Kyrus
sin ikke saa lenge-Cantreres af sin rædsel.
sin redderen at rejse sig sin mandig, og stræbte
alle Anstalter til sin dræbe, hvilke sin og mod
en stor sin, sin ibland 13000 Grækere, sine
sin sin tagne i Sold. Artaxerxes var imod
sin tvivl af Tissaphernes, en anden Satrap,
undertrykte sine Kyrus's plan, og sin i
første Tid syntes en længe sikker sin, sin mon
sin mødte sin Hær i Slutten ved Kunaxa
i sin nærhed sin Babylon. Sin den Kilde, sine
Grækere stod, kastede alt sine de mørke ihu,
overfik, men indbildte sig Kyrus
alt sin overvinde ikke prøvede Cantrene; sine
stræbte endog sine sig ligge til Artaxerxes og
sikrer sin, men blev overvundet og
nedskjøgtet. Med sine død ophørte den {a. m. 3583 / a. Chr 408.}
sagen til krigen. Ten med Grækere vendte man
ikke sine mon skal gjøre. Artaxerxes ved gjorde

aldeles ødelagde dem, men vaagte sig saa
indskrænket mellem Euphrat og Tigris, om-
ringet af de persiske Fiendtskabsfolk, uden
Lyster og Magasiner, i et ubekjendt Land,
som for dig ikke at angribe dem. Alt dette
viste Cyrus Soldaterne Respect, den
største Klarsyn og mødte andre
Officerer over i sin Ære, og saa dem
de omkomne, saa at han saadan sagde at
dem skulde med til Norge. Men Alle-
vinderen Xenophon, Sokrates's Disciple,
var med. Jeg ofrede Gud, de vilde
Magt at skjænke, saa at Norge 10000, og
gjorde den saa klart at omvendt Mand
paa, saa Mod, Klogskab og Besindighed
udrette, med at slaae sig igjennem sine
Fiender. — Men ikke Cyrus vilde og, saa
saa snart han forbedrede militaire Organisa-
tion stod; og opdagede ikke saa tydeligen
saa det var umiddelbart nødvendigt at
ikke indvorte saa saa Skjæl
som skjønnere over at saaret Gudes, saa
ikke i sin Maalsagt ikke saa kunde overvinde.
Men denne Ensomhed skjulde ikke sin egne Kraft
og Tapperhed, men Gudens Kamp med Gudes,
Gudens Forsvar med ogsaa Fædrelandet.

At Artaxerxes ikke saaes sig paa Spartanerne,
ikke saa den, da saa ikke indenskjøttet Kyrus — det

† Ikke og den Mennesker mange ikke Øg, som
man regner for 620 franske Miil allerede
Jordomgang, og med hvilket man i den første
Ård, saa modsatte Gudes man ikke
ikke Spidt ikke ikke af Vanen, saa ikke
sammenligner Morgens. 6000 Mand Græsk
Xenophon tilbage. — Man

A. 2. 2. k. 6. §5.

at ikke at vinde over. Han overvar, strax efter Broderens Død, Tissaphernes Jomfrubelejring med forøgt Mynde, og drives tilbage til de asiatiske Grækeres Hovedstad for den klare Hjælp, de havde ydet Kyros. Imidlertid vedvarede Lacedæmonierne om Hjælp, og disse sendte først Thimbro, siden Derkylli- das til Asien, skiønt og, som det synes, Patragas Tissaphernes og Pharnabazus laae i aabenbar Krig, gjorde sine Anstrengelser for endelig fuldstændig at knække Perserens Overmagt, som Rygtet lyttende mod Grækenland, gik de forbundne Konger Agesilaus spidse over til Asien og trængte frem lige til Pontus. {a. m. 3588 a. Chr. 395.}

Tissaphernes, som Kyklus for dette Aars beregner, og som ønskede, skiønt som nævnt Artaxerxes's Modstander, at få endnu Barbarerne, som dette Parti talte, til sig, sendte Budene frem og tilbage mellem Konningen og Grækerne, indtil Agesilaus med sine Tropper stod ved Sardes, hvorfra han med Forbavselse erfarede, at Tissaphernes, som han troede at have narret, havde narret ham. Han vendte sig derfor mod Phrygien, hvis Satrap Pharnabazus var, og hvis Hovedstad Dascylium var, og plyndrede Landet. Han overvandt Pharnabazus i et Slag, og drog derefter gennem Paphlagonien, hvis Indbyggere ikke vilde vide af Persernes Overherredømme, til Kappadocien, hvor han overvintrede. Om Foraaret 390 (a. Chr. 393) drog han gennem Lydien og Mysien til Troas, hvor han overvintrede for anden Gang. {a. m. 3590. a. Chr. 393.}

Kr. 2.2. K. 6. §. 5.

allmänt i Sverige som Afsvärjemedel
honom, då med Skarnabalg fylld, i blank
stridt Tumultus emot en grufligt skadt,
alldeles skadt och sönderhugget skadt mänsk
Persedel, med knifvar och stenar dränkt
Portionerna Omkring kommandt till Bord.
(ordentligt förrådnis; som [illegible] fullbordt)
Så kommit dessa sig egentligen, [illegible] i en fasligt
[illegible] strid med Persien, med hvilken de
ogottnat ett grufligt Blodbad i Lille-Asien och
Syra Grekland. — Detta var den förnämsta
antalrikaste strid; — som talades, förrän {a. m. 3597. a. Chr. 386}
Portionerna Antalrikas slutligen den —
Åtskillnad blev emellan dem. De två
nya Artaxerxes stiftade Krigsmakten mellan
Grekerna i den Caspiska och Svarta Sjön.
Samtycke kunde Ingalunda förvärfvas sig.
I sina ständiga Krigsföretagande mot
den Kyprianske Kung Evagoras, med Egypt-
ierna och Kadusierne, de dock mellan den
Persiske och Kaspiske Sjön, men Artaxerxes
ifrån lyckligt, som mot de tvistiske ulyckligt,
hvilket så illa verkade uppå Kejsarens Sinnes-
qualitet blandsjuk och Wredgjarn.

Med slutet af sina Regering, efternär
blodigt Mordbrand mellan sina 115 Åriga
och Provinsionen; hvilka de 94 dess gamle
Kung tog sig för uppe, att han dock efter 40 dess {a. m. 3618. a. Chr. 365.}

Regjering).

Sönnen Dekús, ster efter at Faren hafvet
Kronen, antog Navnet Artaxerxes III, sedt,
for at skaffe sin Anfordre, Faderens Död
Hævn i 10 Maaneder. Dog kunde han ikke
strax afreise, at jo ved almindelig
Sorg udbrød, da den endelig blev bekjendt.
Men, ligesom han med Mage og Grusomhed
havde vundet sig Veien til Kronen, saaledes
søgte han nu ved al sonens Midler, at gjöre
sig gaa ekte. Det lykkedes ham og ved stille
Gavmildhed, og ligesaa saldig vandt han i, gjen
alle Provintzer Ægypten, hvorfra dog Tungre
af Sidons og Anførerne for de ægyptiske
Hjelpetroppen, de rhodiske Mentors Sönner
dennes vare hans farligste Medhjelpere. —
Dekús saae nu sit Maal Riget voldt, og
undslukkede sig sin övrige Tid i sit Fædrene.
Den ikke uden Aarsag at kunne kaldes sig
Stallöses, omendskjön Agath Kristenheden
til sine Skjænde, skjenket Bagoas, en ægyp-
tisk Skjelding og den for omtalte Mentor navn
til Formynder. Den Første af Navnene dem
Tillid, Tungen nöjst kom, til at nögte, kan
skee Aarsag var, at Dekús kunde skjönne sig
den ægyptiske Sindsygdom, Anagyrmede, at bave
sig saaly Veien til Kronen. De var kandt

{a. m. 3634.
a. Chr. 349.}

A. 2. 2. k. 6. §. 5. 6.

Dhus regjerer, da Bagoas lod sin tönnes ~~Dreng~~ Gift bagerst. Bagoas nemer {a. m. 3644. a. Chr. 339.} og ikke undan selv at herliger thy gresk Konge, men satte thy forrige Kongs gresk Sön, Arses, paa thr. Efter Ellas gik han thues sonnes Rej, og nu nar Tugud mere i Kjöred, end Darius Kodomannus, den i 4de Led nedstammet fra Darius Nothus. Sön satte han altsaa paa Kongen, fiendtlig mere skjönt tör at opsette han med, men Darius sendem sön og truang ham, til selv at tönned thr tillavad Dirk. {a. m. 3648. a. Chr. 335.}

§ 6.

Darius Kodomannus.

Da sentralige personlige Egenskaber, som thues Sönner, efter Historiekrivernes Bud, urugre, nar hyorvel med, vore ikke Kongen i Stand til at redde et saa alvorlig Sinds- ~~sot~~ og kraftlöst Rige som det persiske. Grenlands selv og sin, thr. i hvis ünstomme Kunst, ennuigt af stormodnest Vatrygge og at vaak, grundbygget Volk, ~~hvis~~ hvis sans saavel sig med et Gnis som Alexander, i Sandsen sen en Kappe, dekorerende, med alle Riddets- vaabenfore ved forbigaaende Syn. [v. Den store Kamp paa Kis og Död begyndte med Granikus, fortsatte med Issus, og endtes med Arbela med [med thr makedoniske Phalanx

A. 2. 2. k. 6. §6. k. 7. §1

persernigets Grobring. Denne Krig for
ellers vil vedrøre Ellers Fortæl i Mede-
perioden Historier. Fra Smerdis Mord
indtil, at Darius, efter Slaget ved Issus (efter Forvandlingen)
sidste Dag, blev Konge over Babylon, Assyrien, Mesopotamien
Kappadocien i Baktrien, sluttede for saavidt
sandt at tage sin Afslutning. Herodotus {a. m. 3654. / a. Chr. 329.}
opholdt, saaledes som Fald i Alexanders
Hænder, sin fortsatte Løb. —

Saaledes falder den medo-persiske Kolos,
329 Aar efter at den var opreist. Langt
overlegne Modstandere, havde den blot mødt
paa det Hav, de fælles Fald den. — Med
den Fald fik Verden et nyt Aspekt. —

Syvende Kapitel.

Hellen-Aandens Historie.

Kilder. Af de Kilder, hvorpaa den almindelige
Verdenshistorie, og af den græske Historieskrivning.
Med Hensyn til Fortidens Geografi: c. 2. §22 fg.

§1.
Ældste Historie.

Hellenerne er tidligere blevne bekjendte og
for Verden, saalangt Historien rækker, end
Nationer og Riger. Den
ældste Historie er ikke meget bekjendt, men
den kan dog, som fortrinlig Del af Mythologien
ej forbigaaes.

Trojas Erobring og Troernes
Hjem Hellenernes Forudsigelser om Verdens

Forandringer, med de første Skridt paa den græske Grundvold. De nærmeste Naboer i Lille-Asien, hvis Historie er for nøie forbundet med Grækernes, vare Phrygier, Trojaner, Karier, Lydier og de græske Kolonier paa den vestlige Kyst. Om de første Stræbelser til Statsdannelse i Grækenland handler nærværende Afsnit. Andre nærmere vedkommende Nationer vare: Mysier, Lykier, Solymer, Sypiler, Paphlagonier, Bebrycer o. fl. —

A. 2. 2. a. 7. §. 12.

§. 2.

Phrygien.

Phrygien var et oldgammelt, konstrigt Folk, dets Sprog med sine Sprogarter, sine Mennesketyper, [Sagn (b), Musik o. s. v. Tabeldigtning Æsops var ukjendt. Den historiske Tradition er en Samling af mythologiske Fabler. Blandt disse Sagn er Gordius Phrygiers og den gordiske Knude, (c) som Alexander endelig løste med sit Sværd; Midas I, som afmalet med Æselører, med det berømte Sagn om Sprogundervisning og med sine store Rigdomme. Efter Herodots Sæde regnes Kroesus, og endelig med fuld Vished Phrygiens Underkuelse af Perserne.

[Kunster, (a)

{a. m. 3426. a. Chr. 557.}

Anmærkn.

(a) Kunsten fra Kybeles Præster.

(8) Orgia Cælestis Bacchi stoer Fejted, der
foldte sig Gang efter Gang i Byen, og for-
øvrigt den celebreredes med megen Pragt
og Pomp ved Aarets første, forefaldt nogen
Uorden, saa blev det sat i Arrest,
ellegt Navn for resten skjønd Gudstje-
neste.

(c) Gordius, en fattig Mand — fra Byen
Lagnet — blev, formedelst Orakelsvar,
udvalgt til Konge i Phrygien. Han fastgjor
sin Vogn til Tempelet, og knyttede Reb-
slet saa kunstigen sammen, at det var
umuligt, at opdage Enderne. Den, sagde jo
Orakelet, som løste Knuden, skulde blive
Asiens Herre. Da Alexander en Tid lang
forgjeves havde søgt at finde Enderne,
drog han sit Sværd og hug Knuden over.
Dette er siden blevet til et Ordsprog.

§ 3.

Troas. Trojaner.

Kilder. Homers Iliad og Odyssee; de parieiske Marmorstatuer. Diodor. Sic. IV. 75. Apol-lodor. III. 12.

Hjælpemidler. Kommentatorerne over Homer. Chandlers travels in Asia minor. Oxford. 1775. Beskrivelse af Egnen om Troja med rigt paa de Steder optagne Kart over Le Chevalier, overs. ved Arnd. Halzel, med Anm. ved Heyne. Leipz. 1792. Kan findes hos Meusel. bibl. hist. V. 2. P. 1. p. 74.

Troas er det nordvestligste Rige i Lille-Asien.

Om Trojanernes Herkomst haves forskjellige
men ikke nogle synderlige Efterretninger.

A. 2. 2. 5. 4. 13.

I naar den forskrevne Nation i dette Land, rettet en ulykkelig Krig med Grækernes ødelagte Storkrig. Den første Ødelæggelse Krige i denne Del, naar Jevker, som Hoste kalde Kimmerier eller Kreter. Efter som Kaldet Troja {a. m. 2500. a. Chr. 1483.} - neme Jevker, begynder at af Jord Stammer Dardanus oft benævnet Dardaner. Den dannede Konge Troes skal have bygget Troja, og efter hans Søn Ilus Tudmaaneus Navnet Trojaner. {a. m. 2614. a. Chr. 1369.} Ilium kaldt Byen efter Troes Søn Ilus. Dennes Søn Laomedon gaaer Kommelig Navnet nedskrevet af Tantalus, Søn i Lydien, der var fornemst over alle som dog var nedbrudt med sit skjendelige Ærinde over, den sendt Ned i Anledning af Byens Trojas Undergang. Grunden dertil er Krig, som jeg finder den, at Ilus sendes baade Tantalus og hans Søn Pelops, og tvang dem at flygte til Grækenland. Dette anføres for, fordi ikke er en af de sandsynligste Årsager til den store forfulgte trojanske Krig. — Kunde Laomedon, Ilus Søn, {a. m. 2714. a. Chr. 1269.} blev Troja nedbrudt af Herkules, paa Grund af Kongens skrøbelige Opførsel mod Argonauterne. Laomedon blev, da han var omtrent 40 Aar, født med 4 af sine Sønner, den fjerde Podarkes eller, som han siden, kaldtes Priamus, bortbragte Troja- neme med en stor Summa. - Da den store {a. m. 2760. a. Chr. 1223.}

A. 2.2. n. 7. §3.

ester sin Dronbstigelse, som saa faldt
ogsaa en Gudgrube i Asgjaus, saa saa
som sig strand i Stouchil, og alene at
omgive Troja med stærk Muur, saaledes
strand at afvorge saadanne Ulejlighed, som
ellers ikke kunde skade, saasom nemmelig
vare og at sikre sig med mange gregelige Byg-
ninger, Boudladninger o.s.v. Trojas Folke,
Velstand og Magt tiltog sig saa ypperligen,
at den vakte at graadig Fiendes Misundelse,
den ogsaa begyndte at blive ogsaa overkommen
paa Fastlandet Sordalr. Dens Riboforst paa
ikke sorte og agaiske som sindrede ved alle
Lejligheder af Trojanerne. Dette kan da
vel sees naar den vindelige Beladning
til et Skib, som var saa meget større,
som Agamemnon og Menelaus, byggr
Pommerianerne af den af Kiæ fordrevne Belops,
ikke mindre sorch glemt, at Trojanerne sandt
snart sorsvandt sine
Overmagt. Dagen man
ald ikke sammen og skulle mindre lægge
Trojas vaglige Ødelæggelse af Herkules,
saa sandelig ikke, sin en mand ikke saa
modig at lade sine Overlegen til Kam-
pladz og Krig mellem dissé, med gammelt
indgroet Nationalhad mod fremmede ophøjet
Nationen. At bortføre og voldtage
Kvindfolkene, var ikke med af Lægelig Blod,

A. 2. 2. K. 7. 83.

ansaas just ell i de Dage for nogen
saa stor Misgierning, at hele Grækenland
skoarsag skulde faae vrist sig en Masse.
Som skarpsud Kunde en saadan Handling
dreiemod altid passere.— Paris, Priams
Søn, stal da, skjøn ell, som vorthjørdig
den spartanske Konge Menelai Gemalinde,
dronningen Helena. Hun havde allerede længe tilforen været
bortført af Theseus, saa at vi altsaa Græ-
kenland, maae hun selv maae skylde
Skylden. De græske Fyrster, ophidsede af
Agamemnon, Konge i ~~Argos~~, Mykene, Sikyon
og Korinth, og Menelaos, hvilke den i 10
Aar for at hente ~~sin Hustrue~~ dronning Helene med
1200 Skib, de førte 100000 Mand, gaae de
over til Lille-Asien og alle andre 10 {a. m. 2790 / a. Chr. 1193.}
Aar rasede Krigen, som Homer, med sin Aand, (a)
saa gjorde udødelig. Achilles, Patroklos,
Nestor, Diomedes, Idomeneus, Ulysses, Ajax,
og flere Helte stod blandt Grækernes Rader.
Blandt Trojanerne og deres Bundsforvandte
var de ingen, som kunde maale sig med
Priams Søn, Hektor. Man troede sig
en Byr, omgivet med stærk Mur, ind
Troens, aldeles ukrænkelig i alt Fald de første

A. 2. 2. k. 7. § 3.

de Pelasgiske Folk, ikke kunde angribe
Troer Land og Gudernes Hjemsted uden for
deres Byer, som de ikke engang med Hensyn
paa Nationen – Ligesom Sandt end skulde,
Troerne dele, skjøndt de dog udgjorde en stor Del af
deres Hærmagt for Tiden med at omringe
Byggets Landes Udstrækning, for at Belej-
ringsstyrken skulde være tilstrækkelig til Armeens
Underholdning. (b) Men Landet og endelig
Trojanerne, saa ofte Leilighed gaves, gjorde
Udfald og stormede med Gudernes paa
Sletten mellem Staden og deres Lejre,
uden engang disse til Hjelp, eller
selv deres egne Lejre imod de Byggere, og
naar der endnu ikke Billet paa den
trojanske Krig. Saaledes da ikke under
Regnen, at denne Krig varede i 10 Aar.
Den kunde vare meget længere, dersom
ikke Gudernes, uden ved en af Ulysses og
Sinons List, (c) eller ved Antenors og
Aneas's Forraadderi vare komne i Besid-
delse af Staden. De blev imidlertid, og alle
de af Judæernes, som endnu kjendes,
Mandtal ved de andre Lande. Mandtallet
anfører Aneas de mest bemærkede. De
øvrige Fleres eller Trojas blev siden ikke omtalt,

{a. m. 2800
a. Chr. 1183.}

og stodte Alexanders Fød. (d) Landt A. 2. 2. k. 7. 83.
Faedtsmand ~~forfulde~~ Vor-Herrens; det og forte til
Troernes Undsettelse.

Imod 300 Aar forud Troja, efter
den almindelige Regning, skeede det
at Tale om de Forandringer, som skulde
trojanske Krig foranledige i Grækenland,
hvilke paa sit Vis skulle blive hverte,
saa vel som Følgerne for Asien selvfølgelig
(og andre Lande)
ikke mindre rigtige. Den gresælige i Asien
og Folkevandring i det Aar. Lydier og
Phrygier nylig ind i det trojanske Land.
Thessalierne kom fra Thessalien til Kilikien. Asien
og Europa kom i det Fald i en adskillig
Forbindelse med hinanden, til Skade og
Hyppers mod det Persiske.

Anmærkninger

(a) Skiønt Historien i en Række af Aar-
hundreder, som følge hinanden, efter Homers Død,
blev bragt i Orden.

(b) Grækerne maatte nødvendig først at storkt Korps
for og lade det dyrke de frugtbare Dale i
Chersonesus Thracicus, for at skaffe Føde
til Hjemrejse. (c.) Odyss. VIII, v. 492.

(d) Strabo gaaer, at det var Aneas som led
Troja igjen ødelagde, og at Jan & Jons Efter-
kommere herskede der i flere Generationer.
Strab. l. 13. Iliad. XX. v. 302. Xenoph.
de venat. c. 1.

A. 2. 2. k. 1 §4. 5.

§4.

Karier.

Karierne vare i Oldtiden meget knyttede til Lauren og Strømt Vorrömmed, men da Jonierne og Dorierne fortrængte dem, saa droge de sig fra store Dele tilbage paa det faste Land, s: som for Fod Phönikien: / og da Jonierne og saaledes (falde Grækerne for store Vedkommende, saaledes at de ikke dræbtes) ogsaa for en anden Grund, thi de vare ikke saa gode Sømænd som de gode Sømænd. De hele Sammenhæng her kunne vi kun omtale over Egypten; store Handelsstad, Milet, med dens ikke ubetydelige Land. Kroesus erobrede Karien og med sine øvrige Lande blev det indlemmet i det persiske Monarki, med hvis Vornagt det gjorde nogle Gange.

§5.

Lydier.

Lydierne, en egyptisk Stamme, der hørte med det egyptiske Folk i det Land, som herfor fod Maonien, mellem Mysien, Phrygien og Karien, blev rige og mægtige ved Handel og Fauke, de hvis Handelsstilling de, efter Sagnet, skulle have opfundet Mynt og anlagt Værksteder. Man ved Velstand, de opnaaede, gjorde dem snart ppige og grundagtige. Man kjender to Dynastier, som have regjeret over dette Land, Atyaderne og Heraklider og Mermnaderne. Den første

regjerede sin Troja Pelleggelse. sin af A. 2. 2. K. 7. §5.

de, Lydiu. skal sine gjorde Landskab til Navn. {a. m. 2765.
{a. Chr. 1218.
Heraklidernes Nedstammelse fra Argos, ved
Afkomst af Herakles og de afjadiske
Kongesøn Omphale. Om de sidste af disse,
Kandaules, fortælles det, at Gyges havde
saaledes Sengekammerat at Lade sin Hustrug
Skjønhed for sin Skjønhed Kær nogen, hvorom
dens, da Jeg omsonst det, blev saa overtalt,
at Gyges maatte Skjøge til at dræbe Kong Candaules
og bestige Kongen. Gyges var Kommandeur
for Hermnaderne. F Alyattes førte sin, som sin
Søn Søn, Krig med de mediske Kyaxares. {a. m. 3270.
{a. Chr. 713.
F Kaldt Sønnen Sadyattes Kommandeurerne, de man fordrev
af Skythierne, ind i Lydien.
Herodot
dog Sandheden først ikke Tvivl for under Sandhed
Søn Ardys. Kommandeurerne erobrede Sardes paa
Klokkeslaget. Først under Alyattes blev de
igjen fordrevne. Hans
Kyaxares (a. m. 3426.
{a. Chr. 557.
Herodot
Kroesus, Søn Søn, fortælles at Jeg vandt
saa vidt, at Jeg blev i de forenede
to Riger til Overmod. Dog skulde
Jeg Regjeringen ikke Jeg længste Tid, Jeg
skjældt Jeg de Steder Jeg Omegnen for Ephe-
sos. Lille-Asien indbefattede Jeg gandske,
fra Middelhavet til Kong Halys. Da Jeg
begyndte at krige for Kyros i Babylons Magt,
Jeg allerede Jeg Jeg med Babylon mod Medien,
Apollon i Delphi, som Jeg Herodot gav Svigerens
Råd, gav Jeg at befrygte Faren, at naar
Jeg gik over Halys, skulde Jeg ødelægge et
stort Rige. I de Tider at stemte det medo-persiske

Ct. 2-2. K. 7. §5. K. 8. §1.

lige maatte alene vore mænd, gik han
over Floden, men Kyrus strøg sam ad gen
delagr, overraskede og slog hans hær
landet, og strøg saa ad omringe hy- {a. m. 3440 / a. Chr. 543}
Kyrus skal have behandlet sam meget adelmodigen,
og meddy indrømmet hans re sløde blandt sine
Venner og Raadgivere, skulde dog Herodot
først lade ham, efterat han havde taget i Ret
at lade ham omkomme i Lænker, men derefter
han befriede, da Kyrus erfarede at Solon,
med at Skjøge sig Kæmpen, havde gjort dem og-
saa, at Ingen kunde kaldes lykkelig
før i sin Grav. — (a) Lydien og dets Kilde-
Aser indkommede nu i det medo-perserske
Rige. —

Anmærk.

(a) Herod. lib. I. c. 28.

Ottende Kapitel.

Kimmerier. Skythen. Thrakier.

vid. Udtogt af Forhdlr. Side. Kap 3. § 32. Sag 181 flg.

§1.

Kimmerier.

Diodor. Herod. l. c. 15. IV. c. 11. Freret Mémoires sur les Cimmeriens. Gatterers Synchr. Universalh.

Kimmerierne have at eksaminere Sted, de
have ført ikke adskrift i Øst-Europa, saa den
gjennem Krim, med de Dneste. Omtrent 120
Aar efter Roms Grundlæggelse blive de overfaldte
af Skytherne, de ogsaa selv nødsagede af

A. 2. 2. k. 8. §1. 2

Massageterne, der bord østen for det kaspiske hav. De gik da gennem Kaukasus, om paa Jalnorn Siiope, og faldt herfra ned i Lyden, som blev, som før er fortalt, ødelagt eller forbrændt af Alyattes. —

§2.

Skythen.

Hilde og Herodot. Herod. IV. c. 5 fgg. c. 46 fgg. Strab. VII. (XI.) c. 6 fgg. Gatterer de Sarmatica Scythorum origine in Commentt. Soc. reg. Gotting. Vol. XI. XII. Mannerts Geogr. IV. Heerens Ideen über die Politik, den Verkehr und die Handel der vornehmsten Völker der alten Welt. II. p. 799.

Skytherne bord for deres Vandring til Kimmerien, neppe mod Østen, men mod Vest til Europa, formodentlig begge Dele. Man støder paa den nedre Donau og Dniestr, paa Østen og dybt ind i Landet, altsaa i Dacien, det nu nordre Moldau, Walachiet, Siebenbürgen, Podolien og Syd-Rußland. Nogle af dem, langs Dnepr, ind ad mod Krim, paa det Romerske, andre deres Efterkommere. Omtrent 600 Aar før Kyrus fandtes de store Rækker Kimmericene og forfulgte dem, som dog Del af dem og Lov, gennem det kaspiske Hav, til Medien. Herfra det ene Forsøg, og herfra Kyaxares deres gamle, er tilforn fortalt. Om deres Herkomst er jeg i Stand til af Kimmerierne forladt

Land, mellem Donau og Don og østpaa
ved Kysten, ~~mellem~~ med Mundingen af Dneper og Don,
mest Kolonister. Grækerne handlede hyppi-
gen med dem og Darius Hystaspis sendte
et Krigstoktet ~~Eg~~ mod dem. De vare
det grimmeste Folk af nogen Religion paa dette
Land, som Grækere og Romere Kundskab
naaede til, saa vilde fleste Mennesk Skjælve
ved alle nordlige og nordlige Folk uden
for Donau og ikke synderlig. Alle uden
for Middelhavet herude Europas Land er
Land Kolder i mellem ligger Skov nogle
Sarmater ud, altsammen Ørk grønlandske
Natur.

Det Kinger ved stor Magt styrede Skythi-
ens Indbyggere. Deg Land Beskrivelsen
Beretningen ogsaa nogen Tilslutning, og Sol
Herodot fandt man Kjendskab paa, at det nordl
at afholde Kongresser. Den Kongelige Nordighed
var ordnet. Naar Kongen døde, saa be-
gav man sig Begravelsen som Land Mennesker; for-
uden Indbyggerne, Land Hoved Kone og Tjen-
ere i Forbindelse af Land omfragt dem. I
Krig maatte ruslere Skythere Kongen Hjælp
af en slagen Fjende, eller fik Land ingen Del
i Bytte. Var den Dræbte en Mand af Be-
tydelse, saa gjorde man ~~et~~ Drikkekar af Land
Hjerneskal, og indfattede den ydre Del i
Guld. —

Ell. Myrtrup. C. 16. Bd. og

§ 3.

A. 2. 2. k. 8. § 3

Thrakier.

Paalidte fra nogang alle de Folk, som, adskilte i talløse Stammer, boede mellem Donau og det Aegeiske Hav paa den ene, det adriatiske og Pontiske Hav paa den anden Side. Næst Indierne, siger Herodot, som det største Folk paa Jordkloden, og ligner det vistnok Ingen Nationalitet, hvis den havde formaaet sig i ret Retsforhold. De Fleste vidste at Kunst af Kultur. Blandt Nationerne fandt de Fleste Landet; Thrakerne fandt paa Stedet Byggen af Orakel, som det i Delphi. Byggen fandt Guld- og Sølv-Bjergene. Fra Thrakien kom Orpheus Mysterier til Grækenland. Tamolxis lærte Gjetere Udødeligheden. Senere nedsatte Kulturmænd Grækere sig som Kolonister paa Kysterne, men de havde blot det Fællesskab dybere ind i Landet, og gav sig, som mer eller fuldendte, det af med at kultivere det Land, de paa Fredelens Vogne kjørte. Det var og en Skade det Fine Kjøbmandsfornemmelse: quaerenda pecunia primum, virtus post nummos. — Endelig dannede forskjellige Stater i Epirus, Illyrien og Makedonien, samt det ønrige Thrakien fra fl. Strymon af, hvis Grundvolde vare udbredte, Dele af Grækernes Fædrelandsforbund. Getterne, et Thrakisk Folk, bosat i det nuværende Bulgarien, men sjeldent først, under det Folk omtales kom, Dakier, hvis Stem boede østen Donau.

Indhold af 1ste Bind.

Indledning. §1. Definitionen om Historie. §2. Historie om forskellige Inddelinger. §3. Dens Felter. §4. Hjælpevidenskaber. §5. Historiens Kilder. §6. Forklaring over almindelig Historie. §7. Materialet til den almindelige Historie. §8. Methoden at skrive Historien paa. §9. Den chronologisk-geographiske Methode. §10. Begivenheder, som danner Perioder i Historien. §. Den almindelige Historie Inddeling. p. 1–15

A. Gamle Historie. Til den store Inddeling.

1ste Periode til det første Rektors Optræden. p. 16–36.

1ste Afsnit Almindelig Oversigt over denne Per. §1. Felter til denne Per. Hist. §2. Chronologiens Tilstand i samme. §3. Landets geogr. Beskaffenhed for Indflydelse. §4. politiske og borgerlige Forhold. §5. Religion. §6. Første Landsdele. p. 16–22

2det Afsnit. Begivenheder i denne Period.

Cap. 1. Begivenheder fra Kaldæen til Egypten.

§1. Kaldæen. §2. Egyptens Oldtid. §3. Menneskets første Historie. §4. Forholdene. §5. Indflydelse. p. 23–30

Cap. 2. Begivenheder fra Egypten til Menneskets Adspredelse. p. 31–36.

§1. Noahs og hans Efterkommeres Vandring. §2. Noahs første Efterkommere. §3. Babels Taarnbygning. §4. Sprogets og Folkets Adskillelse. §5. Forholdene. §6. Folkenes Udvandring.

2den Periode fra det første Rektors Optræden efter Babels Taarnbygning til Alexander den Stores Død. p. 37–

Indledning p. 37–39

1ste Afsnit Almindelig Oversigt

Cap. 1 Chronologien i denne Period. p. 40–43.

§1. Klassificeringen, den maatte benyttes. §2. Forskellige Aars i denne Period.

Cap. 2. Nationernes politiske Stilling i denne Per. p. 44–57. §1. Den almindelige Historie Omfang. §2. Dens første Grænser. §3. Forholdene. §4. Hebræernes politiske Forhold §5. Ægypternes polit. Forhold. §6. Mellem-Asiens. §7. om Grækenland og Makedonien. §8. Om de øvrige Nationer, Syrakus, Karthago, Rom, de etruskiske, de keltiske §9. Nationernes politiske Forskjellighed.

Cap. 3. Almindelig Oversigt over Nationernes borgerlige Forfatning p. 57–144. §1. Tilstandens Grundlag. §2. Forholdene. §3. Tilstandens Forskjellighed. §4. Regjeringsformen i Almindelighed. §5. Hebræernes Regjeringsform. §6. Ægypten. §7. Mellem-Asien. §8. Grækenland. §9. Athen. §10. Sparta. §11. Makedonien. §12. Karthago. §13. Rom. §14. Longimanus §15. Dominant Magt. §16. Ægypterne. §17. Menneskenes Beskjæftigelser. Handel. §18. borgerlige Love og Vedtægter.

Cap. 4 Almindelig Oversigt over Religionen p. 144–266. Kilder og Hjælpemidler. §1. de forskjellige Religioner. Systemernes Grundtræk. §2. Religionen. Begrebene forbredes af de Lærde. §3. de Lærdes Systemer. §4. det hebraiske Religions-System. §5. ægyptisk Religions-System. §6. Det magiske Religions-System §7. Det sabæiske. §8. det Brahminiske. §9. det finnske. §10. Magnetismen §11. Mysterierne. §12. Spaadomme og Orakler.

A. 2. 1.

Kap. 5 Almindelig Oversigt over Konster og Videnskaber i deres Fm.
p. 267–350. Kilder og Hjelpemidler. §1. om Videnskabernes første Oprindelse. §2. Midler til at forplante Videnskaberne. §3. Matrerie, Krudt, Canon m. m. §4. De Jordiske Himmelmaade. Deres Bygning Form m. m. §5. Mennesknes første Kundskaber. §6. Tegne- og Billedhuggerkunstens Historie. §7. Bygningskunst. §8. Malerkunstens Historie. §9. Bygningskunst. §10. Skibsbygnings-Kunst. §11. Musikens Historie. §12. Gymnastikken. §13. Digtekunsten. §14. Skulptur. §15. Historie. §16. Mathematik. §17. Forskjellige Maader at inddele Tiden paa. §18. Forklaring af de mathematiske Videnskaber. Mekanik, Hydraulik, Optik m. m. §19. Physik og Naturlære. §20. Chemie og Metallurgie. §21. Philosophie. §22. Logik.

2det Afsnit Den ældre Jernalders egentlige Historie.

Indledning.

Kap. 1 Abrahams Historie. Kilder
p. 352–396 og Hjelpemidler. §1. Abraham.
§2. Abrahams Efterkommere, eller Israe-
literne, som en Nomade-Familie,
de deres Nedsættelse i Ægypten. –
§3. Israel. som Nomade-Folk, under
Ophold i Ægypten. §4. Fortsættelse
Josephs om Israels Ophold i Ægypten.
§5. Moses første Færden til Sinai, og
indretten af deres Stat. deres Ophold i
Horeb og videre Færden til Josvas Død.
§6. Færden fra forbedrede Regelbet, indtil
Engelrummets Tilbageholdt. §7. Saul, David,
Salomon. §8. fra Israels Deling til Judas
Undergang. §9. fra Judas Undergang til
Alexand. Store Død.

Kap. 2. Af i Korthed af Palæstinas ældste
p. 437–441. Folks Historie.
§1. Kanaaniter. §2. Philister.
§3. Midianiter. §4. Amalekiter.
§5. Moabiter og Ammoniter.
§6. Edomiter eller Idumæer.

Kap. 3. Ægyptens Historie.
p. 442–470. Indledning.
1 Afsnit. Ægyptens Historie indtil Hyksosernes
§1. om Landets Beliggenhed. §2. Ægyp-
tens Forbindelse mellem de
sydasiatiske Lande og Afrika, forsaa-
vidt Ægypten berører §3. Landets
Historie ligger til Hyksosernes
2 Afsnit. Ægypten, af Hyksosernes Herredømme,
til Hyksosernes Udrivelse
3 Afsnit. Ægypten, under Kongerne.

Kap 4. Syriens og Mesopotamiens Historie.
p. 471–474 §1. Syrien. §2. Mesopotamien

Kap. 5 Mellem-Asiens Historie
p. 474–492 Indledning. x
1 Afsnit. Babylons ældste Historie.
§1. Moses's og Berosi Efterretninger
§2. Ktesias's og Ptolomæi Efterretninger
2 Afsnit. Assyriens Historier.
3 Afsnit. De nyere babyloniske Riges Historie.

A. 2. 2.

2. 5. 3 Part

§ 1. Nabopolassar og Nabonnedagsar.

/: Nebukadnezar :/ § 2. Babylons

Undergang.

4 Part. Medernes Historie

§ 1. ældste Historie. § 2. Astyages.

Cap. 6 Det Medo-persiske Riges Historie. p. 493–510.

§ 1. Kyrus. § 2. Kambyses. § 3.

Darius Hystaspis. Xerxes. § 4. Fra

Artaxerxes I til Darius II. § 5.

Artaxerxes II. Artaxerxes III Ochus. Arses. § 6. Darius Ko-

domannus.

Cap. 7. Lille-Asiens Historie. p. 511–521.

§ 1. ældste Historie. § 2. Phrygier.

§ 3. Troas. Trojanere. § 4. Karier. § 5. Lydier.

Cap. 8.

§ 1. Kimmerer. § 2. Skythere. § 3. Thrakier. p. 521–

Abbreviata

a. m. anno mundi. A. Aar. Chr. Christus. a. C. ante Christum.

p. C. post Christum. a. u. Aar efter Roms Opstaaelse. S. Seculum. F. Evgr.

fm. fmst. M. Magnus. + død. n. fød.

Ol. Olympiade